

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้คงเสร็จสมบูรณ์ไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนีย์ คำสุข และ รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล นิมพานิช ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่นอกจากให้คำแนะนำที่มีค่ายิ่งหลายประการแล้ว ยังให้กำลังใจและกระตุ้นผู้วิจัยให้ทำงานจนเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งความกรุณาเหล่านี้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ คำแนะนำต่างๆ และข้อติชมของท่านนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารสถาบันพระปกเกล้า โดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ศीलพิพัฒน์ ที่ให้ความสำคัญและส่งเสริมการศึกษาแก่พนักงาน และขอขอบคุณเพื่อนพนักงาน พิพิธภัณฑพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทุกคนที่ให้กำลังใจในการศึกษามาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณเยาวเรศ จุนวีระรงค์ ที่ช่วยตรวจ abstract ในเบื้องต้นให้

นอกจากผู้ที่กล่าวนามมาข้างต้นแล้ว ที่จะลืมเสียมิได้ที่ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณอีกครั้งในที่นี้ก็คือผู้ที่ให้สัมภาษณ์ และผู้ที่ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกท่าน ตลอดจนห้องสมุดต่างๆ โดยเฉพาะห้องสมุดมหาวิทยาลัยสงฆ์ และห้องสมุดรัฐสภา ซึ่งเป็นคลังข้อมูลหลักในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอยกความดีของวิทยานิพนธ์นี้ให้กับคุณพ่อสุญ คุณแม่บุญโพธิ์ไชยรัตน์ ซึ่งเป็นผู้บังเกิดเกล้า ตลอดจนครูอาจารย์ที่อบรมให้ความรู้แก่ผู้วิจัยมาเป็นลำดับ

ประยูร โพธิ์ไชยรัตน์

กันยายน 2549

ชื่อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ศึกษากรณีการเรียกร้องให้จัดตั้ง

กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ในปี พ.ศ. 2545

ผู้วิจัย นายประยูร โพธิ์ไชยรัตน์ **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนีย์ คำสุข (2) รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล

หนิมพานิช **ปีการศึกษา** 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ รวมทั้งผลและผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้อง ตลอดจนแนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องในครั้งนี้ โดยทำการศึกษาวิจัยจากเอกสารทั้งขั้นต้นและขั้นรอง และด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำและผู้เข้าร่วมชุมนุม เรียกร้องรวมทั้งอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องพระสงฆ์กับการเมือง และนักการเมืองที่เคยมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์

ผลการวิจัยพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้มีหลายประการด้วยกัน คือ 1) ความต่อเนื่องของแนวคิดและความต้องการให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโดยนิตินัย 2) ความต้องการที่จะให้สถาบันพุทธศาสนา มีความมั่นคงสถาพร 3) ความต้องการให้รัฐเข้ามาดูแลสนับสนุนพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มากขึ้น 4) ความต้องการที่จะพัฒนาและเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและให้กว้างขวางยิ่งขึ้น 5) การเกิดขึ้นของ "คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม" ซึ่งจะเข้ามาควบคุมการดำเนินงานของพระพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์ 6) ความต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และโครงสร้างองค์กรสงฆ์ 7) สภาพการณ์ที่เหมาะสมของการเมืองในขณะนั้นที่รัฐกำลังดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินและปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

ส่วนวัตถุประสงค์สำคัญของการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ก็เพื่อต้องการที่จะให้รัฐเข้ามาดูแลและสนับสนุนพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งเพื่อความมั่นคงสถาพรของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย สำหรับรูปแบบการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เป็นไปในลักษณะการเรียกร้องของกลุ่มที่เรียกว่า "ผู้ด้อยอำนาจหรือด้อยสิทธิทางการเมือง (Relatively Powerless Groups)" อย่างไรก็ตามถึงแม้กลุ่มพระสงฆ์จะเป็นกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง แต่ก็ยังคงมีอิทธิพลทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม

คำสำคัญ พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการเมือง กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

Thesis title: Political Participation of Monks : A case study the Demand to Establish the Ministry of Buddhism and Thai culture (2002)

Researcher: Mr.Prayoon Phochairat **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government) **Thesis advisors:** (1) Dr.Senee Comsook, Assistant Professor; (2) Dr.Jumpol Nimpanich, Associate Professor; **Academic year :** 2006

ABSTRACT

The purpose of research was to study the underlying truth reasons, objectives and process concerning the recent demonstration of the monks in demanding the establishment of the Ministry of Buddhism and Thai culture. It will also include the means and methods of political involvement of the monks in the demonstration. Primary and secondary documents were studied. The exclusive interview with the monk who led the rally as well as academics and the general public who had been conducting the research about the role of Buddhist monks in relation to politics was evaluated. Finally, the representative of political figures was interviewed.

The research revealed various reasons concerning the Buddhist monks' demand for the establishment of the Ministry of Buddhism and Thai culture as follows: 1) The need to have Buddhism as a national religion. 2) The need to have Buddhism as a stable institution. 3) The need for more support on Buddhism and other Buddhist institutions from the government. 4) The need to develop and disseminate Buddhism widely and efficiently. 5) The emergence of the Ministry of Buddhism and Thai Culture to monitor the Buddhist activities. 6) The need to revise the Buddhist Act and Buddhist organization. 7) The political situation in which the government was trying to reform the administration system.

The most significant reason for the demonstration was the demand for the government to provide more support on Buddhism and monk institution, and stability of Buddhism in Thailand. This type of demonstration was called "Relatively Powerless Groups". Although monks are considered to be relatively powerless groups, they still have direct and indirect influence on politics.

Keywords : Monks and political participation, the Ministry of Buddhism and Thai Culture

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ประเด็นปัญหาการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามคำศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดทางการเมืองตามทัศนะของพุทธศาสนา.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ ของ Bentley และ Truman.....	15
ทฤษฎีและตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง ของ Gamson และ Lipsky.....	18
ทฤษฎีระบบ ของ Easton	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
สรุป.....	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	32
ประชากรศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง.....	32
เครื่องมือในการวิจัย.....	33
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	34
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	37

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
สถานะและความสัมพันธ์ของสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร.....	38
สถานะของพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ในสังคมไทย	38
ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ต่อพระสงฆ์ของฝ่ายอาณาจักร.....	40
ความสัมพันธ์เชิงควบคุมสถาบันสงฆ์ของฝ่ายอาณาจักร.....	41
การปกครองคณะสงฆ์และความสัมพันธ์กับอาณาจักร.....	42
สมัยสุโขทัย.....	42
สมัยอยุธยา.....	44
สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์.....	45
สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง/ยุคเริ่มแรกในระบอบประชาธิปไตย.....	47
สมัยปัจจุบัน.....	50
สรุป.....	54
ความเป็นมา สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ เมื่อเดือนกันยายน 2545.....	55
ความเป็นมาของการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์.....	55
จุดเริ่มต้นของความต้องการให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ.....	55
การเสนอให้บัญญัติคำว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ใน รัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 2 เมื่อปี 2540.....	61
ที่มาของคำว่า "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ".....	66
การเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้ง "กระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย" เมื่อปี 2545	72
เหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องหน้ารัฐสภาของกลุ่มพระสงฆ์ (5-20 กันยายน 2545).....	78
การพิจารณาของวุฒิสภาประเด็นเรื่อง "กระทรวงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมไทย"	100

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สรุปการพิจารณาของวุฒิสภา.....	121
สาเหตุและวัตถุประสงค์ของการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์.....	124
กระบวนการและรูปแบบการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์.....	132
ลักษณะการรวมกลุ่มของพระสงฆ์และการนำหลักพุทธศาสนามาใช้ ในการชุมนุมเรียกร้อง.....	143
สรุป.....	147
ผลที่และผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้ง กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์.....	152
การเกิดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและการเปลี่ยนแปลงของ กรมการศาสนา.....	152
การเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีที่ดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับคณะสงฆ์มาเป็นของนายกรัฐมนตรี.....	154
ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้องและศูนย์พิทักษ์ พระพุทธศาสนาฯ กับกลุ่มหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน.....	155
ความขัดแย้งกรณีพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราช.....	158
การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา แห่งประเทศไทย.....	159
การบรรลุผลการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์.....	162
แนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคตอันเป็นผล มาจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ในครั้งนี้.....	167
สรุป.....	177
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	178
สรุปการวิจัย.....	178
อภิปรายผล.....	186
ข้อเสนอแนะ.....	190

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	193
ภาคผนวก.....	201
ก. รายชื่อคณะกรรมการฯ เอกสาร ต้นฉบับหนังสือ/แถลงการณ์ ที่ออกมาในช่วง การเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย.....	202
รายชื่อคณะกรรมการวิสามัญวุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.....	202
(ร่าง) คำแปรญัตติกระทรวงวัฒนธรรม เป็นกระทรวงพระพุทธศาสนา.....	203
คำให้สัมภาษณ์ของหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ	205
หนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบแสดงความคิดเห็นและแสดงประชามติ.....	208
หนังสือกราบนิมนต์เป็นวิทยากรในการสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ เรื่อง “แนวทางการดำเนินงานด้านการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่ควรจะเป็น”....	210
หนังสือขอเชิญเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ.....	211
หนังสือกราบถวายรายงานและขอความร่วมมือแจ้งข่าวการแปรญัตติ “กระทรวง พระพุทธศาสนา” แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตปกครอง.....	213
หนังสือขออาราธนาไปให้กำลังใจแก่คณะ ส.ว. ที่จะผลักดันให้มีกระทรวง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย.....	215
พระลิขิตสมเด็จพระสังฆราชถึงนายกรัฐมนตรี.....	216
แถลงการณ์ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ ศพศ.011/2545.....	217
แถลงการณ์แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 1/2545..	218
แถลงการณ์แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 2/2545..	219
แถลงการณ์แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 3/2545..	220
ข. หนังสือ/เอกสารแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ผู้ขุมนุมและศูนย์พิทักษ์ พระพุทธศาสนาฯ กับกลุ่มลูกศิษย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน.....	222
หนังสือประณามการกระทำของวุฒิสมาชิกฯ ที่สนับสนุนคณะสงฆ์.....	222
แถลงการณ์ เรื่อง “ประณามการกระทำของคณะสงฆ์ชั้นปกครองและพระภิกษุบางรูป ร่วมมือกับวุฒิสมาชิกฯ กระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัยเป็นผลให้ชาวโลกติเตียน....	223

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
หนังสือขอให้ส่งคำฟ้องให้ ม.ส. เพื่อให้ดำเนินการสอบสวนและลงโทษชั้นเด็ดขาดฯ	
พระภิกษุที่เป็นหัวหน้าในการปลุกกระดมและชักนำให้พระภิกษุกระทำผิดต่อพระ	
ธรรมวินัยอย่างร้ายแรง.....	225
หนังสือคัดค้านการสอบสวนและลงโทษพระภิกษุ.....	226
ประวัติผู้วิจัย.....	227

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงกรอบในการศึกษาวิจัย.....	6
ภาพที่ 2.1 แผนภูมิรูปแบบกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง.....	21
ภาพที่ 2.2 แผนภูมิแสดงถึงตัวแบบหรือแนวทางระบบของ David Easton	23
ภาพที่ 3.1 แผนภูมิแสดงกรอบในการศึกษาวิจัย.....	31
ภาพที่ 4.1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ และอาณาจักรสมัยสุโขทัย.....	43
ภาพที่ 4.2 แผนภูมิโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยอยุธยา	44
ภาพที่ 4.3 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ และอาณาจักรสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	46
ภาพที่ 4.4 แผนภูมิแสดงโครงสร้างการปกครองและการบริหารคณะสงฆ์ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484.....	49
ภาพที่ 4.5 แผนภูมิแสดงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์พ.ศ.2505....	52
ภาพที่ 4.6 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ กับฝ่ายอาณาจักรในปัจจุบัน.....	53
ภาพที่ 4.7 แผนภูมิรูปแบบกระบวนการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์.....	132
ภาพที่ 4.8 แผนภูมิรูปแบบหรือลักษณะการชักชวนพระสงฆ์ให้ออกมาชุมนุมเรียกร้อง ให้วุฒิสภาแปรญัตติตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย.....	135
ภาพที่ 4.9 แผนภูมิการเสนอชื่อเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ช่วงแรก.....	140
ภาพที่ 4.10 แผนภูมิการเสนอชื่อเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ช่วงที่ 2.....	141
ภาพที่ 4.11 แผนภูมิโครงสร้างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.....	154

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระสงฆ์และสถาบันพุทธศาสนาในอดีตถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อสังคมไทยทั้งในด้านการศึกษา การแพทย์ รูปแบบการดำเนินชีวิตของไพร่ฟ้าประชาราษฎร์(สังคม) และด้านการเมืองการปกครอง โดยรัฐไทยโบราณได้อาศัยพระสงฆ์ช่วยกล่อมเกลาคิดใจประชาราษฎร์ และชี้ทำให้เกิดการยอมรับและจงรักภักดีต่อผู้นำ ส่วนรัฐก็ตอบแทนคณะสงฆ์ด้วยการอุปถัมภ์ การศาสนาให้รุ่งเรืองทางวัตถุและปัจจัยที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรจึงเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นจนถือว่าทั้งสองสถาบันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังข้อกำหนดให้กษัตริย์หรือผู้ปกครองเป็นสัญลักษณ์แห่งธรรม (อคิน ระพีพัฒน์, ม.ร.ว. 2521: 247-248) นอกจากนี้หลักหรือคำสอนของพระพุทธศาสนายังมีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองในแง่อุดมการณ์นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย ยุคอยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้เนื่องมาจากในอดีตอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองได้ตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อของปรัชญาพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอาณาจักรสุโขทัยในสมัยพระเจ้าลิไท (ลิขิต ธีรเวคิน 2544 : 23) ส่วนพระสงฆ์ วัด หรือสถาบันพุทธศาสนาก็เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนพลเมืองทั้งในระดับล่างและระดับบน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้งที่สถาบันพุทธศาสนาและพระสงฆ์ถูกให้เป็นตัวขับเคลื่อนหรือมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ดังกล่าว เช่น รัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม เจ้าพระฝางในสมัยอยุธยา และสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น (จำนงค์ ทองประเสริฐ 2539 : 192-194) ซึ่งบทบาทและความสำคัญของคณะสงฆ์ในลักษณะนี้ดำรงอยู่ในสังคมไทยเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ครั้นมาถึงสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 อาณาจักรสยามได้เปิดประเทศมากขึ้น พร้อมทั้งเริ่มรับแนวคิดทางการเมืองและการพัฒนาแบบตะวันตกด้วยเหตุผลหลายประการ ทั้งในเรื่องการพัฒนาประเทศ และการรักษาอธิปไตยของประเทศ ทำให้บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์และสถาบันพุทธศาสนาในการพัฒนา และอุดมการณ์ทางการเมืองแนวพุทธได้ถูกลดความสำคัญลง แต่ถึงกระนั้นความมั่นคงของสถาบันพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ในสังคมไทยก็ยังไม่มีความแปรปรวนหรือเกิดความขัดแย้งใดๆ จนกระทั่งเมื่อพระวชิรญาณภิกขุ (รัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งทรงผนวช) ได้ทำการปรับปรุงพุทธศาสนาและแนวทางประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ด้วยการตั้ง

คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายขึ้นและมีอิทธิพลในการปกครองคณะสงฆ์ไทยหลายประการ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่พอใจของคณะสงฆ์มหานิกายซึ่งเป็นนิกายดั้งเดิมและเป็นคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ (คニングนิตย์ จันทบุตร 2525 : 65-103) และก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสถาบันสงฆ์ในเวลาต่อมา

พอถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ด้วยการตรา "พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121" บทบาทของพระสงฆ์และพุทธศาสนจักรด้านการเมืองในแง่อุดมการณ์ได้ลดลงอย่างมากและแทบจะหมดสิ้นไป จนกระทั่งมีการถือคติว่าพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และสิ่งที่เข้ามาทดแทนคือการเปิดโอกาสให้รัฐเข้ามาควบคุมคณะสงฆ์และสถาบันพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่โดยผ่านองค์กรปกครองที่รัฐเป็นผู้จัดตั้งขึ้นเอง จึงเท่ากับการทำให้คณะสงฆ์กลายเป็นเครื่องมือของรัฐไป (นิติ เอียวศรีวงศ์ 2543:79-106) พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 นับเป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่จัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นแบบแผนเช่นเดียวกับอาณาจักรในสมัยนั้น และเป็นพระราชบัญญัติที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากคณะสงฆ์มหานิกายว่าเอนเอียงหรือเปิดช่องให้พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนน้อย (หนึ่งในสี่ของพระสงฆ์ทั้งหมด) มีอิทธิพลในการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย (คunningนิตย์ จันทบุตร 2525 : 24-44)

จากการไม่เห็นด้วยกับ พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์ฉบับนี้ และความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปกครองของพระสงฆ์ธรรมยุติฝ่ายปกครองหลายประการ ประจวบกับเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ซึ่งก่อให้เกิดความตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตยทั้งในกลุ่มประชาชนและคณะสงฆ์ จึงทำให้มีพระสงฆ์มหานิกายกลุ่มหนึ่งโดยเรียกกลุ่มตนเองว่า "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา" (คunningนิตย์ จันทบุตร 2525 : 65-103) ออกมาเคลื่อนไหวให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ซึ่งรัฐบาลใหม่ในระบอบประชาธิปไตยก็เห็นพ้องด้วย จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แทนพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ตามข้อเรียกร้องของคณะปฏิสังขรณ์ฯ

แต่เนื่องจากโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ได้ตกอยู่ภายใต้กฎหมายของอาณาจักรแล้ว ดังนั้นด้วยการอาศัยโครงสร้างดังกล่าวจึงทำให้รัฐเผด็จการบางสมัยถึงกับมีการระดมพระสงฆ์ไปหนุนนโยบายที่ลำเอียงของรัฐ และพยายามกำจัดพระสงฆ์ที่ไม่ดำเนินตามหรือไม่เห็นด้วย เช่น กรณีพระพิมลธรรม(อาจ อาสภเถร) ในสมัยรัฐบาลเผด็จการจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (นิติ เอียวศรีวงศ์ 2543:107-108) ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มพระสงฆ์จำนวนหนึ่งออกมาเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องขอความเป็นธรรมที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เมื่อเดือนมกราคม 2518 เพื่อให้

มหาเถรสมาคมและรัฐบาลพิจารณาคืบความเป็นธรรมให้แก่อดีตพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถร) และพระศาสนโศภน(ปลอด อุตถกัรเถร) รวมทั้งให้มีการปรับปรุง พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศใช้แทนพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ภายได้โครงสร้างที่ถูกครอบงำด้วยระบบเบ็ดเตล็ดการนี้เองทำให้คณะสงฆ์สูญเสียสถานะที่เป็นพลังสำคัญทางสังคมเกือบจะสิ้นเชิง แต่พอหลังปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้การเมืองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับคณะสงฆ์หรือสถาบันพุทธศาสนามากนัก เพราะไม่มีผลประโยชน์ไม่ว่าทางการเมืองหรือเศรษฐกิจให้เก็บเกี่ยว โดยการกันเอาเรื่องของคณะสงฆ์หรือองค์กรพุทธศาสนาไปไว้ในฐานะเรื่อง "ละเอียดอ่อน" ที่รัฐและฝ่ายการเมืองไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว และไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2543 :105)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาบทบาทและความสำคัญในสังคมของพระสงฆ์และสถาบันพุทธศาสนาได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งด้านการศึกษาซึ่งเคยเป็นด้านที่โดดเด่นของพระสงฆ์ก็แทบจะหมดความสำคัญเลยทีเดียว ทั้งนี้เนื่องมาจากพัฒนาการและความเจริญด้านวัตถุการศึกษา มีโรงเรียน และสถานศึกษาที่พร้อมเพียงครอบคลุมทั่วประเทศ ส่วนในด้านการอบรมกล่อมเกลาศีลธรรมแก่ผู้คนในสังคมของพระสงฆ์ก็ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงให้ทันกับสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน ยังคงเป็นรูปแบบเดิมๆ นอกจากนี้สภาวะการณ์ของวงการพระสงฆ์ก็ค่อนข้างตกต่ำซึ่งจะเห็นได้จากข่าวเรื่องพระทำผิดวินัยสงฆ์ร้ายแรง หรือพระปลอมออกเรียไรเงิน หรือทำผิดกฎหมายบ้านเมือง อันนำความเสื่อมศรัทธามาสู่ประชาชนดังที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ อยู่เป็นประจำ รวมทั้งหน่วยงานและองค์กรผู้รับผิดชอบดูแลด้านพุทธศาสนาก็ไม่มีศักยภาพเพียงพอตลอดจนฝ่ายการเมืองเองก็ไม่ให้ความสำคัญในการจัดการองค์กรพุทธศาสนา โดยคิดว่าการเมืองหรือรัฐไม่ควรไปก้าวก่ายสงฆ์และพระศาสนา แต่เนื่องจากสถานการณ์โลกปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมากและรวดเร็ว สถาบันสงฆ์จึงไม่สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้ทันและมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของคณะสงฆ์บางกลุ่ม ที่จะผลักดันให้รัฐยกฐานะของพระพุทธศาสนาให้เป็นสถาบันที่สำคัญของชาติ และให้ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างและรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้ทันสมัยขึ้น

ตามจริงแล้วการเรียกร้องเพื่อให้ยกฐานะพระพุทธศาสนาเป็นหน่วยงานที่สำคัญระดับชาติทางด้านนิติบัญญัติของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนกลุ่มหนึ่ง มีขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ซึ่งขณะนั้นรัฐสภาได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางส่วนขอแปรญัตติมาตรา 27 ให้เพิ่มเติมคำว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" แต่สภาไม่เห็นด้วยจึงตกไป และเมื่อครั้งที่สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

หรือ ส.ส.ร. เริ่มยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็มีพุทธศาสนิกชน และพระสงฆ์มากกว่า 2,060,000 รูป/คน ได้ลงชื่อร่วมกันเพื่อเสนอให้ ส.ส.ร. เขียนบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” (ดุสิต ไสภิตธา 2545 : 69-73) แต่ก็ไม่ได้รับการสนองตอบในครั้งนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 เมื่อสังคมการเมืองไทยกำลังดำเนินการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่ โดยเฉพาะจะมีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เพิ่มขึ้น และในระหว่างนี้เองได้มีกลุ่มพระสงฆ์บางส่วนเห็นว่า เมื่อรัฐจะมีการเพิ่มกระทรวงเพื่อบริหารประเทศอีกหลายกระทรวง จึงน่าจะมีการตั้ง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ด้วย ซึ่งนอกจากจะเป็นกระทรวงที่ดูแลสนับสนุนพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นกระทรวงที่ดูแลและพัฒนาด้านจิตใจของสังคมด้วย

การแสดงออกถึงความต้องการที่ชัดเจนในการเรียกร้อง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” นั้น ได้ถูกทำให้มีน้ำหนักและมีความหมายมากขึ้นเมื่อมีการระดมพระสงฆ์ สามเณร และพุทธศาสนิกชนให้ออกมาแสดงพลังที่บริเวณหน้ารัฐสภา ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่รัฐและสังคมไทยคาดการณ์ไม่ถึง เมื่อมีพระสงฆ์ประมาณ 4,000 รูป ได้มาชุมนุม(โดยสงบ)ที่บริเวณด้านหน้ารัฐสภาและยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในช่วงเดือนกันยายน 2545 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐกำลังเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดินและร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เพื่อปฏิรูประบบราชการ

การมาชุมนุมของพระสงฆ์จำนวนมากที่บริเวณหน้ารัฐสภาในครั้งนั้น แม้จะชุมนุมเรียกร้องด้วยความสงบ แต่ก็ยังมีข้อกังขาต่อสังคมว่าการกระทำดังกล่าวสมควรหรือเหมาะสมต่อความเป็นสมณเพศหรือไม่ และมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งก็เป็นข้อคิดเห็นและเป็นประเด็นของสังคม แต่ในทางรัฐศาสตร์ถือว่าปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาวิเคราะห์วิจัยไม่น้อย ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์ถือเป็นกลุ่มหรือสถาบันที่มีความสำคัญและอิทธิพลต่อสังคมไทยค่อนข้างมาก ดังนั้นการทำการศึกษารวบรวมความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความเป็นไปของกลุ่มพระสงฆ์โดยเฉพาะด้านการเมืองจึงมีความสำคัญเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยเมื่อปี 2545 และผลที่เกิดจากเหตุการณ์เรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์รวมทั้งแนวโน้มหรือลักษณะการเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาถึงสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร
- 2.2 เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ เมื่อเดือนกันยายน 2545
- 2.3 เพื่อศึกษาถึงผลและผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์
- 2.4 เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคต อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้แนวคิดทฤษฎีต่างๆ สำหรับเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 แนวคิดทางการเมืองตามทัศนะของพุทธศาสนา

เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความเชื่อและความคิดทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ผู้ทำการชุมนุมเรียกร้องที่แสดงออกตามสื่อต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อเขียน และการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ ของ Arthur Bentley และ David Truman

เพื่อใช้เป็นกรอบในการอธิบายลักษณะการรวมกลุ่มเพื่อกดดันและเรียกร้องต่อรัฐของพระสงฆ์ว่ามีลักษณะแบบใด รวมถึงภาวะการเป็นผู้นำของผู้เป็นแกนนำกลุ่มพระสงฆ์

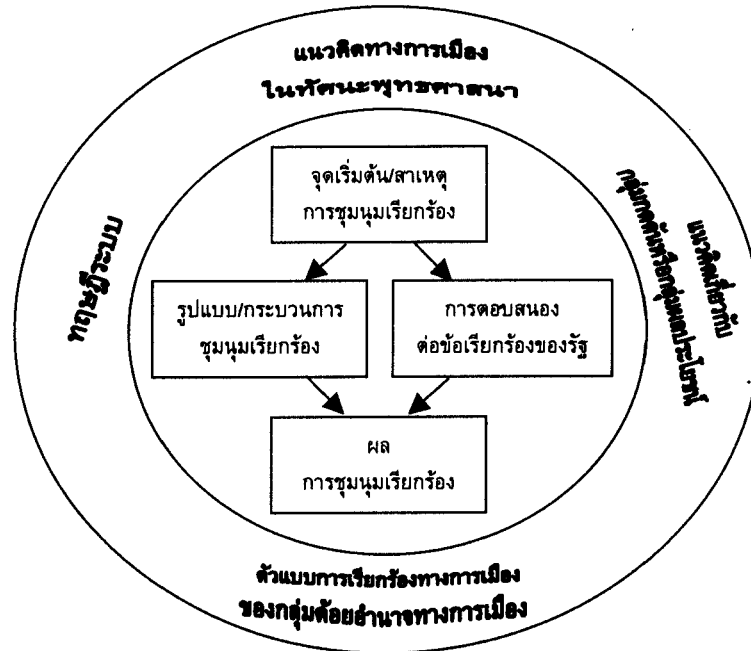
3.3 ทฤษฎีตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง ของ William A. Gamson และ Michael Lipsky

เพื่อเป็นกรอบในการอธิบายและวิเคราะห์ถึงรูปแบบ ลักษณะและกระบวนการเรียกร้องต่อรัฐของกลุ่มพระสงฆ์ รวมทั้งการตอบโต้หรือสนองตอบต่อการเรียกร้องของฝ่ายรัฐ

3.4 ทฤษฎีระบบ ของ David Easton

โดยทฤษฎีระบบนี้จะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองของเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อแสดงออกซึ่งความต้องการหรือพยายามกดดันให้รัฐนำสิ่งที่กลุ่มต้องการไปพิจารณากำหนดเป็นนโยบาย รวมถึงกระบวนการทางการเมืองในการพิจารณาข้อเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ ตลอดจนการตัดสินใจเป็นนโยบายของรัฐ

ทั้งนี้ ในเบื้องต้นสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงกรอบในการศึกษาวิจัย

โดยรายละเอียดของแต่ละแนวคิดทฤษฎีจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4. ประเด็นปัญหาการวิจัย

สำหรับประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ สาเหตุ ข้อเท็จจริง และวัตถุประสงค์ของการชุมนุมเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์คืออะไร มีรูปแบบและกระบวนการอย่างไร รวมทั้งผลที่เกิดจากเหตุการณ์เรียกร้องครั้งนี้คืออะไร

5. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขต ดังนี้

5.1 จะทำการศึกษาวิเคราะห์การเรียกร้องทางการเมืองโดยตรงของกลุ่มพระสงฆ์โดยเน้นเฉพาะเหตุการณ์การเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย เมื่อเดือนกันยายน 2545 จนถึงการแก้ไขปัญหของฝ่ายรัฐเพื่อยุติการชุมนุมเรียกร้องเป็นสำคัญ

5.2 ส่วนหน่วยในการศึกษาวิจัยหรือการสัมภาษณ์เจาะลึก จะประกอบด้วย

5.2.1 พระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำในการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย จำนวน 3 รูป และพระสงฆ์ผู้เคยเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้อง จำนวน 3 รูป

5.2.2 อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์กับการเมือง 2 คน และนักการเมืองที่เคยมีบทบาทแก้ไขปัญหเกี่ยวกับกรเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ 1 คน

6. นิยามคำศัพท์เฉพาะ

คำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

6.1 พุทธศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อถือต่อหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าของสังคมไทย หรือหมายถึง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สังคมไทยเชื่อถือและนำมาใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 อย่าง คือ 1)หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 2)พระภิกษุหรือนักบวชผู้สืบต่อพระศาสนา 3)พุทธบริษัท (อุบาสก อุบาสิกา) 4)ศาสนวัตถุ (วัด อุโบสถ สถานที่ประกอบสังฆกรรม) และพิธีกรรม

6.2 พระสงฆ์ หมายถึง บุคคลผู้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยหรือคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือหมายถึงบุคคลผู้บวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อแสวงหาความหลุดพ้น หรือเพื่อเผยแผ่ไปยังประชาชนพลเมืองในสังคม ซึ่งพระสงฆ์เหล่านี้ต้องอยู่ในปกครองของมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย

6.3 การเมือง หมายถึง แนวความคิด กิจกรรม การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ และอิทธิพลเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกครอง การบริหารกิจการของรัฐ และเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม รวมถึงการให้ได้มาซึ่งอำนาจและการใช้อำนาจเพื่อการแบ่งปันจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ตลอดจนเป็นกระบวนการหาข้อยุติ หรือประสาน และแบ่งปันจัดสรรผลประโยชน์ของคนในสังคม

6.4 การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เฉพาะ การแสดงบทบาททางการเมือง โดยการออกมาเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องต่อรัฐหรือฝ่ายการเมืองเพื่อต้องการกดดันรัฐหรือฝ่ายการเมืองให้ออกกฎหมายหรือดำเนินนโยบายตามข้อเรียกร้อง ข้อเสนอ และวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่กลุ่มเรียกร้องต้องการ

6.5 กลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ที่ออกมาเคลื่อนไหวกดดันและเรียกร้องต่อรัฐเพื่อให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย รวมถึงการเข้าไปมีอิทธิพลในการตัดสินใจจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ของรัฐ

6.6 กลุ่มด้อยอำนาจหรือด้อยสิทธิทางการเมือง หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นในสังคมแล้ว เป็นกลุ่มที่ขาดอำนาจทางการเมืองแบบที่สังคมยอมรับเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ของกลุ่มตน โดยในที่นี้หมายถึงกลุ่มพระสงฆ์ เพราะเนื่องจากสังคมไทยดัดสิทธิและห้ามพระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่ให้มีการพูดหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการเมือง ไม่มีสิทธิออกความเห็นทางการเมือง เป็นต้น และหากมีพระสงฆ์รูปใดออกมาเคลื่อนไหวหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือต่อต้านจากสังคม

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ได้ทราบถึงสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร

7.2 ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นมา สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

7.3 ได้ทราบถึงผลและผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

7.4 ได้ทราบถึงแนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคต อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้

7.5 เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ และการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมืองในแง่มุมหรือประเด็นต่างๆ ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจและศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ศึกษากรณีการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย ในปี พ.ศ. 2545" ทั้งที่เป็นงานวิจัย และหนังสือ ตลอดจนผลงานวิชาการในรูปของบทความและเอกสารประกอบการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบว่ามีแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะใช้เป็นกรอบและแนวทางในการศึกษาหลายทฤษฎี ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองตามทัศนะของพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ ทฤษฎีตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้วยอำนาจทางการเมือง และทฤษฎีระบบ โดยการนำเสนอในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 2 หัวข้อ คือ

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวិเคราะห์วิจัยถึงสาเหตุและเหตุการณ์การเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้มีแนวคิดทฤษฎีที่จะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1.1 แนวคิดทางการเมืองตามทัศนะของพุทธศาสนา
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ ของ Arthur Bentley และ David Truman
- 1.3 ทฤษฎีตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้วยอำนาจทางการเมือง ของ William A. Gamson และ Michael Lipsky
- 1.4 ทฤษฎีระบบ (System Analysis) ของ David Easton

1.1 แนวคิดทางการเมืองตามทัศนะของพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสอนและปรัชญาของพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในสังคมไทย เพราะพุทธศาสนาเกิดมาพร้อมๆ กับการตั้งรัฐของคนไทย ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในการดำรงอยู่หรือการดำเนินชีวิตทั้งระดับปัจเจกชน ระดับครอบครัว ระดับ

สังคมในประเทศและระหว่างประเทศ และเป็นแบบแผนในการจัดระเบียบสังคมของไทย ดังนั้น การเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นระบบการเมืองการปกครองแบบใด จึงล้วนต้องนำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเข้าไปผสมผสานด้วย ด้วยเหตุนี้การนำแนวคิดทางการเมืองตามทัศนะของพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์การเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่ต้องศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาหรือพระพุทธเจ้าโดยตรง ถึงแม้พุทธศาสนาจะไม่มุ่งสอนเรื่องการเมืองโดยตรง แต่พุทธธรรมหลายหมวดหลายสูตรก็ได้กล่าวถึงเรื่องการเมืองและคุณธรรมของผู้ปกครอง ตลอดจนหน้าที่ของประชาชนพลเมือง และข้าราชการ เป็นต้น ปัจจุบันถึงแม้พระสงฆ์จะรับรู้และศึกษาระบบการเมืองการปกครองสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในหมู่พระสงฆ์ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ กลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ก็ย่อมจะประยุกต์พุทธธรรมให้สอดคล้องกับระบบการเมืองที่ตนเองยอมรับและนำไปเป็นรูปแบบในการเรียกร้องทางการเมือง

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า พุทธศาสนา(พระพุทธเจ้า)ไม่ได้มุ่งสอนเรื่องปรัชญาการเมืองอย่างเป็นระบบและไม่ได้ให้ความสำคัญกับระบบการเมืองแบบใดแบบหนึ่ง แต่พุทธศาสนามุ่งไปที่การสอนธรรมหรือหลักเพื่อให้บุคคลที่มีหน้าที่ทางการเมืองการปกครองตามระบบที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ปกครองคนในสังคมให้มีความสุขมากที่สุดตามระบบนั้น ดังจะเห็นได้จากคำสอนที่พระพุทธเจ้าสอนสำหรับรัฐหนึ่งต่างกับที่สอนแก่อีกรัฐหนึ่ง (ปริชา ช้างขวัญยืน 2538 : 2) เหตุที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสอนระบอบการปกครองเอาไว้และเน้นไปที่หลักธรรมที่จะทำอย่างไรให้การปกครองมุ่งสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ให้เป็นสังคมที่ดีมีศีลธรรม มีความสุข มีความอุดมสมบูรณ์ก็เนื่องจากทรงเห็นว่าระบอบการปกครองเป็นเพียงสมมติบัญญัติ เป็นสิ่งที่คนกำหนดขึ้น ก็คงเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นมาจากตัวคน เช่น กฎหรือระบอบจะเข้มงวดสักเพียงใดก็ตาม ถ้าตัวคนที่มีอำนาจใช้กฎเป็นคนใจดี ไม่เข้มงวด กฎก็คงเป็นไปตามผู้ใช้ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงมักมาจากคนเป็นปัจจัยหลักมิใช่เป็นการปรับตัวของระบบ เพราะระบบปรับตัวเองไม่ได้ (ปริชา ช้างขวัญยืน 2538 : 118) ดังนั้นหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาจึงมีหลายหมวดและสำหรับบุคคลหลายระดับตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม และสำหรับนักการเมือง นักปกครอง และพลเมือง แต่เนื่องจากหลักการและหลักธรรมของพุทธศาสนาหลายประการสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เช่น สังคมของพระสงฆ์ที่ปราศจากการแบ่งชั้นวรรณะ มีความเสมอภาคกัน รูปแบบการประชุม การทำสังฆกรรมของสงฆ์ เป็นต้น จึงได้นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ทำการศึกษาและนำคำสอนของพุทธศาสนามาเทียบหรือผนวกกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

1.1.1 อำนาจทางการเมืองและวิวัฒนาการของสังคมการเมืองในทัศนะของ พุทธศาสนา

ตามทัศนะของพุทธศาสนาถือว่า ศาสนาจะต้องมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคม และการเมือง เนื่องจากสังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้ก็เพราะมีกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเป็นเครื่อง ค้ำจุน ซึ่งศาสนาก็เป็นที่มาของกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมดังกล่าวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการดำรงอยู่ ความเจริญ และความเป็นปกติของสังคม และผู้ปกครองจะมีอำนาจปกครองได้ก็ต่อเมื่อสามารถ อำนวยผลสนับสนุนความชอบธรรมในอำนาจของตน ทั้งนี้ในคัมภีร์พุทธศาสนาแสดงทัศนะเกี่ยวกับวิวัฒนาการของสังคมการเมือง การกำเนิดรัฐ และอำนาจทางการเมืองการปกครอง ค่อนข้าง ชัดเจนไว้ใน "อัคคัญญสูตร" ในสุตตันตปิฎก โดยแสดงเป็นลักษณะลำดับวิวัฒนาการมาเป็นขั้นๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

วิวัฒนาการของมนุษย์จนกระทั่งก่อตั้งสถาบันครอบครัว และขยายเป็นสถาบัน สังคมที่ใหญ่ขึ้น ในทัศนะของพุทธศาสนาถือว่ากระบวนการดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปตามกฎ ธรรมชาติ ความจำเป็นที่จะต้องจัดระเบียบสังคมและการปกครองนั้น เนื่องจากความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ของสังคมอันเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบ ความเห็นแก่ตัว และด้วยศีลธรรม ของมนุษย์

นับตั้งแต่โลกมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นจากธาตุซึ่งเดิมมีความร้อนจัด ต่อมาค่อยๆ เย็นลงและมีแผ่นดิน มีพื้นน้ำ มีอากาศ มีฤดูกาล และวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้น มีพืช มี สัตว์ มีมนุษย์ ตามลำดับ มนุษย์ในระยะเริ่มแรกมิได้มีผิวพรรณและเพศผิดแผกแตกต่างกัน ต่าง ดำรงชีวิตอยู่บนปัจจัยพื้นฐานคืออาหารซึ่งได้จากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นของส่วนรวม มนุษย์ยังไม่รู้จักสะสมความคิดเรื่องทรัพย์สินส่วนบุคคลจึงยังไม่มี สังคมจึงปราศจากความขัดแย้ง

มนุษย์เริ่มสูญเสียความดีเมื่อเรียนรู้ถึงความแตกต่างทางกายภาพ และผิว พรรณ เกิดการเหยียดผิว ความรู้สึกเป็นฝักเป็นฝ่ายเกิดขึ้น เกิดความรู้สึกปฏิบัติในเพศตรงข้าม การสืบพันธุ์เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ และเป็นที่มาของสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของ สังคม เมื่อเกิดครอบครัวก็ทำให้เกิดความผูกพันเฉพาะครอบครัว จึงเกิดความคิดจะสะสมทรัพย์ และต้องทำการจัดสรรแบ่งปันเขตที่ดินอันเป็นแหล่งที่มาสำคัญของอาหารและแหล่งทำการผลิต

เมื่อสังคมเติบโตมนุษย์มีมากขึ้น สภาวะที่แท้จริงของมนุษย์ก็คือ มนุษย์มีทั้งดี และชั่ว แม้จะมีการแบ่งปันกันจับจองทรัพยากรธรรมชาติเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลแล้ว ก็ยังมีคน โลก คนเห็นแก่ตัว คนเกียจคร้านอยากได้ของคนอื่น เกิดการลักขโมย การโกหกหลอกลวง และนำไปสู่ความขัดแย้งการทะเลาะวิวาท ทำให้สังคมปั่นป่วนระส่ำระสาย ไม่มีกฎเกณฑ์กำหนดความ สัมพันธระหว่างบุคคล ไม่มีผู้ใช้อำนาจบังคับ เป็นเหตุให้สังคมไม่น่าอยู่ และผู้คนต้องเดือดร้อน

แต่ในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ต้องการความสุขสงบ ความปลอดภัยในชีวิต มนุษย์จึงร่วมกันหาทางแก้ไขโดยการขอให้(เลือก)ผู้มีความสามารถและเข้มแข็ง ทำหน้าที่ขจัดปัดเป่าความเดือดร้อนของสังคม โดยให้อำนาจลงโทษผู้ทำความผิดในสังคม เป็นผู้ปกครองทรัพย์สิน ไร่นา และชีวิต เป็นผู้ตัดสินไกล่เกลี่ยกรณีที่มีความขัดแย้งในสังคม มีตำแหน่งเป็น "มหาชนสมมติ" เพราะเป็นผู้ที่คนทั่วไปสมมติขึ้น(เลือก) บางครั้งเรียกว่า "กษัตริย์" เพราะเป็นหัวหน้าดูแลเขต ไร่นา หรือที่ทำกินของประชาชน หรือบางครั้งเรียกว่า "ราชา" เพราะทำให้เกิดความสุขใจแก่ผู้อื่นโดยการให้ความเป็นธรรม ผู้ปกครองหรือหัวหน้านี้ จะอยู่ในตำแหน่งได้นานตราบเท่าที่ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิด หรือเป็นทรราชย์ หากกระทำผิดประชาชนมีสิทธิ์ถอดถอนหรือฆ่าเสียก็ได้ และความเป็นผู้ปกครองก็จะได้ผลตอบแทนจากประชาชนในรูปของผลผลิตส่วนเกินหรือในรูปของภาษีเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต

กล่าวโดยสรุป ความจำเป็นที่จะต้องมีการปกครองนั้น เนื่องมาจากความบกพร่องของสังคม อันเกิดมาจากการกระทำของมนุษย์ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งคือ เมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้น จำเป็นที่จะต้องมีกฎเกณฑ์และผู้บังคับใช้กฎเกณฑ์นั้น (สมบูรณ สุขสำราญ 2527 : 16-18)

1.1.2 การปกครองที่ดีและผู้ปกครองที่ดี

การปกครองที่ดีตามที่คนของพุทธศาสนา มีความคล้ายคลึงกับทัศนะปรัชญาการเมืองสากล กล่าวคือ การปกครองที่ดีจะต้องเป็นระบบการเมืองที่มุ่งสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ให้เป็นสังคมที่ดี มีระเบียบ มีความสุขและอุดมสมบูรณ์ และเป็นปัจจัยที่เอื้อให้มนุษย์สามารถบรรลุจุดหมายสูงสุดในชีวิต ซึ่งในทัศนะของพุทธศาสนาระบบการปกครองที่ดีจะเป็นระบบใดก็ได้ที่ยึดหลักการสำคัญดังต่อไปนี้ (สมบูรณ สุขสำราญ 2527 : 18-22)

1) การได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การขยายอำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด อำนาจของผู้ปกครองมิใช่เพื่อสร้างความยิ่งใหญ่ของตนเอง แต่เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน

2) ความมั่นคงของระบบการปกครองหรือของรัฐบาลและผู้ปกครอง มิใช่เป็นจุดหมายในตัวมันเอง หรือจุดประสงค์สุดท้ายของระบบการเมืองการปกครอง แต่เป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข สวัสดิภาพ และความสงบสุขของสังคม

3) ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยเน้นความเท่าเทียม การปราศจากชนชั้นวรรณะจากชาติกำเนิด ความเสมอภาคทางเพศ เน้นเสรีภาพด้วยการห้ามมีทาส รวมทั้งการแนะนำให้ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ดังปรากฏในกาลามสูตร

4) ผู้ปกครองจะต้องมีคุณสมบัติและมีแนวทางในการปกครองโดยยึดหลักธรรมสำคัญอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่

(1) ทศพิธราชธรรม คือ คุณธรรมของผู้ปกครอง 10 ประการ ไม่ว่าจะเป็นพระราชหรือรัฐบาลตามความหมายสมัยใหม่ ธรรมที่ผู้ปกครองพึงยึดถือและปฏิบัติมีดังนี้

ก. ทาน คือ การบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้และให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อยู่ภายใต้การปกครองด้วยการอุทิศตนแก่งานและเอาใจใส่อำนวยความสะดวกความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ เพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี สังคมมีความมั่นคงปลอดภัย และให้ความก้าวหน้าแก่ผู้อยู่ใต้ปกครอง

ข. ศีล หมายถึง การรักษาความสุจริต เป็นตัวอย่างของความดีงาม ทั้งด้านความประพฤติ การปฏิบัติ และเป็นทีเฝ้าระวังของผู้อยู่ภายใต้การปกครอง

ค. ปริจาคะ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของสังคม

ง. อาชชวะ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรง มีความซื่อสัตย์ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง

จ. มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยนและความมั่นคงในด้านจิตใจ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง ไม่หลงใหลมัวเมาในกิเลสตัณหา

ฉ. ตปะ หมายถึง ความอดสาหัสในการบำเพ็ญเพียรเพื่อเอาชนะกิเลสตัณหาให้เข้ามาครอบงำจิตใจ ระวังยับยั้งชั่งใจได้ ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มุ่งมั่นทำความเพียรเพื่อกระทำกิจให้สมบูรณ์

ช. อักโกธะ หมายถึง การไม่มีจิตใจที่ครอบงำและครอบคลุมด้วยความโกรธ ชุนมัว กระทำกิจด้วยจิตสุขุมราบเรียบและเปรียบด้วยวิจารณ์ญาณ

ซ. อวิหิงสา หมายถึง ไม่หลงระเหิรในอำนาจ ไม่บีบบังคับ กดขี่ มีความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

ณ. ชันติ หมายถึง ความอดทนต่อสรรพสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้องและความเพียรที่จะปฏิบัติธรรมดี ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากทั้งด้านกายภาพและอารมณ์

ญ. อวิโรภนะ หมายถึง การไม่ประพฤติผิดจากประศาสนธรรม อันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้ง ไม่เอนเอียงด้วยโลภะ โทสะ โมหะ ปกครองด้วยหลักนิติธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งการปกครองอันดีงาม

(2) จักรวรรดิวัตรธรรม คือ ธรรมของนักปกครองที่ยิ่งใหญ่ เป็นจริยาวัตรสำคัญที่ผู้ปกครองหรือผู้บริหารประเทศพึงยึดถือปฏิบัติ มี 12 ประการ ได้แก่

ก. การอนุเคราะห์คนในราชสำนักหรือข้าราชการ และคนภายนอกให้มีความสุข ไม่ปล่อยปละละเลย

ข. การผูกมิตรไมตรีกับประเทศอื่น

ค. การอนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์

ง. การเกื้อกูลพราหมณ์ และคหบดีในเมืองและชนบท (คือพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรม และผู้นำชุมชน)

จ. การอนุเคราะห์ประชาชนในชนบท

ฉ. การอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ผู้มีศีล

ช. การรักษาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์

ซ. การห้ามคนทั้งหลายมิให้ประพฤติผิดธรรม และชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่ในกุศลสุจริต

ณ. การอนุเคราะห์คนจน เพื่อมิให้ประกอบกรทุจริตต่อสังคม

ด. การเข้าใกล้สมณพราหมณ์ เพื่อศึกษาหลักธรรม บุญและบาป กุศลและอกุศลให้ชัดเจน

ฎ. การห้ามมิให้ลุอำนาจแก่ความกำหนัดยินดีในทางที่ผิดหลักธรรม

ฏ. การห้ามจิตมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองมิควรจะได้

(3) ราชสังคหวัตถุ คือ หลักธรรม 4 ประการ ที่เป็นแนวทางในการสงเคราะห์ประชาชนของผู้ปกครอง ได้แก่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2545 : 20)

ก. สัสสมณะ ฉลาดบำรุงธัญญาหาร คือ ปรีชาสามารถในนโยบายที่จะบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตรให้อุดมสมบูรณ์

ข. ปุริสมณะ ฉลาดบำรุงข้าราชการ คือ ปรีชาสามารถในนโยบายที่จะบำรุงข้าราชการ ด้วยการส่งเสริมคนดีมีความสามารถ และจัดสวัสดิการให้ดี เป็นต้น

ค. สัมมาปาสะ ผูกประสานปวงประชา คือ ผดุงผลงานประชาชนไว้ด้วยนโยบายส่งเสริมอาชีพ หรือดำเนินกิจการต่างๆ ไม่ให้ฐานะเหลื่อมล้ำห่างเหินจนเกิดความแตกแยก

ง. วาชไปยะ มีวาทะดูดีมีใจ คือ รู้จักพูด รู้จักชี้แจงแนะนำ รู้จักทักทายถามไถ่ทุกข์สุขราษฎรทุกชั้น แม้ปราศรัยก็ไพเราะน่าฟัง ทั้งประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานมี

ประโยชน์ เน้นทางแห่งการสร้างสรรค์แก้ไขปัญหา เสริมสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจดี ความเชื่อ
ถือ และความนิยมนับถือ

(4) ละเว้นอคติ นักปกครองเมื่อปฏิบัติหน้าที่พึงละเว้นจากความลำเอียง
หรือความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจากธรรม 4 ประการ ได้แก่

- ก. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
- ข. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง
- ค. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา
- ง. ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว

(5) ยึดหลักธรรมาธิปไตย เป็นหลักปฏิบัติในการใช้อำนาจปกครอง หมาย
ความว่า ผู้ปกครองต้องถือธรรมเป็นใหญ่ในการปกครอง คือถือหลักความจริง ความถูกต้อง ความ
ดีงาม ถือเหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการใดๆ หลังจากได้พิจารณาไตร่ตรองข้อเท็จจริงและเหตุผลตาม
ที่ได้รับฟังมาอย่างกว้างขวาง พิจารณาอย่างดีที่สุดเต็มขีดแห่งสติปัญญาอันจะทำให้มองเห็นได้
ด้วยความบริสุทธิ์ว่า เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม รวมทั้งกระทำการต่างๆ โดยยึด
หลักการ กฎ ระเบียบ กติกา

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกตตันหรือกลุ่มผลประโยชน์ ของ Arthur Bentley และ David Truman

เนื่องจากพระสงฆ์ถือเป็นกลุ่มหรือสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสังคมไทย แต่
การเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์ในครั้งนี้มีเพียงพระสงฆ์บางกลุ่มเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัย
เรื่องการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์สามารถ
นำแนวคิดเรื่องกลุ่มกตตันทางการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ได้

1.2.1 ความหมายของกลุ่มการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์

อาร์เธอร์ เบนท์เลย์ (Arthur Bentley) ซึ่งเป็นบิดาของการศึกษารัฐศาสตร์
แนวกลุ่ม เห็นว่า *ปรากฏการณ์กลุ่มคือปรากฏการณ์ทางการเมือง การเข้าใจกลุ่มเป็นหัวใจของ
การเข้าใจการเมือง และเชื่อว่า การเข้าใจและการวิเคราะห์การเมืองไปที่กลุ่มหรือระบบย่อยจะทำให้
ให้เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองหรือกิจกรรมทางการเมืองได้ชัดเจนกว่า เพราะกระบวนการ
หรือกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในองค์กรรัฐสภาหรือในองค์กรบริหาร มักจะเป็น
กระบวนการที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและองค์กร เช่น กระบวนการออกกฎหมาย ก็
จะเป็นเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทางสังคมหรือกลุ่มทางการเมืองกับองค์กรนิติบัญญัติ เป็นต้น*
(จุมพล นิมพานิช 2545 : 7)

เดวิด บี. ทูแมน (David B. Truman) ได้อธิบายความแตกต่างระหว่าง "กลุ่ม" กับ "กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups)" โดยกล่าวว่า "กลุ่ม" เป็นการรวมตัวของคนที่มีความต้องการและผลประโยชน์คล้ายคลึงกันมาทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์และประโยชน์เหล่านั้น แต่ "กลุ่มผลประโยชน์" จะมีลักษณะแตกต่างออกไปในประเด็นที่ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวไม่ได้มีเพียงวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงมีทัศนคติร่วมกันอีกด้วย

"กลุ่มผลประโยชน์" ในความหมายอย่างกว้างหรือทั่วไป หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเพื่อแสวงหา หรือมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ

หรือกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ทางการเมืองเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันมารวมตัวกัน การมารวมตัวกันดังกล่าวมีการจัดโครงสร้างอย่างดี เพื่อช่วยให้การเรียกร้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้เพื่อให้เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้บรรลุผล

หรือกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มองค์กรที่มีผลประโยชน์เป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล กลุ่มผลประโยชน์ในความหมายนี้ได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มแรงงาน เป็นต้น

หรือกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการที่แสวงหาหรือพยายามมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะในระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย

หรือกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มที่มีเป้าหมายทางการเมืองร่วมกันและพยายามมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสาธารณะ

จากแนวคิดและความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า "กลุ่มผลประโยชน์" หมายถึง การมารวมตัวของบุคคลที่มีความต้องการ ทัศนคติ และผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งการที่บุคคลในกลุ่มมีความต้องการ ทัศนคติ และผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกัน มีผลทำให้ความเป็นสมาชิกของกลุ่มมีความแน่นแฟ้นและมั่นคงกว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่มโดยทั่วไป (จุมพล นิมพานิช 2545 : 23-24)

1.2.2 ประเภทของกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์นั้น โดยสรุปแล้วแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ (จุมพล นิมพานิช 2545 : 41-42)

1) *กลุ่มผลประโยชน์ที่รวมตัวกันชั่วคราว (Anomie Interest Groups)*
กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้ เป็นกลุ่มที่มารวมตัวกันเพราะมีสถานการณ์ผลักดัน หรือกดดันให้เกิด

อารมณ์ร่วมกัน มีการสะสมความคับข้องใจโดยไม่มีรูปแบบของการรวมตัวที่แน่นอน มีอารมณ์รุนแรง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะชั่วคราวชั่วคราว แล้วก็สลายตัวไป ไม่มีระเบียบแบบแผน ชอบใช้วิธีการที่รุนแรงในการเรียกร้อง เช่น กลุ่มฝูงชน (Crowd) ที่มารวมตัวกันก่อนการจลาจลด้วยความรุนแรง กลุ่มฝูงชนวุ่นวาย (Mob) เป็นต้น

2) *กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ได้อยู่ในรูปของสมาคม (Non-associational interest group)* กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้เกิดขึ้นเพราะมีปัญหาาร่วมกัน ไม่ได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการถาวร เป็นกลุ่มที่แสดงออกซึ่งผลประโยชน์หรือความต้องการเป็นครั้งคราว โดยใช้วิธีการเรียกร้องผลประโยชน์แบบไม่เป็นทางการ ตัวอย่างกลุ่มประเภทที่สองนี้ ได้แก่ กลุ่มเครือญาติ กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา เป็นต้น

3) *กลุ่มผลประโยชน์ที่มีการรวมตัวกันในรูปของสถาบัน (Institutional interest group)* ตัวอย่างของกลุ่มประเภทนี้ ได้แก่ พรรคการเมือง กองทัพ ข้าราชการ เป็นต้น กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มักมีบทบาทเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มและกลุ่มอื่นๆ ในสังคมสำหรับประเทศที่มีระบอบการเมืองที่ก้าวหน้าและพัฒนาแล้วกลุ่มประเภทนี้จะมีการแข่งขันกับกลุ่มอื่น ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนากลุ่มผลประโยชน์ประเภทกลุ่มข้าราชการและกองทัพจะมีอิทธิพลและบทบาททางการเมืองมากเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ

4) *กลุ่มผลประโยชน์ที่มารวมตัวกันในรูปของสมาคม (Associational interest group)* กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้ ได้แก่ สมาคมพ่อค้า นักธุรกิจ องค์กรทางศาสนา องค์กรเอกชน สหภาพแรงงาน ซึ่งลักษณะที่เห็นได้ชัดของกลุ่มประเภทนี้ ก็คือ สามารถทำตนเป็นตัวแทนของผู้มารวมตัวเป็นกลุ่ม มีการจัดองค์กรที่ดี มีบทบาทในการเรียกร้องหรือแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตน

1.2.3 องค์กรประกอบหรือปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม

กลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์จะมีบทบาทสำคัญในประเทศหรือสังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพและเป็นสังคมพหุนิยม แต่การเคลื่อนไหวเรียกร้องหรือการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มจะประสบความสำเร็จหรือได้รับการสนองตอบจากรัฐมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหรือปัจจัยดังต่อไปนี้ (จุมพล หนีมพานิช 2545: 27-30)

1) *ขนาดของกลุ่ม* เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อความสำเร็จในการที่จะทำให้กลุ่มได้รับสิ่งที่ตนเรียกร้องหรือต้องการ จากการศึกษาได้ค้นพบว่ากลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมากมักจะประสบความสำเร็จมากกว่ากลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่า ทั้งนี้เพราะกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมากมีพลังและอำนาจในการต่อรองมากกว่า

2) *สถานภาพทางสังคม* การมีสถานภาพหรือเกียรติภูมิทางสังคมในระดับสูงของกลุ่ม ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้การเรียกร้องของกลุ่มมีพลังและได้รับการตอบสนองจากรัฐเช่นเดียวกัน ถึงแม้ขนาดหรือจำนวนสมาชิกของกลุ่มจะไม่มาก เช่น กลุ่มหมอ กลุ่มคนชั้นสูง กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

3) *ความสามัคคี* เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งความสำเร็จของกลุ่ม เพราะมีปรากฏให้เห็นหลายครั้งเวลาที่มีการต่อสู้ทางการเมือง กลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่มีขนาดใหญ่แต่แพ้กลุ่มกดดันขนาดเล็กกว่า ทั้งนี้โดยทฤษฎีกลุ่มยิ่งมีขนาดใหญ่พลังสามัคคีของกลุ่มยิ่งมีน้อยกว่ากลุ่มที่มีขนาดเล็ก ที่เป็นเช่นนี้เพราะขณะที่กลุ่มใหญ่ขึ้น ความถี่ของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกภายในจะลดลง เป็นไปได้ที่ความสามัคคีของกลุ่มจะลดลงไปด้วย ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มที่มีขนาดเล็กโอกาสที่สมาชิกจะมีปฏิสัมพันธ์และความใกล้ชิดกันมีมาก เมื่อเป็นเช่นนั้นความสามัคคีของกลุ่มก็จะมีเพิ่มตามไปด้วยและผลของการที่สมาชิกของกลุ่มสามัคคีกันมาก อิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อการปฏิบัติงานหรือการเรียกร้องที่จะบรรลุเป้าหมายยิ่งมากตามไปด้วย

4) *ความเป็นผู้นำ* ความมีประสิทธิภาพของกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมักจะขึ้นอยู่กับคุณภาพความเป็นผู้นำของกลุ่มด้วยเช่นกัน ความเป็นผู้นำกลุ่มที่มีคุณภาพคือการที่สามารถดำเนินหน้าที่ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม สามารถเรียกร้องให้สมาชิกของกลุ่มสนับสนุนนโยบายหรือข้อเรียกร้องได้อย่างพร้อมเพรียง ขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความสามัคคีของกลุ่มไว้ได้ นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ของกลุ่มในการต่อสู้หรือต่อรองกับฝ่ายตรงข้ามหรือรัฐ สามารถเป็นผู้แทนของกลุ่มในการติดต่อกับผู้นำกลุ่มอื่นได้ เป็นต้น

1.3 ทฤษฎีและตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้วยอำนาจทางการเมือง ของ William A. Gamson และ Michael Lipsky

การที่กลุ่มพระสงฆ์จำนวนหนึ่งได้ออกมาเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง เป็นการแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีได้อยู่ในฐานะและมีช่องทางที่จะใช้อิทธิพลหรือการกดดันทางการเมืองอย่างเป็นทางการอันเป็นที่ยอมรับของรัฐโดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีทำทนายทั้งสังคมไทยและรัฐ การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์แม้จะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย แต่ก็ถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่างๆ ของสังคม อาทิ โครงสร้างทางสังคมและการเมืองไทยถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง สังคมไทยได้ตัดสิทธิและห้ามพระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่ให้มีการพูดหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการเมือง รวมทั้งถือว่าการเรียกร้องและกิจกรรมทางการเมืองไม่ใช่เป็นกิจที่สงฆ์พึงกระทำ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและกล่อมเกลาสังคมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข เป็นต้น และ

หากมีพระสงฆ์รูปใดออกมาเคลื่อนไหวหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือต่อต้านจากสังคม นอกจากนี้โครงสร้างทางสังคมดังกล่าวแล้ว การชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองโดยตรงและโจ่งแจ้งที่บริเวณหน้ารัฐสภาของพระสงฆ์ไทยก็ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต ดังนั้นกลุ่มพระสงฆ์ที่มาชุมนุมเรียกร้องจึงต้องคำนึงถึงและยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์และมติมหาชนที่อาจเป็นไปในทางลบได้

การชุมนุมเรียกร้องหรือประท้วงถือเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มที่ William A. Gamson และ Michael Lipsky เรียกว่า "ผู้ด้อยอำนาจหรือค่อนข้างไร้อำนาจทางการเมือง (Relatively Powerless Groups)" เพื่อจะบีบบังคับหรือกดดันให้รัฐยอมรับและตัดสินใจในสิ่งที่กลุ่มต้องการ (มนตรี เจนวิทย์การ 2528 : 13) โดย Gamson และ Lipsky ได้สร้างทฤษฎีและตัวแบบไว้อย่างดี¹ ซึ่งจะได้นำมาปรับใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์และการโต้ตอบหรือตอบสนองของฝ่ายการเมืองในรูปแบบต่างๆ

ประการแรก จะถือว่ากลุ่มพระสงฆ์ที่ทำการเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องเป็นกลุ่มที่ Lipsky เรียกว่า "กลุ่มค่อนข้างไร้อำนาจหรือด้อยสิทธิทางการเมือง" ซึ่ง Lipsky ได้ให้คำนิยามว่า หมายถึง กลุ่มที่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นในสังคมแล้ว เป็นกลุ่มที่ขาดอำนาจและทรัพยากรทางการเมืองแบบที่สังคมยอมรับ (Conventional) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิหรืออภัยหนึ่งเป็น "กลุ่มด้อยอภิสิทธิ์"

Gamson และ Lipsky ได้แบ่งกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำในการชุมนุมเรียกร้อง
2. กลุ่มผู้ร่วมชุมนุมเรียกร้อง
3. สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งเป็นผู้เผยแพร่ประเด็นของการเรียกร้อง
4. กลุ่มผู้ให้แรงสนับสนุน อันได้แก่ นักการเมือง นักวิชาการ องค์กรต่างๆ การสนับสนุนของกลุ่มเหล่านี้เป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มที่ชุมนุมเรียกร้องมากยิ่งขึ้น
5. กลุ่มเป้าหมายของการเรียกร้อง ได้แก่ รัฐสภา รัฐบาล หรือองค์กรอื่นๆ ของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจตอบสนองต่อข้อเรียกร้องทางใดทางหนึ่ง

¹ ศึกษารายละเอียดเรื่องนี้ได้ใน William A. Gamson. (1975) *The Strategy of Social Protest*. Homewood, Ill. : The Dorsey Press. และ ใน Michael Lipsky. (1996) "Protest as a Political Resource," in Betty H. Zisk (ed), *American Interest Groups; Readings in Theory and Research*, Belmont, Calif. : Wadsworth, และใน มนตรี เจนวิทย์การ (2528) "คู่มือประชาธิปไตย : บทบาทการต่อสู้ทางการเมือง" กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในความเห็นของ Lipsky นั้น การเรียกร้องหรือประท้วงของกลุ่มค่อนข้างไร้อำนาจจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ถ้าปราศจากการร่วมของกลุ่มที่ 3 และ 4 แม้ว่าผู้ทำการเรียกร้องหรือประท้วงจะสามารถระดมผู้เข้าร่วมได้มากก็ตาม

การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มค่อนข้างไร้อำนาจ นอกจากจะต้องได้แรงสนับสนุนจากสื่อมวลชน และกลุ่มสนับสนุนโดยทั่วไปแล้ว ยังอาจจะต้องแก้ไขปัญหาที่รัฐหรือเป้าหมายการเรียกร้องในการสร้างกลุ่มต่อต้านขึ้นมา ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มคนประเภทเดียวกันกับกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้อง หรือประชาชนที่ไม่เห็นด้วย

ส่วนการโต้ตอบของกลุ่มเป้าหมายการเรียกร้องหรือฝ่ายรัฐมักจะมีรูปแบบการโต้ตอบ 6 รูปแบบ (มนตรี เจนวิทย์การ 2528 : 20-22) คือ

1. กลุ่มเป้าหมายการเรียกร้อง(รัฐ) อาจจะทำพยายามสร้างความพอใจให้ผู้ชุมนุมเรียกร้องในลักษณะที่เป็นเพียงผลตอบแทนทางสัญลักษณ์ เช่น พยายามทำให้ดูเหมือนว่ามีการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง และมีพันธะที่จะแก้ไขปัญหาที่เป็นประเด็นการเรียกร้อง แต่ไม่ได้มีการแบ่งสรรทรัพยากรหรืองบประมาณหรือมีการริเริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายที่เป็นการตอบสนองอย่างเป็นเรื่องเป็นราว

2. กลุ่มเป้าหมายการเรียกร้อง(รัฐ) อาจจะทำสร้างความพอใจในแง่ผลตอบแทนด้านวัตถุบ้างพอเป็นพิธี โดยจะพิจารณาตอบสนองการชุมนุมเรียกร้องเป็นกรณีย่อยๆไป แต่ไม่ตอบสนองข้อเรียกร้องทั้งหมด

3. กลุ่มเป้าหมายการเรียกร้อง(รัฐ) อาจจะทำจัดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงโครงสร้างภายในองค์การที่เป็นเป้าหมายการเรียกร้องเสียใหม่ เพื่อที่จะหยุดยั้งมิให้การเรียกร้องมีพลังมากเกินไป โดยระดมกำลังเพื่อแก้ไขปัญหาบางอย่างที่อาจจะมี ความรุนแรงยิ่งขึ้น

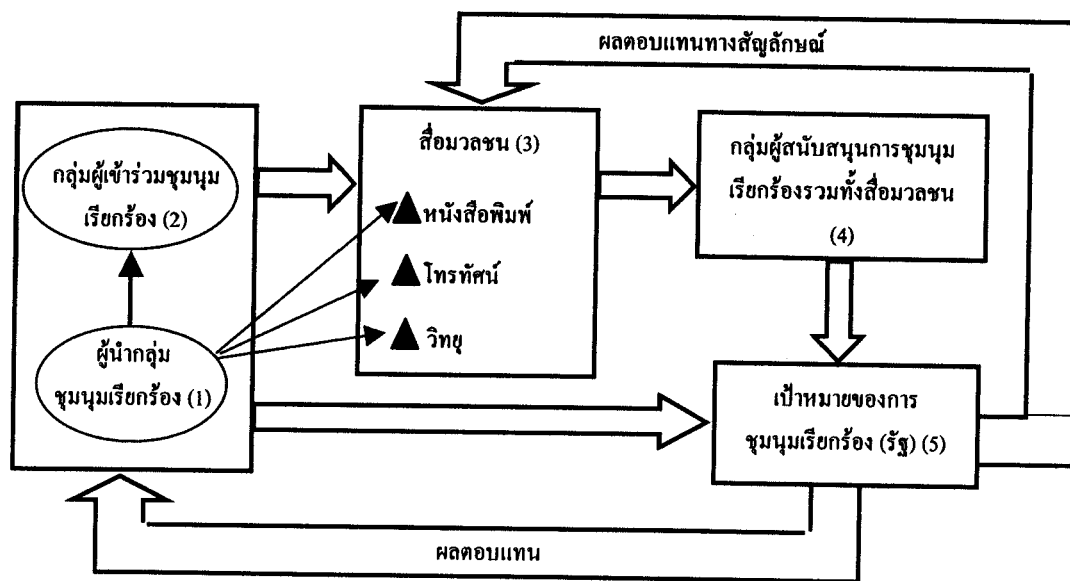
4. กลุ่มเป้าหมายการเรียกร้อง(รัฐ) จะพยายามทำให้เห็นว่าถูกจำกัดในการดำเนินการที่จะปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของกลุ่มที่เรียกร้อง ซึ่งหมายความว่าได้สองอย่าง คือ ทำให้ดูเหมือนว่าผู้ชุมนุมเรียกร้องเสนอข้อเรียกร้องที่ไม่มีเหตุผล หรือเป็นผู้มีความตั้งใจดี แต่ไม่เข้าใจปัญหาการบริหารงาน

5. กลุ่มเป้าหมายการเรียกร้อง(รัฐ) อาจจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมาย ทำลายความน่าเชื่อถือของผู้นำและองค์กรของผู้ชุมนุมเรียกร้อง เช่น การใช้หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือกลุ่มคนประเภทเดียวกันกับกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้อง พยายามกล่าวหาว่าผู้นำหรือกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องเป็นเพียงคนกลุ่มน้อย ไม่มีคนส่วนใหญ่สนับสนุน มีพฤติกรรมที่ผิดต่อหน้าที่หรือกฎหมาย

6. กลุ่มเป้าหมายการเรียกร้อง(รัฐ) อาจจะเลือกการดำเนินการออกไป โดยหวังว่าการเลื่อนการพิจารณาปัญหาออกไปจะช่วยลดแรงกดดัน และถ่วงการที่จะต้องให้สัญญาที่ชัดเจนลงไป

เกี่ยวกับผลจากการโต้ตอบของรัฐนั้น Lipsky ได้แบ่งผลตอบแทนที่กลุ่มเรียกร้องหรือประท้วงจะได้รับออกเป็น ผลตอบแทนที่เป็นเพียงสัญลักษณ์ และผลประโยชน์ที่จับต้องได้ (Symbolic and tangible or Material rewards) ซึ่ง Gamson เรียกว่า “ผลประโยชน์ใหม่ (New advantages)” กล่าวคือ การชุมนุมเรียกร้องนั้นหากได้ผลก็จะทำให้กลุ่มเรียกร้องอยู่ในสถานะที่แตกต่างจากเดิม คือ ได้ผลประโยชน์ใหม่ เช่น ได้รับการยอมรับ การให้อำนาจและผลตอบแทน การยอมเปลี่ยนโครงสร้างการบริหาร เป็นต้น

ทั้งนี้ รูปแบบกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มค่อนข้างไร้อำนาจหรือด้อยอำนาจทางการเมือง มีรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิรูปแบบกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก มนตรี เจนวิทย์การ (2528) *ครูประชาชนล.บทบาทการต่อสู้ทางการเมือง* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 19

1.4 ทฤษฎีระบบ ของ David Easton

นอกจากนี้ การศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์หรือกระบวนการชุมนุมเรียกร้องให้จัดตั้ง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ของกลุ่มพระสงฆ์ในช่วงเดือนกันยายน 2545 สามารถนำทฤษฎีหรือแนวทางระบบ(System Analysis) ของ David Easton มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อจะทำให้สามารถมองรูปแบบและกระบวนการชุมนุมเรียกร้องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

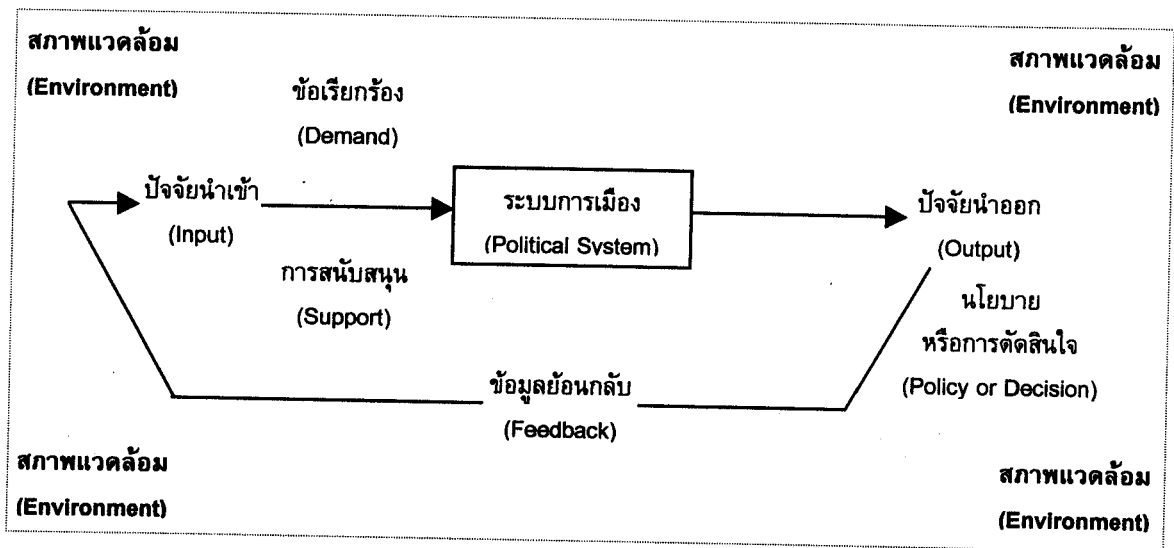
ตามแนวทางทฤษฎีระบบ David Easton ได้มองระบบการเมืองว่า² การเมืองนั้น ประกอบขึ้นด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน และระบบการเมืองทุกๆ ระบบไม่ว่าจะมีโครงสร้างหรือกระบวนการเช่นไร จะต้องมีการปฏิบัติหน้าที่หลัก คือ การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ในรูปของการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย โดยมีอำนาจบังคับให้ปฏิบัติตาม ซึ่งการจัดสรรแบ่งปันดังกล่าวจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการเรียกร้องหรือแสดงออกซึ่งความต้องการ (Demand) และการสนับสนุน (Support) ซึ่งก่อเป็น “ปัจจัยนำเข้า (Input)” ที่ถูกส่งเข้าไปใน “ระบบการเมือง (Political System)” เมื่อระบบการเมืองได้รับปัจจัยนำเข้าก็จะทำการแปรรูปให้เป็น “ปัจจัยนำออก (Output)” ในรูปของ “นโยบายหรือการตัดสินใจ (Policy or Decision)” ที่จะก่อให้เกิด “ผลกระทบ (Impact)” ต่อการปฏิบัติงานของระบบ และจะถูกส่งกลับเข้าไปในระบบการเมืองโดยผ่านกระบวนการป้อนกลับ (Feedback Process)

ปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย ข้อเรียกร้องและการสนับสนุน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากสภาพแวดล้อมภายในระบบการเมืองเอง ได้แก่ ระบบวัฒนธรรม โครงสร้างสังคม ระบบเศรษฐกิจ และระบบอื่นๆ ซึ่งเป็นส่วนย่อยของระบบสังคม หรืออาจเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอกระบบการเมือง ได้แก่ ระบบการเมืองและสังคมอื่นๆ โดยทั่วไปข้อเรียกร้องหรือการแสดงออกซึ่งความต้องการจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของสังคมต้องการให้มีการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าที่มีอยู่อย่างจำกัด

ส่วนการสนับสนุน ซึ่งหมายถึงความเชื่อมั่น ความรัก ความศรัทธาที่บุคคลหรือสมาชิกในสังคมมีต่อระบบการเมือง โดยทั่วไปเมื่อบุคคลสนับสนุนระบบการเมือง ประชาชนก็จะเชื่อฟังหรือปฏิบัติตามกฎหมาย ยอมชำระภาษี ปฏิบัติตามนโยบาย เป็นต้น

² ศึกษารายละเอียดเรื่องนี้ได้ใน David Easton. (1965) "A System Analysis of Political Life." New York ; John W. Ley. และ ใน จุมพล นิมพานิช (2545) *กลุ่มผลประโยชน์กับการเมืองไทย Interest Groups and Thai Politics* นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

เมื่อระบบการเมืองแปรรูปปัจจัยนำเข้าให้อยู่ในรูปของนโยบายหรือการตัดสินใจ ซึ่งเป็นปัจจัยนำออก โดยทั่วไปนโยบายหรือปัจจัยนำออกมักก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานของระบบ ผลกระทบนี้จะถูกส่งกลับเข้าไปในระบบการเมืองโดยผ่านกระบวนการป้อนกลับในรูปของปัจจัยนำเข้าสู่ระบบการเมืองอีก ลักษณะเช่นนี้เป็นวงจรที่เกิดขึ้นตลอดเวลา (จุมพล หนิมพานิช 2545 : 66-69) ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 แผนภูมิแสดงถึงตัวแบบหรือแนวทางระบบของ David Easton

ที่มา : จุมพล หนิมพานิช (2545) *กลุ่มผลประโยชน์กับการเมืองไทย Interest Groups and Thai Politics* นนทบุรี
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช หน้า 67

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจค้นคว้าผลงานการศึกษาวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์โดยตรงและในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์กับการเมืองของนักวิจัยและนักวิชาการต่างๆ มีดังต่อไปนี้

คณิงนิตย์ จันทบุตร (2525) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ. 2477-2484" ผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวของพระสงฆ์มหานิกายกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกตัวเองว่า "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา" มีสาเหตุมาจากปัจจัยสองประการ ประการแรกเป็นปัจจัยภายในคณะสงฆ์ อันได้แก่ ความขัดแย้งพื้นฐานในการปกครองคณะสงฆ์ การแบ่งแยกนิกายสงฆ์ ความไม่เป็นธรรมในการแต่งตั้งตำแหน่งบริหาร และความล้าหลังด้านการศึกษาของสงฆ์ ส่วนประการที่สองคือปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นผลจากสภาพสังคมและการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อันมีมูลเหตุมาจากความตกต่ำของสถาบันพระมหากษัตริย์และเจ้านายในธรรมยุติกนิกาย และสาเหตุอื่นๆ เช่น ความตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ สำหรับจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหวคือเพื่อรวมนิกายสงฆ์ซึ่งแตกและขัดแย้งให้กลับเป็นนิกายเดียวกัน และเพื่อแก้ไขการปกครองของคณะสงฆ์ที่ไม่เสมอภาคให้ทัดเทียมกัน ส่วนลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างประนีประนอม เช่น มีการยื่นเรื่องราวต่อฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ตามลำดับขั้นตอน เป็นต้น

การเคลื่อนไหวของคณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนาครั้งนี้ถือว่ามีสัมฤทธิ์ผลอย่างมาก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการใช้มติส่วนมาก รวมทั้งอาศัยการสนับสนุนของสื่อมวลชนและพลังการเมือง โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวด้วยการแก้ไขพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 และตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มีการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชสกลสังฆปริณายก จากธรรมยุติกนิกายมาเป็นการแต่งตั้งพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิและวัยวุฒิรูปใดรูปหนึ่งโดยไม่ได้เลือกว่าสังกัดนิกายใด รัฐบาลได้วางนโยบายการรวมนิกายสงฆ์โดยการสร้างวัดพระศรีมหาธาตุให้เป็นวัดรวมนิกายสงฆ์ มีการบวชพระภิกษุพระยาพหลพลพยุหเสนาให้เป็นภิกษุตัวอย่างในการรวมนิกายสงฆ์ นอกจากนี้รัฐบาลได้เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณำรุงและส่งเสริมการศาสนา

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของคณะปฏิสังขรณ์ฯ ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าประสบผลสำเร็จเลยทีเดียว เพราะแม้จะมีการตรา พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แทน พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ความขัดแย้งระหว่งนิกายสงฆ์ก็ไม่ยุตินับวันยิ่งทวีความรุนแรง อีกทั้งพอถึงสมัยรัฐบาลเผด็จการจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้มีการยกเลิก พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์

พ.ศ. 2484 และรัฐบาลยังได้ใช้อำนาจเผด็จการแทรกแซงการปกครองสงฆ์ ดังเช่นกรณีพระพิมลธรรม(อาจ อาสภเถร) อันเป็นสาเหตุให้เกิดการชุมนุมเรียกร้องขอความเป็นธรรมของกลุ่มยุวสงฆ์ในเวลาต่อมา

กลุ่มยุวสงฆ์ (2518) ได้ทำการรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ “เหตุการณ์มหาสังฆสันนิบาต ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ 10-17 มกราคม 2518” สรุปได้ว่า สาเหตุของการเคลื่อนไหวและชุมนุม ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุฯ ช่วงวันที่ 10-17 มกราคม 2518 ของพระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุหนุ่มและสามเณร จึงถูกเรียกชื่อว่า “กลุ่มยุวสงฆ์” เพื่อประท้วงมหาเถรสมาคมที่เพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของตัวแทนยุวสงฆ์ที่ต้องการให้มหาเถรสมาคมพิจารณาความเป็นธรรมในกรณีอดีตพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถร) และอดีตพระศาสนโศภณ (ปลอด อุตถกาวีเถร) ซึ่งถูกอำนาจธรรมทั้งฝ่ายปกครองศาสนจักรและฝ่ายปกครองอาณาจักรคุกคามอย่างโหดร้ายเมื่อ 14 ปีก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ในการชุมนุมเรียกร้อง 3 ประการ คือ (1) เพื่อเรียกร้องให้มหาเถรสมาคมพิจารณารณีอดีตพระพิมลธรรมและอดีตพระศาสนโศภณให้ถูกต้องตามพระวินัยและกฎหมาย (2) เพื่อเรียกร้องให้เพิกถอนคำสั่งของสังฆนายกและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชอันกระทำต่อพระเถระทั้งสองเมื่อปี พ.ศ. 2503 (3) เรียกร้องให้เปลี่ยนแปลง พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์จากระบบมหาเถรสมาคมมาเป็นระบบสังฆสภา

ส่วนรูปแบบและลักษณะของการเรียกร้องนั้น นอกจากการชุมนุมของกลุ่มยุวสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระนิสิตของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหลักแล้ว ยังได้มีการทำหนังสือชี้แจงและเชิญชวนพระสงฆ์ที่อยู่ต่างจังหวัดโดยเฉพาะฝ่ายมหานิกายให้เข้าร่วมแสดงพลังจับตามติ จนกระทั่งมีพระภิกษุร่วมชุมนุมหลายหมื่นรูป นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้วยังใช้วิธี “อดข้าวประท้วง” โดยยึดหลักที่ว่า “เพื่อรักษาธรรม บุคคลพึงสละได้แม้ทั้งทรัพย์ อวัยวะ และชีวิต” ผลการชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้ประสบผลสำเร็จในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายศาสนจักร คือ การยกเลิกอธิกรณ์ทางวินัยสงฆ์ และยกเลิกคำสั่งของสังฆนายกและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชที่สั่งลงโทษพระเถระทั้งสองเมื่อปี พ.ศ. 2503 รวมทั้งรัฐบาลได้ถวายสมณศักดิ์คืนแก่พระเถระทั้งสอง แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายอาณาจักรคือการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไม่สัมฤทธิ์ผลตามที่กลุ่มยุวสงฆ์เรียกร้อง ส่วนผลกระทบทางสังคมมีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เช่น กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยก็จะมองว่า การชุมนุมเรียกร้องดังเช่นที่ประชาชนทั่วไปกระทำกันเป็นสิ่งที่ผู้ดำรงอยู่ในสมณภาวะไม่พึงกระทำ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้จะเป็นประชาชนทั่วไปไม่ทราบความเป็นมาเท่าที่ควร ส่วนกลุ่มที่เห็นด้วยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทราบความเป็นมาของการถูกลงโทษของพระเถระทั้งสอง

สมบูรณ สุขสำราญ (2522) ได้ศึกษาเรื่อง “ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์” ซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรมและบทบาทของพระสงฆ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง(เรียกว่าพระการเมือง)โดยตรงในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519 โดยผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มพระการเมืองออกเป็นสองฝ่ายตามพฤติกรรม อุดมการณ์ และการฝึกฝีกกับกลุ่มการเมืองทางโลกในขณะนั้น คือ พระการเมืองฝ่ายซ้าย และพระการเมืองฝ่ายขวา กลุ่มพระการเมืองฝ่ายซ้ายมีอยู่หลายกลุ่ม เช่น องค์การสหธรรมิก ภายใต้การนำของพระมหาจิต คงสุข กลุ่มแนวร่วมคณะสงฆ์-ประชาชน กลุ่มคณะสงฆ์ผู้รักเอกราชประชาธิปไตยและความเป็นธรรม กิจกรรมและบทบาทของกลุ่มพระการเมืองฝ่ายซ้าย ได้แก่ การเข้าร่วมอภิปรายสนับสนุนข้อเรียกร้องของชาวนาต่อรัฐบาล การร่วมเดินขบวนกับชาวนา การช่วยพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. การออกแถลงการณ์สนับสนุนสหพันธ์สหภาพแรงงานในการหยุดงานเพื่อต่อรองเรียกร้องค่าจ้างที่เป็นธรรม เป็นต้น ส่วนพระการเมืองฝ่ายขวามีทัศนคติแบบจารีตนิยมและเชิดชูอุดมการณ์นิยมก็มีหลายกลุ่ม แต่ที่มีพฤติกรรมและอยู่ข้างฝ่ายการเมืองอนุรักษ์นิยมอย่างเด่นชัดคือพระกิตติวุฒิทโ โดยพระกิตติวุฒิทโได้เขียนบทความและปาฐกถาต่อต้านพระการเมืองและกลุ่มนักการเมืองฝ่ายซ้ายอย่างรุนแรง โดยเฉพาะศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พระกิตติวุฒิทโหมองว่า ถือเป็นศัตรูของชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งข้อเขียนและการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า แม้พระการเมืองทั้งสองฝ่ายจะมีลักษณะแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติและอุดมการณ์ทางการเมือง แต่ลักษณะร่วมกันที่สำคัญของพระสงฆ์ทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งสองฝ่ายสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของศาสนาและสังคม ทั้งสองฝ่ายใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือหาความสนับสนุนจากประชาชนด้วยการตีความหมายของหลักธรรมให้เป็นประโยชน์และสนับสนุนอุดมการณ์ของฝ่ายตน และทั้งสองฝ่ายเห็นว่าพุทธศาสนากำลังตกอยู่ภายใต้การคุกคามจนอาจถูกทำลายโดยภัยทางการเมือง และพระสงฆ์จะต้องช่วยกันต่อต้านภัยนั้นๆ

แม้ว่าพระสงฆ์การเมืองทั้งฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาจะมีความปรารถนาดีต่อชาติและศาสนาเพียงใด แต่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากจารีตนิยมของสงฆ์ดูเหมือนจะไม่ใช่ผลดีต่อเกียรติภูมิของสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา จึงทำให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มองว่าพฤติกรรมของพระการเมืองดังกล่าวมีแต่จะทำลายเกียรติภูมิของสถาบันสงฆ์และศรัทธาของประชาชนต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนา

สำหรับประชาชนส่วนใหญ่ก็มักมีทัศนคติต่อพระการเมืองในทางลบ ถึงแม้ประชาชนอาจจะยอมรับว่าพระสงฆ์ก็เป็นคนไทยและเป็นเจ้าของประเทศ และไม่อาจจะปฏิเสธการรับรู้การเมืองได้ แต่คนไทยส่วนมากยังมีทัศนคติว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรกเป็นการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ด้วยวิธีการที่น่ารังเกียจ และมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่นอกการเมือง ดังนั้นการที่พระสงฆ์เข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมการเมือง จึงเท่ากับนำความบริสุทธิ์ไปเกลือกกลั้วกับความโลภมอมซึ่งมีแต่จะเป็นอันตรายต่อสถานภาพของสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา

สมบูรณ สุขสำราญ (2525) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ศาสนจักรกับอาณาจักรความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับอำนาจการเมือง" สรุปได้ว่า วิวัฒนาการของระบบการเมืองไทยสมัยใหม่นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา มีลักษณะของเผด็จการทหารเกือบตลอดมา วิธีการปกครองแบบเผด็จการไม่เพียงแต่มีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตทางการเมืองและสังคมของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อศาสนจักรด้วย โครงสร้างการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์ได้ถูกปรับปรุงหรือจำลองแบบขนานคู่ไปกับโครงสร้างการปกครองของฝ่ายอาณาจักรด้วย ในลักษณะคู่ขนานของโครงสร้างนั้น ฝ่ายอาณาจักรมีอำนาจเหนือฝ่ายศาสนจักร และโครงสร้างคณะสงฆ์ที่เลียนแบบโครงสร้างระบบราชการนั้นแท้ที่จริงเป็นประติรูปธรรมและอยู่ใต้อำนาจของฝ่ายอาณาจักร

ในการประเมินค่าของสรรพสิ่ง บทบาท และพฤติกรรมสังคม ฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรมีทัศนคติที่แตกต่างกัน และบางครั้งขัดกันอย่างมาก ฝ่ายอาณาจักรให้ความสำคัญแก่อำนาจทางการเมืองสูง ถือว่าภารกิจที่รัฐจะต้องมีบทบาทนำ ได้แก่ การบริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคม จัดสรรคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ทั่วถึง เรื่องวัตถุต้องมาก่อนเรื่องจิตใจ ในขณะที่ฝ่ายศาสนจักรโดยเฉพาะพระสงฆ์เน้นความสำคัญของการยกระดับจิตใจ ศีลธรรมของสังคม อย่างไรก็ตาม ทั้งฝ่ายศาสนจักรและอาณาจักรจะมีจุดร่วมของผลประโยชน์ตลอดเวลา นั่นก็คือ ทัศนคติและความเชื่อที่ว่าความเจริญรุ่งเรืองของชาติและศาสนาจะต้องควบคู่กันไป ความมั่นคงของชาติและศาสนาจะแยกออกจากกันไม่ได้ หากชาติอับจนศาสนาจะรุ่งเรืองไม่ได้ และในทำนองเดียวกันชาติจะดำรงและคงอยู่ต่อเนื่องไม่ได้หากปราศจากพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้การสนับสนุนและอยู่เคียงข้างผู้กุมอำนาจรัฐจึงเป็นยุทธวิธีเพื่อความอยู่รอดของศาสนาและสถาบันสงฆ์ ในทำนองเดียวกันการพิทักษ์พุทธศาสนาและการอุปถัมภ์สถาบันสงฆ์ของรัฐก็เป็นยุทธวิธีเพื่อความต่อเนื่องของชาติไทย ด้วยผลประโยชน์ร่วมดังกล่าวนี้ เราจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าในหลายๆ ครั้งทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรจำต้องมองข้ามความแตกต่างในคุณค่าและค่านิยมของแต่ละฝ่าย และยอมเสียสละคุณค่าบางส่วนเพื่อความคงอยู่และความก้าวหน้าร่วมกัน

สมบุรณ์ สุขสำราญ (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง กรณีเปรียบเทียบประเทศไทย ลาว และกัมพูชา" จากการศึกษาพบว่า ทั้งสามประเทศ การแบ่งแยกรัฐ พุทธศาสนา และพระสงฆ์ออกจากกันนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะทั้งศาสนาและรัฐต่างมีพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันมาโดยตลอด คุณธรรมทางพุทธศาสนาทำหน้าที่เสริมสร้างความมั่นคงของระบบการปกครองและความสงบสุขของสังคม ส่วนศาสนาและพระสงฆ์เองก็ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากรัฐและสังคมเป็นการตอบแทนทั้งในด้านศาสนาวัตถุ เช่น การสร้างวัด โบสถ์ วิหาร และการถวายทานในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการให้สมณศักดิ์และอำนาจในการบริหารคณะสงฆ์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรและพุทธศาสนจักรในเชิงอุปถัมภ์นำมาซึ่งความผูกพันที่สำคัญประการหนึ่ง คือความภักดีของสถาบันสงฆ์ต่อรัฐ ซึ่งแสดงออกโดยการให้ความร่วมมือ สนับสนุน นโยบายและผลประโยชน์ของรัฐ

ส่วนผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะในอดีตได้ใช้และร่วมมือกับศาสนจักรเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองการปกครอง ตลอดจนใช้ศาสนาเพื่อควบคุมความเรียบร้อยของสังคม ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องและพึ่งพิงกันเช่นนี้ บางครั้งก็ขาดความสมดุล เมื่อใดที่ฝ่ายศาสนจักรคือพุทธศาสนาและพระสงฆ์ยังคงรับการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากอำนาจทางการเมือง สถาบันสงฆ์ก็จะถูกควบคุมอย่างใกล้ชิด และถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของฝ่ายอาณาจักร จึงเป็นการยากที่จะมีอิสระในการบริหารจัดการองค์กร กำหนดนโยบาย การตีความคำสอน ตลอดจนวิธีการเผยแผ่สภาวะและหลักการของพุทธศาสนา แต่การใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองก็อาจจะเกิดผลตรงกันข้ามประการหนึ่งคือ ก่อให้เกิดการต่อต้านอำนาจรัฐโดยกลุ่มทางศาสนาอย่างง่ายตาย หากมีเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือในช่วงระยะเวลาที่อำนาจการปกครองของรัฐอ่อนแอลง และนอกจากนี้หากประชาชนสูญเสียความศรัทธาต่อพระสงฆ์เมื่อใด ก็เท่ากับว่าประชาชนไม่ยอมรับนโยบายและอำนาจทางการเมืองที่พระสงฆ์เป็นตัวกลางในการเผยแผ่ไปด้วย ดังนั้นทั้งรัฐและพระสงฆ์จึงจำต้องยินยอมที่จะประนีประนอมและพยายามใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้อย่างผสมผสานกลมกลืนกับอุดมการณ์และวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต) (2543) ได้ศึกษาเรื่อง "การเมือง (มิใช่) เรื่องของสงฆ์" สรุปได้ว่า ตามความเป็นจริงในสังคมการเมืองโดยเฉพาะสังคมไทยพระสงฆ์เองก็อยู่ในขอบข่ายของสังคมการเมืองมิได้อยู่นอกเหนือการเมืองเลย และในฐานะที่พระสงฆ์ก็คือสมาชิกของสังคมหน่วยหนึ่งย่อมจะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อปัญหาของบ้านเมือง เมื่อบ้านเมืองประสบภาวะวิกฤตทุกข์ยากต่างๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์ด้วย ถ้าประเทศชาติไม่มั่นคง การศึกษา

ปฏิบัติธรรมก็เกิดขึ้นได้ยาก ในปัจจุบันแม้พระสงฆ์จะพยายามหลีกเลี่ยงการเมืองก็หนีไม่พ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะนักการเมืองนักปกครองได้เข้าไปใช้สถาบันสงฆ์เป็นเครื่องมือในการปกครอง หาเสียงสนับสนุนหรือแม้แต่หาความชอบธรรมในการปกครองของตน ดังนั้นสิ่งที่สังคมไทยและสถาบันสงฆ์ควรให้ความสนใจคือกรอบ รูปแบบ และบทบาทในการเกี่ยวข้องกับการเมืองของพระสงฆ์จะเป็นแบบใดจึงจะเหมาะสมและนำพาสังคมได้ ยิ่งถ้าเรามองไปรอบๆ ประเทศเพื่อนบ้านเราที่นับถือพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์ก็ล้วนแต่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองและดูจะมากกว่าพระสงฆ์ไทยทั้งสิ้น เช่น ในประเทศศรีลังกา พระสงฆ์เป็นสมาชิกพรรคการเมืองและออกเสียงเลือกตั้งได้ ในประเทศพม่าพระสงฆ์ก็เคยนำชาวบ้านต่อสู้กับอังกฤษและปัจจุบันกำลังต่อสู้กับอำนาจเผด็จการทหาร เป็นต้น สำหรับพระสงฆ์ไทยนั้นก็ถูกนำไปสนองตอบนโยบายของรัฐบาลในอดีต เช่น ช่วยต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ แม้ปัจจุบันก็นำไปอบรมให้ช่วยพัฒนา อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

เนื่องจากศีลธรรมคือรากฐานของระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ความมั่นคงของการเมืองก็คือความมีศีลธรรมของประชาชนรวมทั้งนักการเมืองนั่นเอง พระสงฆ์ วัตถุประสงค์ไม่ไปลี้ภัยจากการเมืองประเภทนี้หรือแม้จะสนับสนุนนักการเมืองหรือรัฐบาลที่ดีมีคุณธรรมและคุณภาพก็ควรอยู่ แต่ก็ต้องรักษาหลักการของพระพุทธศาสนาไว้ ความเป็นอิสระมีความยุติธรรมพอควร จนถึงขนาดที่จะตักเตือนสั่งสอนนักการเมืองและรัฐบาลได้ในกรณีที่รัฐบาลทำไม่ถูกต้อง เบียดเบียนชาวบ้านหรือขาดความยุติธรรมและความชอบธรรม การที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนลดความรุนแรงทางการเมืองรักษาชีวิตเลือดเนื้อของบุคคลทั่วไปในสถานการณ์แห่งความขัดแย้งทางการเมืองก็เป็นสิ่งที่น่ากระทำอย่างยิ่ง มิใช่เพียงไปปลอบประโลมหรือแสดงความเห็นใจหลังจากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงแล้ว

แต่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองของพระสงฆ์เต็มรูปแบบและแสวงหาอำนาจเพื่อตนเองและกลุ่มของตนเท่านั้น หรือไปเข้าฝักฝ่ายข้างใดข้างหนึ่ง ก็ถือว่าการเมืองของพระสงฆ์นั้นเป็นการเมืองที่สกปรกเลอะเทอะไร้ศีลธรรม ดังนั้นบทบาททางการเมืองของพระสงฆ์จึงควรจะเป็นการปูรากฐานทางศีลธรรมให้แก่การเมืองหรือนักการเมือง เพราะเป้าหมายสูงสุดของการเมืองก็คือประโยชน์ของมหาชน ความบริสุทธิ์ยุติธรรม ความรักสามัคคี ความปรารถนาดีต่อกันและความสุขสงบร่มเย็นของสังคม หากพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในลักษณะนี้ก็คงจะไม่น่าเกลียด สังคมไทยคงรับได้ เพราะไม่มีอะไรนอกพระธรรมวินัยหรือมิใช่กิจของพระสงฆ์เลย

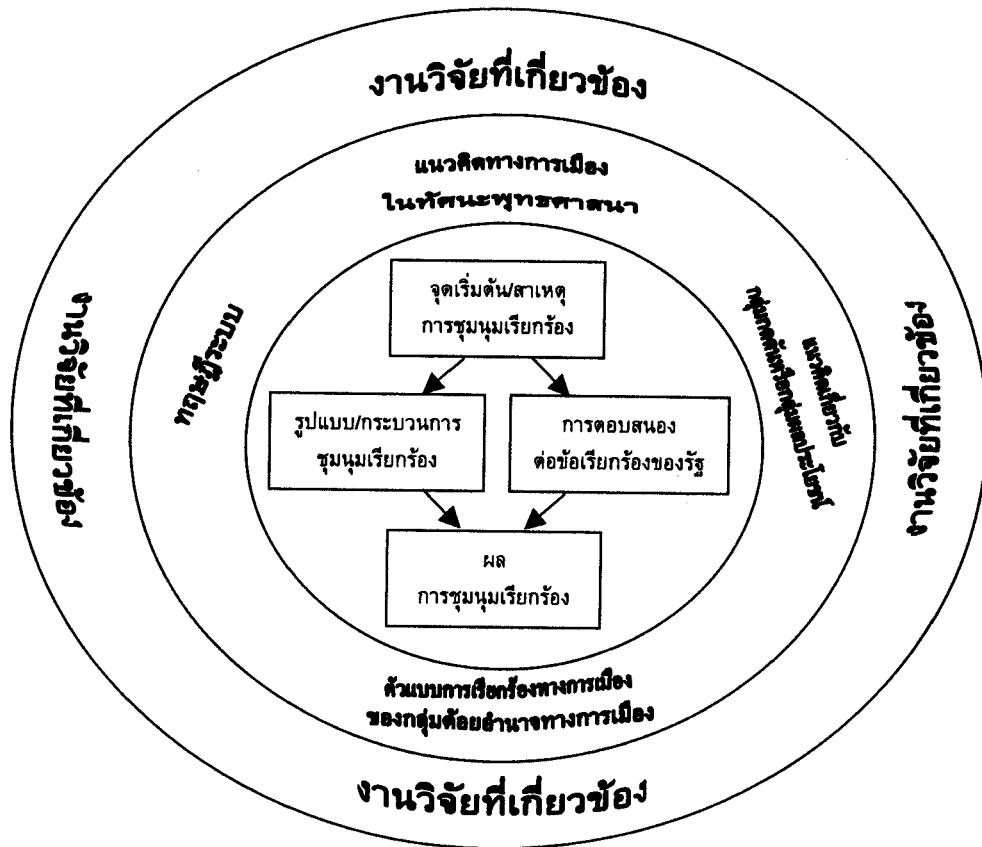
สรุป

จากการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่าการศึกษาวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือพระสงฆ์กับการเมืองหลายเรื่อง แต่หากสรุปโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่า สังคมการเมืองไทยตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาพุทธศาสนาและพระสงฆ์ได้ถูกให้เข้าไปข้องเกี่ยวกับการเมืองมาโดยตลอดทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นการเมืองหรือระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์และระหว่างพระสงฆ์กับคณะสงฆ์เอง แต่ส่วนใหญ่แล้วเหตุที่พระสงฆ์ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองมักจะมีต้นเหตุเกิดจากฝ่ายอาณาจักร เช่น เกิดจากการออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่ไม่เป็นธรรม เกิดจากความไม่เป็นธรรมของผู้ปกครองรัฐที่กระทำต่อพระสงฆ์ เป็นต้น ส่วนพระสงฆ์ที่มาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือเคลื่อนไหวเรียกร้องนั้นจะเป็นกลุ่มพระสงฆ์ส่วนน้อยและมักเป็นกลุ่มยุวสงฆ์(ภิกษุหนุ่ม-สามเณร) ที่มาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกรุงเทพฯ สำหรับเรื่องรูปแบบหรือลักษณะที่เกี่ยวข้องหรือการเรียกร้องทางการเมืองไม่ปรากฏว่ามีความรุนแรงให้ฝ่ายรัฐหรือสังคมต้องสูญเสีย แต่มักจะมีผลกระทบทางสังคมในภาพลบต่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนา แม้การเรียกร้องในบางครั้งจะไม่เกี่ยวข้องกับรัฐหรือสังคมโดยตรงและเป็นการเรียกร้องความถูกต้องทางพระธรรมวินัยก็ตาม ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากสังคมไทยมีความคาดหวังว่าสังคมสงฆ์หรือสังคมของสมณภาวะเป็นสังคมที่สงบเรียบง่ายไม่วุ่นวาย เป็นสังคมแห่งอุดมคติที่เป็นแบบอย่างของคนในสังคมไทย ส่วนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองสังคมไทยมีความเชื่อว่าทั้งสองสถาบันต้องมีความสัมพันธ์กันสังคมจึงจะสงบสุข เพราะทั้งสองสถาบันต่างก็มีคุณูปการต่อกันและกัน กล่าวคือ การเมืองช่วยแก้ปัญหาประชาชนทางกายและวัตถุ ส่วนพุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาด้านจิตใจ

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยแนวคิดทางการเมืองตามทัศนะของพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ ทฤษฎีตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง และทฤษฎีระบบ จะพบว่าการเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์นั้นก็เข้าไปในลักษณะกลุ่มเรียกร้องทางการเมืองหรือกลุ่มกดดันกลุ่มหนึ่งถึงแม้เป้าหมายหรือสิ่งที่กลุ่มพระสงฆ์เรียกร้องจะมีใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะของกลุ่มตนก็ตาม ส่วนรูปแบบและกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์นั้นมักจะเป็นไปในรูปแบบหรือลักษณะของการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้อยอำนาจทางการเมือง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากสังคมสงฆ์เป็นสังคมที่คนไทยยกขึ้นเป็นสังคมระดับสูงหรือประเสริฐกว่าสังคมปุถุชนธรรมดา เป็นสังคมที่มีแต่ความดีงามสงบเรียบง่ายไม่วุ่นวาย ตลอดจนการเป็นผู้นำสังคมให้หลุดพ้นจากสภาวะที่วุ่นวายทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้นจึงไม่ควรมาเรียกร้องทางการเมืองอย่างปุถุชน สำหรับในเรื่องการตอบ

สนองต่อการเรียกร้องหรือการดำเนินการทางการเมืองของฝ่ายรัฐก็มักจะมีรูปแบบตามแนวทางหรือทฤษฎีระบบ เหตุที่มักจะเป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าระบบการเมืองมีหน้าที่จัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้กับกลุ่มต่างๆ ในสังคม เพื่อให้สังคมมีการยอมรับหรือตอบสนองต่อระบบการเมือง และเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งระบบการเมือง รวมทั้งเพื่อให้เกิดความสงบสุขและยุติธรรมในสังคม

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากผลสรุปของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้นสามารถสรุปเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ศึกษากรณีการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ในปี พ.ศ. 2545" ในครั้งนี้ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.4 แผนภูมิแสดงกรอบในการศึกษาวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ศึกษากรณีการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ในปี พ.ศ. 2545” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะทำการศึกษาเชิงพรรณนาปรากฏการณ์ทางการเมือง ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของความต้องการที่จะให้มีการกำหนดหรือบัญญัติคำว่า “พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไว้ในรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2537 จนถึงเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545 และจะทำการวิเคราะห์ในช่วงการชุมนุมเรียกร้อง จนถึงการมีมติของวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรเป็นสำคัญ โดยศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เจาะลึกพระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำ พระสงฆ์ผู้เคยเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้อง และอาจารย์ผู้ศึกษาเรื่องพระสงฆ์กับการเมือง รวมทั้งนักการเมืองที่เคยมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ แล้วนำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์และสามเณรในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 จำนวนประมาณ 300,000 รูป (ข้อมูลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปี 2548)

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random) ได้แก่

1.2.1 กลุ่มพระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำ (key informant) ในการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย จำนวน 3 รูป ประกอบด้วย พระราชกวี (เกษมสถมฺญโต) พระศรีปริยัติโมลี (สมัย กุศลจิตโต) และ พระครูวินัยธรภูมินทร์ จตุตวโร สาเหตุที่เจาะจงเลือกสัมภาษณ์พระสงฆ์ตามรูปนี้ ก็เนื่องจากผู้วิจัยได้ไปค้นข่าวย้อนหลังจากหนังสือพิมพ์ ช่วงเดือนกันยายน 2545 (ช่วงที่มีการชุมนุมเรียกร้อง) และจากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และเหตุการณ์ดังกล่าว ตลอดจนการสอบถามกับพระสงฆ์หลายรูป ทำให้ทราบว่า

พระผู้เป็นแกนนำสำคัญในการดำเนินการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนั้นคือพระสงฆ์สามรูปนี้

1.2.2 พระสงฆ์ผู้เคยเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้อง จำนวน 3 รูป ได้แก่ พระมหาวิชา กมลภา พระมหาอุทิศ แदनกาไสย และ พระมหาบัณฑิต ถินคำไสย สาเหตุที่เจาะจงเลือกพระสงฆ์ 3 รูปนี้ ก็เนื่องมาจากผู้วิจัยเคยรู้จักกับพระมหาวิชาตอนที่ผู้วิจัยเป็นศิษย์วัดขณะที่เรียนระดับปริญญาตรี จึงทราบว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่ไปร่วมชุมนุมเรียกร้อง และจากการสอบถามพระมหาวิชาถึงพระสงฆ์ผู้เคยเข้าร่วมการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาที่ท่านรู้จักและสามารถติดต่อประสานในการสัมภาษณ์ได้ ซึ่งท่านก็ได้แจ้งชื่อและติดต่อประสานพระอีก 2 รูปในเบื้องต้นให้

1.2.3 อาจารย์ที่ศึกษาและเชี่ยวชาญด้านพระสงฆ์และพุทธศาสนากับการเมือง จำนวน 2 คน ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขสำราญ และ อาจารย์แสวง อุดมศรี เหตุที่เจาะจงเลือกอาจารย์ทั้ง 2 ท่านนี้ ก็เนื่องมาจากการสำรวจวรรณกรรมหรืองานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ทำให้ทราบว่างานวิจัยและงานเขียนของอาจารย์ทั้ง 2 นี้ โดดเด่นและเป็นที่เชื่อถือ อีกทั้งยังมีบทความและความเห็นต่อปรากฏการณ์การเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา เมื่อปี 2545 ตามหนังสือพิมพ์ต่างๆ ด้วย และเนื่องจากทั้งสองท่านเป็นอาจารย์และนักวิจัย ดังนั้นการขอสัมภาษณ์จึงน่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

1.2.4 นักการเมืองที่เคยมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ และมีตำแหน่งทางการเมืองในช่วงเกิดเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา เมื่อเดือนกันยายน 2545 จำนวน 1 คน คือ นายเดโช สนวนานนท์ สาเหตุที่เจาะจงเลือกท่านนี้ เนื่องมาจากนายเดโช สนวนานนท์ เคยเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาว่ารัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) และเป็นที่ปรึกษาฝ่ายการเมืองของประธานรัฐสภาในช่วงดังกล่าว

2. เครื่องมือในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาจากเอกสารทั้งขั้นต้นและขั้นรองเป็นหลัก รวมทั้งการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ที่เป็นแกนนำและเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งเครื่องมือในการศึกษาวิจัยมีดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยไม่มีโครงสร้าง ซึ่งมีแนวทางหรือประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์เจาะลึก ดังนี้

2.1.1 ประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์พระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำในการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย จำนวน 3 รูป (ตาม 1.2.1) และพระสงฆ์ผู้เคยเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป (ตาม 1.2.2) คือ

“ความเป็นมา สาเหตุ ข้อเท็จจริง และวัตถุประสงค์ของการชุมนุมเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์คืออะไร และมีรูปแบบในการเรียกร้องหรือกดดันอย่างไร”

2.1.2 ประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้ศึกษาและเชี่ยวชาญด้านพระสงฆ์กับการเมือง จำนวน 2 คน และตัวแทนนักการเมือง 1 คน (ตาม 1.2.3 และ 1.2.4) คือ

“ความเห็นหรือมุมมองต่อปรากฏการณ์การออกมาชุมนุมเรียกร้องบริเวณหน้ารัฐสภาของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย เมื่อเดือนกันยายน 2545” และ

“ความคิดเห็นหรือมุมมองของสังคมต่อการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ และการออกมาชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาของกลุ่มพระสงฆ์ครั้งนี้ จะสร้างหรือทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่แก่พระสงฆ์หรือไม่อย่างไร”

2.2 แบบเข้าร่วมสังเกตการจัดกิจกรรมของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา

ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เป็นสมาคมหรือกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสที่มีบทบาทอย่างมากในเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ดังนั้นการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา นอกจากจะทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมแล้ว ยังจะทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และความเป็นไป ตลอดจนบทบาทของพระสงฆ์กลุ่มนี้ต่อสังคมการเมือง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง

3.1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ซึ่งประกอบด้วยรายงานการประชุมของมหาเถรสมาคม คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา แถลงการณ์คณะสงฆ์ หนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องและจัดทำขึ้นในช่วงการชุมนุมเรียกร้องที่ยังไม่มีผู้วิเคราะห์ โดยผู้วิจัยจะติดต่อขอข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

3.1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ซึ่งประกอบด้วยรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ เอกสาร และหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวและวิเคราะห์เหตุการณ์ดังกล่าว โดยผู้วิจัย จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ อาทิ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยสงฆ์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยสงฆ์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดรัฐสภา เป็นต้น รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วย

3.2 การสัมภาษณ์เจาะลึกแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย

3.2.1 พระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำในการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย จำนวน 3 รูป ได้แก่

1) พระราชกวี (เกษม สญญโต) ปัจจุบันเป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นพระธรรมยุติกนิกาย

2) พระศรีปริยัติโมลี (สมัย กุศลจิตโต) ปัจจุบันเป็นรองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นพระมหานิกาย

3) พระครูวินัยธรรมมุนี จตุตวโร อดีตประธานพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงเกิดเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องเมื่อเดือนกันยายน 2545 ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านรัฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระสงฆ์ทั้งสามรูปนี้นอกจากจะเป็นแกนนำสำคัญในการดำเนินการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้แล้ว ยังเป็นพระผู้ใหญ่มีสมณศักดิ์และมีตำแหน่งในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์สามรูปนี้ จึงเป็นข้อมูลที่แท้จริงและน่าเชื่อถือ

3.2.2 พระสงฆ์ผู้เคยเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย จำนวน 3 รูป คือ พระมหาวิชา กมลภา พระมหาอุทิศ แดนกาไสย และ พระมหาบัณฑิต ถินคำไสย ซึ่งเคยเป็นพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์

เหตุที่ต้องสัมภาษณ์พระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่เคยเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้อง ก็เพื่อเป็นการแสวงหาข้อมูลและข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และจะเป็นการสอบถามข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของพระสงฆ์แกนนำ 3 รูปด้วย รวมทั้งข้อคิดเห็นของพระนิสิตต่อเหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวในฐานะผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้อง

3.2.3 อาจารย์ผู้ศึกษาและเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนากับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ จำนวน 2 คน ได้แก่

1) ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขสำราญ เป็นศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์ และเป็นผู้ที่ให้ความสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์และพุทธศาสนากับการเมือง ซึ่งมีผลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อาทิ เรื่อง “ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์” “พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม” “พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง กรณีเปรียบเทียบประเทศไทย ลาว และกัมพูชา” “Political Buddhism in Southeast Asia : The Role of the Sangha in the Modernization of Thailand”. “Political Patronage and Control over the Sangha”. “Buddhism and Politics : A Study of Socio-Political Change and Activism of the Thai Sangha”. เป็นต้น

2) อาจารย์แสวง อุดมศรี เป็นอาจารย์สอนด้านปรัชญาตะวันออก การปกครองคณะสงฆ์ไทย และวิชาอภิธรรม ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ และยังเป็นผู้สนใจศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสถาบันสงฆ์ และการเมืองภายในองค์กรสงฆ์ ซึ่งมีผลงานทั้งในรูปหนังสือและบทวิเคราะห์ อาทิ “การปกครองคณะสงฆ์ไทย” “ศึกษมเด็จพระสังฆราช” “คณาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช” เป็นต้น

ดังนั้น การสัมภาษณ์อาจารย์ทั้งสองน่าจะได้คำตอบและมุมมองที่น่าสนใจและน่าเชื่อถือ

3.2.4 นักการเมืองที่เคยมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 1 คน คือ นายเดโช สนวนานนท์ ซึ่งเป็นอดีตอธิบดีกรมศิลปากร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 สมัย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคธรรม (ส.ส.ร.) และเป็นที่ปรึกษาฝ่ายการเมืองของประธานรัฐสภาในช่วงเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา เมื่อเดือนกันยายน 2545 ปัจจุบันยังเป็นกรรมการสภาสถาบันพระปกเกล้า และผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายการเมืองของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นายเดโช สนวนานนท์ จึงถือว่าเป็นข้อมูลของผู้แทนฝ่ายการเมืองที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ

3.3 การร่วมสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา

ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เป็นสมาคมหรือกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสที่มีบทบาทอย่างมากในเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้ง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ดังนั้นการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา

นอกจากจะทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมแล้ว ยังจะทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และความเป็นไปของกลุ่ม ตลอดจนบทบาทของกลุ่มพระสงฆ์กลุ่มนี้ต่อสังคมการเมือง โดยประเด็นและช่วงเวลาในการเข้าไปสังเกตการณ์ ได้แก่

3.3.1 ลักษณะและเนื้อหาของการจัดกิจกรรม เช่น การเสวนา อภิปราย เป็นไปในลักษณะใดมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อะไร และผลของการจัดกิจกรรมเหล่านั้นมีผลต่อกลุ่มพระสงฆ์อื่นหรือไม่

3.3.2 ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา เป็นกลุ่มไหนและเคยมีบทบาทในการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา หรือไม่

3.3.3 โดยจะเข้าร่วมและสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมอภิปราย/เสวนา ของกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ในวันอาทิตย์ช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน 2548 (ช่วงเข้าพรรษา)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น จะนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าและรวบรวมทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมของกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำการศึกษามาจัดทำให้เป็นระบบและหาความหมายแยกแยะองค์ประกอบ ตลอดจนเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ศึกษา แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยการพรรณนาหรือบรรยายแบบเล่าเรื่องเพื่อให้เห็นภาพ ลักษณะกระบวนการ และสภาพของปรากฏการณ์ รวมทั้งการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์การชุมนุมเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545 ทั้งนี้โดยจะใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีประกอบการวิเคราะห์เพื่อแสวงหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอในบทที่ 4 นี้ จะนำเสนอข้อเท็จจริงและการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1. สถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร
2. ความเป็นมา สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ เมื่อเดือนกันยายน 2545
3. ผลและผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์
4. แนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคต อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้

1. สถานะและความสัมพันธ์ของสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร

1.1 สถานะของพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ในสังคมไทย

พุทธศาสนา คือลัทธิความเชื่อและหลักปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ประการ คือ 1) พระพุทธเจ้า คือ พระศาสดาผู้ให้กำเนิดพุทธศาสนา 2) พระธรรมวินัย คือ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือศาสดา 3) พระสงฆ์ คือ ผู้บวชเพื่อศึกษาและประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 4) อุบาสก อุบาสิกา คือ ผู้นับถือและปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด พอหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงปรินิพพาน นอกจากพระธรรมวินัยแล้วพระสงฆ์ถือว่าเป็นองค์ประกอบหรือสถาบันที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันในการสืบต่อพุทธศาสนาในฐานะพุทธบุตร เพราะพระสงฆ์เป็นองค์หลักในการศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนหลักประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนาไปสู่สังคมและประชาชน

สำหรับสังคมไทยนั้น พระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ฝ่ายหินยานลัทธิลังกาวงศ์ (เถรวาท)* ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อและวิถีชีวิตตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย แต่เริ่มมีสถานะ

* ปัจจุบันพุทธศาสนา แบ่งเป็นนิกายใหญ่ๆ 2 นิกาย คือ นิกายเถรวาท(หินยาน) และนิกายมหายาน นิกายเถรวาทจะยึดถือคำสอนเดิมอย่างเคร่งครัด โดยไม่มีการแก้ไข ดัดแปลง และยึดถือสิ่งที่จารึกไว้ในพระไตรปิฎก มีการเผยแพร่จากประเทศอินเดียไปทางใต้เข้าสู่ประเทศ ศรีลังกา พม่า ไทย กัมพูชา เป็นต้น ส่วน นิกายมหายาน มีการแก้ไขข้อวัตรปฏิบัติบางประการเพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติ เชื้อถืออาจารย์ผู้ตีความและสั่งสอน ประนีประนอมกับความเชื่อดั้งเดิม กำเนิดขึ้นตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ 2 มีการเผยแพร่จากอินเดียขึ้นไปทางเหนือสู่ประเทศเนปาล ลิกซิม ทิเบต จีน ญี่ปุ่น เกาหลี มองโกเลีย เป็นต้น ต่อมานิกายฝ่ายมหายานได้มีการแตกแยกย่อยเป็นนิกายต่างๆ อีก เช่น นิกายตันตระยาน นิกายวัชรยาน เป็นต้น

และเป็นสถาบันที่มั่นคงในปี พ.ศ. 1822 เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงได้ยินชื่อเสียงของพระสงฆ์แบบลังกาวงศ์ในเรื่องความแตกฉานในพระไตรปิฎกและข้อวัตรปฏิบัติก็ทรงเลื่อมใส จึงได้ทรงโปรดอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากเมืองนครศรีธรรมราชมาตั้งสำนักเผยแผ่พุทธศาสนา ณ วัดอรุณญิก ในกรุงสุโขทัย ดังข้อความตอนหนึ่งในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า

“เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้มีอรุณญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำโดยทาน
แก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวก(รู้หลัก)กว่าปู่ครูในเมืองนี้
ทุกคน ลูก(จารึก)แต่เมืองนครศรีธรรมราชมา” (กรมศิลปากร 2526 : 13)

และมีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ปรากฏเป็นแบบแผนชัดเจนแบบอาณาจักรในสมัยพระยาสิทธิเทพ ในปี พ.ศ. 1904 (พระเมธีธรรมภรณ์ 2539 : 6-7) ตั้งแต่นั้นมาพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ก็เจริญมั่นคงและมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่พิจารณาได้ว่าสถานะของพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ในไทยมีความมั่นคงอย่างมากนั้น นอกจากวิถีการดำเนินชีวิตแบบพุทธของสังคมไทยแล้ว ยังพิจารณาได้จากปัจจัยหรือตัวชี้วัดที่สำคัญอีกหลายประการ ได้แก่ จำนวนผู้ที่นับถือพุทธศาสนาในประเทศไทยที่มากถึงร้อยละ 94 ของประชากรทั้งหมด มีพระภิกษุสามเณร จำนวน 341,707 รูป (แบ่งเป็นมหานิกาย 305,149 รูป ธรรมยุติกนิกาย 34,360 รูป) และมีวัดประมาณ 33,902 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ : สถิติเมื่อเดือนธันวาคม 2548)

ปัจจุบันคณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาทในประเทศไทยนอกจากจะแบ่งเป็น 2 นิกายหลักคือ มหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย ที่อยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แล้ว ยังมีคณะสงฆ์ฝ่ายมหายานด้วยแต่มีค่อนข้างน้อย อาทิ คณะสงฆ์วัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่) คณะสงฆ์วัดอุภัยราชบำรุง (วัดญวน อนามัยนิกาย) เป็นต้น

เนื่องจากหลักการของพุทธศาสนายอมรับและสนับสนุนการมีกษัตริย์ จึงนับเป็นเหตุผลสำคัญข้อหนึ่งที่ทำให้ผู้นำหรือผู้ปกครองของอาณาจักรไทยเห็นประโยชน์จากการใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องผูกพันจิตใจระหว่างประชาชนและผู้นำหรือกษัตริย์ การที่พระสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์เป็นศูนย์กลางความเชื่อถือและเข้าถึงประชาชนได้ลึกซึ้งกว่าสถาบันใด รวมทั้งการที่สถาบันสงฆ์เป็นหลักประกันที่แข็งแกร่งต่อความชอบธรรมแห่งอำนาจของการเป็นกษัตริย์ เป็นผลให้ผู้ปกครองหรือรัฐจำต้องสร้างความสัมพันธ์และมาตรการควบคุมสถาบันสงฆ์ด้วย (คณินันต์ จันทบุตร 2530 : 4-5) ซึ่งนอกจากเป็นการควบคุมแล้ว ยังถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองหรือรัฐที่จะต้องอุปถัมภ์ บำรุง สนับสนุนพระสงฆ์ให้สามารถปฏิบัติศาสนธรรม และช่วยฝ่ายการเมืองในการอบรมกล่อมเกล่าให้คนในสังคมมีศีลธรรมและอื่นๆ ตามนโยบายของผู้ปกครองหรือรัฐในสมัย

นั้น (ที่ไม่ขัดต่อหลักพุทธศาสนา) เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข อันจะทำให้การปกครองประเทศเป็นไปด้วยความร่มเย็นและผาสุก

1.2 ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ต่อพระสงฆ์ของฝ่ายอาณาจักร

การอุปถัมภ์พระสงฆ์ของอาณาจักรหรือผู้ปกครอง ถือเป็น การสร้างความสัมพันธ์ และเพิ่มอำนาจทางการเมืองระหว่างกันของสถาบันสงฆ์กับฝ่ายปกครองหรือฝ่ายการเมือง การให้ความอุปถัมภ์ดังกล่าวมีหลายรูปแบบ ประกอบด้วย การให้ความอุปถัมภ์ทางวัตถุ เช่น การสร้างวัด โบสถ์ วิหาร การถวายที่ดิน เป็นต้น และการอุปถัมภ์โดยการให้สมณศักดิ์* ซึ่งเป็นการอุปถัมภ์พระสงฆ์ที่มีความสำคัญมากในปัจจุบัน เพราะสมณศักดิ์นอกจากจะเป็นการให้เกียรติและเชิดชูพระสงฆ์แล้วยังทำให้พระสงฆ์ผู้ได้รับสมณศักดิ์มีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ด้วย ในสมัยสุโขทัยระบบสมณศักดิ์เป็นไปแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน ระดับสูงสุดคือ พระสังฆราช รองลงมาคือ พระครู และถัดจากพระครูก็คือ พระเถระ พอถึงสมัยอยุธยาเมื่อไทยได้รับอิทธิพลจากเขมร ความสลับซับซ้อนในการจัดระเบียบสถานภาพของบุคคลมีมากขึ้น ระบบสมณศักดิ์ก็ได้รับการปรับปรุงตามทางโลก โดยแบ่งออกเป็นลำดับชั้นมากขึ้นคือ สมเด็จพระสังฆราช พระราชาคณะ พระครู และพระมหาเถระ (จากสูงสุดลงมา) (สมบูรณ สุขสำราญ 2527 : 40) ปัจจุบันวงชั้นสมณศักดิ์แบ่งเป็น 5 ชั้นใหญ่ๆ เรียงจากชั้นสูงลงมาชั้นต่ำ ดังนี้¹

1. สมเด็จพระสังฆราช
2. สมเด็จพระราชาคณะ
3. รองสมเด็จพระราชาคณะ
4. พระราชาคณะ มี 4 ระดับชั้น คือ 1) ชั้นธรรม 2) ชั้นเทพ 3) ชั้นราช 4) ชั้นสามัญ
5. พระครูชั้นสัญญาบัตร มี 4 ชั้น คือ 1) ชั้นพิเศษ 2) ชั้นเอก 3) ชั้นโท 4) ชั้นตรี

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสถาบันสงฆ์ในประเทศไทยจึงมีฐานะเหมือนหน่วยราชการ หน่วยหนึ่งของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐ ซึ่งจะมีโครงสร้างองค์กรคล้ายกับโครงสร้างการปกครองของอาณาจักรในยุคสมัยนั้นๆ

* สมณศักดิ์เทียบได้กับลำดับตำแหน่งยศตามบรรดาศักดิ์ เช่น ขุน หลวง พระ พระยา สมเด็จเจ้าพระยา ที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งข้าราชการในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้ว่าจะบรรพชนันดรศักดิ์ของข้าราชการจะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ระบบฐานันดรของพระสงฆ์ยังคงใช้กันอยู่เรื่อยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

¹ ความเป็นมา ความสำคัญ และการให้การได้มาซึ่งสมณศักดิ์ ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก กรมการศาสนา *ทำเนียบสมณศักดิ์* ซึ่งจะปรับปรุงทุกๆ ปี

1.3 ความสัมพันธ์เชิงควบคุมสถาบันสงฆ์ของฝ่ายอาณาจักร

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือฝ่ายปกครองกับสถาบันสงฆ์ในเชิงอุปถัมภ์นั้นนำมาซึ่งความผูกพันที่สำคัญประการหนึ่ง คือความภักดีของพระสงฆ์ต่อรัฐ ซึ่งแสดงออกโดยการให้ความร่วมมือและสนับสนุนรัฐบาล แต่ความภักดีและสนับสนุนดังกล่าวอาจจะไม่เป็นการเพียงพอและเป็นหลักประกันว่าจะจริงตลอดไป ดังนั้นฝ่ายรัฐจึงเห็นว่ามีควมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมคณะสงฆ์ควบคุมไปกับการอุปถัมภ์ ทั้งนี้ความจำเป็นที่รัฐจะต้องควบคุมสถาบันสงฆ์มีดังต่อไปนี้

1.3.1 เพื่อพิทักษ์รักษาพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ เพราะพุทธศาสนาเป็นหลักทางศีลธรรมของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรม ปรัชญาชีวิต และแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนไทย ความบริสุทธิ์ ความต่อเนื่อง และความรุ่งเรืองของพุทธศาสนา แม้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ หลายประการ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น แต่ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้พุทธศาสนามีความต่อเนื่อง เจริญรุ่งเรือง และยังศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน คือพระสงฆ์ การที่พระสงฆ์จะเป็นผู้ทำหน้าที่สืบต่อ ถวายทอดสังวรธรรม และเผยแผ่พระพุทธธรรมให้ประชาชนเลื่อมใสได้นั้น พระสงฆ์เองจะต้องบริสุทธิ์และเป็นแบบอย่างที่จะก่อให้เกิดศรัทธาได้ แม้ว่ากฎที่เป็นข้อบังคับความประพฤติของพระสงฆ์เพื่อให้อยู่ในภาวะ "บริสุทธิ์" คือพระวินัยจะมีอยู่ แต่พระวินัยนั้นได้บัญญัติไว้สมัยพระพุทธองค์ย่อมไม่เป็นการเพียงพอในยุคสมัยต่อมาที่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้พระสงฆ์เสื่อมสถานภาพ บทบาท และภารกิจ จึงต้องมีกรอบป้องกันไว้เพิ่มเติมในรูปของกฎหมาย และระเบียบที่ออกโดยรัฐ

1.3.2 พุทธศาสนาจะทำหน้าที่เป็นพลังแห่งบูรณาการ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในสังคมได้นั้น เงื่อนไขที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือ สถาบันสงฆ์จะต้องเป็นที่เคารพ เชื้อถือ และนับถือของประชาชนในสังคมอย่างแท้จริง

1.3.3 สถาบันสงฆ์ถือเป็นสถาบันของชาติที่มีสมาชิกในองค์กรจำนวนมาก (ปัจจุบันมีพระภิกษุสามเณร 352,982 รูป)* มีการจัดองค์การที่มีระเบียบ มีสายการบังคับบัญชา ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับหมู่บ้านและกระจายอยู่ทั่วประเทศ องค์กรที่มีสมาชิกจำนวนมากและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันค่อนข้างสูงเช่นนี้ อาจจะถูกคุกคามต่อความมั่นใจในเสถียรภาพและความมั่นคงในสถานภาพของผู้ปกครอง เช่น อาจถูกปลุกกระดมโดยฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ครองอำนาจรัฐ หรือสมาชิกในองค์กรสงฆ์มีปฏิกิริยาต่อรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นการวิจารณ์หรือการปฏิบัติทางการเมืองและสังคม หรือเป็นฝักฝ่ายกับคณะบุคคลที่มีแนวคิดเปลี่ยนแปลงสถานภาพเดิม โครงสร้างเดิมของสังคม ถ้าไม่มีการวางมาตรการควบคุมไว้แล้ว อาจจะทำให้ไม่ทันพ่วงที่

* ข้อมูลในปี พ.ศ. 2548 จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ปกครองประเทศตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนปัจจุบันจึงต้องมีมาตรการควบคุมพระสงฆ์ให้อยู่ภายในขอบเขตทั้งของกฎข้อบังคับความประพฤติหรือวินัยของพระสงฆ์เอง และกฎหมายของบ้านเมือง การควบคุมมีมาตรการหลายอย่าง เช่น การจัดตั้งหน่วยงานของราชการคอยควบคุมดูแลและให้บริการแก่พระสงฆ์ โดยในอดีตพระมหากษัตริย์จะทรงดูแล แนะนำ ควบคุมกิจการของพระสงฆ์ด้วยพระองค์เอง พอมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์เมื่อมีการปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีการตั้งหน่วยงานราชการทำหน้าที่ในนามของพระองค์ เช่น กรมธรรมการ กรมสังฆการี เป็นต้น ส่วนปัจจุบันหน่วยงานที่คอยควบคุมดูแลและให้บริการแก่พระสงฆ์ คือกรมการศาสนา และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งหากพิจารณาจากบทบาทของกรมการศาสนาในปัจจุบันแล้วจะเห็นได้ว่า รัฐนอกจากจะควบคุมสถาบันสงฆ์แล้วยังให้การอุปถัมภ์และให้บริการด้วย

นอกจากรัฐจะควบคุมพระสงฆ์โดยหน่วยงานราชการแล้วยังก็ยังคงควบคุมโดยกฎหมายด้วย ที่สำคัญได้แก่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมมาโดยตลอด (สมบุญรณ์ สุขสำราญ 2527 : 45-47)

1.4 การปกครองคณะสงฆ์และความสัมพันธ์กับอาณาจักร

การปกครองคณะสงฆ์ไทยสามารถจัดเป็นแบบแผนหรือโครงสร้างดังเช่นแบบแผนการปกครองหรือการบริหารประเทศตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์มักสอดคล้องหรือเป็นไปในแนวเดียวกันกับโครงสร้างการปกครองของฝ่ายอาณาจักรในสมัยนั้นๆ

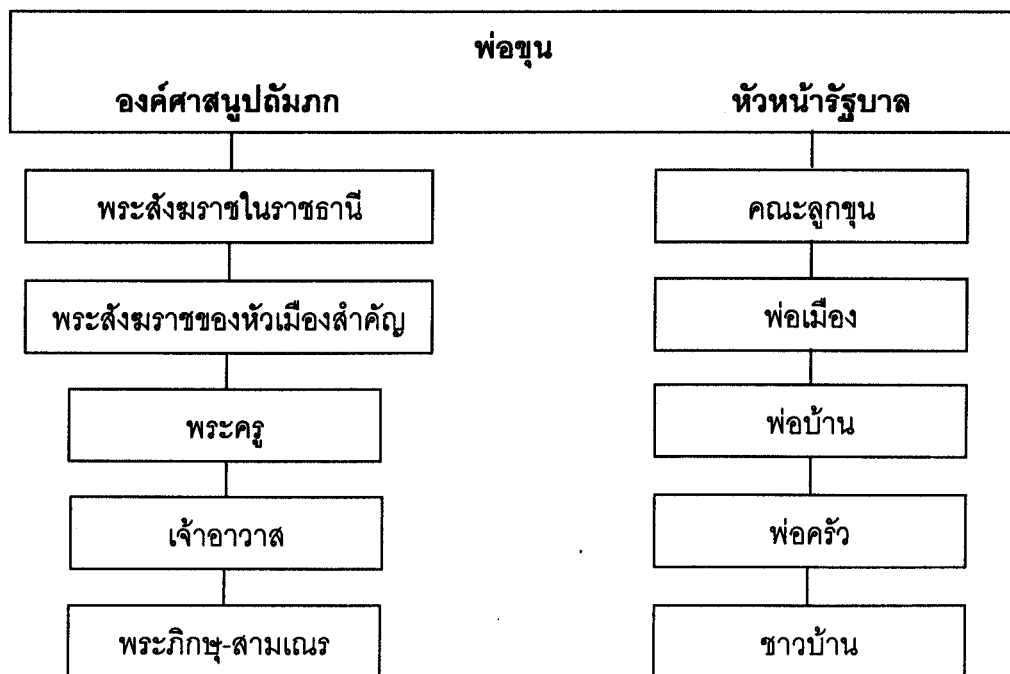
สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-1981) การปกครองคณะสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 คณะ คือ คณะคามวาสี หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ผู้พำนักอยู่ในวัดใกล้หมู่บ้านหรือตัวเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีมาตั้งแต่สถาปนากรุงสุโขทัย พระสงฆ์คณะนี้เป็นสายคันธธุระหรือสายวิชาการผู้ใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการศึกษาพระปริยัติธรรม (พระเมธีธรรมาภรณ์ 2539 : 7) อีกคณะหนึ่งคือ คณะอรัญวาสี หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ผู้พำนักอยู่ในวัดป่า กลุ่มนี้เป็นฝ่ายที่แพร่มาจากนครศรีธรรมราชและเคร่งครัดในพระธรรมวินัย (มหามกุฏราชวิทยาลัย 2521: 3) คณะสงฆ์ทั้งสองฝ่ายแยกการปกครองเป็นอิสระจากกัน แต่ละคณะมีเจ้าคณะผู้ปกครองบังคับบัญชาสูงสุดของตนเองเรียกว่าพระสังฆราช ด้วยเหตุนี้ในกรุงสุโขทัยจึงมีพระสังฆราช 2 รูป คือ พระสังฆราชคณะคามวาสี และพระสังฆราชคณะอรัญวาสี โดยพ่อขุนหรือพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้แต่งตั้ง

ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ในหัวเมืองที่สำคัญๆ นอกเหนือจากกรุงสุโขทัยพระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งพระสังฆราชประจำแต่ละหัวเมืองในลักษณะเดียวกันกับที่ทรงแต่งตั้ง

เจ้าประเทศราชไปครองหัวเมืองใหญ่ในฝ่ายอาณาจักร ดังนั้นในสมัยสุโขทัยจึงมีพระสังฆราชหลายองค์ ซึ่งสมเด็จพระมหาธรรมราชาได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า

“ในประเทศสยาม เมื่อพระนครสุโขทัยเป็นราชธานีเห็นจะมีพระสังฆราชกว่าองค์เดียว ด้วยวิธีปกครองพระราชอาณาจักรในครั้งนั้น หัวเมืองใหญ่ที่ห่างไกลราชธานีเป็นเมืองประเทศราชโดยมาก แม้เมืองที่อยู่ใกล้ราชธานีที่เป็นเมืองใหญ่ก็ตั้งเจ้านายในราชวงศ์ออกไปปกครองอย่างทำนองเจ้าประเทศราช เมืองใหญ่เมืองหนึ่งน่าจะมีพระสังฆราชองค์หนึ่งเป็นสังฆปริณายกของสังฆบริษัทตลอดเขตเมืองนั้น” (สมเด็จพระมหาธรรมราชา 2514 : 165)

เนื่องจากพระสังฆราชแต่ละองค์ได้รับการสถาปนาจากพระมหากษัตริย์ พระสังฆราชจึงขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ และในขณะเดียวกันพระสังฆราชก็ปกครองบังคับบัญชาพระสงฆ์ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของลงไปตามลำดับ คือ พระครูและเจ้าอาวาส ดังนั้นโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยสุโขทัยจึงมีลักษณะสอดคล้องคู่ขนานกับโครงสร้างการปกครองอาณาจักร โดยมีพ่อขุนหรือพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทั้งของอาณาจักรและศาสนจักร ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์และอาณาจักรพิจารณาได้จากแผนภูมิ ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์และอาณาจักรสมัยสุโขทัย

ที่มา : สมบูรณ์ สุขสำราญ (2522) พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 48

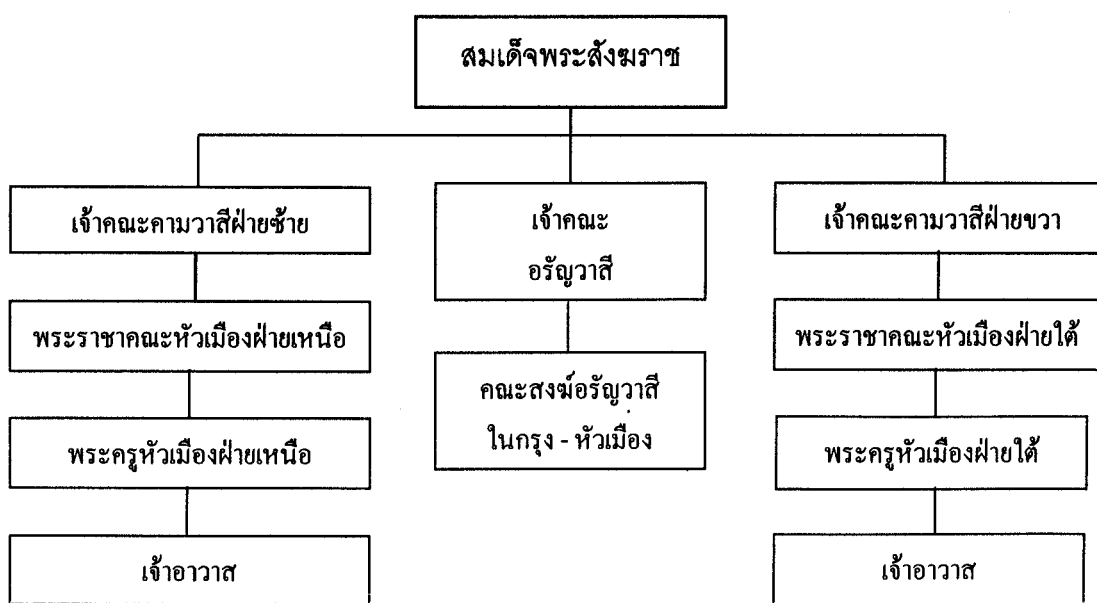
สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893-2310) ในตอนต้นการปกครองคณะสงฆ์ยังคงเป็นไปตามแบบอย่างสมัยสุโขทัย แต่ต่อมาได้มี "คณะป่าแก้ว" เพิ่มขึ้นอีก 1 คณะ ดังนั้นตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยาการปกครองคณะสงฆ์จึงแบ่งเป็น 3 คณะ ได้แก่ (พระเมธีธรรมาภรณ์ 2539 : 12)

1. คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย หมายถึง คณะของพระสงฆ์นิคายเดิมที่มีมาตั้งแต่แรกสถาปนากรุงสุโขทัย

2. คณะอรัญวาสี หมายถึง คณะที่สืบต่อประเพณีพระสงฆ์ลังกาวงศ์ของสุโขทัย

3. คณะคามวาสีฝ่ายขวา หมายถึง คณะสงฆ์นิคายเดิมที่ไปบวชแปลงที่ลังกาแล้วกลับมาตั้งคณะใหม่ที่รู้จักในหมู่ประชาชนทั่วไปว่า "คณะป่าแก้ว"

ส่วนโครงสร้างการปกครองและสายการบังคับบัญชาคณะสงฆ์ก็เริ่มมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตามลักษณะการปกครองประเทศ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิฮินดูและวัฒนธรรมเขมร ตลอดจนระบบสมณศักดิ์ก็มีหลายชั้นมากกว่าสมัยสุโขทัย โดยมีสมเด็จพระสังฆราช ที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งเป็นประมุขและปกครองคณะสงฆ์ทั้งหมด และมีเจ้าคณะใหญ่ 3 รูป คือ เจ้าคณะคามวาสีฝ่ายซ้าย เจ้าคณะอรัญวาสี และเจ้าคณะคามวาสีฝ่ายขวา เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาพระสงฆ์ของแต่ละคณะ สำหรับกิจการคณะสงฆ์ตามหัวเมืองชั้นในและชั้นนอก เจ้าคณะใหญ่ทั้งสามรูปจะแบ่งเขตกันรับผิดชอบ โดยมีพระราชาคณะทำหน้าที่ปกครองและดูแลกิจกรรมคณะสงฆ์ในปกครองเป็นลำดับชั้นลงไป ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 4.2 แผนภูมิโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยอยุธยา

ในส่วนที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับรัฐของการปกครองคณะสงฆ์สมัยอยุธยา ก็คือ พระมหากษัตริย์ทรงควบคุมการแต่งตั้ง ถอดถอนสมณศักดิ์ และการดำรงตำแหน่งระดับสูงของพระสงฆ์ทั้งโดยพระองค์เองและโดยผ่านทางกรมธรรมการ นอกจากนี้สมเด็จพระสังฆราชและเจ้าคณะใหญ่ทั้งสามยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ถวายคำแนะนำแก่องค์พระมหากษัตริย์ในคตินิยมและเรื่องอื่นๆ ที่จะทรงหารือ (สมบุญ สุธงษา 2522 : 49)

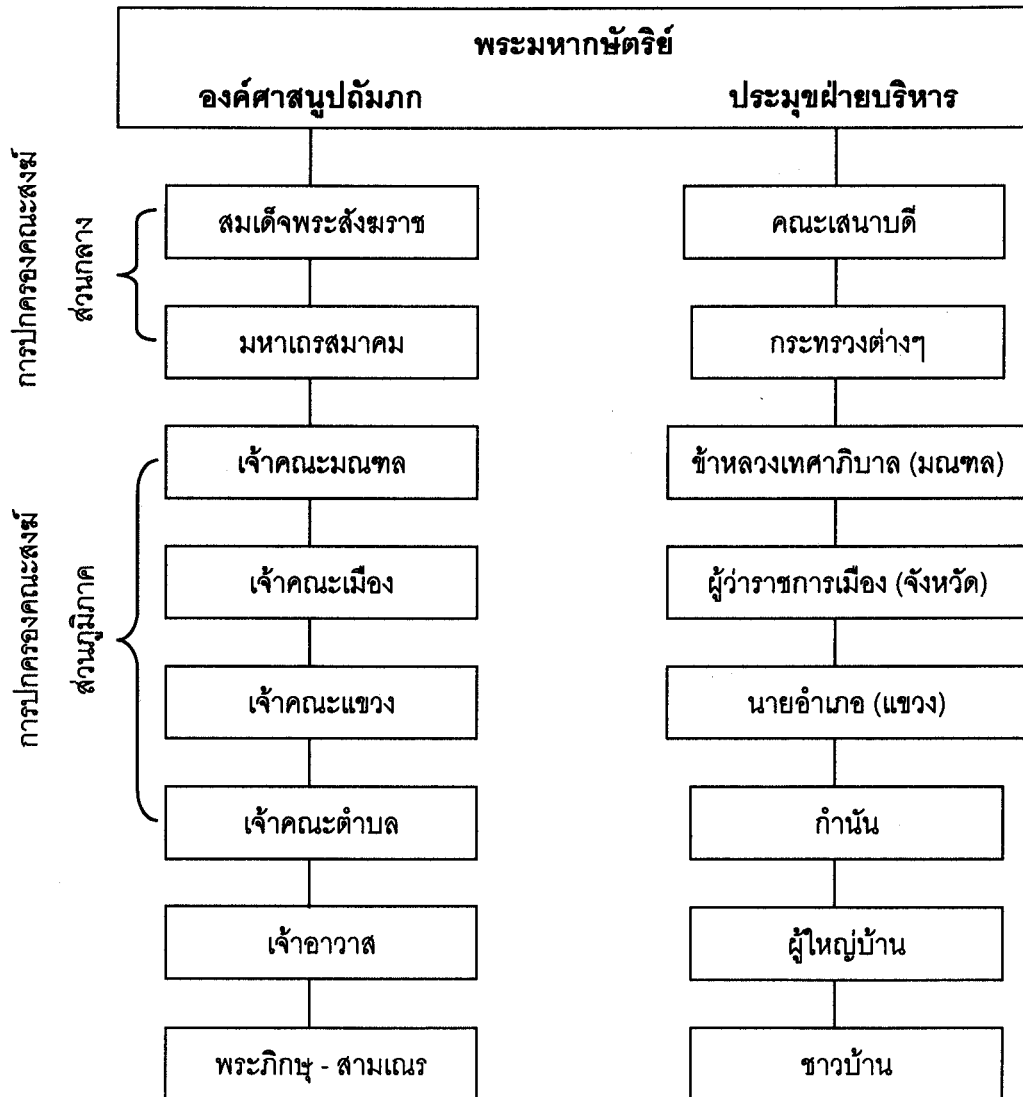
สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2310-2474) โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์และความสัมพันธ์กับอาณาจักรสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยอยุธยาเพียงเล็กน้อย ที่ปรากฏชัดเจนก็คือการควบคุมพระสงฆ์เข้มงวดขึ้น ดังจะเห็นได้จากการตรากฎหมายพระสงฆ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และการตั้งนิกายธรรมยุติในสมัยรัชกาลที่ 3

แต่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงโปรดให้มีการปฏิรูประบบราชการทั้งด้านโครงสร้างและการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิรูปเพื่อพัฒนาและเพื่อความเป็นสมัยใหม่นี้ วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง การปฏิรูประบบราชการดังกล่าวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์อย่างมาก โดยเฉพาะการตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121(พ.ศ.2445) ซึ่งรัฐมองว่าการปรับปรุงการบริหารคณะสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการบริหารและการปกครอง เพื่อสร้างบูรณาการภายในชาติและเป็นการรวมคณะสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งด้านการบริหาร การศึกษา การเผยแผ่ธรรม และหลักการปฏิบัติ

การออกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ดังกล่าว เป็นการรวมอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ไว้ที่ศูนย์กลาง โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ทั่วประเทศ ซึ่งประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราช เจ้าคณะใหญ่ 4 รูป และรองเจ้าคณะใหญ่อีก 4 รูป ทั้งหมดได้รับการแต่งตั้งจากองค์พระมหากษัตริย์ นอกจากทำหน้าที่บริหารแล้ว มหาเถรสมาคมยังทำหน้าที่วินิจฉัยและตัดสินอธิกรณ์ต่างๆ อีกด้วย ซึ่งโครงสร้างส่วนนี้จัดว่าเป็นองค์กรบริหารส่วนกลาง

ส่วนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคนั้น มีการจัดองค์กรควบขนานไปกับการบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาค กล่าวคือ แบ่งส่วนการบริหารออกเป็นสังฆมณฑล มีเจ้าคณะมณฑลซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากพระราชาคณะเป็นผู้ปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ในมณฑลนั้นๆ เช่นเดียวกับข้าหลวงเทศาภิบาล รองจากมณฑลลงมาก็คือเมืองหรือจังหวัด ก็มีเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะเมืองที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง รองจากเจ้าคณะจังหวัดได้แก่

เจ้าคณะแขวงหรืออำเภอซึ่งแต่งตั้งโดยเจ้าคณะมณฑล รองจากเจ้าคณะอำเภอก็คือเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสตามลำดับ (สมบุรณ์ สุขสำราญ 2522 : 52) ทั้งนี้แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์กับอาณาจักรหลังการปฏิรูปการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีดังนี้

ภาพที่ 4.3 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ และอาณาจักรสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่มา : สมบุรณ์ สุขสำราญ (2522) พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 53

โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในลักษณะนี้ดำเนินมาจนถึง พ.ศ. 2484 จึงมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 และตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แทน

สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง/ยุคเริ่มแรกในระบอบประชาธิปไตย ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ผ่านมาได้ 9 ปี โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ก็มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในปี พ.ศ. 2484 ซึ่งสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงมี 3 ประการ คือ

1. **อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง** การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในช่วงทศวรรษดังกล่าวที่เห็นเด่นชัดก็คือแนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยนอกจากแพร่ขยายไปในหมู่ประชาชนชาวไทยแล้วยังได้แพร่ขยายแทรกซึมเข้าไปในคณะสงฆ์ด้วย นักสังเกตการณ์การเมืองต่างชาติ เช่น เคนเนธ พี. แลนดอน ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ในช่วงที่บรรยากาศของการเปลี่ยนแปลงการเมืองยังไม่จางไปนั้น มีพระสงฆ์และสามเณรแสดงความสนใจอย่างมาก ออกมาเดินสังเกตการณ์นอกวัด มีการพูดคุยปัญหาการเมืองกันในวัดอย่างดาด่าขึ้น นอกจากนี้ เวนริจเนีย ทอมสัน ได้รายงานไว้ว่า ความตื่นตัวของพระสงฆ์เกี่ยวกับการปกครองระบบประชาธิปไตยมีสูงมาก พระสงฆ์จำนวนหนึ่งเขียนจดหมายถึงรัฐบาลแสดงความยินดีและชื่นชมรูปแบบการปกครองแบบใหม่ พระสงฆ์บางกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ระบบการปกครองของคณะสงฆ์และเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองประชาธิปไตย พระสงฆ์ในบางวัดรวมพลังกันขับไล่เจ้าอาวาสเพราะปกครองวัดด้วยระบบเผด็จการ เป็นต้น (สมบูรณ์ สุขสำราญ 2522 : 54)

2. **การเคลื่อนไหวให้มีการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มพระสงฆ์มหานิกาย** จากการศึกษากระแสความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยได้แพร่ขยายแทรกซึมไปในหมู่คณะสงฆ์ ทำให้คณะสงฆ์มหานิกายกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกตัวเองว่า "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา" ได้เห็นความขัดแย้งของคณะสงฆ์ซึ่งเกิดจากการแบ่งแยกนิกาย ความไม่เป็นธรรมในการแต่งตั้งตำแหน่งบริหาร และความล้มเหลวด้านการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ จึงได้รวมตัวกันเคลื่อนไหว และเสนอต่อรัฐบาลระบอบประชาธิปไตยให้ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองและการบริหารคณะสงฆ์ ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักในการเคลื่อนไหวคือเพื่อรวมนิกายสงฆ์ที่แตกแยกและขัดแย้งให้กลับเป็นนิกายเดียวกัน และเพื่อแก้ไขการปกครองสงฆ์ที่ไม่เสมอภาคให้ทัดเทียมกัน¹

¹ ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพระสงฆ์ในเรื่องดังกล่าวได้ใน คณิงนิตย จันทบุตร (2528) การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ. 2477-2484 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3. ความต้องการความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาล ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์ในครั้งนี้ คือ ความต้องการความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลในขณะนั้น กล่าวคือ อุดมการณ์และวัตถุประสงค์หลักที่คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองอ้างสนับสนุนความชอบธรรมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2475 ก็คือ เพื่อสถาปนาประชาธิปไตยในสังคมไทย ดังนั้นการที่จะสร้างและเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยให้เข้าถึงประชาชน น่าจะสร้างและปลูกฝังในทุกส่วนประกอบของสังคม การที่สังคมสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนอย่างใกล้ชิด เป็นที่เคารพเชื่อถือ และในหลายๆกรณีเป็นตัวแทนของความประพฤติของคนในสังคม จึงสมควรที่จะสร้างประชาธิปไตยในสถาบันสงฆ์ด้วย อีกทั้งการปรับปรุงระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ก็ถือว่าเป็นการเชิดชูบำรุงพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย (สมบุญ สุธาส์ราญ 2522 : 54-55)

โครงสร้างการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 นี้ เป็นการจำลองแบบตามการปกครองของฝ่ายอาณาจักรตามหลักการประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขของคณะสงฆ์ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้แต่งตั้ง และมีการแบ่งอำนาจเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์ออกเป็น 3 ส่วน คือ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร) 2539 : 42-45)

1. อำนาจสังฆานัติบัญญัติ ซึ่งเทียบได้กับอำนาจนิติบัญญัติของฝ่ายอาณาจักร มีอำนาจหน้าที่ในการบัญญัติสังฆานัติหรือกฎระเบียบสำหรับใช้ในการบริหารและปกครองคณะสงฆ์ ส่วนองค์กรหรือผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือสังฆสภา ซึ่งเทียบได้กับรัฐสภา สังฆสภาประกอบด้วยสมาชิกไม่เกิน 45 รูป

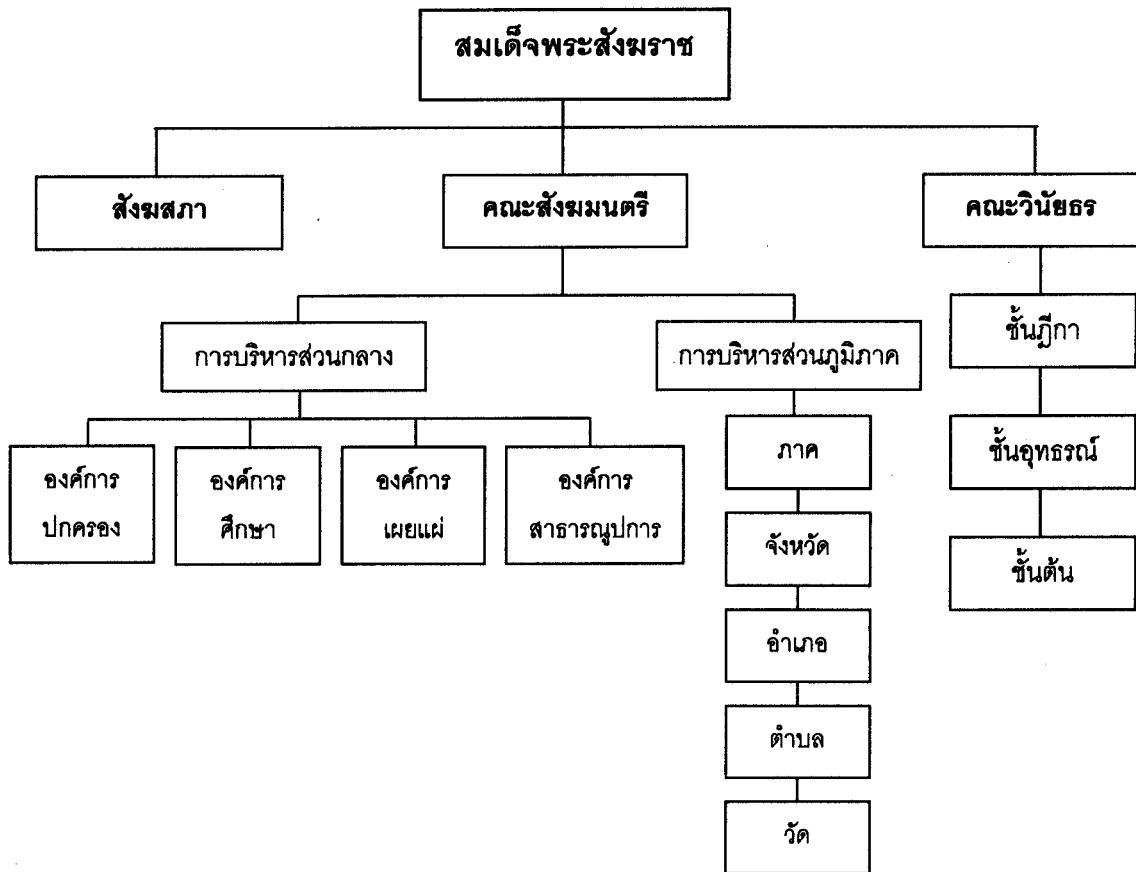
2. อำนาจบริหารคณะสงฆ์ ซึ่งองค์กรผู้ใช้อำนาจหรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ คณะสังฆมนตรี โดยเทียบได้กับคณะรัฐมนตรีของฝ่ายอาณาจักร คณะสังฆมนตรีประกอบด้วยสังฆนายก (เทียบได้กับนายกรัฐมนตรี) และสังฆมนตรีอื่นไม่เกิน 9 รูป ซึ่งแต่งตั้งโดยสมเด็จพระสังฆราช โดยแบ่งงานภายใต้ความรับผิดชอบออกเป็น 4 องค์กร (เทียบได้กับกระทรวง) แต่ละองค์กรมีสังฆมนตรีว่าการและสังฆมนตรีช่วยว่าการเป็นผู้รับผิดชอบ องค์กรทั้ง 4 ได้แก่

- 1) องค์กรปกครอง
- 2) องค์กรศึกษา
- 3) องค์กรเผยแผ่
- 4) องค์กรสาธารณูปการ

3. อำนาจวินิจฉัยอธิกรณ์ คืออำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีความหรืออธิกรณ์ ดีความกฎหมาย สังฆานัติ และระเบียบคณะสงฆ์ต่างๆ ซึ่งเทียบได้กับอำนาจตุลาการ

ของฝ่ายอาณาจักร ผู้ใช้อำนาจคือคณะวินัยธรหรือศาลสงฆ์ โดยแบ่งออกเป็นสามชั้น (เช่นเดียวกับระบบศาลยุติธรรมของฝ่ายอาณาจักร) คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา

ส่วนการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคนั้น ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ซึ่งโครงสร้างการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นดังนี้

ภาพที่ 4.4 แผนภูมิแสดงโครงสร้างการปกครองและการบริหารคณะสงฆ์
ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

ที่มา : สมบูรณ์ สุขสำราญ (2522) พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 56

การปกครองคณะสงฆ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับอาณาจักรในช่วงนี้ แม้รูปแบบการปกครองจะจำลองหลักการแยกอำนาจตามแบบประชาธิปไตย แต่ก็เชื่อว่าคณะสงฆ์จะดำเนินการปกครองตนเองได้อย่างเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงและควบคุมของรัฐ ความสัมพันธ์กับฝ่ายบ้านเมืองยังคงมีอยู่ โดยที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชตามคำ

แนะนำของคณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจแต่งตั้งสมาชิก สภามหาวิทยาลัยร่วมกับสมเด็จพระสังฆราช นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการยังมีอำนาจ ในการออกกฎกระทรวง ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีอำนาจที่จะกำหนดวันเปิดปิด ประชุมสังฆสภาด้วย (พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร) 2539 : 46)

การดำเนินการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 นี้ ในระยะแรกๆ ดูเหมือนว่าจะดำเนินไปด้วยดี อย่างไรก็ตามลักษณะการจัดโครงสร้างของสังฆสภาและคณะสังฆมนตรีก็นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในหมู่คณะสงฆ์ในประเด็น ความไม่ได้สัดส่วนของตัวแทนพระสงฆ์มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย กล่าวคือ โดยสัดส่วนแล้ว พระสงฆ์มหานิกายซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีตัวแทนในองค์กรทั้งสองน้อยกว่าที่ควรจะเป็นอย่างมาก ดังนั้น ความขัดแย้งในสังฆสภาและสังฆมนตรีไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุคลิกภาพ (การปฏิบัติ) หรือความคิดเห็น หรืออุดมการณ์ มักจะถูกแปรเป็นความขัดแย้งระหว่างนิกาย และถูกแพร่ ขยายในคณะสงฆ์ส่วนรวม ยังผลให้เกิดความวุ่นวายในคณะสงฆ์อย่างรุนแรง และเป็นเหตุผลที่ ฝ่ายอาณาจักรอ้างในการเข้าแทรกแซงและเปลี่ยนแปลงการปกครองและการบริหารคณะสงฆ์เสีย ใหม่เมื่อ พ.ศ. 2505 (สมบุญรณ์ สุขสำราญ 2522 : 57)

สมัยปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วงหลัง พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นช่วงของการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยไปเป็นเผด็จการทหาร โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำ ซึ่งได้นำอุดมการณ์ "พัฒนา" เข้ามาแทนที่อุดมการณ์ "ประชาธิปไตย" จอมพล สฤษดิ์เชื่อว่า การพัฒนาประเทศจะบรรลุผลได้จะต้องมีระบบการปกครองที่มีผู้นำเข้มแข็ง รวบ อำนาจ ตัดสินใจเด็ดขาด มีกำลังอำนาจและสามารถใช้อำนาจในเชิงบังคับได้อย่างเด็ดขาด ซึ่งรูปแบบ และวิธีการปกครองดังกล่าวตรงกันข้ามและเป็นปฏิปักษ์ต่อรูปแบบและวิธีการประชาธิปไตย อย่างสิ้นเชิง ดังนั้น ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์ ความมั่นคง ความสงบ ความ เป็นระเบียบเรียบร้อยในทุกภาคส่วนของสังคมจึงเป็นสิ่งที่ต้องการและเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะ พัฒนาประเทศ พร้อมกันนี้ทรัพยากรของชาติไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพยากร มนุษย์ โดยไม่จำกัดประเภทและสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นศาสนาหรือสถาบันอื่นใดจะถูกระดมมาใช้ให้ เกิดประโยชน์แก่การพัฒนา (สมบุญรณ์ สุขสำราญ 2522 : 57-58)

เนื่องจากสถาบันพุทธศาสนา โดยเฉพาะคณะสงฆ์เป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพ เพื่อการพัฒนาสูง เพราะเป็นที่เคารพ นับถือ เชื่อฟัง เป็นผู้นำทั้งทางด้านจิตใจและด้านกิจกรรมใน

ท้องถิ่น ดังนั้น จอมพลสฤษดิ์จึงเห็นว่า การจัดองค์การสงฆ์เพื่อการพัฒนาจะต้องคล้ายตาม โครงสร้างการปกครองและการบริหารของอาณาจักร เพราะรูปแบบเดิมที่เป็นไปในลักษณะถ่วงดุล อำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความขัดแย้ง ความล่าช้า และขาดประสิทธิภาพในการพัฒนา ด้วยเหตุผล ดังกล่าวรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์จึงให้มีการปรับปรุงโครงสร้างและยกฐานะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ขึ้นใหม่โดยมีโครงสร้างการปกครองของฝ่ายอาณาจักรเป็นต้นแบบ นั่นคือการรวมอำนาจไว้ที่ สมเด็จพระสังฆราชและมหาเถรสมาคม ส่วนโครงสร้างส่วนอื่นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ให้ยกเลิกไป

การปกครองและบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีสาระสำคัญดังนี้

1. ยกเลิกสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ส่วนอำนาจที่องค์กรทั้งสามเคยเป็นผู้ใช้แยกจากกันนั้น ให้สมเด็จพระสังฆราช และมหาเถรสมาคมเป็นผู้ใช้

2. สมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประมุขของคณะสงฆ์ไทย และเป็นประธานมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระราชาคณะทุกรูป และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งไม่ต่ำกว่าสี่รูปและไม่เกินแปดรูปโดยอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และมีอธิบดีกรมการศาสนาเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง*

3. ส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

4. อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่

- 4.1 ด้านการปกครอง
- 4.2 ด้านการศาสนศึกษา
- 4.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 4.4 ด้านการเผยแผ่
- 4.5 ด้านการสาธารณูปการ
- 4.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ใช้บังคับมาจนถึงปี 2535 จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อรัฐบาลในสมัยนั้นได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แต่เป็นการ

* เมื่อมีการตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นใน พ.ศ. 2545 กรรมการและเลขานุการของมหาเถรสมาคมในปัจจุบันจึงเป็น "ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ"

แก้ไขเพิ่มเติมเพียงรายละเอียดปลีกย่อยเล็กน้อยเท่านั้น ไม่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปกครองและการบริหารคณะสงฆ์แต่อย่างใด

ทั้งนี้การปกครองและการบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีโครงสร้างดังนี้

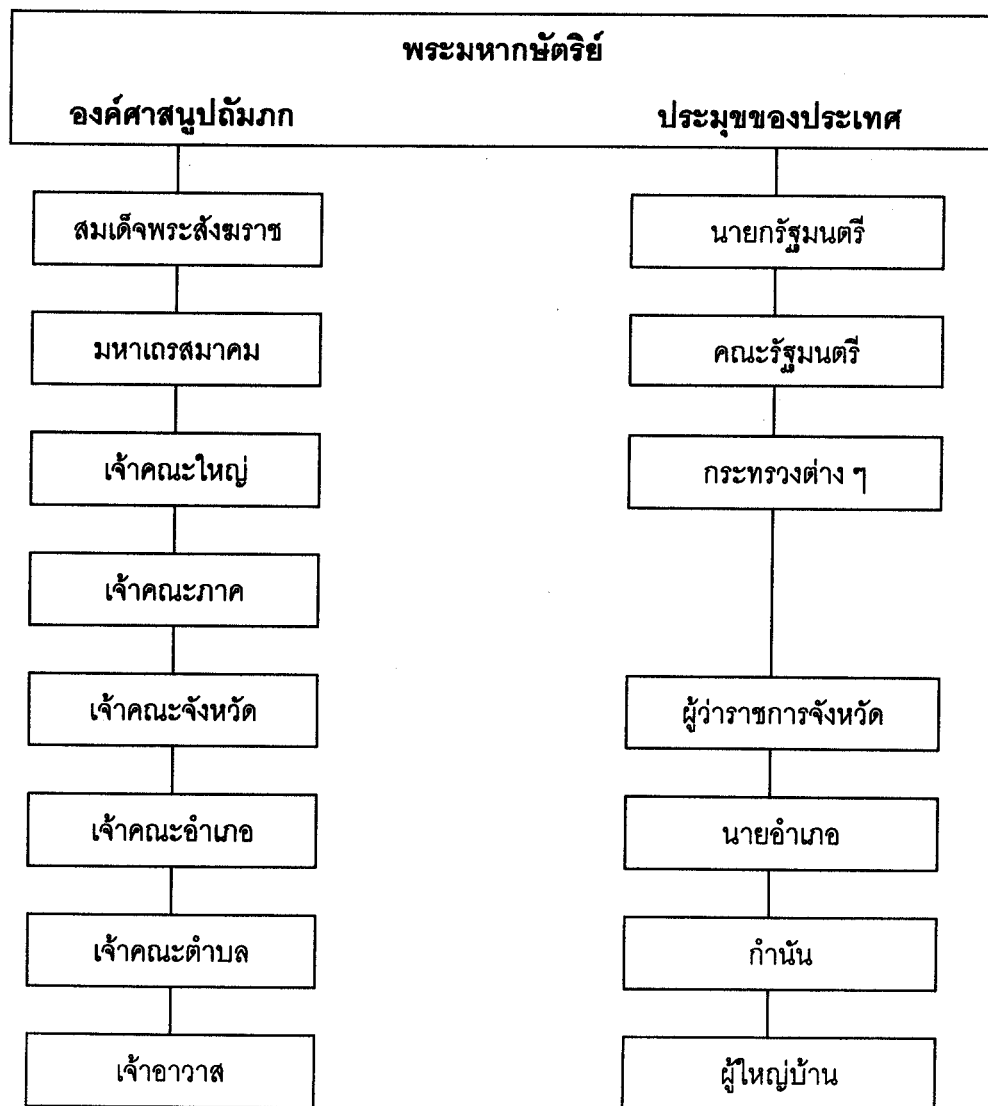
ภาพที่ 4.5 แผนภูมิแสดงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

* เจ้าคณะใหญ่มี 5 รูป และมักเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมด้วย โดยเจ้าคณะใหญ่ทั้งห้ามีอำนาจปกครองในเขตการปกครอง ดังนี้

1. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ภาค 1, 2, 3, 13, 14, 15
2. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปกครองคณะสงฆ์หนเหนือ ภาค 4, 5, 6, 7
3. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปกครองคณะสงฆ์หนใต้ ภาค 16, 17, 18
4. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปกครองคณะสงฆ์หนตะวันออก ภาค 8, 9, 10, 11, 12
5. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายทุกภาค

** มี 18 ภาค ภาค 1 มี 4 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ และปทุมธานี, ภาค 2 มี 3 จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสระบุรี, ภาค 3 มี 4 จังหวัด คือ ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และอุทัยธานี, ภาค 4 มี 4 จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และเพชรบูรณ์, ภาค 5 มี 4 จังหวัด คือ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก และอุตรดิตถ์, ภาค 6 มี 5 จังหวัด คือ ลำปาง พะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน, ภาค 7 มี 3 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน, ภาค 8 มี 4 จังหวัด คือ อุตรดิตถ์ นนทบุรี นครนายก และสระแก้ว, ภาค 9 มี 4 จังหวัด คือ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด, ภาค 10 มี 5 จังหวัด คือ อุบลราชธานี ยโสธร มุกดาหาร ศรีสะเกษ และนครพนม, ภาค 11 มี 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์, ภาค 12 มี 3 จังหวัด คือ ปราจีนบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา, ภาค 13 มี 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด, ภาค 14 มี 4 จังหวัด คือ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และสมุทรสาคร, ภาค 15 มี 4 จังหวัด คือ ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม และประจวบคีรีขันธ์, ภาค 16 มี 3 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และชุมพร, ภาค 17 มี 5 จังหวัด คือ ภูเก็ต ตรัง พังงา กระบี่ และระนอง, ภาค 18 มี 6 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์กับฝ่ายอาณาจักรในปัจจุบันนั้น ไม่ค่อยสอดคล้องกัน กล่าวคือ หลังจากปี 2520 โครงสร้างการปกครองหรือบริหารประเทศของฝ่ายอาณาจักร มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่ชัดเจนและเน้นการบริหารแบ่งไปตามกระทรวงต่างๆ ส่วนโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ยังคงเป็นลักษณะรวมอำนาจแบบเดิมทั้งการปกครองและบริหาร ซึ่งพิจารณาได้จากแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 4.6 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์กับฝ่ายอาณาจักรในปัจจุบัน

สรุป

พุทธศาสนาน่าจะมีบทบาทต่อสังคมไทยตั้งแต่ก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย แต่พุทธศาสนาและคณะสงฆ์แบบเถรวาทเริ่มมีสถานะมั่นคงในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ส่วนการจัดรูปแบบหรือระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นโครงสร้างแบบแผนชัดเจนแบบอาณาจักรปรากฏในรัชสมัยพระยาสิทธิเทพ นับตั้งแต่นั้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ก็กลายเป็นสถาบันหรือโครงสร้างหนึ่งที่สำคัญของสังคมไทยที่จะขาดเสียมิได้จนเป็นที่เข้าใจกันทั้งสังคมว่า ประเทศไทยประกอบด้วยโครงสร้างหรือสถาบันหลัก 3 สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา(พุทธ) และพระมหากษัตริย์

เนื่องจากพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในทุกระดับและทุกภาคส่วน ดังนั้นผู้ปกครองหรือฝ่ายอาณาจักรจึงต้องใช้และอาศัยสถาบันสงฆ์ทั้งในการปกครองประเทศและสนับสนุนอำนาจและความชอบธรรมทางการเมือง โดยฝ่ายอาณาจักรก็สนับสนุนและอุปถัมภ์สถาบันสงฆ์ไปพร้อมกัน อีกทั้งการที่สถาบันสงฆ์เป็นองค์กรที่ใหญ่มีสมาชิกมากและสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกระดับ ผู้ปกครองอาณาจักรจึงต้องเข้าไปควบคุมและแทรกแซงทั้งในเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ รวมถึงการตีความหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสงบสุขและเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายการเมืองในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์แต่ละยุคสมัยจึงมักจะมีรูปแบบเช่นเดียวกับรูปแบบหรือโครงสร้างของฝ่ายอาณาจักรในยุคนั้นๆ

แต่เมื่อพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับพุทธศาสนจักรหรือสถาบันสงฆ์จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า ในอดีตการเปลี่ยนแปลงของสถาบันสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองอย่างมาก ถึงแม้บางครั้งการเปลี่ยนแปลงอาจจะเริ่มจากภายในคณะสงฆ์เอง แต่การเปลี่ยนแปลงก็มักเกิดจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมืองและสภาพการณ์ของสังคมการเมืองในขณะนั้น ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากสถาบันสงฆ์เองก็เป็นโครงสร้างส่วนหนึ่งของสังคมไทย เมื่อสังคมการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างหลักเปลี่ยนแปลงไปสถาบันสงฆ์ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงนั้นได้

2. ความเป็นมา สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ เมื่อเดือนกันยายน 2545

เนื่องจากในหัวข้อที่สองนี้ประกอบด้วยข้อเท็จจริงและประเด็นต่างๆ หลายประเด็น ดังนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการวิเคราะห์ จึงจะแยกออกเป็นหัวข้อย่อยเป็นประเด็นๆ ไป

2.1 ความเป็นมาของการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ ทำให้ทราบว่า แท้จริงแล้วแนวความคิดหรือความเป็นมาเกี่ยวกับความต้องการที่จะเสนอให้พระพุทธศาสนามีความสำคัญโดยนิตินัยหรือให้บัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญเริ่มมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ดังนั้นเพื่อให้การวิเคราะห์มีความรอบด้านและเห็นความต่อเนื่องของปรากฏการณ์ ในหัวข้อนี้จึงได้นำเสนอข้อเท็จจริงและวิเคราะห์ไปตามลำดับความเป็นมาของเหตุการณ์

2.1.1 จุดเริ่มต้นของความต้องการให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

ตามจริงแล้วจุดเริ่มต้นหรือความเป็นมาก่อนที่จะมีการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้ง "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" มีแนวคิดเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2537 เมื่อรัฐสภาสมัยนั้นได้มีมติให้มีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญร่างรัฐธรรมนูญขึ้น จำนวน 45 คน ในจำนวนนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ. อุบลราชธานี ท่านหนึ่งคือ นายดุสิต ไสภิตชา ซึ่งเป็นคณะกรรมการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมสภาผู้แทนราษฎรด้วย ได้เสนอแนวคิดที่จะให้บรรจุเรื่อง "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงได้หารือและเสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะกรรมการศาสนาฯ เมื่อคณะกรรมการศาสนาฯ เห็นชอบ จึงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้เสนอขอแปรญัตติแก้ไขมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 โดยให้เพิ่มเติมคำว่า "ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในวรรคแรก ซึ่งมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 บัญญัติไว้ว่า

"บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่งบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการลิดรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนาหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อแตกต่างจากบุคคลอื่น”

ซึ่งถ้าหากการขอแปรญัตติในครั้งนั้นสำเร็จรัฐธรรมนูญฉบับต่อมา มาตรา 27 ก็จะมีข้อความดังต่อไปนี้

“ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิกายของศาสนา.....ตามความเชื่อแตกต่างจากบุคคลอื่น”

เมื่อคณะกรรมการการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมของสภาผู้แทนราษฎร เห็นด้วยกับ ข้อเสนอของนายดุสิต ไสภิตชา ในการเสนอขอแปรญัตติดังกล่าว ขึ้นต่อมาคณะกรรมการศึกษาฯ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และแผนการในการรณรงค์และสนับสนุนเพื่อขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 เพื่อบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ โดยคณะกรรมการศึกษาฯ ได้จัดแบ่งงานและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ดังนี้ (ดุสิต ไสภิตชา 2542 : 71-182)

1. ฝ่ายปฏิบัติการในรัฐสภา

1.1 ให้นายดุสิต ไสภิตชา กรรมการศึกษาฯ และกรรมการวิสามัญกร ร่างรัฐธรรมนูญ เป็นผู้เสนอแปรญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 โดยให้เพิ่มคำว่า “ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไว้ในวรรคแรก

1.2 ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการศึกษาฯ อภิปรายและยกมือสนับสนุนในรัฐสภา (กรรมการฯ ชุดนี้มี 17 คน เป็น ส.ส.ที่นับถือศาสนาอิสลาม 8 คน)

2. ฝ่ายสนับสนุน

ให้กรรมการศึกษาฯ ทำหนังสือ (ประธานกรรมการลงนาม) กราบ ทูล กราบเรียน และเรียนบุคคล ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความสนับสนุน ดังต่อไปนี้

2.1 สมเด็จพระสังฆราช

2.2 ประธานรัฐสภา

2.3 ประธานวุฒิสภา

2.4 ประธานสภาผู้แทนราษฎร

2.5 หัวหน้าพรรคการเมืองทุกพรรคการเมือง

2.6 สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2.7 พระสังฆาธิการระดับต่างๆ เช่น กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ เป็นต้น

2.8 มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.9 พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ และยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย

2.10 องค์กรที่เกี่ยวข้อกับพระพุทธศาสนาต่างๆ ทั่วประเทศ เช่น เปรียญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยสงฆ์ มูลนิธิพุทธธรรม เป็นต้น

เมื่อจัดทำแผนกลยุทธ์และแบ่งหน้าที่กันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมฯ จึงได้ติดต่อประสานขอความร่วมมือและความสนับสนุนจากบุคคลและองค์กรต่างๆ ที่กำหนดไว้ โดยการเชิญพระเถระ ผู้แทนสมาคม และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้มีข้อความว่า "ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ในวันที่ 5 กรกฎาคม 2537 ณ อาคารรัฐสภา 2 เมื่อที่ประชุมเห็นด้วยแล้ว ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2537 คณะกรรมการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมฯ จึงได้ทำหนังสือชี้แจงและขอความสนับสนุนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 27 ไปยังบุคคล พรรคการเมือง และองค์กรต่างๆ โดยมีพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นองค์กรหลักและเป็นตัวกลางสำคัญที่มีบทบาทมากในการประสานกับพระผู้ใหญ่และพระสังฆาธิการในแต่ละจังหวัด ตลอดจนการรณรงค์ให้ผู้เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าวลงชื่อในบัญชีเพื่อแสดงความสนับสนุนสำหรับเสนอให้รัฐสภาและคณะกรรมการวิสามัญร่างรัฐธรรมนูญวุฒิสภาประกอบการพิจารณาดัดสินใจ ซึ่งมีจำนวนรายชื่อผู้สนับสนุนมากพอสมควร คือ พระภิกษุสามเณร จำนวน 30,000 รูป ประชาชน จำนวน 200,000 คน และองค์กรต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา จำนวน 2,500 แห่ง นอกจากนี้พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ยังเป็นผู้เสนอให้เพิ่มเติมข้อความในรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนทั้งจากพระเถระผู้ใหญ่และจากองค์กรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยได้เสนอให้มีข้อความที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และจริยธรรมทางการเมือง อีก 5 ประเด็น คือ

1. การตรากฎหมายส่งเสริม และคุ้มครองศาสนาสามารถกระทำได้
2. รัฐพึงให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีความมั่นคงสถาพรตลอดไป
3. รัฐพึงสนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศและความมั่นคงของชาติ

4. รัฐพึงส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างพุทธศาสนิกชนและศาสนาอื่น เพื่อความเป็นปึกแผ่นของสังคมและประเทศชาติ

5. รัฐพึงส่งเสริมวัฒนธรรมและจริยธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์

รวมทั้งได้เสนอและเรียกร้องให้รัฐ "ทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาในด้านการศึกษาและการเผยแผ่" อีก 6 ประการ คือ

1. การตราพระราชบัญญัติ(รับรอง)มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย)

2. การตราพระราชบัญญัติจัดตั้ง "มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก"

3. การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเร่งการผลิตและการบรรจุครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ

4. การให้นิสิตนักศึกษาชาวพุทธทุกคนต้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับอุดมศึกษาทุกชั้นปี

5. การรักษาจำนวนพระภิกษุสามเณรผู้เป็นศาสนทายาทด้วยการการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญ โดยเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพ ให้มาตรฐานสูงเท่ากับโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน

6. การจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ เอ.เอ็ม. และ เอฟ.เอ็ม. เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทำไมคณะกรรมการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมฯ จึงให้ความสำคัญหรือดึงพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ มาช่วยในการสนับสนุนการเสนอแปรญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจากเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ เป็นองค์กรทางพุทธศาสนาที่เก่าแก่เป็นที่เชื่อถือของสังคมและมีสำนักงานหรือสาขาถึง 101 แห่งทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยงานหรือตัวประสานหลักกับองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ ด้วย

2. ด้วยเหตุที่มีสาขาอยู่ทั่วประเทศ จึงเป็นช่องทางที่ง่ายต่อการกระจายข่าวสารและการขอความสนับสนุนจากพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดต่างๆ และเป็นการไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

3. คณะกรรมการพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นที่รู้จักนับถือของสังคม ซึ่งในขณะนั้นนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ คือ ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

หลังจากดำเนินการด้านการสนับสนุนเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการปฏิบัติการณ์ในสภา ซึ่งก็คือการเสนอแปรญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 โดยให้เพิ่มคำว่า "ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" และการอภิปรายสนับสนุน เป็นหน้าที่ของนายดุสิต แต่พอเมื่อนายดุสิตเสนอขอแปรญัตติและอภิปรายสนับสนุนคณะกรรมการวิสามัญกร่างรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่กลับไม่เห็นด้วย แต่ที่ประชุมในครั้งนั้นก็ให้โอกาสในการเสนอขอแปรญัตติดังกล่าวอีกครั้งหนึ่งในขั้นตอนสุดท้าย คือ ตอนพิจารณาบททวนทั้งร่างก่อนที่จะนำเสนอรัฐสภา

โดยในการอภิปรายสนับสนุนการเสนอแปรญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 ในขั้นพิจารณาบททวนทั้งร่างนั้น ทางคณะกรรมการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมฯ ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญเรื่องพระพุทธศาสนาทั้งพระสงฆ์และฆราวาสเพื่อไปชี้แจงให้คณะกรรมการวิสามัญกร่างรัฐธรรมนูญทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่พอถึงวันชี้แจงกรรมการวิสามัญกร่างรัฐธรรมนูญหลายท่านเห็นว่าการให้พระสงฆ์(พระเถระผู้ใหญ่) มาชี้แจงในสภาไม่น่าจะเป็นการเหมาะสม จึงไม่เห็นด้วยที่จะให้พระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญเรื่องพระพุทธศาสนาเข้ามาอภิปรายและชี้แจงในที่ประชุม ซึ่งนายดุสิตได้อ้างเหตุผลต่อที่ประชุมว่า

“กระผมไม่ได้ทำผิดข้อบังคับการประชุม ในฐานะที่เป็นกรรมการคนหนึ่ง มีสิทธิ์ทำได้ อีกประการหนึ่ง เรื่องอื่นๆ ก็ยังมีกรรมการอีกหลายท่านนำคนภายนอกเข้ามาชี้แจงในที่ประชุมได้ เช่น เรื่องหนังสือพิมพ์ เรื่องข้าราชการตำรวจ เป็นต้น เรื่องพระพุทธศาสนาก็น่าจะทำได้เหมือนกัน” (ดุสิต ไสภิตชา 2542 : 167)

เมื่อนายดุสิตยืนยันที่จะนำพระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญเรื่องพระพุทธศาสนาเข้ามาชี้แจงในที่ประชุมซึ่งมีกรรมการฯ เพียง 2 คนสนับสนุนให้เข้ามาชี้แจงได้ ที่ประชุมกรรมการวิสามัญกร่างรัฐธรรมนูญก็เกิดบรรยากาศตึงเครียดมีการแสดงความคิดเห็นว่าไม่เหมาะสมต่าง ๆ นานา และมีกรรมการหลายคนเดินออกจากที่ประชุม ประธานคณะกรรมการฯ (นายประจวบ ไชยสาสน์) จึงใช้อำนาจสั่งปิดประชุม และการทบทวนแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 27 ในขั้นกรรมการกร่างรัฐธรรมนูญก็ไม่มีอีกเลย

แต่ทั้งนี้การเสนอขอแปรญัตติที่จะให้บัญญัติว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็ยังคงไว้อยู่ และสามารถชี้แจงและอภิปรายสนับสนุนได้อีกในขั้นการพิจารณาของรัฐสภาในวาระที่ 2 และ 3 ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการพิจารณากฎหมาย ดังนั้นทางคณะกรรมการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมฯ จึงได้เตรียมแผนและยุทธวิธีต่างๆ ในการรณรงค์ขอความสนับสนุนการเสนอขอแปรญัตติแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าว เช่น (ดุสิต ไสภิตชา 2542 : 175-176)

1. ทำหนังสือและติดต่อพระเถระผู้ใหญ่ของแต่ละจังหวัดเพื่อให้ท่านติดต่อขอความร่วมมือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดของท่าน เพื่อให้ยกมือสนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 ในการประชุมพิจารณาของรัฐสภา

2. ทำหนังสือถึงหัวหน้าพรรคการเมืองทุกพรรคเพื่อขอการสนับสนุน

3. ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังประธานรัฐสภา และประธานวุฒิสภา

4. ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังนายกรัฐมนตรีในฐานะประมุขฝ่ายบริหารประเทศ

5. ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาอย่างเป็นทางการทุกคน

6. นอกจากนี้ยังรณรงค์และขอความร่วมมือพุทธศาสนิกชนให้ช่วยแจ้งกับ ส.ส. หรือ ส.ว. ในพื้นที่ของตนให้ช่วยสนับสนุนในการขอแปรญัตติดังกล่าวด้วย

เมื่อถึงวันประชุมรัฐสภาเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ นายดุสิต ไสภิตธา ในฐานะผู้ขอแปรญัตติ(เจ้าของญัตติ) จึงได้อภิปรายชี้แจงเรื่องดังกล่าว เมื่ออภิปรายจบแล้ว ประธานรัฐสภาจึงให้ที่ประชุมลงมติว่า "เห็นด้วย" หรือ "ไม่เห็นด้วย" กับการขอแปรญัตติของนายดุสิต ปรากฏว่า มีผู้ยกมือสนับสนุนไม่ถึง 20 คน จากจำนวนสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด 630 คน นั่นก็คือสมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบด้วยกับการขอแปรญัตติดังกล่าว ทั้งนี้เหตุผลของการไม่เห็นด้วยของสมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่ มีหลักๆ อยู่ 5 ประการ คือ

1. อาจจะทำให้เกิดการแตกแยกของคนในชาติ

2. อาจนำไปสู่หรือเกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างศาสนาต่างๆ ในประเทศ

3. เป็นการลดรอนสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา

4. เห็นว่าพระพุทธศาสนาแขวนไว้กับสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว กล่าวคือ เมื่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นประมุขของประเทศและทรงเป็น "พุทธมามกะ" ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 7 แล้ว ก็น่าจะอนุโลมได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติด้วย

5. เห็นว่าโดยพฤตินัยพระพุทธศาสนาก็เป็นศาสนาประจำชาติอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้

เป็นอันว่าการเสนอขอแปรญัตติให้เพิ่มเติมข้อความว่า "ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2538 มาตรา 27 หรือการเสนอให้มีการกำหนดเกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นองค์กระระดับชาติโดยนิตินัยครั้งแรกไม่ประสบผลสำเร็จ ถึงแม้ว่านายดุสิต ไสภิตธา และคณะกรรมการศาสนาฯ จะได้รับความสนับสนุนจากพระสงฆ์และองค์กร

พุทธศาสนาจำนวนมากในการขอแปรญัตติดังกล่าวก็ตาม แต่การขอแปรญัตติครั้งนี้ก็ไม่ได้รับความเห็นชอบทั้งจากคณะกรรมการวิสามัญกร่างรัฐธรรมนูญ และรัฐสภา

แต่อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ในครั้งนี้ก็ถือเป็นการเปิดประเด็นเรื่องการกำหนดให้พระพุทธศาสนาเป็นองค์การสำคัญของชาติโดยนิตินัย ซึ่งนำไปสู่การเรียกร้องอีกครั้งเมื่อตอนร่าง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ดังจะกล่าวต่อไป

ส่วนในแง่ของการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์นั้น เหตุการณ์นี้ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกในรอบ 10 ปีที่พระสงฆ์ได้แสดงความคิดเห็นและเสนอข้อเรียกร้องให้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนาไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ถึงแม้การแสดงออกดังกล่าวจะไม่เป็นการเริ่มต้นจากกลุ่มพระสงฆ์โดยตรงก็ตาม แต่ก็ทำให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองมากพอควร ซึ่งจะสังเกตได้จากการเรียกร้องของพระสงฆ์ครั้งต่อๆ มาจะมีกระบวนการวางแผนในการเรียกร้องเป็นขั้นเป็นตอนและเพิ่มความเข้มข้นขึ้น

สำหรับการแสดงความสนับสนุนทางการเมืองของพระสงฆ์ครั้งนี้ค่อนข้างเป็นไปอย่างเรียบร้อยไม่มีการเดินขบวนหรือชุมนุมเรียกร้อง และไม่โง่งมโง้งงอนทำให้ประชาชนหรือสังคมวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ที่เสียหายหรือเสื่อมเสียต่อพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์

2.1.2 การเสนอให้บัญญัติคำว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2540)

ถึงแม้การเสนอขอแปรญัตติให้เพิ่มเติมข้อความ "ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญของนายดุสิต ไสภิตา เมื่อปี 2537 จะประสบความสำเร็จล้มเหลวและมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวแล้ว (ฉบับที่ 15 พ.ศ. 2538) แต่ความคิด ความสนใจและความต้องการจะผลักดันให้รัฐธรรมนูญรับรองว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ยังคงมีอยู่ในกลุ่มของชาวพุทธและพระสงฆ์ส่วนหนึ่ง จนกระทั่งเมื่อสภาวการณ์ทางการเมืองเอื้ออำนวยจึงมีการเสนอเรื่องดังกล่าวอีกครั้ง

การเสนอให้บัญญัติคำว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญครั้งที่ 2 นี้ เกิดขึ้นเมื่อสังคมการเมืองไทยกำลังดำเนินการปฏิรูปการเมืองครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2540 โดยมีการเลือกสมาชิกสภากร่างรัฐธรรมนูญ หรือ ส.ร. ซึ่งมีตัวแทนจากทุกจังหวัด และผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองการปกครอง รวมทั้งนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จำนวน 99 คน ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งต่อมามักถูกเรียกว่า "รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน" ในขณะนี้เองทางพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งก็มีการเคลื่อนไหวที่จะเสนอให้ ส.ร. บัญญัติข้อความว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้

การเคลื่อนไหวในช่วงแรกนั้นเริ่มจากการจัดประชุมสัมมนา เรื่อง "จิตสำนึก และหน้าที่ของชาวพุทธต่อพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติไทย" เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2540 ณ หอประชุมใหญ่พุทธมณฑล จ.นครปฐม โดยมีเบริยธรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์* เป็นผู้ประสานงานหลัก(เจ้าภาพ) ซึ่งมีผู้นำชาวพุทธทั้งพระสงฆ์และฆราวาส เข้าร่วมสัมมนามากกว่า 10,000 รูป/คน และได้เชิญสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญไปร่วมสัมมนาด้วยและหนึ่งในนั้นก็มีนายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญร่วมอยู่ด้วย การสัมมนาในครั้งนี้ได้ข้อสรุปว่า ควรเสนอให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่กำลังจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่บัญญัติรองรับให้ "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการถาวร (ดุสิต ไสภิตชา 2542 : 224)

จากนั้นก็มีการรณรงค์และรวบรวมรายชื่อพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ ซึ่งรวบรวมได้ประมาณ 2,060,000 คน เพื่อยื่นเสนอต่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สำหรับสนับสนุน ข้อเสนอดังกล่าว โดยมีพระมหาบุญถึง ชุตินธโร ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ เป็นผู้นำรายชื่อไปมอบให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญของ ส.ส.ร. แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐสภาปฏิเสธที่จะรับบัญชีรายชื่อจำนวนดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า "บัญชีรายชื่อประชาชนชาวพุทธมากเกินไป รัฐสภาไม่มีที่จะเก็บ ขอให้เอากลับไปวัดดีกว่า" (ดุสิต ไสภิตชา 2542 : 225) และในวันที่ 10 กรกฎาคม 2540 ศูนย์ข่าว ส.ส.ร. ก็ได้รายงานข่าวว่า

"มีกลุ่มยุวสงฆ์และแม่ชีนำโดย พระมหาเดวิทย์ ยศศรี ประธานยุวสงฆ์ เดินทางเข้าพบนายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อยื่นข้อเสนอให้สภาร่างรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" เพื่อให้เกิดผลในทางนิติบัญญัติ ซึ่งนายอุทัย พิมพ์ใจชน รับว่าจะนำข้อเสนอดังกล่าวไปหารือร่วมกับสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พร้อมระบุว่าประเด็นนี้เคยหารือกันอย่างกว้างขวางระหว่าง ส.ส.ร. และผู้ที่ออกมาเคลื่อนไหวแล้ว ส่วนจะตัดสินใจอย่างไร คงสุดแล้วแต่ที่ประชุมส่วนใหญ่จะเห็นควร แต่ส่วนตัวก็ไม่ถือเป็นเรื่องที่ทำให้ลำบากใจแต่อย่างใด หากการพิจารณาต่างๆ ยึดหลักสำคัญๆ ไว้ว่า เป็นการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์ของประชาชน"

กระบวนการเคลื่อนไหวและการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในช่วงนี้ไม่มีการเดินขบวน หรือวิธีกดดันอื่นๆ หรือเพิ่มความเข้มข้นขึ้นอีก จนกระทั่งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญของ ส.ส.ร. ได้ยกร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยก็ปรากฏว่าไม่มีคำว่า "พระพุทธศาสนา

* เบริยธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสมาคมของกลุ่มฆราวาสผู้ที่เคยบวชและได้เป็นพระเบริยธรรม ตั้งอยู่ที่วัดสามพระยาวรณวิหาร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

เป็นศาสนาประจำชาติ" ในมาตราใดเลย แต่อย่างไรก็ตามร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะต้องผ่านการพิจารณาและได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอีกครั้งในวันที่ 13 กรกฎาคม 2540 ซึ่งการอภิปรายในวันนี้เป็นไปอย่างกว้างขวางและค่อนข้างเคร่งเครียด เนื่องจากมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่งอภิปรายเสนอให้แก้ไขมาตรา 73 โดยให้เพิ่มเติมคำว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ตามที่กลุ่มชาวพุทธและพระสงฆ์เรียกร้อง โดยมีผู้อภิปรายสนับสนุนหลายท่าน แต่ที่สำคัญ คือ นายชงศ์ วงศ์จันทร์ ส.ส.ร.จังหวัดลพบุรี และ นายบุญเลิศ คุชายุทธเดช ส.ส.ร.จังหวัดนนทบุรี โดยนายชงศ์ วงศ์จันทร์ อภิปรายเหตุผลสนับสนุนการแก้ไขมาตราดังกล่าวไว้

"สถาบันหลักของประเทศไทย คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ในส่วนของสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์นั้นประชาชนทราบกันดีอยู่แล้ว แต่สถาบันศาสนายังไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าคืออะไร เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรื่องเสียหายที่จะบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะจะยิ่งสร้างความมั่นคงให้แก่พุทธศาสนายิ่งขึ้น และไม่กระทบต่อความแตกแยก" (ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 14 กรกฎาคม 2540)

ส่วนนายบุญเลิศ คุชายุทธเดช ได้อภิปรายสนับสนุนว่า

"ควรที่จะบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะมีน้ำหนักและเหตุผลสนับสนุนอย่างเพียงพอ อีกทั้งยังเป็นข้อเสนอแนะจากพระเถระผู้ใหญ่ จึงเชื่อว่าเป็นความคิดที่ผ่านการกลั่นกรองอย่างรอบคอบแล้ว" (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม 2540)

หลังจากการอภิปรายของ ส.ส.ร. ทั้งสองท่าน ก็มี ส.ส.ร. หลายท่านอภิปรายคัดค้านและยืนยันตามร่างเดิมของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ที่สำคัญ คือ น.ต. ประสงค์ สุ่นศิริ ส.ส.ร. สาขาผู้มีประสบการณ์ทางการเมือง ได้อภิปรายว่า

"พระสงฆ์ควรปฏิบัติตัวให้เป็นผู้ดำเนินการทำกิจของศาสนาโดยตรง ไม่ใช่มากระทำกิจในทางโลก ที่ผ่านมาศาสนาพุทธถูกละเลยจนเกือบถึงกาลวิบัติก็เพราะพระสงฆ์ละทิ้งกิจของสงฆ์... การจะสืบต่อพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่การบรรจุคำใดคำหนึ่งเฉพาะเจาะจงลงไป ในรัฐธรรมนูญ แต่อยู่ที่พุทธบริษัทสนใจกิจทางศาสนามากน้อยแค่ไหน" (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม 2540)

และนายอานันท์ ปันยารชุน ในฐานะประธานคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ก็ได้อภิปรายยืนยันสนับสนุนร่างเดิมของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ โดยได้อภิปรายเหตุผลสนับสนุนว่า

“ขอให้ ส.ส.ร.ทุกคนย้อนกลับไปมองอดีตที่ผ่านมา รัฐธรรมนูญทุกฉบับไม่เคยมีฉบับใดเปลี่ยนแปลงมาตราที่เกี่ยวกับศาสนา เพราะศาสนาไม่ใช่ตัวที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมไทย ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาแม้จะมีความแตกแยกทางความคิด เกิดเหตุแห่งการล้มล้าง ทั้งหมดไม่เคยเกิดขึ้นเพราะศาสนาเป็นตัวก่อเหตุ และเมื่อมองไปยังโลกภายนอก มองไปในประเทศที่ยึดติดกับเรื่องของศาสนาโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงและผลประโยชน์สูงสุดของชาติ ประเทศเหล่านั้นต่างมีปัญหาทั้งสิ้น เช่น ไอร์แลนด์เหนือ ตะวันออกกลาง หรือบอสเนีย

การเขียนรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างและพยายามตอบปัญหาของสังคมการเมืองไทยที่มีมาในอดีต จะตอบถูกหรือผิดก็ต้องดูกันต่อไป แต่คำถามที่ ส.ส.ร.ต้องตอบตอนนี้ก็คือ ศาสนาเคยเป็นปัญหาของสังคมไทยหรือไม่ ข้อเท็จจริงที่ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีคนไทยนับถือมากที่สุด และตนยอมรับว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในใจของเรา จำเป็นหรือไม่ที่เราจะเปลี่ยนบทบัญญัติเพื่อเสี่ยงต่อการเดินไปสู่ปัญหาในยุคนี้และยุคต่อไป

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงมีพระดำรัสถึงคุณลักษณะของคนไทยว่า เป็นคนที่จารึกในความเป็นอิสระปราศจากการเบียดเบียน แต่ฉลาดในการประสานประโยชน์ หวังว่า ส.ส.ร.จะยึดถือคุณลักษณะนี้ไว้ด้วย” (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม 2540)

หลังจากนั้นก็มีการอภิปรายถกเถียงในประเด็นดังกล่าวอย่างเคร่งเครียด และท้ายที่สุดที่ประชุมก็มีการลงมติ ปรากฏว่ามีผู้เห็นด้วยกับการให้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” จำนวน 7 คน ในขณะที่ผู้เห็นด้วยกับร่างฯ เดิมของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่มีการระบุศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ มีจำนวนถึง 66 คน

เป็นอันว่า การเสนอหรือเรียกร้องให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญบัญญัติข้อความว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ของกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในครั้งก็ไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่ได้รับการตอบสนองเช่นเดียวกับที่นายดุสิต ไสภิตธา ได้เคยเสนอเมื่อปี 2537

ถึงแม้ในช่วงก่อนที่สมาชิกสภาจะมีการประชุมพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ส.ส.ร. ทางกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจะมีการให้ข่าวเป็นระยะว่าทางกลุ่มตนไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ไม่ฟังเสียงของชาวพุทธ และขอให้สมาชิกสภาอย่ารับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่การดำเนินการดังกล่าวก็ไม่เป็นผล เมื่อที่ประชุมรัฐสภาในวันที่ 27 กรกฎาคม

2540 ได้มีมติเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ส.ส.ร. จำนวนถึง 574 เสียง จากจำนวนสมาชิกที่อยู่ในที่ประชุมรัฐสภาในวันลงมติ จำนวน 651 คน

ทั้งนี้ เหตุผลที่ ส.ส.ร. ไม่เห็นด้วยที่จะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" คล้ายกันกับเหตุผลของกรรมาธิการและสมาชิกรัฐสภาเมื่อปี 2538 คือ

1. ประเด็นเรื่องศาสนาไม่เคยก่อให้เกิดปัญหาในสังคมไทย
2. อาจทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติที่นับถือศาสนาต่างกันในอนาคต
3. เป็นการเสื่อมล้ำและลดทอนสิทธิเสรีภาพด้านศาสนา
4. เห็นว่าพระพุทธศาสนาแขวนไว้กับสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว กล่าวคือเมื่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นประมุขของประเทศและทรงเป็น "พุทธมามกะ" ตามรัฐธรรมนูญแล้ว ก็น่าจะอนุโลมได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติด้วย
5. เห็นว่าโดยพฤตินัยพระพุทธศาสนาก็เป็นศาสนาประจำชาติอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้
6. รัฐธรรมนูญ 15 ฉบับที่ผ่านมาไม่มีการบัญญัติให้ศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ

จากการสัมภาษณ์นายเดโช ส่วนานนท์ อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในประเด็นเรื่องการกำหนดให้ "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญ นายเดโชได้ให้เหตุผลที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ว่า

"ในประเด็นนี้ ส.ส.ร. ไม่ได้นิ่งเฉยและพิจารณาอย่างรอบด้านแล้ว เหตุที่ไม่ได้กำหนดข้อความดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเราเขียนไว้ในมาตรา 9 แล้วว่า "พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ" ซึ่งยิ่งจะดีกว่าการบัญญัติว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" เพราะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย ดังนั้นเมื่อองค์ประมุขของชาติทรงนับถือพระพุทธศาสนาและเป็นองค์ศาสนูปถัมภกด้วย พระพุทธศาสนาก็ถือว่าได้รับการคุ้มครองและก็ไม่มีความอันตรายหายไประหว่างสังคมไทย อีกอย่างหนึ่งการบัญญัติว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ในแง่การเมืองอาจทำให้มองว่าประเทศไทยเป็นรัฐศาสนาเกินไป และอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาได้ในอนาคต อีกทั้งรัฐธรรมนูญของไทยทั้ง 15 ฉบับที่ผ่านมาไม่มีการบัญญัติข้อความดังกล่าวไว้" (สัมภาษณ์ นายเดโช ส่วนานนท์ วันอังคารที่ 9 มิถุนายน 2549)

2.1.3 ที่มาของคำว่า “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ”

พอหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ความเคลื่อนไหวต่างๆ ของกลุ่มพระสงฆ์เกี่ยวกับประเด็น “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ก็เงียบสร้างซาลง แต่ต่อมาเมื่อรัฐโดยกระทรวงศึกษาธิการได้ออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งมาตรา 32, 34, 35 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ได้กำหนดให้มีหน่วยงานใหม่แทนกรมการศาสนา คือ “คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม” ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมีจำนวน 39 คน โดยใน 39 คนนั้นจะมีตัวแทนจากศาสนาทั้ง 5 คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู และซิกข์ ศาสนาละ 1 ท่าน และคณะกรรมการฯ “มีหน้าที่พิจารณา เสนออนโยบายแผนพัฒนา ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม...การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม” (มาตรา 34) ซึ่งเป็นเหตุให้คณะสงฆ์เกิดความไม่สบายใจและรู้สึกอึดอัดที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีทั้งคนในศาสนาอื่นและเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกิจการงานของพระพุทธศาสนาและองค์กรปกครองคณะสงฆ์อย่างมหาเถรสมาคมในอนาคตอย่างแน่นอน เพราะที่ผ่านมามหาเถรสมาคมจะมีอิสระค่อนข้างมากในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์หรืออีกนัยหนึ่งก็คือที่ผ่านมามหาเถรสมาคมได้ปกครองกันเองมาโดยตลอด เมื่อมีคณะกรรมการชุดนี้จะทำให้มหาเถรสมาคมปฏิบัติงานลำบากขึ้น เช่น ถ้าสมเด็จพระสังฆราชจะทรงลิขิตหนังสือราชการอะไรจะต้องผ่านคณะกรรมการชุดนี้ก่อน เป็นต้น (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548)

ด้วยความตระหนักในเรื่องดังกล่าวมหาเถรสมาคมจึงได้มีการประชุมกันเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2544 และมีมติให้แต่งตั้ง “คณะกรรมการพิจารณาปรับโครงสร้างงานพระพุทธศาสนา” คณะกรรมการดังกล่าวมีจำนวน 11 ท่าน โดยมีพระพรหมมุนี (วัดบวรนิเวศวิหาร) กรรมการมหาเถรสมาคมเป็นประธาน ส่วนกรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลือเป็นที่ปรึกษา เพื่อไปพิจารณาผลกระทบที่จะเกิดจากโครงสร้างและหน้าที่ของคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม และหาทางแก้ไข หลังจากการประชุมปรึกษาหารือของคณะกรรมการพิจารณาปรับโครงสร้างงานพระพุทธศาสนา เห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันเสียใหม่ จึงได้นำเรื่องเข้าที่ประชุมมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณาในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2544 ซึ่งที่ประชุมมีมติรับหลักการให้แก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน และมอบหมายให้คณะกรรมการพิจารณาปรับโครงสร้างงานพระพุทธศาสนาดำเนินการต่อไป

จนกระทั่งวันที่ 20 เมษายน 2544 คณะกรรมการฯ จึงได้นำเรื่องแนวทางการปรับโครงสร้างงานพระพุทธศาสนาและร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....(เฉพาะส่วนที่

ต้องแก้ไข) เข้าที่ประชุมมหาเถรสมาคมรับทราบ ซึ่งที่ประชุมในวันนั้นได้มีมติให้ยกหน่วยงานใน
กรมการศาสนาซึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเดิมออกมาตั้งเป็นหน่วยงานเฉพาะเพื่อสนองงาน
ของพระพุทธศาสนาใหม่ โดยให้มีสถานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เรียกว่า “สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ซึ่งจะต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 13 ที่
กำหนดให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม ให้เปลี่ยนมาเป็น “สำนัก
งานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม” แต่ที่ปรึกษาฝ่าย
กฎหมายของมหาเถรสมาคม คือ นายมีชัย ฤชุพันธุ์ และ นายวิชณุ เครืองาม ให้ความเห็นว่าถ้าจะ
แก้ไขเพียงบางมาตราเห็นที่จะไม่เหมาะสม ควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมทั้งฉบับและปรับโครงสร้าง
การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กันเลยจะดีกว่า มหาเถรสมาคมก็มีความเห็นชอบ
ด้วยและมีมติให้ยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ทั้งหมด (เศรษฐพงษ์ ศรีเลิศ 2547 : 2)

คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างฯ จึงได้ปรึกษาหารือกับกรรมการ
ที่ปรึกษา (กรมการมหาเถรสมาคมที่เหลือ) ในประเด็นหลักการใหญ่ที่ต้องเพิ่มเติมและปรับปรุง
แก้ไข เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วจึงได้นำเข้าที่ประชุมมหาเถรสมาคมในวันที่ 21 พฤษภาคม 2544
ซึ่งมหาเถรสมาคมได้เห็นชอบในหลักการและมอบให้นายมีชัย ฤชุพันธุ์ และ นายวิชณุ เครืองาม ที่
ปรึกษาด้านกฎหมายของมหาเถรสมาคม และผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายไปร่วมกันยกร่างพระราช
บัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ขึ้น ซึ่งร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่นั้นก็ปรากฏหน่วยงาน
ใหม่ที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ ในหมวด 8 เรียกว่า “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” และในช่วง
เวลานั้นทางคณะสงฆ์ก็มีการจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับประเด็นการปฏิรูปและปรับปรุงโครงสร้าง
คณะสงฆ์หลายครั้ง เช่น วันที่ 26 พฤษภาคม 2544 มีการจัดสัมมนาเรื่อง “การปฏิรูปคณะสงฆ์กับ
ร่างกฎหมายฉบับใหม่” ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

ต่อมา วันที่ 15 สิงหาคม 2544 กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับ
ผิดชอบกรมการศาสนา ก็ได้รับร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... มาพิจารณา และได้มีการ
ตั้งคณะทำงานปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าว โดยได้เชิญบุคคลต่างๆ และหน่วย
งานที่รับผิดชอบ รวมทั้งฝ่ายพระสงฆ์มาร่วมพิจารณาด้วย เมื่อคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุง
เรียบร้อยแล้วจึงได้เสนอให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ส่งร่าง
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรี (นายวิชณุ เครืองาม) ในวันที่ 25
กันยายน 2544 เพื่อนำเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อรับหลักการก่อนส่งให้สำนักงบประมาณ
กระทรวงการคลังพิจารณา(เกี่ยวกับการงบประมาณ) และในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2544 คณะ

รัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการ(ให้ความเห็นชอบ) และรับร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... เพื่อส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ต่อไป

แต่ในช่วงที่คณะกรรมการกฤษฎีกากำลังดำเนินการปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ฉบับนี้อยู่นั้น ทางคณะกรรมการการศาสนา ศิลปวัฒนธรรมสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้ทำการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ขึ้นมาอีกฉบับหนึ่ง¹ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่มีลักษณะแบบระบอบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ กำหนดให้มีสังฆสมาคม ทำหน้าที่สภาของคณะสงฆ์ มหาคณิสสร ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร และคณะวินัยธร ทำหน้าที่เป็นผู้วินิจฉัยนิคหกรรมชั้นฎีกา(ฝ่ายตุลาการ) โดยในขณะนี้เองได้มีพระสงฆ์รูปหนึ่งซึ่งกำลังเป็นที่ศรัทธาของคนจำนวนมาก คือ หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน* พร้อมด้วยคณะลูกศิษย์ได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ฉบับนี้ และกล่าวคล้ายๆว่า มีพระกลุ่มหนึ่ง(พระเถระระดับกลางหรือระดับที่จะได้เป็นมหาคณิสสร)ที่อยากมีอำนาจอยู่เบื้องหลังการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ของคณะกรรมการการศาสนาฯ

จากการออกมาวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มหลวงตามหาบัวครั้งนี้ทำให้การเสนอร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ต้องพบกับความไม่ราบรื่นและเกิดการหยุดชะงัก เมื่อมีพระสงฆ์และฆราวาสกลุ่มหนึ่งซึ่งกล่าวว่าเป็นลูกศิษย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน นำโดยนายทองก้อน วงศ์สมุทร ได้ออกมาชุมนุมคัดค้านร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ที่บริเวณกระทรวงศึกษาธิการและรัฐสภา ในวันที่ 17 มกราคม 2545 และวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2545 โดยได้กล่าวหาว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมิใช่ฉบับที่เป็นของมหาเถรสมาคมโดยแท้จริง และเห็นว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ก็ได้อยู่แล้ว ต่อมาในวันที่ 9 เมษายน 2545 ก็มีกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์และคฤหัสถ์ประมาณ 2,000 รูป/คน นำโดยพระราชกวี พระมหานุกญ์ถึง ชุตินฺธโร และ พ.อ.(พิเศษ)ทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ ได้เดินทางไปชุมนุมบริเวณทำเนียบรัฐบาล เพื่อทวงถามรัฐบาลถึงการผลักดันร่างพระราชบัญญัติ

¹ รายละเอียด ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... ฉบับมหาเถรสมาคม และร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... ฉบับคณะกรรมการการศาสนาฯ สภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเพิ่มเติมได้ใน เศรษฐพงษ์ ศรีเลิศ (2547) ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... : กรณีศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และความเหมาะสมในการนำไปใช้กับสังคมไทยในปัจจุบัน กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า

* หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน หรือ พระธรรมวิสุทธิมงคล วัดป่าบ้านตาด อ.เมือง จ.อุดรธานี ขณะนั้นเป็นที่รู้จักและนับถือ ศรัทธาของคนจำนวนมาก เนื่องจากเป็นผู้จัดทำโครงการผ้าป่า(บริจาคเงิน)ช่วยเหลือชาติ ในช่วงที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ซึ่งเริ่มโครงการตั้งแต่วันที่ 12 เมษายน 2541 เป็นต้นมา

คณะสงฆ์ฉบับใหม่เข้าสู่การพิจารณาของสภาโดยเร็ว (คมชัดลึก ฉบับวันที่ 10 เมษายน 2545) และในวันที่ 21 เมษายน 2545 ก็มีพระสงฆ์และคฤหัสถ์ซึ่งกล่าวว่า เป็นลูกศิษย์หลวงตามหาบัว และผู้ร่วมปฏิบัติธรรมกับหลวงตามหาบัว ประมาณ 5,000 รูป/คน ไปชุมนุมกันที่วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อคัดค้านว่า ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัย ไม่สมควรที่รัฐบาลจะรับไปดำเนินการต่อไป พร้อมทั้งประกาศว่า "วันใดที่รัฐบาลส่งร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ให้สภาผู้แทนราษฎร วันนั้นก็จะเป็นวันนรกแตก..." (ข่าวสด ฉบับวันที่ 22 เมษายน 2545) ตั้งแต่นั้นมาก็เกิดการขัดแย้งและกระทบกระทั่งกันทางความคิดโดยผ่านสื่อต่างๆ ของกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย(กลุ่มหลวงตามหาบัว) กับกลุ่มที่เห็นด้วยซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนใหญ่

และในช่วงที่เกิดความขัดแย้งนี้เองคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงได้ส่งร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฉบับใหม่กลับคืนมาให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสุวิทย์ คุณกิตติ) เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2545 จากนั้นนายสุวิทย์ คุณกิตติ จึงได้นำเข้าที่ประชุมมหาเถรสมาคมในวันที่ 10 เมษายน 2545 และนำกลับเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2545 ในที่สุดคณะรัฐมนตรีก็มีมติส่งร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้กลับไปให้คณะกรรมการกฤษฎีกาทบทวนอีกครั้งหนึ่ง และในวันเดียวกันนั้นสำนักนายกรัฐมนตรีก็ได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงเหตุผลที่ต้องส่งกลับคืนให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาอีกครั้ง โดยมีสาระสำคัญดังนี้

"...เพื่อให้กฎหมายที่จะจัดทำขึ้นใหม่นี้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เรียบร้อย ถูกต้องดีงาม และเป็นเครื่องมือให้ทางบ้านเมืองสามารถใช้ถวายเป็นอภินิหารแด่พระสงฆ์และพระพุทธรูปศาสนาได้โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยรัฐบาลเห็นว่าการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ...เป็นสิ่งจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ในปัจจุบัน

แต่ที่นับว่าสำคัญยิ่งคือเมื่อจะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ทั้งที่ พุทธบริษัทควรมีแต่จะอนุโมทนาด้วยความปีติโสมนัสและศรัทธาเลื่อมใสในพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นเนืองนิตย์อันประเสริฐ มิใช่บังเกิดความแตกแยกรังเกียจเดียดฉันท์กันเอง

...นับแต่เมื่อมีข่าวเรื่องนี้ ปรากฏว่ารัฐบาลได้รับความเห็นที่หลากหลายเป็นอันมาก ไม่ว่าจะจากฝ่ายสนับสนุนและเร่งรัดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย หรือฝ่ายคัดค้าน และขอให้ชะลอหรือระงับการดำเนินการดังกล่าวเสีย ข้อนี้แสดงว่า การจัดทำกฎหมายดังกล่าวยังขาดการทำความเข้าใจและชี้แจงเนื้อหาให้กระจ่าง...

แต่เมื่อคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้เสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ... ความเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์เพราะเหตุฉะนั้นจึงหมดไป...

จึงขอให้ทุกฝ่ายตั้งมั่นอยู่ในขันติโสรัจจธรรม ช่วยกันใช้สติปัญญา ประคับประคองเหตุการณ์และเสนอแนะสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้กฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ที่ดีบนรากฐานของพระธรรมวินัย..." (แถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... ลงวันที่ 23 เมษายน 2545)

ทันทีที่สำนักนายกรัฐมนตรีออกแถลงการณ์ชี้แจงถึงความจำเป็นที่ต้องชะลอร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ไว้ก่อนนั้น กลุ่มพระสงฆ์โดยศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยก็ได้ออกแถลงการณ์ลงวันที่ 23 เมษายน 2545 ลักษณะเชิงประกาศไม่ยอมรับการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งมีเนื้อความสำคัญดังนี้

"...ตามแถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2545 คณะรัฐมนตรีได้มีมติไม่ส่งร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ..... เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของรัฐสภา โดยให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีการับความเห็นจากทุกฝ่ายไปพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยขอชี้แจงให้ทราบข้อเท็จจริงว่า รัฐบาลโดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... ตั้งแต่วันที่ 20 พฤศจิกายน 2544 แล้ว แต่จากมติคณะรัฐมนตรีในวันที่ 23 เมษายน 2545 ...จึงเท่ากับว่ารัฐบาลได้ละทิ้งหลักการที่เคยมีมติเห็นชอบแล้ว อันเป็นความกลับกลอก ขาดหลักการ และตัดสิ้นใจตามกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์เคยมีบุญคุณทางการเมือง และเป็นการตัดสิ้นใจเพื่อความอยู่รอดทางการเมืองของกลุ่มตน

การตัดสินใจของรัฐบาลในครั้งนี เท้ากับได้ปฏิเสธการยอมรับคณะสงฆ์ แสดงอาการไม่เคารพ ไม่ให้เกียรติ และเพิกเฉยต่อมติมหาเถรสมาคม อันเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย แต่กลับให้ความสำคัญต่อกลุ่มบุคคลที่มีภูมิหลังแอบแฝงและเอื้อประโยชน์ทางการเมืองต่อตนเอง

พฤติกรรมดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความไม่จริงใจของนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำรัฐบาลที่มีต่อพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน ...อีกทั้งยังมีพฤติกรรมถ่วงดองร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ..... เจตนาถ่วงดองร่าง พ.ร.บ.

คณะสงฆ์ พ.ศ.....ของนายกรัฐมนตรีจึงเท่ากับว่าได้สร้างรอยร้าวและการแตก
สามัคคีขึ้นในหมู่พุทธบริษัท และลิดรอนความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา

...ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ไม่ยอมรับการตัดสินใจ
ของรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2545 และรู้สึกสังเวชสลด
ใจต่อสถานการณ์ดังกล่าว จึงขอแจ้งให้องค์กรชาวพุทธและพี่น้องพุทธศาสนิกชน
ได้ทราบทั่วกันว่า เราไม่ควรไว้วางใจในสถานการณ์อันน่าห่วงใยนี้อีกต่อไป” (แถลง
การณ์ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ ศพศ. 006/2545 เรื่อง ร่าง
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... ลงวันที่ 23 เมษายน 2545)

ต่อมากลุ่มพระสงฆ์โดยศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยได้ออก
แถลงการณ์อีกฉบับหนึ่ง ลงวันที่ 29 เมษายน 2545 เพื่อยืนยันในเจตนารมณ์เดิมในการสนับสนุน
ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... ฉบับมหาเถรสมาคม และจะติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด
รวมทั้งจะดำเนินการในวิถีทางที่เหมาะสมในการผลักดันร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พ.ศ..... และจะขัดขวางความไม่ถูกต้องและธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบไป แต่
ก็ไม่ปรากฏว่ามีอะไรก้าวหน้าเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้เลย เพราะขณะนี้
(ธันวาคม 2548) ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ดังกล่าวก็ยังอยู่ระหว่างที่คณะกรรมการ
กฤษฎีกาทบทวนและรอที่จะส่งให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้ง เพื่อจะได้เสนอให้สภาผู้แทน
ราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบตามกระบวนการนิติบัญญัติต่อไป

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าการผลักดันให้มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรสงฆ์และ
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ ซึ่งหมายถึง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” อันจะเป็นองค์
กรทางพุทธศาสนาที่สำคัญระดับชาติในช่วงนี้ของกลุ่มพระสงฆ์ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้สาเหตุ
สำคัญที่รัฐบาลยังไม่ผ่านหรือชะลอพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ไว้ก่อน ก็เนื่องมาจากความ
เห็นไม่ตรงกันหรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์เอง ดังนั้นเพื่อลดการกระทบกระทั่งและ
ความแตกสามัคคีระหว่างกันของพระสงฆ์ รัฐบาลจึงเลือกที่จะชะลอพระราชบัญญัติดังกล่าวออกไป
ก่อน และนำประเด็นเรื่องความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดิน และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ที่สังคมไทยกำลัง
เฝ้าติดตามขึ้นมาแทน

2.1.4 การเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้ง“กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” เมื่อปี 2545

หลังจากที่กลุ่มพุทธศาสนิกชนและพระสงฆ์ได้พยายามเรียกร้องเพื่อให้รัฐยกฐานะพระพุทธศาสนาเป็นหน่วยงานที่สำคัญระดับชาติทางด้านนิตินัยหลายครั้งตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา จนถึงการผลิตร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่เมื่อต้นปี 2544 ถึงต้นปี 2545 แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวก็ยังไม่ละความพยายามและยังคงติดตามความเคลื่อนไหวของสังคมการเมืองอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งเมื่อเดือนมิถุนายน 2545 รัฐบาล (นายทักษิณ 1) กำลังเร่งดำเนินนโยบายปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่ โดยมีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ใหม่ และได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 3 วาระแล้ว* เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 ซึ่งร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... นี้ มาตรา 5 ได้กำหนดให้มีกระทรวงและส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกระทรวง จำนวน 20 กระทรวง (จากเดิม 13 กระทรวง กับ 1 ทบวง) หนึ่งในนั้นมีกระทรวงที่ตั้งใหม่ คือ กระทรวงวัฒนธรรม (หมวด 17) โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ว่า “กระทรวงวัฒนธรรมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับศิลปะ ศาสนาและวัฒนธรรม และราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงวัฒนธรรม หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม” (มาตรา 38) และมีส่วนราชการดังต่อไปนี้ (มาตรา 39)

- (1) สำนักงานรัฐมนตรี
- (2) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (3) กรมการศาสนา
- (4) กรมศิลปากร
- (5) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ซึ่งต่อมากลายเป็นกระทรวงที่เป็นประเด็นทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์และสมาชิกรัฐสภา

และในวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 นั้นเองหลังจากที่สภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... แล้ว ประธานสภาผู้แทนราษฎร (นายอุทัย พิมพ์ใจชน) ก็ได้ส่งร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับไปยังวุฒิสภาเพื่อทำการพิจารณาตามกระบวนการต่อไป โดยวุฒิสภาได้มีมติเห็นชอบ

* กระบวนการตราพระราชบัญญัติ หรือพิจารณาพระราชบัญญัติมี 3 วาระ คือ วาระที่ 1 รับหลักการ วาระที่ 2 คณะกรรมาธิการพิจารณาและสภาผู้แทนฯพิจารณาเรียงมาตรา วาระที่ 3 ให้ความเห็นชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติศึกษาเพิ่มเติมได้ใน “ระบบงานรัฐสภา” จัดพิมพ์โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ในวาระที่ 1 หรือรับหลักการ ในการประชุมครั้งที่ 3 (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ 4 กรกฎาคม 2545 และมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าว จำนวน 34 คน¹ ซึ่งมีนายไสว พรหมณี เป็นประธาน นายบุญเลิศ ไพรินทร์ เป็นรองประธานคนที่ 1 นายสวัสดิภาพ กันทาธรรม เป็นรองประธานคนที่ 2 นายสันติภาพ อินทรพัฒน์ เป็นเลขานุการ โดยมีกำหนดการแปรญัตติภายใน 21 วัน แต่ต่อมาคณะกรรมการวิสามัญฯ ได้ขอขยายเวลาพิจารณาเพิ่มเติมออกไปอีกจนถึงวันที่ 24 กันยายน 2545

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการประชุมครั้งที่ 3 (สมัยวิสามัญ) เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 4 กรกฎาคม 2545 แม้จะเป็นเพียงการพิจารณาว่า เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย ในหลักการการตราพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน และปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ของรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร แต่ก็มีสมาชิกวุฒิสภาหลายท่านได้อภิปรายถึงกระทรวงวัฒนธรรม โดยเฉพาะ นายผ่อง เล่งอี้ (สมาชิกวุฒิสภากรุงเทพฯ) ได้อภิปรายว่า

“...เรื่องกระทรวงวัฒนธรรม กระผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุด และเป็นเรื่องดีที่รัฐบาลได้จัดตั้งกระทรวงนี้ขึ้นมา แต่ถ้าจะเป็นการดีกระผมว่าน่าจะชื่อว่า กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม อยากฝากกรรมการได้นำไปพิจารณาชื่อกระทรวงนี้ ทั้งนี้เป็นการยกย่องศาสนา ประเทศเรามีสถาบันหลักอยู่ 3 สถาบัน คือ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การยกย่องเชิดชูสถาบันเหล่านี้เป็นหน้าที่ของคนไทย เป็นศรัทธาแก่ชาติบ้านเมือง และก็เป็นการปลุกจิตสำนึกของคนในชาติ...” (รายงานการประชุมวุฒิสภาครั้งที่ 3 (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ 4 กรกฎาคม 2545 หน้า 7)

จากการติดตามข่าวสารและความเคลื่อนไหวของสังคมการเมืองอย่างต่อเนื่องของกลุ่มพระสงฆ์ จึงทำให้กลุ่มพระสงฆ์ทราบว่า ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.....ของรัฐบาลที่ผ่านสภาผู้แทนราษฎรแล้วและกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาของวุฒิสภา ได้มีการตั้งกระทรวงเพิ่มขึ้นจากเดิม 13 กระทรวง กับ 1 ทบวง เป็น 20 กระทรวง และกระทรวงที่กลุ่มพระสงฆ์สนใจหรือให้ความสำคัญคือ “กระทรวงวัฒนธรรม” เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์มีความเห็นว่า พระพุทธศาสนาถือเป็นแก่นเป็นรากฐาน เป็นต้นตอบ่อเกิด เป็นดุจบิดมารดาของวัฒนธรรมและประเพณีไทย เป็นที่มาของระบบสังคมและจิตวิญญาณของสังคมไทย ดังนั้นการจะตั้งกระทรวงวัฒนธรรมโดดๆ ไม่มีคำว่า “พระพุทธศาสนา” ไปเติมข้างหน้าก็เหมือนกับเด็ก

¹ รายชื่อคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ..... และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... ทั้งหมดดูได้จากภาคผนวก ก.

กำพร้าไม่มีพ่อแม่ คงจะเลี้ยงให้เจริญเติบโตทั้งกาย ใจ อารมณ์ สังคม และปัญญาได้ยากมาก (สัมภาษณ์พระราชกวี วันที่ 19 สิงหาคม 2548) ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับสภาวการณ์ทางการเมืองที่อ่อนแอ เมื่อมีสมาชิกวุฒิสภา คือ นายบุญเลิศ ไพรินทร์ และนายกำพล ภูมณี ได้มาแจ้งว่า กรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... วุฒิสภา (เสียงข้างน้อย) จะแปรญัตติเปลี่ยนชื่อ "กระทรวงวัฒนธรรม" ตามร่างเดิมของรัฐบาล เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548) ทางกลุ่มพระสงฆ์โดยเฉพาะกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยจึงเริ่มหาช่องทางในการสนับสนุนและเรียกร้องเพื่อให้กรรมการวิสามัญวุฒิสภาแปรญัตติจาก "กระทรวงวัฒนธรรม" เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" โดยเริ่มแรกได้มีการออกแถลงการณ์ในนามศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ ศพศ.010/2545 เรื่อง ขอให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ลงวันที่ 5 กรกฎาคม 2545 ซึ่งมีใจความสำคัญว่า

“...คณะกรรมการบริหารศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธใคร่ขอความร่วมมือและอนุเคราะห์จากท่านประธานวุฒิสภา และสมาชิกวุฒิสภาทุกท่านได้โปรดพิจารณาแปรญัตติในชั้นกรรมการวุฒิสภา ดังนี้

1. กระทรวงวัฒนธรรม ให้เปลี่ยนเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย”
2. ให้เปลี่ยนกรมการศาสนาเป็น “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” เพื่อให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ..... (ฉบับ มส.) ที่คณะกรรมการกฤษฎีกาจะปรับปรุงใหม่”

ต่อมาวันที่ 8 กรกฎาคม 2545 ผู้แทนของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย นายสวัสดิ์ ทองมีเพชร นายดอนสวัสดิ์ ชาติเมธี นายกมล ศรีนอก นาวาเอกสมโภชน์ ผลเต็ม พ.ต.ท.สุธี ตุ่มทองสำโรง ได้นำกลุ่มพุทธศาสนิกชนและพระสงฆ์ ประมาณ 200 รูป/คน (หนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวว่าประมาณ 600 รูป/คน) เดินทางไปที่รัฐสภา เพื่อยื่นหนังสือและแถลงการณ์ฉบับดังกล่าวต่อประธานวุฒิสภา และคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... โดยมีนายจ่านงค์ สวมประจำ เลขาธิการวุฒิสภา นายบุญเลิศ ไพรินทร์ รองประธานกรรมการฯ และนายกำพล ภูมณี (ส.ว.ปราจีนบุรี) ประธานอนุกรรมการศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนาวุฒิสภา เป็นผู้ออกมารับหนังสือ (ข่าวสด ฉบับวันที่ 9 กรกฎาคม 2545)

ตั้งแต่นั้นมาทางกลุ่มพระสงฆ์โดยเฉพาะกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ ได้มีการเคลื่อนไหวเรื่องการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่อง ทั้ง

โดยการให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อมวลชน และการเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทความที่สำคัญที่ได้รับความสนใจจากสังคมเห็นจะเป็นบทความของพระศรีปริยัติโมลี เรื่อง "กระทรวงวัฒนธรรมที่ไร้ศาสนาข้อพิจารณา: รูปแบบและสาระ" ซึ่งลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์ THE NATION ฉบับวันที่ 8 กรกฎาคม 2545 และบทความเรื่อง "ทำไมต้องกระทรวงพระพุทธศาสนาประเทศชาติ-ประชาชนได้อะไร" ซึ่งลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ 18 สิงหาคม 2545 นอกจากนี้ทางกลุ่มพระสงฆ์ก็มีการชี้แจงและเคลื่อนไหวผ่านทางรายการวิทยุ(รายการธรรม)ที่กลุ่มตนและเครือข่ายเป็นผู้จัดรายการ รวมทั้งมีการจัดบรรยาย อภิปราย สัมมนาในประเด็นดังกล่าวเป็นระยะๆ ด้วย เช่น ในวันที่ 11 กรกฎาคม 2545 มีการจัดบรรยายเรื่อง "การตั้งกระทรวงวัฒนธรรม" ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีพระราชกวี เป็นวิทยากร วันที่ 23 กรกฎาคม 2545 จัดอภิปรายเรื่อง "พระพุทธศาสนากับการตั้งกระทรวงใหม่" ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งวิทยากรผู้ร่วมอภิปรายประกอบด้วย พระราชกวี, นายบุญเลิศ ไพรินทร์, นายกำพล ภูมณี, รศ.อัมภางค์ ปาณิกบุตร และนายอำนาจ สุวรรณศิริ ประธานพุทธธรรมสภา อดีตรัฐมนตรี และส.ส.หลายสมัย โดยมีนายประสิทธิ์ บุตรศรี บรรณาธิการหนังสือโลกาภิวัตน์ เป็นผู้ดำเนินรายการ การอภิปรายในวันนี้มีพระสงฆ์และชาวพุทธรวมทั้งสื่อมวลชนเข้าร่วมฟังกว่า 700 รูป/คน เป็นต้น (ข่าวสด คอลัมน์ สกู๊ปพิเศษ "ถกตั้ง 'กระทรวงวัฒนธรรม' แต่ไม่มีชื่อพระพุทธศาสนา" ฉบับวันที่ 28 กรกฎาคม 2545) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้สื่อมวลชนได้ให้ความสนใจอย่างมากและคอยติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มพระสงฆ์และศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ตลอดเวลา

ทั้งนี้การจัดอภิปรายเรื่อง "พระพุทธศาสนากับการตั้งกระทรวงใหม่" เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2545 ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถือว่าเป็นการอภิปรายที่ได้เนื้อหาที่แหลมคมในการสนับสนุนการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา และมีผู้ร่วมอภิปรายที่หลากหลาย ซึ่งความเห็นของผู้ร่วมอภิปรายครั้งนี้มีดังนี้

"พระราชกวี : ...การตั้งชื่อกระทรวงวัฒนธรรมเฉยๆ ไม่มีศาสนาเข้าไปด้วย เท่ากับว่าไม่ให้ความสำคัญของศาสนาพุทธ ไม่ยุติธรรมกับพุทธศาสนาเลย ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั่วประเทศมีชาวพุทธ 94.75 เปอร์เซ็นต์ ศาสนาที่เป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมหายไปไหน... อยากให้เปลี่ยนกระทรวงวัฒนธรรมเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ที่เสนอไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะรังแกหรือกำจัดศาสนาอื่น เมื่อพุทธศาสนาอยู่ได้ศาสนาอื่นก็อยู่ได้ แต่ถ้าศาสนาอื่นอยู่ได้ไม่แน่ว่าพุทธศาสนาจะอยู่ได้หรือเปล่า ยิ่งถ้าได้จัดตั้งแล้วมีความก้าวหน้าขึ้นจะยังสนับสนุนเขา(ศาสนาอื่น)ให้มากกว่านี้... ได้รับนิมนต์ให้ไปชี้แจงหลายครั้ง ทั้งนี้

เหตุผลที่ให้กับวุฒิสภาก็คือ 1) เพื่อยกย่องความสำคัญของชาติ 2) ให้ความสำคัญกับศาสนา 3) ศาสนาเป็นรากเหง้าของกฎหมายไทย 4) ศาสนามีความสำคัญต่อการศึกษา รวมถึงเศรษฐกิจ การเมือง กีฬา พานิชย์ 5) ศาสนาเป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรม 6) เป็นโครงสร้างของวิถีพุทธ รวมถึงกฎหมายต่างๆ 7) มีความสำคัญต่ออนาคตของเยาวชน จึงต้องทำสถาบันศาสนาให้เข้มแข็ง...

ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ : เริ่มไม่ได้ตั้งแต่มี พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติปี 2542 ที่ไม่ให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนา เมื่อเป็นอย่างนี้ไม่มีใครช่วยมหาเถรสมาคมได้ ท่านจึงหันไปพึ่งสังกัดนายกรัฐมนตรี ให้พ้นจากคณะกรรมการ 39 คน พุดกันถึงเรื่องศาสนา ผมยกย่องประเทศมาเลเซียมาก เขามีชาวอิสลามไม่ถึง 80 เปอร์เซ็นต์ ชาวพุทธประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ เขากลายยกย่องศาสนาอิสลาม ศาสนาอื่นจะทำอะไรต้องอยู่ในกรอบเขา* ถ้าชาวพุทธทำได้เหมือนเขา ศาสนาพุทธจะไม่เป็นเหมือนทุกวันนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่าศาสนาพุทธหลอมคนให้เป็นคนดี เป็นบ่อเกิดของการเมือง เศรษฐกิจ สังคมไทย มีบุญคุณต่อวิถีชาวไทย การที่รัฐจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมไม่เอาศาสนาเข้าไปด้วยเหมือนใกล้เกลือกินด่าง ไม่ให้ความสำคัญต่อศาสนา ความเป็นพุทธของเราถูกความเกรงใจศาสนาอื่นครอบงำแล้วหรือ แม้แต่หลักสูตรการสอนก็ลดน้อยลง ต่อไปจะไม่มีหลักสูตรศาสนาพุทธให้เห็นจะมีแต่ศาสนาอื่นๆ ในเรื่องนี้ตนจะชี้แจงให้มีการโหวตในคณะกรรมการวิสามัญฯ 34 คน ถ้าไม่มีใครเห็นด้วยก็จะสงวนสิทธิไปโหวตในสภาใหญ่และจะผลักดันร่างนี้เป็นกฎหมายให้ได้

นายอำนาจ สุวรรณศิริ : คนที่ไม่หวังดีเท่านั้นที่ลดเจตนาของพุทธศาสนา ว่ากันถึงเรื่องกฎหมาย กระทรวงศึกษาธิการแยกออกมาแล้วจะคงหลักสูตรศาสนาไว้ได้หรือไม่ ศาสนาสำคัญมากสามารถบูรณาการเข้าได้ทุกอย่าง แม้แต่กีฬาเอาสมาธิไปใช้กีฬาบ้านเราจะพัฒนาดีขึ้น แต่นี่รัฐกลับไม่สนใจ ไปๆ มาๆ จะเจอเหตุการณ์ศาสนาล่มเหมือนประเทศรัสเซียที่เคยมุ่งคลุกคลีกับวัฒนธรรมอื่นจนล้มรากเหง้าศาสนาเดิม ขณะนี้จีนก็เริ่มหันมาสนใจศาสนาของตนขึ้นแล้ว เรื่องการแปรญัตติเปลี่ยนกระทรวงวัฒนธรรมเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยนำ

* ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระศรีปริยัติโมลี เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2545 "...ในมาเลเซียเนี่ยถ้าชาวพุทธประกอบพิธีกรรมและพี่น้องชาวมุสลิมมาร่วมด้วยจะผิดกฎหมายของมาเลเซีย แล้วพระไม่มีโอกาสจะไปออกสื่อของรัฐเลย จะทำหนังสือพิมพ์หนังสือแจกเขาก็บอกว่าห้ามแจกพวก Non-Buddhism ต้องแจกเฉพาะพวก Buddhism อย่างเดียว ถ้าแจกพวก Non-Buddhism ผิดกฎหมายด้วย ซึ่งรัฐบาลเราไม่รู้เรื่องเหล่านี้เลย เพราะฉะนั้นเราจึงบอก ส.ส.ร.(ตอนร่างรัฐธรรมนูญ) ว่าเรามีข่าวสารข้อมูลเรื่องนี้ลึกกว่าเขา และในมาเลเซียเขามีชาวมุสลิมแค่ 49 เปอร์เซ็นต์ เขายังกล้าบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ เขาไม่เห็นกลัวว่าจะไปกระทบจิตใจชาวพุทธซึ่งมีอยู่เกือบ 30 เปอร์เซ็นต์ และศาสนาอื่นอีกตั้งกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ ..."

จะเป็นไปได้ ปัญหาที่มีอยู่ว่าเมื่อเข้าสู่สภาวิสามัญจะเกิดอะไรขึ้น อยากให้ชาวพุทธไปช่วยแสดงพลังในวันแปรญัตติ อยากฝากวุฒิสภาว่าจะแปรญัตติอะไรก็ตามถ้าไม่ดูแลพุทธศาสนาที่เป็นรากเหง้าระวังให้ดี ถ้าพุทธอ่อนแอประเทศชาติจะไปไม่รอด ถ้ามีกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยขึ้นมาจะทำให้พุทธศาสนาเข้มแข็งได้ด้วย..." (ข่าวสด ฉบับวันที่ 28 กรกฎาคม 2545)

ในส่วนของสมาชิกวุฒิสภาฝ่ายที่เห็นด้วยกับการแปรญัตติเปลี่ยนชื่อจาก "กระทรวงวัฒนธรรม" เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ก็ได้มีการรณรงค์และหาความสนับสนุนจากประชาชนตามอำนาจหน้าที่ที่มีในรัฐสภา ซึ่งกิจกรรมหลักๆ มีดังนี้

1. การจัดทำแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นและขอประชามติ ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงชื่อกระทรวงวัฒนธรรม เป็น กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และการเปลี่ยนกรมการศาสนา เป็น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

โดยได้มีการจัดทำหนังสือ(จดหมาย)เวียนในนามของคณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ที่ 3833/2545 ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2545 เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบแสดงความคิดเห็นและแสดงประชามติ ซึ่งลงนามโดย นายกำพล ภูมณี ประธานคณะอนุกรรมการศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา¹ ส่งไปยังประชาชนทั่วประเทศกว่า 100,000 ฉบับ ทั้งนี้โดยความร่วมมือของกลุ่มพระสงฆ์และศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้แสดงความสนับสนุนกว่า 70,000 คน(ชื่อ) (สัมภาษณ์ พระราชกวี วันที่ 19 สิงหาคม 2548)

2. การจัดอภิปราย ประชุมสัมมนา เพื่อทำความเข้าใจและหาข้อสรุปในประเด็น ดังกล่าวเพื่อสนับสนุนการแปรญัตติของวุฒิสภา ซึ่งมีการจัด 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2545 เวลา 8.00-16.30 น. ณ ห้องประชุมกรมการ 301-302 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2 ในหัวข้อเรื่อง "แนวทางการดำเนินงานด้านการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่ควรจะเป็น" ซึ่งจัดในนามคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา ที่มีนายผ่อง เล่งอี้ เป็นประธาน และได้นิมนต์พระราชกวีเป็นวิทยากรร่วมในการสัมมนาครั้งนี้ด้วย² ส่วนครั้งที่สองเป็นการสัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดเมื่อวันอังคารที่ 10 กันยายน 2545 เวลา 12.00 น. ณ ห้องประชุมกรมการ 213-216 ชั้น 2 อาคารรัฐสภา 2 ในหัวข้อเรื่อง "โครงสร้างขององค์การพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน (กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย)" ซึ่งจัดในนามคณะอนุกรรมการ

¹ รายละเอียดหนังสือหนังสือ(จดหมาย) เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบแสดงความคิดเห็นและแสดงประชามติ ดูได้จากภาคผนวก ก.

² รายละเอียดหนังสือหนังสือ(จดหมาย)นิมนต์พระราชกวีเป็นวิทยากรในการสัมมนา ดูได้จากภาคผนวก ก.

ศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา วุฒิสภา ที่มีนายกำพล ภูมณี เป็นประธาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้ชาวพุทธและองค์กรพุทธศาสนาต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนาในลักษณะการจัดการจนถึงระดับกระทรวงฯ 2) เพื่อให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการมีกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย 3) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดตั้งและเสนอรัฐบาลให้มีการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย โดยมีพระสงฆ์และประชาชนเข้าร่วมสัมมนามากกว่า 1,000 รูป/คน (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2545) การสัมมนาครั้งนี้มีพระพรหมวชิรญาณ กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นประธานในพิธีเปิด และมีพระศรีปริยัติโมลี เป็นผู้ปาฐกถา นำ และบรรยายต่อโดยนายบุญเลิศ ไพรินทร์ พระราชกวี นายสนธิ ศรีสำแดง (นายกเปรียญธรรมสมาคมฯ) พระศรีญาณโสภณ พระเทพสุธี และ พระสมุทรเมธี (เจ้าคณะจังหวัดสมุทรปราการ) จากนั้นเป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาต่างเห็นชอบและเห็นด้วยถึงความจำเป็นในการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย จึงมีการเสนอแนะให้ทำเป็น "สังฆมติ" เสนอสภาตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย (ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2545)

2.1.5 เหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องบริเวณหน้ารัฐสภาของกลุ่มพระสงฆ์ (5-20 กันยายน 2545)

หลังจากที่ดำเนินการเคลื่อนไหวนอกสภาในช่วงสองเดือนที่ผ่านมา (กรกฎาคม-สิงหาคม 2545) ซึ่งได้รับความสนใจและการเห็นด้วยจากพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก และในระหว่างนั้นทางกลุ่มพระสงฆ์ก็ได้มีการประสานกับสมาชิกวุฒิสภาฝ่ายตน(ผู้ที่เห็นด้วย)โดยตลอดถึงความคืบหน้าและความเป็นไปได้ในการแปรญัตติเปลี่ยนชื่อกระทรวงในชั้นกรรมาธิการวิสามัญวุฒิสภา จนกระทั่งพอถึงต้นเดือนกันยายน 2545 ซึ่งเป็นช่วงที่คณะกรรมการวิสามัญวุฒิสภากำลังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... ที่มีกรรมาธิการฯ เสียงข้างน้อยขอแปรญัตติเปลี่ยนชื่อจาก "กระทรวงวัฒนธรรม" (ตามร่างเดิมของสภาผู้แทนฯ) เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" เมื่อได้ทราบว่าการกรรมาธิการฯ ส่วนใหญ่ยังไม่เห็นด้วย ทางกลุ่มพระสงฆ์จึงได้มีการวางแผนและเพิ่มมาตรการกดดันการเรียกร้อง เพื่อให้กรรมาธิการฯ ช่วยโหวตในการแปรญัตติดังกล่าว

จากการเพิ่มมาตรการและการวางแผนกลยุทธ์ในการเรียกร้องใหม่ปรากฏว่า ในคืนวันพุธที่ 4 กันยายน 2545 เริ่มมีพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสไปปักค้ำแรมบริเวณหน้ารัฐสภาเพื่อรอคอยฟังการพิจารณาของคณะกรรมการฯ และตั้งแต่นั้นมาก็มีพระสงฆ์

สามเณร แม่ชี และพุทธศาสนิกชนได้คอยสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาชุมนุม(อย่างสงบ)ที่บริเวณหน้ารัฐสภาโดยตลอด รวมทั้งมีการทำกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วยการทำวัตรสวดมนต์ การนั่งสมาธิภาวนา การบรรยายอภิปรายธรรมะ (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548) ซึ่งสามารถสรุปกิจกรรมต่างๆ ทั้งของกลุ่มพระสงฆ์ผู้เรียกร้อง ของฝ่ายรัฐสภา และของสังคมโดยผ่านสื่อมวลชน ได้ดังนี้ (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 159-179 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์แกนนำ)

- **วันพฤหัสบดีที่ 5 กันยายน 2545** แกนนำพระสงฆ์และฆราวาสประกอบด้วยพระศรีปริยัติโมลี พระมหาไชว์ ทสฺสนีโย นายสนธิ ศรีลำแดง และ นายดอนสวัสดิ์ ขาติเมธิ ในนามของผู้แทนศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และองค์กรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย เปรียญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และชมรมเทิดทูนพระรัตนตรัย ได้เข้าพบตัวแทนของคณะกรรมการวิสามัญฯ วุฒิสภา เพื่อยื่นหนังสือและรายชื่อผู้ที่สนับสนุนการขอแปรญัตติเปลี่ยนชื่อ “กระทรวงวัฒนธรรม” เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ของกรรมการฯ เสียงข้างน้อย จำนวนมากกว่า 70,000 ชื่อ (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 160) พร้อมทั้งเพิ่มมาตรการกดดันด้วยการนำพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสมาชุมนุมโดยสงบบริเวณหน้ารัฐสภา ประมาณ 200 รูป/คน (สยามรัฐ ฉบับวันที่ 6 กันยายน 2545) เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่กรรมการฯ เสียงข้างน้อยและเป็นการกดดันกรรมการฯ ที่กำลังพิจารณาประเด็นดังกล่าวด้วย แต่พอหลังจากการเฝ้าติดตามผลการพิจารณาจนถึงช่วงเย็น ทางกลุ่มผู้นำเห็นว่าวันนี้พิจารณาไม่ถึงหมวดที่ว่าด้วยกระทรวงวัฒนธรรม (หมวดที่ 17 มาตรา 38, 39) จึงได้เดินทางกลับวัด/บ้าน โดยมีพระสงฆ์ 7-8 รูป และแม่ชี พร้อมด้วยพุทธศาสนิกชนประมาณ 30 คน ได้ปักกลดพักค้างแรมรอคอยอยู่ริมถนนอุทองใน ฝั่งตรงข้ามกับรัฐสภา

- **วันศุกร์ที่ 6 กันยายน 2545** ช่วงเวลาประมาณ 05.00 น. พระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสที่พักค้างแรมอยู่บริเวณหน้ารัฐสภา ได้บำเพ็ญกิจวัตรดังเช่นกับที่อยู่ในวัดของตน คือ การทำวัตรสวดมนต์ บำเพ็ญจิตภาวนา นั่งสมาธิ ออกบิณฑบาต ฉ้นเช้า เป็นต้น พอช่วงสายๆ เริ่มมีพระสงฆ์และฆราวาสทยอยมาร่วมชุมนุมพร้อมกับนำอาหารมาถวายพระสงฆ์ จนกระทั่งถึงเวลาประมาณ 10.30 น. พระสงฆ์และฆราวาสระดับแกนนำประกอบด้วย พระศรีปริยัติโมลี พระราชกวี พระศรีญาณโสภณ พระมหาไชว์ ทสฺสนีโย พ.อ.(พิเศษ)ทองขาว พ่วงรอดพันธ์ นายสนธิ ศรีลำแดง นายกมล ศรีนอก พร้อมด้วย ส.ว.กำพล ภูมณี เดินทางไปที่หน้ารัฐสภาเพื่อเยี่ยมพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสที่พักค้างแรมอยู่บริเวณหน้ารัฐสภา จากนั้นได้เข้าไปยังห้องประชุมของ

คณะกรรมการวิสามัญฯ เพื่อฟังการอภิปราย การลงมติ และรอโอกาสชี้แจงหากคณะกรรมการวิสามัญฯ อยากรู้หรือต้องการคำชี้แจงจากพระสงฆ์บ้าง แต่ก็ไม่มี

การอภิปรายและพิจารณาของคณะกรรมการฯ ในญัตตินี้ใช้เวลาไม่นานมากไม่ถึง 20 นาที ก็ให้มีการลงมติ ซึ่งผู้อภิปรายสนับสนุนประกอบด้วยนายบุญเลิศ ไพรินทร์ และนายสมเกียรติ ศรีลัมภ์ แต่กรรมการส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยโดยให้เหตุผลว่า หากเปลี่ยนชื่อเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” อาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจหรือน้อยเนื้อต่ำใจของผู้ที่นับถือศาสนาอื่นและอาจเกิดความแตกแยกระหว่างคนไทยที่นับถือศาสนาต่างกัน และเห็นว่าควรเปลี่ยนชื่อเป็น “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” โดยให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอยู่ในกระทรวงนี้ด้วย ทั้งนี้ก่อนการลงมติ นายไสว พรหมณี ประธานคณะกรรมการฯ เสนอว่า เรื่องนี้ควรให้ลงคะแนนลับ แต่กรรมการส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ในท้ายที่สุดจึงได้มีการลงคะแนนตามปกติ โดยการลงคะแนนเรื่องนี้ได้มีการโหวตเสียงใน 2 ญัตติ ญัตติที่หนึ่ง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ได้เสียงสนับสนุน 4 เสียง (ประกอบด้วย นายบุญเลิศ ไพรินทร์ นายสมเกียรติ ศรีลัมภ์ นายวงศ์พันธ์ ณ ตะกั่วทุ่ง และนายอัษฎางค์ ปาณิกบุตร) จากคณะกรรมการวิสามัญฯ ทั้งหมด 34 คน ส่วนญัตติที่สอง “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม”^{*} ได้เสียงสนับสนุนมากจึงชนะไป แต่นายบุญเลิศ ไพรินทร์ นายวงศ์พันธ์ ณ ตะกั่วทุ่ง และ นายสมเกียรติ ศรีลัมภ์ (กรรมการฯ เสียงข้างน้อย) ได้ขอสงวนคำแปรญัตติไว้เพื่อเสนอในที่ประชุมวุฒิสภาในวาระที่ 3 อีกครั้ง

การลงมติให้เปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมของคณะกรรมการวิสามัญฯ ได้สร้างความผิดหวังให้กับกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสผู้ร่วมชุมนุมที่บริเวณหน้ารัฐสภาค่อนข้างมาก และก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจยิ่งขึ้นเมื่อกรรมการวิสามัญฯ บางคนได้พูดและสัมภาษณ์ทางสื่อมวลชนว่าพระสงฆ์เข้าไปกดดันและแทรกแซงกิจการหรือการดำเนินงานของคณะกรรมการวิสามัญฯ ดังนั้นในช่วงบ่ายจนถึงค่ำจึงได้มีการจัดตั้งเวทีบริเวณหน้ารัฐสภาและมีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเชิงไฮปาร์คโดยแกนนำทั้งพระสงฆ์และฆราวาสถึงประเด็นนี้ อย่างหนักหน่วงและแหลมคมยิ่งขึ้น จากนั้นจึงได้แยกย้ายกลับบ้าน แต่ก็ยังมีพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสบางส่วนพักค้างแรมที่บริเวณหน้ารัฐสภาเช่นเดิม

^{*} “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ตามคำแปรญัตติของกรรมการวิสามัญฯ มีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 38 กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม

มาตรา 39 กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม มีส่วนราชการดังต่อไปนี้

(1) สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี (2) สำนักงานปลัดกระทรวง (3) กรมการศาสนา (4) กรมศิลปากร (5) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (6) สำนักงานคณะกรรมการศิลปกรรมร่วมสมัย (7) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

- วันเสาร์ที่ 7 กันยายน 2545 ตอนเช้าพระสงฆ์ได้ออกรับบิณฑบาต ซึ่งมีแม่ชี และฆราวาสที่ปักค้างแรมบริเวณหน้ารัฐสภาและที่สัญจรไปมาใส่บาตร ถวายสังฆทาน แล้วร่วมกันทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนาตามปกติ ส่วนช่วงบ่ายทางแกนนำได้ย้ายกำหนดการอภิปรายประเด็นนี้จากเดิมที่กำหนดไว้ ณ ชมรมพิทักษ์พระพุทธศาสนา วัดบางสะแกใน แขวงตลาดพลู กรุงเทพฯ มาอภิปรายที่บริเวณหน้ารัฐสภา ซึ่งมีพระสงฆ์และฆราวาสมาร่วมฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจำนวนประมาณ 1,000 รูป/คน พอถึงช่วงเย็นก็แยกย้ายกันกลับ

- วันอาทิตย์ที่ 8 กันยายน 2545 ช่วงเช้ามีดพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสที่ปักค้างแรมบริเวณหน้ารัฐสภาได้ปฏิบัติกิจวัตรดังเช่นที่ผ่านมา พอถึงเวลา 8.00 น.สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้ออกอากาศเทปการแสดงปาฐกถาของพระศรีปริยัติโมลี เรื่อง "การเมืองก็เรื่องของสงฆ์" ซึ่งมีเนื้อหาว่าด้วยธรรมชาติของพระพุทธศาสนา บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์กับการเมืองโดยเปรียบเทียบกับศาสนาอื่น และประโยชน์ของการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และช่วงเวลาดังกล่าวพระศรีปริยัติโมลี และพระมหา ดร.ต่วน สิริธมฺโม ก็ได้ไปสนทนาธรรมรายการ "ธรรมะกับการเมือง" ออกอากาศทางสถานีวิทยุรัฐสภา คลื่น FM 87.5 MHz โดยเนื้อหาส่วนหนึ่งได้ชี้แจงเรื่องการมาชุมนุม(ปฏิบัติธรรม)ที่หน้ารัฐสภาของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน และแก้ข้อกล่าวหาที่ ส.ว.และ ส.ส.หลายคนให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า การเรียกร้องให้ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา มิใช่กิจของสงฆ์ และการชุมนุมกันของพระสงฆ์ทำให้ภาพของพระพุทธศาสนาตกต่ำ พอถึงเวลา 9.00 น. พระศรีปริยัติโมลี และ พ.อ.(พิเศษ)ทองขาว ได้รับเชิญให้ไปสนทนาอัดรายการโทรทัศน์ช่อง 5 รายการ "แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง" (ออกอากาศในวันจันทร์ถัดไป) ซึ่งแกนนำทั้งสองได้สนทนากันเรื่อง "ภัยแห่งพระพุทธศาสนาและวิธีการแก้ไข"

ในช่วงบ่ายทางกลุ่มแกนนำผู้ชุมนุมเรียกร้องได้มีการจัดอภิปรายแสดงความคิดเห็นสองแห่ง คือ บริเวณหน้ารัฐสภา โดยมีพระศรีปริยัติโมลี พระปลัดสุทิน อุปรุกขิต พ.อ.(พิเศษ)ทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ นายวิลาส จันละมูล (อาจารย์มหาวิทยาลัยสงฆ์) และ นางมยุรา อูรเคนทร์ อดีต ส.ส.มหาสารคาม ร่วมอภิปราย ส่วนอีกแห่งหนึ่งจัดที่เปรียญธรรมสมาคมฯ วัดสามพระยา ซึ่งมีพระเทพสุธี (เจ้าอาวาสวัดสามพระยา) นายสนิท ศรีลำแดง และนายดอนสวัสดิ์ชาติเมธี เป็นผู้อภิปราย ซึ่งที่เปรียญธรรมสมาคมฯ มีผู้เข้าร่วมฟังและแสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมาก และมีกรถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คลื่น AM 819 KHz ด้วย

และช่วงบ่ายวันเดียวกันนี้พระศรีญาณโสภณซึ่งเป็นแกนนำอีกรูปหนึ่งพร้อมด้วยนายกำพล ภูมณี ส.ว.ปราจีนบุรี ได้ไปนมัสการเรียนถามความเห็นของหลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ* เรื่องการตั้งพระทรงพระพุทธรูปพร้อมทั้งบันทึกเทปเสียงด้วย เพื่อนำไปมอบให้ฝ่ายการเมืองและผู้ร่วมชุมนุม ซึ่งจากเทปสัมภาษณ์หลวงพ่อคุณค่อนข้างเห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ อาทิ บางส่วนคำสัมภาษณ์ของหลวงพ่อคุณ

“...ยังงี้ก็แต่งตั้งให้เหมาะสมเถอะ ช่วยกันจรรโลงเอาไว้ จำกัดว่า กระทบพระพุทธรูปให้มี จะได้แน่นอนหาเป็นรากแก้วอันสำคัญของพวกที่น้องชาวไทยที่เคารพนับถือศาสนา มา จะมาทำให้จิตจางมันเป็นไปได้ยาก มันจะจิตจางไปไม่ได้ดอก ลูกหลานเดี๋ยวนี้การเล่าเรียนอะไรต่ออะไรก็โอนเอนไปทางลึมๆ ศาสนาพุทธ และครูบาอาจารย์ก็ไม่สอนเหมือนแต่เก่าแต่ก่อน แต่เก่าแต่ก่อนถึงวันเสาร์วันอาทิตย์หรือว่าวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ ก็มีการสวดมนต์และมีการรับศีลมีพระมาเทศน์เดี๋ยวนี้ค่อยจางไปๆ มันจะเสื่อมก็เนื่องจากว่าคนไม่มีศรัทธา จะอยู่คงทนถาวรได้ก็มีประชาชนยังเคารพนับถือศาสนาพุทธอยู่ ไม่ทำอันแน่นคณอนแคลนศาสนาพุทธก็จะอยู่ได้ อย่าให้มันจางไปง่ายๆ บรรพบุรุษของเราก็เคารพศาสนาพุทธมาดึกดำบรรพ์อย่าให้จางไปได้เลย ต้องช่วยกันจรรโลงเอาไว้ของพวกเรา เมื่อศาสนาพุทธไม่มี พวกเราจะอยู่กันอย่างไร อยู่ไม่ได้ดอก ต้องช่วยกันจรรโลงเอาไว้ให้เป็นกระทบถึงอยู่ได้ให้พร้อมกันเน้อ ลูกหลานเอ๋ย...”¹ (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 118)

- วันจันทร์ที่ 9 กันยายน 2545 ช่วงเช้าพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสที่พักค้างแรมบริเวณหน้ารัฐสภาได้ปฏิบัติกิจวัตรดังเช่นที่ผ่านมา พอเวลา 9.00 น. สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5 ออกอากาศรายการ “แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง” หัวข้อ “ภัยแห่งพระพุทธรูปและวิธีการแก้ไข” ซึ่งพระศรีปริยัติโมลี และ พ.อ.(พิเศษ)ทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ ได้รับเชิญให้ไปสนทนาอัดรายการไว้เมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมา ส่วนช่วงบ่ายก็จะมีแกนนำมาเยี่ยมเยียนผู้ที่ปักหลักชุมนุมหน้ารัฐสภาและมีการจัดอภิปรายพูดคุยกันจนถึงค่ำเหมือนวันก่อนๆ

- วันอังคารที่ 10 กันยายน 2545 ช่วงสายได้มีพระสงฆ์ทยอยกันมาร่วมชุมนุมมากขึ้น กิจกรรมหน้ารัฐสภาก็คึกคักขึ้นเป็นพิเศษ เนื่องจากวันนี้จะมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “โครงสร้างขององค์การพระพุทธรูปศาสนาในปัจจุบัน (กระทบพระพุทธรูปศาสนาและวัฒนธรรมไทย)” โดยคณะอนุกรรมการศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระ

* หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ หรือ พระเทพวิฑฒน วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพนับถือของคนไทยมาก ซึ่งเป็นผู้สร้างสาธารณประโยชน์เป็นจำนวนมากทั้งโรงพยาบาล โรงเรียน วัด ฯลฯ

¹ รายละเอียดคำสัมภาษณ์ของหลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ ดูได้จากภาคผนวก ก.

พุทธศาสนาคณะสงฆ์ ซึ่งมีนายกำพล ภู่มณี เป็นประธาน ณ ห้องประชุมกรมการ 213-216 อาคารรัฐสภา 2 โดยพระสงฆ์ที่มาในวันนี้ส่วนหนึ่งได้รับเชิญมาเพื่อเข้าการสัมมนาและเป็นพระผู้ใหญ่หลายรูป¹ อาทิ พระเทพพรหมณี เจ้าอาวาสวัดหนังกววิหาร และเจ้าคณะเขตภาษีเจริญ พระราชสิทธิเวที เจ้าอาวาสวัดจันทาราม และเจ้าคณะเขตธนบุรี พระปิฎกโกศล เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ และเจ้าคณะเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย พระครูบรรพพัฒนโกศล เจ้าอาวาสวัดราชสิงขร และเจ้าคณะเขตบางคอแหลม พระครูอาทรสุทธิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเทพศิลา และเจ้าคณะเขตบางกะปิ เป็นต้น (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 165-166) ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าเมื่อพระผู้ใหญ่เดินทางมาก็ย่อมจะมีพระลูกวัดและญาติโยมติดตามมาด้วย จึงทำให้มีจำนวนพระสงฆ์และฆราวาสผู้ร่วมชุมนุมและเข้าร่วมสัมมนามากกว่า 1,000 รูป/คน

พอเวลา 9.00 น. พระศรีปริยัติโมลีและพระแกนนำท่านอื่นๆ ก็ได้นำคณะนิสิตปริญญาโทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งที่เป็นคฤหัสถ์และบรรพชิตไปสมทบ เมื่อเดินทางมาถึงบริเวณลานพระรูปทรงม้า (หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม) ก็ได้ทำพิธีปล่อยลูกโป่งนับหมื่นลูกที่ติดป้ายชื่อ “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” หลายสิบบ้าน จากนั้นจึงได้เดินเรียงแถวโดยสงบไปรวมกัน ณ บริเวณหน้ารัฐสภา

เมื่อถึงเวลา 10.55 น. พระศรีปริยัติโมลี พระมหาบุญถึง ชุตินฺธโร และแม่ชีประมาณ 25 คน พร้อมด้วย ส.ว.กำพล ภู่มณี และนางมยุรา อรุณนันทน์ อดีต ส.ส.มหาสารคาม ได้เปิดแถลงข่าวเรียกร้องให้รัฐบาลตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย โดยพระศรีปริยัติโมลี กล่าวว่า “ประเทศไทยผ่านวิกฤติต่างๆ มาได้เพราะมีศาสนาพุทธเป็นพลังในการรักษาประเทศ จึงอยากให้ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยขึ้น จะทำให้นายกรัฐมนตรีสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ของชาติได้โดยอัตโนมัติ เมื่อรัฐบาลจะตั้งกระทรวงวัฒนธรรม แล้วเหตุใดจึงจะรับรองแต่ลูก แล้วลืมแม่คือศาสนาพุทธ” ส่วนนายกำพล กล่าวเสริมว่า “ทั้งนี้ไม่ได้กีดกันศาสนาอื่น เพียงแต่ต้องการให้ชาวพุทธหันมาดูแลเอาใจใส่บ้านตัวเอง คงไม่สร้างความแตกแยกทางศาสนาขึ้น” และนางมยุรา กล่าวว่า “หลังแถลงข่าว ตนจะโกนหัวบวชชี่ ถือศีล 8 เข้ากรรมฐาน เป็นเวลา 15 วัน เพราะเห็นว่าสถาบันศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักถูกรัฐบาลลืมนิ่ง จึงตั้งใจบวชถวายเป็นพุทธบูชา เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลคิดใหม่ว่า ลืมไปหรือไม่ในการตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ” ทั้งนี้ ภายหลังจากแถลงข่าว นางมยุราได้ทำพิธีปลงผมบวชชี่ที่หน้ารัฐสภาพร้อมกับคนอื่นๆ อีก 30 คน (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 11 กันยายน 2545)

¹ รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือหนังสือ(จดหมาย)เชิญเข้าร่วมสัมมนา ดูได้จากภาคผนวก ก.

ต่อมาช่วงปลายทางกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสกว่า 1,000 รูป/คน จึงได้เข้าไปร่วมการประชุมสัมมนา แต่เนื่องจากห้องสัมมนารองรับได้เพียง 200 กว่าที่ พระแกนนำส่วนหนึ่งนำโดยพระมหาโชวี จึงได้นำพระสงฆ์และฆราวาสที่เหลือกลับไปยังบริเวณหน้ารัฐสภา และเปิดเวทีปราศรัยแสดงความคิดเห็น ส่วนในห้องสัมมนาเชิงปฏิบัติการนั้นก็ได้เริ่มเปิดการสัมมนาโดยพระพรหมวชิรญาณ เจ้าอาวาสวัดยานนาวา กรรมการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวเปิด พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จึงเห็นด้วยที่จะมีการรวบรวมประชามติและสั่งสมมติเพื่อเสนอสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐบาล ให้มีการจัดองค์การบริหารงานพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงเข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน” จากนั้นพระศรีปริยัติโมลีได้บรรยายต่อซึ่งมีใจความสำคัญว่า “ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานรองรับงานพระพุทธศาสนาได้เพียงพอ เพราะการฝากงานไว้กับกรมการศาสนา เหมือนกับการเอาต้นไม้ใหญ่ไปเป็นบอนไซอยู่ในกระถางเล็กๆ ทำให้ไม่เจริญเติบโต จึงต้องจัดโครงสร้างเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ หากมองในแง่เศรษฐกิจ การส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ก้าวหน้าจะเป็นจุดขายของประเทศ ทำให้ได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้วย” * ด้านนายบุญเลิศ ไพรินทร์ กล่าวว่า “ในการพิจารณาร่าง พ.ร.บ.ดังกล่าว ตนได้พยายามผลักดันเสนอให้แปรญัตติกระทรวงวัฒนธรรมเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย แต่การพิจารณามีความพยายามเร่งรัดอย่างผิดปกติจนเหลือเป็นกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม และคงกรมการศาสนาไว้ด้วย อย่างไรก็ตามตนจะผลักดันต่อไป หากไม่สามารถผลักดันในขั้นตอนของคณะกรรมการฯ ได้สำเร็จ ตนจะไปเสนอในขั้นตอนการพิจารณาของวุฒิสภาทั้ง 200 คน ให้เห็นชอบโครงสร้างกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” (ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2545) โดยการประชุมสัมมนาครั้งนี้ที่ประชุมได้มีมติเห็นพ้องต้องกันในการเสนอให้วุฒิสภাজัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และจัดทำ(ร่าง)เหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ เพื่อเป็นเอกสารประกอบคำขอแปรญัตติ รวมทั้งเพื่อแจกให้กับสมาชิกวุฒิสภาและพุทธศาสนิกชนทั่วไป¹

* ประเด็นนี้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระราชกวี เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2548 ว่า “จริงๆแล้ว ถ้ามองจะเห็นความเหมาะสมว่า ถ้ามีกระทรวงพระพุทธศาสนา เราจะสามารถขายพระพุทธศาสนาได้โดยไม่ต้องสิ้นเปลือง แล้วเอาวัฒนธรรมคุณงามความดีมาขาย ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธที่แท้จริงขึ้นมา โลกเขาก็อยากจะศึกษาอยู่แล้ว ถ้าหากเราอยู่อย่างมีความสุขจริงแล้ว โลกเขาทะเลาะกัน แย่งชิงกัน แต่เราอยู่อย่างสุขสบาย คนมันต้องมองว่าทำไมประเทศนี้เป็นอย่างนี้ แล้วก็ต้องมาศึกษา และถ้าหากเรามีสิ่งดีๆ ให้เขา เราไม่ต้องไปเป็นประเทศที่ร่ำรวยแล้วเลิกหรอก ความร่ำรวยมิได้มันก็ดี แต่ไม่ใช่รวยเพราะทำลายกัน อาตมายังมองว่า ในยุคหลังมานี้รายได้เข้าประเทศเรื่องการท่องเที่ยวมันค่อนข้างจะมาอันดับหนึ่ง และถ้าหากเรารักษาความเป็นหนึ่งไว้ได้ตลอด ศาสนาจะเป็นตัวช่วยสำคัญ ถ้าเราสามารถผลักดันได้ ทำอย่างไรจะให้เกิดศูนย์ปฏิบัติธรรมต่างๆ เพื่อให้คนที่อยากเข้ามาได้รับตรงจุดนี้ ถ้าไม่มีระดับกระทรวง งานเหล่านี้ไม่เกิด คือถ้าใครจะมาฝึกสมาธิ มาพักผ่อน มาปล่อยวาง มาที่ไทยแลนด์ เรามีศูนย์มีกวีบิสเนส หรือ International Buddhism Center และกระทรวงต้องเป็นผู้บริหาร”

¹ รายละเอียด(ร่าง)เหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ดูได้จากผนวก ก.

หลังจากที่การประชุมสัมมนาจบลงแล้ว พระพรหมวชิรญาณได้ไปเยี่ยมพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสที่ชุมนุมกันบริเวณหน้ารัฐสภาก่อนกลับวัด จากนั้นเวลาประมาณ 7.00 น. พระเถระผู้ใหญ่ที่มาร่วมสัมมนา พร้อมด้วยพระแกนนำ พระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และพระจากวัดต่างๆ ที่มาร่วมชุมนุมได้ไปรวมตัวกันที่บริเวณหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) หน้าอาคารรัฐสภา เมื่อทุกรูปนั่งเรียบร้อยแล้วจึงทำการสวดมนต์โดยพร้อมเพรียงกัน และในขณะที่สวดมนต์นั้นฝนได้ตกลงมาท่ามกลางเสียงสวดมนต์ แต่ก็ไม่มีรูปใดลุกขึ้นไปหลบฝนจนกระทั่งสวดมนต์จบ จึงได้มีการแยกย้ายกันกลับวัด ยกเว้นบางรูปที่ยังคงปักหลักจำวัดอยู่บริเวณด้านหน้ารัฐสภา พร้อมด้วยแม่ชี และฆราวาสอีกจำนวนหนึ่ง (ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 11 กันยายน 2545)

- วันพุธที่ 11 และ วันพฤหัสบดีที่ 12 กันยายน 2545 กิจกรรมบริเวณหน้ารัฐสภาในช่วงเช้ามีการปฏิบัติกิจวัตรทางศาสนาเหมือนกับทุกวันที่ผ่านมา พอถึงช่วงบ่ายได้มีพระแกนนำมาเยี่ยมผู้ที่พักค้างแรมและผู้มาร่วมชุมนุมที่หน้ารัฐสภา พร้อมกับมีการอภิปรายพูดคุยสลับกันไประหว่างแกนนำแต่ละรูป/คน และในวันนี้บริเวณกำแพงสวนสัตว์ดุสิต(ตรงกันข้ามกับรัฐสภา) และบริเวณเต็นท์ที่พักชุมนุมของกลุ่มพระสงฆ์และชาวพุทธเต็มไปด้วยป้ายผ้ารณรงค์และสนับสนุนการตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา

ส่วนทางฝ่ายสมาชิกวุฒิสภาที่เห็นพ้องต้องกันกับกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกร้อง โดยเฉพาะนายกำพล ภู่มณี ในฐานะประธานคณะอนุกรรมการศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา วุฒิสภา ก็ได้มีหนังสือเวียนลงวันที่ 11 กันยายน 2545 เรื่อง "กราบถวายรายงานและขอความร่วมมือแจ้งข่าวการแปรญัตติ 'กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย' แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการในปกครอง" ไปถึงพระสังฆาธิการแต่ละระดับ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง หนังสือเวียนฉบับนี้นอกจากจะแจ้งให้ทราบถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา และความเป็นมา รวมทั้งความสำคัญในการแปรญัตติตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา แล้ว ยังมีนัยที่จะแจ้งให้ทราบว่า เจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ ตลอดจนพุทธศาสนิกชน ควรจะคิด พูด และทำในลักษณะร่วมกันหรือรวมตัวกันไปสนับสนุนหรือให้กำลังใจ ส.ว. ผู้แปรญัตติ เพื่อให้การแปรญัตติครั้งนี้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์¹

ในขณะเดียวกัน วันนี้เองทางศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยก็มีหนังสือเวียนลงวันที่ 11 กันยายน 2545 เรื่อง ขออาราธนาไปให้กำลังใจแก่คณะ ส.ว. ที่จะผลักดัน

¹ รายละเอียดหนังสือ (จดหมาย) เรื่อง กราบถวายรายงานและขอความร่วมมือแจ้งข่าวการแปรญัตติ "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการในปกครอง ลงวันที่ 11 กันยายน 2545 ดูได้จากภาคผนวก ก.

ให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ไปยังพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ โดยเน้นวัด
ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง เพื่ออาราธนาหรือเชิญชวนให้ไปและให้ชักชวนพระลูกวัดรวมทั้ง
อุบาสกอุบาสิกาไปให้กำลังใจ ส.ว.ที่จะแปรญัตติให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ในวันศุกร์ที่ 20
กันยายน 2545 ณ บริเวณหน้ารัฐสภา โดยอ้างว่าเรื่องการให้พระภิกษุสามเณรไปให้กำลังใจแก่
คณะ ส.ว.ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะใหญ่หนกลาง (สมเด็จพระมหาธีรราชวร) แล้ว¹

แต่สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษในช่วงสองวันนี้คือสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ
และโทรทัศน์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ได้ตีพิมพ์ภาพและข่าวการประชุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์
ทุกฉบับทั้งที่เป็นข่าวหน้าหนึ่งและคอลัมน์ต่างๆ ภายในฉบับ อาทิ "มีอบพระนัดชมนุมใหม่ 17
ก.ย." (ผู้จัดการรายวัน วันที่ 11 กันยายน 2545), "อดีต สส.หญิงนำโขนหัวบวช จี้รัฐบาลใหม่ตั้ง
ก.พระพุทธฯ" (สยามรัฐ วันที่ 11 กันยายน 2545), "ช่วย 'มยุรา' ด้วย!" (มติชน วันที่ 11 กันยายน
2545), "วุฒิสภาเปิดรับความเห็นโครงสร้างงานศาสนา" (เดลินิวส์ วันที่ 11 กันยายน 2545),
"แนะทำ 'สังฆมติ' เสนอสภาตั้ง ก.พระพุทธศาสนา" (ไทยรัฐ วันที่ 12 กันยายน 2545), "พระ ชี
ร้องรัฐบาลตั้งกระทรวงศาสนา 'มยุรา' โขนหัวร่วม" (คมชัดลึก วันที่ 12 กันยายน 2545), "อดีต
สส.บวชชี ดัน ก.พุทธฯ" (เดลินิวส์ วันที่ 12 กันยายน 2545) เป็นต้น ทั้งนี้ น่าจะเป็นผลพวงมาจาก
วันที่ 10 กันยายนนั่นเอง และตั้งแต่นั้นมาสื่อมวลชนก็ยิ่งให้ความสนใจกับสถานการณ์การเรียก
ร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ และความเคลื่อนไหวของกลุ่มพระสงฆ์ผู้เรียกร้องเป็นทวีคูณขึ้น

- วันศุกร์ที่ 13 กันยายน 2545 ในช่วงเช้าที่บริเวณหน้ารัฐสภาได้มีการ
ปฏิบัติกิจวัตรทางพุทธศาสนาและกิจกรรมดังเช่นทุกวัน พอเวลา 9.00 น. พระสงฆ์แกนนำส่วน
หนึ่งมีพระศรีปริยัติโมลี และพระมหาเจณยุทธ์ อภิปัญญา พร้อมด้วยพระครูสถิตคุณากร ได้ไป
เยี่ยมและถามข่าวพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ที่โรงพยาบาล แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ไม่มีข้อมูล
เกี่ยวกับการพูดคุยสนทนากัน อย่างไรก็ตามการที่แกนนำกลุ่มพระสงฆ์ไปเยี่ยมนักการเมืองระดับ
แนวหน้าก็ย่อมจะมีประเด็นทางการเมืองที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้นแน่นอน จากนั้นเวลา
ประมาณ 12.30 น. พระศรีปริยัติโมลีได้ให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์เกี่ยวกับการ
เรียกร้องให้ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ซึ่งต่อมาได้ถูกนำไปพิมพ์ในไทยโพสต์ "แท็บลอยด์
(Tabloid)" ฉบับประจำวันที่ 15 กันยายน 2545

ส่วนบริเวณหน้ารัฐสภาในช่วงเย็นก็มีพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นแกนนำ
เดินทางไปเยี่ยมและพูดคุยให้กำลังใจผู้ที่ปักหลักชุมนุมหน้ารัฐสภา โดยมีการแจกเอกสาร เรื่อง

¹ รายละเอียดหนังสือเวียนของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เรื่อง ขอราราธนาไปให้กำลังใจแก่คณะ ส.ว.ที่จะผลัด
ต้นให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ลงวันที่ 11 กันยายน 2545 ดูได้จากภาคผนวก ก.

“ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย จะได้ประโยชน์อะไร” ซึ่งเขียนโดยพระราชกวี ให้แก่ผู้ร่วมชุมนุมและสื่อมวลชน จากนั้นแกนนำจึงได้แยกย้ายกันกลับ

- วันเสาร์ที่ 14 กันยายน 2545 ที่บริเวณหน้ารัฐสภาทั้งเวลาเช้า ป้าย เย็น พระสงฆ์ แม่ชี และพุทธศาสนิกชนที่พำนักอยู่ที่นี้ได้ปฏิบัติกิจวัตรดังเช่นวันก่อนๆ ส่วนพระแกนนำได้แก่พระศรีปริยัติโมลีได้ไปบรรยายเรื่องความเป็นมาและความจำเป็นที่ต้องตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา แก่คณะอุบาสกอุบาสิกาที่รักษาศิลปะสวดภายในพระอุโบสถวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ (เนื่องจากวันนั้นเป็นวันพระ) ตามคำนิมนต์ของพระสุเมธาธิบดีเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ แต่ช่วงบ่ายวันนี้มีพิเศษกว่าทุกวันที่ผ่านมาเมื่อพระราชกวีได้นำสำเนาพระลิขิตของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ลงวันที่ 14 กันยายน 2545 ที่ทรงลิขิตถึงนายกรัฐมนตรี มาอ่านให้พระสงฆ์และฆราวาสที่ชุมนุมกันอยู่ ณ บริเวณหน้ารัฐสภาได้ทราบทั่วกัน ซึ่งยังความสาธุและปิติยินดีให้กับผู้ชุมนุมเป็นอย่างมาก แต่ไม่มีการแจกหรือเผยแพร่พระลิขิตฉบับนี้ให้สื่อมวลชน (แสง อุดมศรี 2547: 76) ซึ่งพระลิขิตฉบับดังกล่าวมีเนื้อความดังนี้¹

“เจริญพร ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี อาตมภาพได้รับรายงานเรื่องการเรียกร้องของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนจำนวนมากให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และได้รับหนังสือเรียกร้องให้ช่วยเป็นกำลังเพิ่มความสำเร็จให้แก่ความปรารถนาเรียกร้องต้องการ ที่ถูกที่ชอบที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่มีความวุ่นวายเกิดขึ้นในบ้านเมืองเรายิ่งกว่าเคยมาเป็นอันมากเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

อาตมภาพเป็นกังวลห่วงใยในเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา ฯพณฯ นายกฯ คงเข้าใจดี เพราะได้รับคำขอร้องจากอาตมภาพมาก่อนหน้านี้แล้ว ให้ช่วยพระพุทธศาสนาด้วย เพราะเป็นผู้เดียวที่มีกำลังมีอำนาจยังให้เกิดความสำเร็จได้ ขอได้โปรดใช้อำนาจบารมีรักษาสถาบันสำคัญของชาติให้สวัสดิ์ พร้อมกับความสวัสดิ์ของ ฯพณฯ นายกฯ เอง ให้ทันเวลา ไม่ให้ล่าช้าจนสายเกินไป

ฯพณฯ นายกฯ อาจจะทำได้หรือจำไม่ได้ อาตมภาพจะขอนำมาเจริญพรไว้ในที่นี้ คือที่สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงมีกระแสพระราชดำรัสแก่คณะสงฆ์ไทยที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อปี

¹ ต้นฉบับสำเนาพระลิขิตของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 14 กันยายน 2545 ดูได้จากภาคผนวก ก.

พุทธศักราช 2518 มีความตอนหนึ่งว่า "ขอวิงวอนพระสงฆ์ให้ช่วยกันทำตามเป้าหมายแท้ ความหมายแท้ของพระพุทธศาสนา คือทำให้มีความสงบสุขในหมู่ชนและต้องทราบว่า ชาตินี้ถ้าไม่มีพระพุทธศาสนาแล้ว ชาตินี้คงไม่มี"

ฯพณฯ นายกฯ ต้องรักชาติแน่ ไม่เช่นนั้นคงไม่สละความสุขที่พร้อมพร้อมมา ลำบากยากเย็นกับการเป็นนายกรัฐมนตรี อาตมภาพจึงมีความมั่นใจที่เจริญพรมาด้วยเรื่องพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง หวังพึ่งความรักชาติของ ฯพณฯ นายกฯ เช่นเดียวกับเพื่อนพุทธศาสนิกทั้งปวง"

การเรียกร้องให้ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในช่วงนี้ไม่เพียงแต่มีการปักหลักชุมนุมบริเวณหน้ารัฐสภาที่มีศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยประสานเท่านั้น ยังมีการเคลื่อนไหวภายในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งด้วย โดยมีประธานและกรรมการพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งเป็นแกนหลักในการกระจายข่าวสารและเชิญชวนพระภิกษุสามเณรที่เป็นนิสิตให้ไปร่วมชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้ และนำมาซึ่งการรวมตัวกันไปร่วมชุมนุมที่บริเวณหน้ารัฐสภาในวันที่ 17, 18, 19, 20 กันยายน 2545 ถึงแม้ในช่วงสี่วันนี้จะเป็นวันสอบปลายภาคแต่ทางกรรมการพระนิสิตก็ได้ทำเรื่องถึงมหาวิทยาลัยเพื่อขอเลื่อนวันสอบไปหลังวันที่ 20 กันยายน 2545 โดยให้เหตุผลว่า เพื่อร่วมทำการปกป้องพิทักษ์และเชิดชูพระพุทธศาสนากับพระสงฆ์และชาวพุทธที่บริเวณหน้ารัฐสภา ซึ่งทางมหาวิทยาลัยก็ได้อนุมัติให้มีการเลื่อนสอบออกไปตามคำร้องขอของพระนิสิต (สัมภาษณ์พระครูวินัยธรรมมินทร์ จตุตวโร* วันอาทิตย์ที่ 25 กันยายน 2548)

- วันอาทิตย์ที่ 15 กันยายน 2545 เวลา 8.00-9.00 น. พระแกนนำประกอบด้วยพระศรีปริยัติโมลี และ พระมหา ดร.ต่วน สิริธมฺโม ไปสนทนากันที่วิทยุรัฐสภา รายการ "ธรรมะกับการเมือง" จากนั้นทั้งสองรูปได้รับนิมนต์ไปสวดมนต์ฉันเพลฉลองพระเปรียญและปริญญา ณ วัดสมานราษฎร์ จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีญาติโยมมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก และหลังจากฉันเพลเสร็จแล้วทั้งสองรูปก็ได้พูดเรื่องการต่อสู้เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ที่หน้ารัฐสภาให้ญาติโยมฟัง เมื่อกลับจากชลบุรีแล้วทั้งสองรูปก็ไปสมทบกับแกนนำรูป/คนอื่นที่หน้ารัฐสภา ซึ่งในช่วงปลายวันนี้ที่หน้ารัฐสภานอกจากมีการเปิดเวทีอภิปรายพูดคุยดังเช่นวันที่ผ่านมาแล้ว ทางแกนนำยังได้ออกแถลงการณ์ในนามศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ ศพศ. 011/2545 เรื่อง การจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ลงวันที่ 15 กันยายน 2545

* อดีตประธานพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และปัจจุบันกำลังศึกษาาระดับปริญญาโท สาขาการเมืองการปกครองที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจแก่สังคมอีกครั้ง หลังจากที่หนังสือหนังสือพิมพ์หลายคอลัมน์วิพากษ์วิจารณ์และเคลือบแคลงใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกร้อง ซึ่งมีข้อความสำคัญดังนี้¹

“ตามที่พุทธบริษัท ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อรัฐบาลและสมาชิกสภานิติบัญญัติให้เปลี่ยนชื่อกระทรวงวัฒนธรรมเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” และให้เปลี่ยนกรมการศาสนาเป็น “สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” นั้น ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ในฐานะแกนนำเรื่องนี้ยืนยันความบริสุทธิ์ใจว่า มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการอย่างน้อย 5 ประการคือ

1. เพื่อแสวงหาสถาบันบริหารพระพุทธศาสนาที่มั่นคง มีศักยภาพในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่มีสภาพตกต่ำลงมาหลายทศวรรษให้ดีขึ้น เข้มแข็งขึ้น
2. เพื่อให้มีสถาบันพัฒนาพระพุทธศาสนาทั้งองค์ภาพพให้เจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์แก่ประชาชนคนในชาติและชาวโลกทั้งมวล
3. เพื่อนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสถาปนาสันติภาพให้แก่โลกที่กำลังร้อนระอุ มิได้มีเจตนาที่จะรังเกียจรังแกผู้ใดทั้งสิ้น
4. เพื่อความมั่นคงแห่งสังคมไทย ประเทศไทย พระพุทธศาสนาและประชาชนไทยทั้งมวล บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม
5. เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชูศาสนาที่เป็นต้นกำเนิดของศิลปะและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งเป็นการเฉลิมฉลองพระพุทธศาสนาในโอกาสที่สหประชาชาติยกย่องพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

ทั้งนี้ มิได้มีความมุ่งหมายเพื่อกีดกันหรือทำลายใคร”

หลังจากที่แกนนำได้ร่วมกันอภิปรายและพูดคุยกับผู้ที่มาพร้อมชุมนุมและผู้ที่เป็นหลักปักค้ำงแรมที่บริเวณหน้ารัฐสภาจนถึงค่ำแล้วจึงได้แยกย้ายกันกลับ

- วันจันทร์ที่ 16 กันยายน 2545 ในช่วงเช้าที่บริเวณหน้ารัฐสภาได้มีการปฏิบัติกิจวัตรทางพุทธศาสนาและกิจกรรมดังเช่นวันก่อน พอช่วงสายได้มีพระสงฆ์และฆราวาสทยอยมาร่วมชุมนุมและต้องการจะค้างพักแรมที่หน้ารัฐสภาเพิ่มขึ้นประมาณเกือบ 1,000 รูป/คน ทั้งนี้ก็เนื่องจากวันพรุ่งนี้ (17 กันยายน 2545) เป็นวันที่วุฒิสภามีการประชุมพิจารณาเรื่องพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... ซึ่งก็คือการพิจารณาเรื่องการแปรญัตติตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา นั่นเอง โดยในวันนี้พระแกนนำหลายรูปได้มาร่วมฉันทเพลกับพระสงฆ์ที่

¹ ต้นฉบับแถลงการณ์ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ ศพศ.011/2545 เรื่อง การจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ไทย ลงวันที่ 15 กันยายน 2545 ดูได้จากภาคผนวก ก.

ปักหลักชุมนุมบริเวณหน้ารัฐสภา และร่วมกันอภิปรายครั้งใหญ่อีกรอบ จากนั้นเวลาประมาณ 13.50 น. พระศรีปริยัติโมลีและแกนนำสองสามรูปได้ไปรพบนางสิริกม มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 เพื่ออธิบายเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ที่หน้ารัฐสภา และได้ฝากเรื่องถึงนายกรัฐมนตรีว่า ถ้าท่านนายกรัฐมนตรีต้องการทราบความจริง ก็ยินดีเข้าพบและชี้แจงรายละเอียดให้ทราบ (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548)

ส่วนทางด้านมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งวันนี้ประธานและคณะกรรมการพระนิสิตได้มีการหารือร่วมกันเพื่อวางแผนการนำพระนิสิตเดินทางไปร่วมชุมนุมที่หน้ารัฐสภาพร้อมกัน และในแต่ละมหาวิทยาลัยสงฆ์พระนิสิตได้มีการพูดคุยและติดตามข่าวคราวประเด็นนี้มากขึ้น โดยเฉพาะคณะสังคมศาสตร์ซึ่งมีการเรียนการสอนภาควิชารัฐศาสตร์ด้วยดูพระนิสิตจะสนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ค่อนข้างมาก (สัมภาษณ์พระครูวินัยธรรมมุนี จตุตวโร วันที่ 25 กันยายน 2548 และพระมหาอุทิศ แดนกาไสย * วันที่ 2 ตุลาคม 2548)

และในวันนี้ทางศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยได้จัดทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เรื่อง ขอความสนับสนุนให้ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย พร้อมกับแนบแถลงการณ์ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ฉบับที่ ศพศ.011/2545 เรื่อง การจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยไปด้วย ซึ่งมีใจความสำคัญว่า ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธยืนยันด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า ขอให้นายกรัฐมนตรีและสมาชิกสภานิติบัญญัติได้พิจารณาดำเนินการตามที่คณะพุทธบริษัทเรียกร้อง 3 ประการ คือ

1. ให้ปรับปรุงแก้ไขร่าง พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... ในมาตรา 38 และ 39 ที่บัญญัติว่า "กระทรวงวัฒนธรรม" ให้เปลี่ยนเป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" โดยมีเหตุผล ดังนี้

- 1.1 เพื่อเชิดชูพระพุทธศาสนาอันเป็นสถาบันหลักของชาติไทย
- 1.2 พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านศาสตร์และศิลปะเกินกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ควรยกย่องไว้หน้าคำว่า "วัฒนธรรม"
- 1.3 องค์การสหประชาชาติยอมรับพระพุทธศาสนาว่าสามารถสร้างสันติสุขให้ชาวโลกได้ ถ้ามนุษย์ทุกชาติทุกภาษาปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และมีมติให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญของโลก
- 1.4 มวลมนุษยทั่วโลกยอมรับว่า ประเทศไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนา

* ปัจจุบัน ได้ลาสิกขาไปเป็นครูที่ อ.โพธารอง จ.ราชบุรี

1.5 ประชากรไทยกว่าร้อยละ 90 นับถือพระพุทธศาสนา

1.6 พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน คู่กับสถาบันชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ตลอดมา

2. ให้เปลี่ยน “กรมการศาสนา” เป็น “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” โดยมีเหตุผลดังนี้

2.1 เป็นหน่วยงานที่สนองงานทางพระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อให้สอดคล้องกับร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.....(ฉบับ ม.ส.) ที่กำลังดำเนินการปรับปรุงอยู่ที่คณะกรรมการกฤษฎีกา

2.3 เพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นของมหาเถรสมาคมและพระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการทั่วประเทศ

2.4 เรากำลังต้องการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ คุณธรรมนั้นมาจากพระพุทธศาสนา จึงต้องจัดตั้งสถาบันบริหารพระพุทธศาสนาระดับกระทรวงขึ้นมารองรับการบริหารงานให้มีศักยภาพ

3. ขอให้คณะรัฐบาล โดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เเร่งรัดให้ร่างพ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ..... (ฉบับ ม.ส.) เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของสภานิติบัญญัติให้ทันสมัยประชุมนี้ด้วย

- วันอังคารที่ 17 กันยายน 2545 เวลา 9.00 น. พระแกนนำพร้อมด้วยพระภิกษุและสามเณรนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง รวมทั้งฆราวาสประมาณ 3,000-4,000 รูป/คน ได้ตั้งขบวนแถวที่บริเวณสนามหลวง โดยที่ฆราวาสจะถือธงชาติ ธงธรรมจักร และป้ายผ้าข้อความสนับสนุนการตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ อาทิ “กระทรวงพระพุทธศาสนา คือ กระทรวงจิตใจ” “พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาประจำชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย” “เราต้องการกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” “THAILAND IS THE LAND OF BUDDHISM ONLY” เป็นต้น แล้วเดินเท้าไปยังรัฐสภาด้วยความสงบและมีการสวดมนต์ในบางช่วง โดยระหว่างที่ขบวนพระสงฆ์ และชาวพุทธเดินเท้ามา พระมหาไชย์ ทสฺสณียโย ได้นั่งอยู่ในรถกระบะติดเครื่องขยายเสียงนำหน้าขบวน และได้กล่าวผ่านเครื่องขยายเสียงลักษณะโจมตีการทำงานของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ตลอดเส้นทางว่า รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาไม่เคยปรากฏว่าพระสงฆ์ต้องออกมาเรียกร้อง มีแต่รัฐบาลชุดนี้ที่ไม่ใส่ใจพระพุทธศาสนาและหลอกพระสงฆ์มาโดยตลอด ตั้งแต่ พ.ร.บ.คณะสงฆ์และการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ สนใจแต่การเมือง ไม่สนใจศาสนา (สยามรัฐ ฉบับวันที่ 18 กันยายน 2545) โดยวันนี้ได้มีสื่อทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์หลายแห่งมาติดตามทำข่าวตั้งแต่บริเวณสนามหลวงจนถึงหน้ารัฐสภา

เมื่อขบวนถึงหน้ารัฐสภาแล้ว ได้มีการเปิดแถลงข่าวในนามของ “แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย” โดยพระราชกวีได้แถลงข่าวพากย์ภาษาไทย ส่วนพระศรีปริยัติโมลีแถลงข่าวพากย์ภาษาอังกฤษ จากนั้นพระศรีญาณโสภณ* ได้อ่านสำเนาพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช ที่มีถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 14 กันยายน 2545 ให้ผู้ร่วมชุมนุมและผู้สื่อข่าวฟัง รวมทั้งได้แจกให้สื่อมวลชนด้วย ส่วนหนังสือพิมพ์ในวันนี้แทบทุกฉบับจะมีข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมเรียกร้องของพระสงฆ์ทั้งที่เป็นข่าวหน้าหนึ่ง และตามคอลัมน์ต่างๆ แต่ข่าวที่น่าสนใจที่สุดคือการนำคำเทศนาของหลวงตามหาบัวที่เทศน์ให้ฆราวาสฟัง เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2545 ณ วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการออกมาเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ของกลุ่มพระสงฆ์ โดยมีการถอดเทปและเผยแพร่ทางเว็บไซต์ www.luangta.com ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับ บางฉบับขึ้นหัวข่าวหน้าหนึ่ง อาทิ “มือบพระพริบเรียกร้องตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ หลวงตามหาบัวไม่เอาด้วย ดำเปรต ตั้งตัวเป็นใหญ่ เทียวเกณฑ์ใครต่อใครไปชุมนุม” (ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 18 กันยายน 2545) เป็นต้น

ในช่วงบ่ายปรากฏว่า得有พระสังฆาธิการ** พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร แม่ชี และอุบาสกอุบาสิกาทั้งจากกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง อาทิ นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม นครนายก ราชบุรี เป็นต้น ได้ทยอยเดินทางมาร่วมชุมนุมจนพื้นที่หน้ารัฐสภาเนืองแน่นไปหมด ทางแกนนำทั้งพระและฆราวาสได้ผลัดกันอภิปรายกันอย่างออกรสชาติ(ไฮปาร์ค) สลับด้วยการสวดมนต์ ภาวนาตลอดทั้งวัน เพื่อรอฟังผลการแปรญัตติของวุฒิสภา จนกระทั่งถึงช่วงเย็นก็ยังไม่เห็นแววว่าจะถึงมาตราที่ว่าด้วย “กระทรวงศาสนาวัฒนธรรม” (หมวดที่ 16 มาตรา 38, 39) ดังนั้นทางแกนนำพระสงฆ์และฆราวาสที่อยู่ต่างจังหวัดจึงได้ทยอยกันกลับ จนเหลือเพียงกลุ่มที่ยังปักหลักปักค้างแรมบริเวณด้านหน้ารัฐสภา

- วันพุธที่ 18 กันยายน 2545 ช่วงเช้าที่บริเวณหน้ารัฐสภาพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาสได้ปฏิบัติกิจวัตรตามปกติ พอช่วงสาย得有พระภิกษุสามเณรทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เช่น สมุทรปราการ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี กาฬสินธุ์ ฯลฯ พากันทยอยมาสมทบมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นพระภิกษุสามเณรที่เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งที่เลื่อนการสอบออกไปเพื่อมาร่วมชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ที่บริเวณหน้ารัฐสภาในวันนี้ (กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545) และในวันนี้ได้มีการนำเอาตู้อิทธิกรรม และตาลปัตร 4 ด้าม (ไปไม่กลับ หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น) พร้อมด้วยสายสิญจน์สำหรับการสวดศพมาด้วย

* เจ้าอาวาสวัดพระราม 9 กาญจนภิเษก กรุงเทพฯ หนึ่งในพระแกนนำ และเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

** พระฝ่ายปกครอง เช่น เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ/เขต เจ้าคณะตำบล/แขวง และเจ้าอาวาส

เพื่อเตรียมการทำพิธีคว่ำบาตรและมาติกาบังสุกุล* ไว้ล่วงหน้า ถ้าหาก ส.ว.และรัฐบาลไม่ยอมตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ตามที่กลุ่มชุมนุมได้เรียกร้อง

ในช่วงเช้าของวันนี้เองทางนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ให้สัมภาษณ์สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องดังกล่าวในเชิงตำหนิว่าไม่เหมาะสม และตั้งข้อสังเกตว่าพระลิตสมเด็จพะสังฆราช ลงวันที่ 14 กันยายน 2545 ไม่น่าจะใช่ของจริง น่าจะมีการแอบดำเนินการมากกว่า (ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545) ซึ่งทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมต้องตกเป็นฝ่ายเสียอย่างมากหรือทำให้จิตใจที่กำลังฮึกเหิมต้องถอยร่นหรือทรุดลง (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548) แต่พอหลังจากที่พระสะท้อน จิตตวโร เลขาธิการส่วนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช ออกมายืนยันว่า พระลิตที่ส่งถึงนายกรัฐมนตรี เป็นของจริงที่พระองค์ได้ลงพระนามด้วยพระองค์เอง อีกทั้งพระพรหมวชิรญาณ กรรมการมหาเถรสมาคม ก็ยืนยันว่าพระลิตที่ออกมาเป็นของจริง (ข่าวสด, เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545) จึงทำให้ผู้ชุมนุมรู้สึกแค้นและฮึกเหิมขึ้น พร้อมกับว่ากล่าวนายกรัฐมนตรีนว่า คนระดับนายกรัฐมนตรีประเทศพุทธศาสนาพูดอย่างนี้ สมควรหรือไม่ มีภูมิภาวะแค่ไหน ยิ่งพูดก็ดูเหมือนจะยังมีแต่ยั่ว (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 175)

ต่อมาเวลาประมาณ 10.40 น. แกนนำพระสงฆ์จึงได้เพิ่มมาตรการกดดันโดยการออกแถลงการณ์ในนามของ “แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย” ฉบับที่ 1/2545 เพื่อเรียกร้องให้สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล ดำเนินการดังนี้¹

1. ให้แปรญัตติเปลี่ยนชื่อจาก “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ตามร่างของคณะกรรมการวิสามัญวุฒิสภา เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย”
2. ให้แปรญัตติจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระพุทธศาสนาโดยตรง โดยใช้ชื่อว่า “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” และให้มีฐานะเทียบเท่ากรม

หากสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐบาลที่เป็นพุทธศาสนิกชนไม่ดำเนินตามข้อเรียกร้องดังกล่าวข้างต้น และตามพระลิตของสมเด็จพระสังฆราช แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย จะต้องดำเนินตามมติของแนวร่วมคณะสงฆ์ฯ ดังต่อไปนี้

1. จะทำพิธีคว่ำบาตรและสวดมาติกาบังสุกุลรายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่จรรโลงพระพุทธศาสนา

* บทสวดสำหรับงานศพ

¹ รายละเอียดแถลงการณ์แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 1/2545 เรื่อง ข้อเรียกร้องและมติมาตรการ ดูได้ในภาคผนวก ก.

2. จะร่วมกันรณรงค์พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ ไม่ให้ลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่ได้ให้การสนับสนุนในการจรรโลงพระพุทธศาสนา นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป

3. จะประกาศรายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐบาล ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่สนับสนุนและไม่ทำหน้าที่ผู้แทนของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยส่วนใหญ่ในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และส่งรายชื่อไปยังวัดต่างๆ เพื่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศได้รับทราบโดยด่วนต่อไป (บ้านเมือง, มติชน วันที่ 19 กันยายน 2545)

และในช่วงสายวันนี้เอง นายวิจิต พูลลาภ ส.ว.จังหวัดพิจิตร ก็ได้ออกหนังสือ (ใบปลิว) โดยใช้กระดาษตราประจำสำนักงานวุฒิสภาแจกสื่อมวลชนและผู้ร่วมชุมนุมว่า “ขอวอนนักการเมืองทั้งในและนอกสภา ชรवास โปรดอย่าชักชวนภิกษุ-สามเณร พรหมณ์ ให้มาชุมนุมหรือเกี่ยวข้องกับการเมืองในวิถีทางที่ไม่ถูกต้อง ศาสนาพุทธกำลังเสื่อมเพราะพระนอกกริต ขออย่าทำให้เสื่อมมากขึ้นเลย ประชาชนจะสิ้นศรัทธา กฎหมายเป็นเรื่องของผู้แทนปวงชน ไม่ใช่กิจของสงฆ์” ซึ่งพระแกนนำได้อภิปรายตำหนิการกระทำของนายวิจิต พูลลาภ เพราะทำให้สังคมมองว่าพระสงฆ์ที่มาร่วมชุมนุมถูกเกณฑ์มา (บ้านเมือง ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545)

พอเวลาประมาณ 15.00 น. กลุ่มพระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำได้มีการเปิดแถลงข่าวอีกครั้งโดยมีพระราชกวีและศรีปริยัติโมลีเป็นผู้แถลง หลังจากนั้นทุกคนก็เผื่อรอคอยการอภิปรายของวุฒิสภา และในช่วงที่รอคอยนั่นเองได้มีผู้ประกาศผ่านเครื่องขยายเสียงว่า “การพิจารณาของวุฒิสภา นอกจากจะไม่มี การแปรญัตติเปลี่ยนชื่อกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมไปเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยแล้ว ยังจะไม่ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบพระพุทธศาสนาโดยตรงไปขึ้นตรงกับนายกรัฐมนตรีที่จะมีฐานะเทียบเท่ากรมตามข้อเรียกร้อง” ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมทั้งพระและฆราวาสลุกขึ้นเดินลงไปบนถนนบางส่วนจะเข้าไปภายในบริเวณรัฐสภา เจ้าหน้าที่รัฐสภาจึงได้ปิดประตูทางเข้าไว้ ทางพระแกนนำจึงได้รับนำสวดมนต์และขอร้องให้อยู่ในความสงบ เหตุการณ์จึงคลี่คลายลงและเข้าสู่ภาวะปกติ (สัมภาษณ์พระครูวินัยธรรมมุนี วันที่ 25 กันยายน 2548, บ้านเมือง มติชน ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545) จากนั้นพระแกนนำจึงมีการบรรยายธรรมและสวดมนต์สลับกันไปจนถึงค่ำ (ประมาณ 17.30 น.) การพิจารณาก็ยังไม่ถึงเรื่อง “กระทรวงศาสนาวัฒนธรรม” (ม.38) ที่จะมีการแปรญัตติเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ต่อมาทางแกนนำพระสงฆ์ประกอบด้วยพระราชกวี พระศรีปริยัติโมลี พระมหา ดร.อภิญฺญวัฒน์ อติวิโร และพระมหาภูมิมนตรี จตุตฺตวโร ได้เข้ายื่นหนังสือเรื่องขอความสนับสนุนให้ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย พร้อมด้วยแถลงการณ์

แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 1/2545 ต่อประธานวุฒิสภาผ่าน นายจำนงค์ สวมประจำ เลขาธิการวุฒิสภา โดยมี ส.ว.กำพล ภูมณี ร่วมอยู่ด้วย

จนกระทั่งเวลาประมาณ 18.00 น. ปรากฏว่าฝนได้ตกลงอย่างหนัก แต่พระสงฆ์และผู้ชุมนุมยังคงปักหลักนั่งสวดมนต์ท่ามกลางสายฝน ขณะที่อีกส่วนหนึ่งพยายามเข้าไปในบริเวณรัฐสภา แต่ถูกเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยปิดประตูสกัดไว้ แต่ก็ไม่สามารถทนแรงพระสงฆ์และผู้ร่วมชุมนุมได้จึงต้องเปิดประตู (ซึ่งไม่มีข่าวหรือการรายงานว่ามีกรกระแทกกระทั้นหรือความรุนแรงอะไรเกิดขึ้น) ทำให้พระสงฆ์ได้เข้ามาอยู่ภายในบริเวณรัฐสภาจำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระสงฆ์ได้ไปนั่งสวดมนต์ท่ามกลางสายฝนจนแน่นขนัด และยังมีพระสงฆ์อีกส่วนหนึ่งพยายามจะเข้าไปด้านในอาคารรัฐสภา(เพื่อหลบฝน)แต่เจ้าหน้าที่ได้ปิดประตูไว้ ทำให้เจ้าหน้าที่และ ส.ว.ต้องใช้ประตูด้านข้างเข้าออกแทน กระทั่งวุฒิสภาปิดประชุม และฝนหยุดตก กลุ่มพระสงฆ์และผู้ร่วมชุมนุมจึงได้แยกย้ายกันกลับ และนัดมาชุมนุมเพื่อกดดันต่อพรุ่งนี้ (กรุงเทพฯธุรกิจ, ข่าวสด วันที่ 19 กันยายน 2545)

เมื่อกลุ่มพระสงฆ์ที่รัฐสภาแยกย้ายกันกลับแล้ว จากนั้นพระสงฆ์แกนนำได้รับเชิญให้ไปสนทนาเกี่ยวกับประเด็นการชุมนุมเรียกร้องครั้งนี้ทางสถานีโทรทัศน์สองแห่ง คือ ยูบีที ซึ่งเป็นรายการสด ผู้ออกรายการประกอบด้วยพระมหาไชว ฑลฺสนีโย และ ส.ว.กำพล ภูมณี เวลา 21.00-22.00 น. ส่วนอีกสถานีคือไอทีวี รายการ "ข่าวเด่นประเด็นร้อน" มีพระศรีปริยัติโมลีเป็นผู้ออกรายการคู่กับนายไพศาล พิษมงคล ที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมายของรองนายกรัฐมนตรี (พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ) ซึ่งมีนายสำราญ รอดเพชร เป็นผู้จัดรายการ และออกอากาศเวลา 22.45 น.

- วันพฤหัสบดีที่ 19 กันยายน 2545 ที่บริเวณหน้ารัฐสภาในช่วงเช้ากลุ่มผู้ชุมนุมที่ปักค้างแรมได้ประกอบกิจกรรมตามปกติ แต่ที่น่าสนใจคือในเช้าวันนี้หนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับจะมีภาพและข่าวการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เป็นข่าวหน้าหนึ่ง และคอลัมน์ข่าวในหนังสือพิมพ์ต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นนี้ซึ่งมีทั้งเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และวางตัวเป็นกลาง อาทิ "ทักษิณ ประกาศจัดการเด็ดขาดกับผู้ดำเนินการแอบอ้างลัทธิสมเด็จพระสังฆราช" (ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545), "วุฒิชะเมินมือบผ้าเหลืองลั่นไม่ไซก๊ิกขของสงฆ์" (กรุงเทพฯธุรกิจ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545), "มือบพระ-ชาวพุทธ 3 พันชุมนุมหน้าสภา" (ข่าวสด ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545), "ยันลัทธิสังฆราช ถึง 'ทักษิณ' จริง มุ่งชูพุทธศาสนา กลุ่มพระกดดัน" (คมชัดลึก ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545), "ปลุกหลวงพี่ชุมนุมทั่ว ปท.ปีบวุฒิตั้ง ก.พุทธศาสนา" (แนวหน้า ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545), "มือบพระแฉกร้าว ชูคว่ำบาตร ส.ส.-ส.ว.กดดันตั้งกระทรวงพุทธฯ" (สยามรัฐ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545), "เมินมือบพระ รัฐบาลยืมร่ำ กม.ปฏิรูปคืบ"

(ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545), "มีอบพระบูกสภาฯ สวดบังสุกุล ส.ว.-ส.ส.ชวง ก.พุทธศาสนา ชูคว่าบาตรข้าวไม่หุนเลือกตั้ง" (บ้านเมือง ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545) เป็นต้น

เวลาประมาณ 10.00 น. พระแกนนำมี พระราชกวี พระศรีปริยัติโมลี พระศรีญาณโสภณ และพระมหาบุญถึง ชุตินุโร ได้รับเชิญให้ไปพูดคุยเจรจากับคณะกรรมการกิจการ วุฒิสภา ซึ่งประกอบด้วย นายนิพนธ์ วิวิษฐยุทธศาสตร์ นายกำพล ภู่มณี นายณรงค์ นุ่นทอง นายสุพร สุภสร นายปราโมทย์ ไทชนม์ นายสันติ อินทรพัฒน์ และนายวิจิต พูลลาภ เพื่อหา ทางออกที่เหมาะสมร่วมกัน ซึ่งทางแกนนำชุมนุมเรียกร้องก็ยืนยันทตามที่ได้ออกแถลงการณ์ ในนามของแนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย แต่ได้บอกคณะกรรมการ ว่า "เราให้เสรีภาพในการตัดสินใจแก่ท่าน ส.ว.ทั้งหลาย" (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 176)

ต่อมาเวลาประมาณ 15.00 น. พลตรีอินทร์ดี ยอดบางเตย (ส.ว.เชียงใหม่) ได้ไปพูดคุยเพื่อต่อรองกับแกนนำพระสงฆ์ที่บริเวณหน้ารัฐสภา โดยขอต่อรองให้ยังคง "กรมการ ศาสนา" ไว้เพื่อปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนศาสนาอื่น ซึ่งทางแกนนำพระสงฆ์ให้ความเห็นว่า ถ้าอย่าง นั้นก็ต้องเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "กรมส่งเสริมและประสานงานศาสนา" เพื่อให้ภารกิจเปลี่ยนไป (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548) จากนั้นเวลาประมาณ 16.00 น. ได้มีตำรวจ ปราบจลาจลประมาณ 300 นาย พร้อมด้วยรถดับเพลิง 2 คัน เดินทางมาบริเวณหน้ารัฐสภา (เตรียมสลายการชุมนุม) ทำให้ฆราวาสและพระสงฆ์ไม่พอใจอย่างมากจนเกิดภาวะตึงเครียด ทาง พระแกนนำเกรงจะเกิดการกระทบกระทั่งและความรุนแรงจึงตัดสินใจสวดมนต์ทางกลุ่มเรียกร้อง จึงได้สงบลง และ ส.ว.กำพล ภู่มณี ได้เข้าไปเจรจากับหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการตำรวจปราบจลาจล ชุตนันจึงได้ถอยกำลังกลับไป และสถานการณ์จึงกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ทางกลุ่มแกนนำและผู้ร่วม ชุมนุมรอกการพิจารณาของวุฒิสภามีค้ำเมื่อแน่ใจว่าคงไม่ถึงมาตราที่ว่าด้วย "กระทรวงศาสนา และวัฒนธรรม" จึงได้แยกย้ายกันกลับ คงเหลือเฉพาะผู้ที่พักค้างแรมบริเวณหน้ารัฐสภา

- วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 เวลา 05.25 น. พระศรีปริยัติโมลีได้ให้ สัมภาษณ์สดประเด็นเรื่องการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์และชาวพุทธ รายการ "เกาะติดข่าวยาม เช้า" ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7 ส่วนทางบริเวณหน้ารัฐสภาก็ดำเนินกิจกรรมตามปกติเช่นทุกวัน ในส่วนหนังสือพิมพ์ก็ยังคงให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ทุกฉบับ บางฉบับทั้งลงเป็นข่าวหน้าหนึ่ง และมีการวิพากษ์วิจารณ์อีกหลายคอลัมน์ในฉบับเดียวกัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะเน้นเรื่องพระ ลิขิตสมเด็จพระสังฆราช อาทิ "ทักษิณยกพระไตรปิฎกสอนสงฆ์" (กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545), "แม้ไม่สนมีอบพระ-สังสอพระลิขิตสังฆราช" (ข่าวสด ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545), "แม้สังสอตรวจสอบงพระลิขิต พบผิดพันไม่เลี้ยว" "คมคิดเศรษฐกิจสังคม : พระลิขิต"

(เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545), “แม้วสอบลอมพระลิขิต ส.ว.ผวามีอบขอโหวตลับ” (ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545), “ทักษิณเปิดศึกมือบพระ ชีพระลิขิตสังฆราชปลอมพระเลขาฯของจริงจึ่งนายกทบทวนคำพูดใหม่” (แนวหน้า ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545), “แม้วสั่งสอบลพระลิขิตเก้ เชื้อฉวยโอกาสหลอกสังฆราช” (บ้านเมือง ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545), “ทักษิณสั่งเค้นที่มาพระลิขิต” (สยามรัฐ ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545) เป็นต้น

พอช่วงสายก็มีพระภิกษุสามเณรนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง พระสงฆ์และฆราวาสจากวัดต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงได้ทยอยมาร่วมชุมนุมจำนวนมาก เช่นเดียวกับเมื่อวานนี้ จากนั้นเวลา 11.00 น. พระราชกวีและพระศรีปริยัติโมลีได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนที่บริเวณหน้ารัฐสภา และทางแกนนำก็ได้ผลัดเปลี่ยนกันอภิปรายไปพร้อมกับรอฟังการพิจารณาของวุฒิสภา พอถึงเวลาประมาณ 14.00 น. พระราชกวี พระศรีปริยัติโมลี และพระศรีญาณโสภณ พร้อมกับ นายกำพล ภูมณี และนายสนธิ ศรีลำแดง ได้รับเชิญให้ไปพูดคุยกับพลตรีอินทรัตน์ ยอดบางเตย ที่อาคารรัฐสภา 2 โดยพลตรีอินทรัตน์ ได้เรียนว่า “หลวงพ่อ เสียสนับสนุนให้ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ คงไม่พอแน่นอน หากจะออกมาในรูปแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาฯ สังกัดนายกรัฐมนตรี จะได้ไหม” ซึ่งทางแกนนำได้บอกว่า “ถ้าอย่างนั้นการออกกฎหมายเป็นหน้าที่ของพวกท่านขอให้พวกท่านช่วยกันดูให้ดี ๆ ก็แล้วกัน แต่ต้องสามารถอธิบายให้พวกเราฟังได้ พวกเรามีเหตุมีผล ถ้าสมเหตุสมผลพวกเราก็รับได้” (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 178) จากนั้นทางกลุ่มแกนนำก็กลับมาบริเวณหน้ารัฐสภาพร้อมกับแจ้งเรื่องที่หารือกับพลตรีอินทรัตน์ให้ผู้ร่วมชุมนุมทราบ และเวลาต่อมาได้มีการออกแถลงการณ์ในนามแนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 2/2545 เรื่อง “แนวทางการเรียกร้อง” โดยพระราชกวีเป็นผู้อ่านแถลงการณ์ ซึ่งมีเนื้อความดังนี้¹

“ตามที่แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ได้มาประชุมแสดงความต้องการให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ดำเนินการเพื่อช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มีความเข้มแข็ง พร้อมอำนวยประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ความละเอียดดังแถลงการณ์ฉบับที่ 1/2545 ลงวันที่ 18 กันยายน 2545 แล้วนั้น ขอชี้แจงเพิ่มเติม 5 ประการ คือ

1. การเรียกร้องโดยชอบธรรมต่างๆ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ชนทั่วโลกกระทำกันได้ แต่การเรียกร้องของแนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยครั้งนี้ เป็นสิทธิที่ประเสริฐกว่าตรงที่จะได้จรรโลงและพัฒนาองค์กรพระพุทธศาสนา

¹ รายละเอียดต้นฉบับแถลงการณ์แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 2/2545 เรื่อง แนวทางแห่งการเรียกร้อง ดูได้ในภาคผนวก ก.

ซึ่งเป็นศาสนาของคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศมีประสิทธิภาพ และสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศไทยได้ดีขึ้นกว่าที่แล้มา

2. พุทธศาสนิกชนชาวไทยทุกคนได้มอบสิทธิให้สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล ไปปฏิบัติหน้าที่และตรากฎหมายสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นกฎหมายที่สำคัญสูงสุดสำหรับชาวพุทธ แต่เมื่อผู้ได้รับมอบสิทธิมิได้ทำหน้าที่รักษาสิทธิประโยชน์ของพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นโดยชอบธรรมที่พุทธศาสนิกชนจะทวงคืนสิทธิเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของตนๆ ต่อไป

3. ที่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยออกมาทำการเรียกร้องครั้งนี้ ไม่มีใครอยู่เบื้องหลัง และมีได้ออกมาอย่างเป็นทางการเป็นศัตรูต่อสมาชิกวุฒิสภา ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และต่อคณะรัฐบาลแต่ประการใด ออกมาด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ของชาวพุทธแต่ละคน ด้วยความจงรักภักดีและเพื่อความมั่นคงของชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย เป็นสำคัญ

4. การเรียกร้องในลักษณะดังกล่าว แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้ดำเนินการมาหลายครั้งแล้ว แต่มิได้รับการตอบสนองตลอดมา ทำให้ของการเรียกร้องครั้งนี้จึงเป็นการสืบสานเจตนารมณ์อีกวาระหนึ่ง ในช่วงที่รัฐบาลนี้กำลังปฏิรูประบบราชการ กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งสถาบันพระพุทธรศาสนาย่อมมีสิทธิอันประเสริฐโดยชอบธรรมในการกำหนดทิศทางให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์แก่ประเทศไทยและสถาบันพระมหากษัตริย์

5. ท่าทีที่สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือบุคคลในคณะรัฐบาลแสดงออกต่อการเรียกร้องอันบริสุทธิ์และด้วยอาการอันสงบของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยครั้งนี้ไม่ว่าโดยการเดินเฉย การดูแคลน การบิดเบือน การใช้ความรุนแรง เพราะความลืมหืมัวเมาในอำนาจ หรือการแสดงออกด้วยไมตรี ทุกอย่างย่อมอยู่ในสายตาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งสิ้น ไม่มีอำนาจหรือสิ่งใดจะปกปิดบิดเบือนได้ ซึ่งกรรมและผลกรรมเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้ถึงอนาคตทางการเมืองของท่าน โดยแนวร่วมฯจะติดตามนำไปศึกษาและดำเนินการตามที่เห็นสมควรต่อไป"

จนกระทั่งเวลาประมาณ 16.00 น. ที่ประชุมวุฒิสภาจึงพิจารณามาถึงหมวด 17 "กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม" (ตามร่างของกรรมาธิการวุฒิสภาฯ) ซึ่งกรรมาธิการฯ เสียข้างน้อย คือ นายบุญเลิศ ไพรินทร์ นายสมเกียรติ ศรีลัมภ์ และนายวงพันธ์ ฤ ตะกั่วทุ่ง ได้ขอสงวนคำแปรญัตติเปลี่ยนชื่อเป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม" ไว้ นอกจากนี้ยังมี

ส.ว. อีกหลายกลุ่ม(นอกเหนือจากกรรมาธิการฯ)ขอแปรญัตติแก้ไขชื่อหมวดนี้อีกสามชื่อ คือ “กระทรวงการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม” “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” และ “กระทรวงวัฒนธรรมและศาสนา” ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งขอแปรญัตติให้ตัดหมวด 17 ออกให้ไปอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดิม และให้ย้าย “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ไปไว้หมวด 21 ว่าด้วยหน่วยงานที่ไม่สังกัดกระทรวง ทบวง และขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งที่ประชุมวุฒิสภาใช้เวลาในการอภิปรายประเด็นนี้ค่อนข้างยาวนาน จนถึงเวลาประมาณ 18.00 น. จึงมีมติให้มี “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ไว้ในหมวด 21 มาตรา 46 ส่วน “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ให้กลับไปใช้ชื่อ “กระทรวงวัฒนธรรม” ตามชื่อเดิมของสภาผู้แทนราษฎร

หลังจากนั้นเวลาประมาณ 18.30 น. พระสงฆ์และฆราวาสระดับแกนนำจึงได้พูดจาปราศรัยอธิบายความให้ผู้ร่วมชุมนุมทราบและเข้าใจอีกครั้ง โดยแกนนำฆราวาสท่านหนึ่งได้บอกกับผู้ร่วมชุมนุมว่า “...พวกเราต้องติดตามดูกันต่อไป ถ้ารัฐบาลและวุฒิสภาเบี่ยงคราวนี้ คราวหน้าเราก็จะเรียกชุมนุมกันอีกครั้งหนึ่ง ที่นี้เราจะไปล้อมปักหลักกันที่บ้านจันทร์สองหล้า (บ้านนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) แถวๆ ถนนจรัญสนิทวงศ์ 69 ผังธนบุรีโน่นเลย” (พระศรีปริยัติโมลี 2545 : 179) ซึ่งกลุ่มผู้ชุมนุมต่างกล่าวเสียงสาธยายพร้อมเพรียงกัน และต่อด้วยเสียงปรบมือของฝ่ายฆราวาส จากนั้นจึงเลิกการชุมนุมและทยอยกันเดินทางกลับวัด/บ้าน

เป็นอันว่าการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยบริเวณหน้ารัฐสภาได้ยุติลงโดยการพบกันครั้งทางระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องกับวุฒิสภา คือ การจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

ต่อมาวันที่ 23 กันยายน 2545 ทางกลุ่มพระสงฆ์แกนนำได้ออกแถลงการณ์ในนามแนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 3/2545 เรื่อง “ขอบคุณและแสดงความเสียใจ” เพื่อย้ำถึงเจตนาแห่งการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์พร้อมทั้งรายงานผลของการเรียกร้อง และขอบคุณพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่ช่วยกันออกมาเรียกร้องในครั้งนี้ รวมทั้งขอบคุณสมาชิกวุฒิสภาที่ช่วยสนับสนุน ตลอดจนแสดงความเสียใจและขอภัยที่ทำให้สาธารณชนไม่ได้รับความสะดวกในการจราจรหรืออาจทำให้พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาปรารถนาดีต่อพุทธศาสนาเกิดความไม่สบายใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังได้ฝากให้คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนช่วยกันติดตามในขั้นการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรต่อไป¹

¹ รายละเอียดแถลงการณ์ แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 3/2545 เรื่อง “ขอบคุณและแสดงความเสียใจ” ดูได้จากภาคผนวก ก.

2.1.6 การพิจารณาของวุฒิสภาประเด็นเรื่อง “กระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย”

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.....ซึ่ง คณะกรรมาธิการวิสามัญวุฒิสภา พิจารณาเสร็จแล้ว ได้ถูกนำเข้าสู่วาระการประชุมวุฒิสภาเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2545 ในวาระ “เรื่องด่วน” ซึ่งที่ประชุมวุฒิสภาได้พิจารณาไปเรื่อยจนวันที่ 20 กันยายน 2545 จึงถึงหมวดที่ 17 ว่าด้วย “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” (ตามมติของคณะกรรมาธิการวิสามัญ) ซึ่งมีผู้ขอแปรญัตติในหมวดนี้ แบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มกรรมาธิการวิสามัญ เสียงข้างน้อย ที่ขอแปรญัตติสงวนความเห็นการแก้ไขชื่อเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม” ประกอบด้วย นายบุญเลิศ ไพรินทร์ นายสมเกียรติ ศรีลัมพ์ และ นายวงพันธ์ ฒ ตะกั่วทุ่ง

2) กลุ่มที่ขอแปรญัตติแก้ไขชื่อเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ประกอบด้วย นายกำพล ภูมณี นางนิพัทธา อมรรัตนเมธา นายระวี กิ่งคำวงศ์ และ นายเสรี สุวรรณภานนท์

3) กลุ่มที่ขอแปรญัตติแก้ไขชื่อเป็น “กระทรวงการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม” ประกอบด้วย นายวิทยา มะเสนา นายประสิทธิ์ ปทุมรัตน์ และนายชงค์ วงษ์จันทร์

4) กลุ่มที่ขอแปรญัตติยืนยันชื่อ “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ตาม คณะกรรมาธิการวิสามัญ คือ นายผ่อง เล็งอี่ นายปราโมทย์ ไพรชนม์ และ นายจำเริญ จิตรธร

5) ผู้ที่ขอแปรญัตติแก้ไขชื่อเป็น “กระทรวงวัฒนธรรมและศาสนา” คือ พลอากาศเอก กานต์ สุระกุล

6) กลุ่มที่ขอแปรญัตติตัดหมวด 17 หรือ “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ออก โดยให้ย้ายหน่วยงานต่างๆ ไปอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการตามเดิม ยกเว้น “สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ให้ย้ายไปหมวด 21 ว่าด้วยหน่วยงานที่ไม่สังกัดกระทรวง ทบวง ประกอบด้วย พลตรีอินทรีรัตน์ ยอดบางเตย นายวัลลภ ตั้งคนานุรักษ์ นางระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช นายการุณ ไสงาม นายมนตรี ลินทวิชัย นางประทีป อึ้งทรงธรรม นางเดือนใจ ดีเทศน์ นายสนิท จันทรวงศ์ และ นายสมควร จิตแสง

การอภิปรายในหมวดนี้กรรมาธิการ เสียงข้างน้อยได้เป็นผู้อภิปรายสนับสนุนคำขอแปรญัตติสงวนความเห็นการแก้ไขชื่อเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม” ก่อน*

* ตามธรรมเนียมปฏิบัติกรรมาธิการพิจารณากฎหมายของรัฐบาลไทย กรรมาธิการที่ขอแปรญัตติสงวนความเห็นจะได้รับอนุญาตให้อภิปรายก่อน จากนั้นก็จะเป็นผู้ที่ขอแปรญัตติคนอื่น

ซึ่งผู้อภิปรายคนแรกคือ นายบุญเลิศ ไพรินทร์ โดยให้เหตุผลสนับสนุนว่า สังคมไทยปัจจุบันเกิดปัญหาเรื้อรังมากมาย ทั้งอาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณี การพนัน การคอร์รัปชัน ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากคนขาดคุณธรรมและศีลธรรม และสาเหตุประการหนึ่งคือการไหลบ่าของลัทธิบริโภคนิยมอย่างรวดเร็วในสังคมไทย ทำให้เกิดการบริโภคอย่างล้นเหลือเกินความจำเป็น เกิดการแข่งขันบนความเห็นแก่ตัว ทั้งนี้ก็เพราะสังคมไทยขาดเกะกำบังคือคุณธรรมและศีลธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องปฏิวัติคุณธรรมและศีลธรรมกลับมาสู่สังคมไทย ที่ผ่านมารัฐไม่ให้ความสำคัญที่จะสนับสนุนหน่วยงานด้านคุณธรรมและศีลธรรมคือศาสนาซึ่งเป็นหน่วยงานที่จะอบรมกล่อมเกลาจิตใจคนในสังคม ให้มีแผนงาน โครงการ และงบประมาณ ส่วนใหญ่รัฐจะให้ความสำคัญเพียงเรื่องเพื่อปากท้อง(เศรษฐกิจ)และการพัฒนาสมองและร่างกาย(การศึกษา) ให้ความสำคัญในเรื่องจิตใจ เรื่องคุณธรรมศีลธรรมน้อยมาก มีเพียงกรมการศาสนาเท่านั้นซึ่งเล็กมากที่เป็นหน่วยคอยสนับสนุนให้องค์กรทางด้านศีลธรรมคุณธรรมทำหน้าที่ซึ่งไม่เพียงพอต่อภารกิจอันสำคัญและใหญ่หลวงของสังคมได้ เพราะฉะนั้นเพื่อแก้ปัญหาที่กำลังรุมเร้าสังคมไทยตามที่กล่าวมาข้างต้น รัฐจึงต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตใจ คือการส่งเสริมคุ้มครองศาสนาทุกศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่มีคนไทยนับถือถึง 94.75 เปอร์เซ็นต์ ที่รัฐตั้งหรือกำหนดชื่อกระทรวง ทบวง กรม นั้น เรากำหนดตามภารกิจหลักหรือหน้าที่ส่วนใหญ่ของกระทรวงนั้น เมื่อทางด้านพระพุทธศาสนาหรืองานพัฒนาด้านจิตใจยิ่งใหญ่และกว้างขวางครอบคลุมประชาชนเกือบทั้งประเทศ เราควรจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีหน่วยงานระดับกระทรวงที่จะมีแผนงาน โครงการ และงบประมาณมากพอที่จะส่งเสริมการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้หยั่งรากลึกกลงไปถึงคน 59.69 ล้านคน เมื่อเราตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากพุทธศาสนาแล้วศาสนาต่างๆ ต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเพิ่มขึ้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่โชคดีที่เราทุกศาสนาอยู่ร่วมกันมาด้วยสันติสุขและสันติภาพมาตลอด การที่เราจะนำเอาหน่วยงานที่ส่งเสริมสนับสนุนและปฏิวัติคุณธรรมศีลธรรมกลับมาสู่ประชาชนทั้ง 63 ล้านคนนั้น ผมคิดว่า เป็นบุญมากกว่าเป็นบาป เป็นความสมานความรักสามัคคีมากกว่าเป็นการบ่มเพาะความแตกแยกดังที่คนไม่เข้าใจเป็นห่วง ซึ่งจะทำให้สังคมไทยสามารถเดินไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และศีลธรรมกลับมา (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 113-116)

ผู้อภิปรายคนต่อมาคือนายสมเกียรติ ศรีลัมภ์ ซึ่งได้อภิปรายเหตุผลสนับสนุนชื่อ "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม" ว่า สถาบันพระพุทธศาสนานั้นเจริญรุ่งเรืองคู่กับประเทศไทยมาเป็นระยะเวลาช้านาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 1 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ตรัสว่า "พระองค์จะตั้งใจอุปถัมภ์ จะยกยอพระพุทธศาสนา จะ

ป้องกันขอบขันทสี่มา จะรักษาประชาชนและมนตรี" พระราชดำรัสพระบรมราชาโฆวาทนี้แสดงให้เห็นว่าท่านพร้อมที่จะปกป้องและยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ แม้พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ก็ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" นั้นหมายถึงว่าพระองค์ทรงใช้หลักธรรมคือทศพิธราชธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องค้ำประกันประชาชน สังคมไทยจึงพบความสุขความเจริญภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระองค์ รัชกาลทุกสมัยทุกพระองค์ตั้งแต่สุโขทัย อยุธยา จนกระทั่งถึงองค์ปัจจุบันจะมีวัดประจำรัชกาล นั้นหมายถึงว่าพระองค์ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนา สร้างถาวรวัตถุในทางพระพุทธศาสนา ประชาชนไทยทั้งประเทศเมื่อไปอยู่ที่ไหนก็จะสร้างวัดในหมู่บ้านนั้น เราจึงมีวัดกว่า 30,000 วัดที่เกิดขึ้นจากศรัทธาของประชาชน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของสังคมไทยมาโดยตลอด ถ้าเราดูเรื่องบุคลิกภาพ กิริยามารยาทของคนไทยไม่ว่าจะเป็นความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาทั้งนั้น โบราณสถาน โบราณวัตถุที่เรายกย่องเชิดชูเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว ก็ได้มาจากศิลปะในทางพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นสังคมไทยจึงเป็นสังคมที่มีรากฐานและวัฒนธรรมจากพุทธศาสนาทั้งสังคม

เมื่อเรามาดูกระทรวงที่กำลังจะตั้งขึ้น 20 กระทรวง ก็จะเห็นว่ากระทรวงที่อำนวยความสะดวกในชีวิตร่างกายมีถึง 19 กระทรวง มีเพียงกระทรวงเดียวที่จะให้ความยึดมั่นและมั่นใจทางศีลธรรมจริยธรรมหรือกระทรวงที่จะดูแลทางด้านจิตใจ คือ กระทรวงพระพุทธศาสนา หลังจากเราเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มา สถาบันพระมหากษัตริย์ไม่ได้มีส่วนในการใช้งบประมาณ(ของรัฐ)ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ และรัฐก็ปล่อยให้เลอะเลือนสถาบันพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน ให้พุทธศาสนาอยู่อย่างไรการดูแลตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่สังคมไทยยังใช้งานพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเราเอาหน้าที่ศีลธรรมออกจากระบบการศึกษา หลังจากนั้นมาเด็กเยาวชนก็ห่างไกลจากพุทธศาสนา ความรู้สึกชีวิตปัญหาเสพติดอะไรต่างๆ ก็เกิดขึ้นมากมาย ปัจจุบันนี้เริ่มมีชายคาของพุทธศาสนาที่เคยเบิกบานเขียวข่มให้คนได้พึ่งพาอาศัยเดี๋ยวนี้เริ่มแห้งเหี่ยว มีเพียงคนเข้าไปอาศัยชายคาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ แต่ไม่มีการดูแล พระพุทธศาสนามีบุคลากรในทางสงฆ์ 300,000-400,000 รูป มีผู้บริจาคเงินมากมาย มีวัดวาอารามกว่า 30,000 วัด แต่ขาดระบบการจัดการที่ดี ดังนั้นเราจึงควรมีหน่วยงานธุรการในการจัดการพระพุทธศาสนาระดับกระทรวง ข้าราชการพลเรือนมี 300,000 กว่าคน เราตั้งกระทรวงให้เขา 20 กระทรวง ส่วนพระมี 300,000-400,000 รูป ก็ควรมีกระทรวงคอยดูแลสนับสนุนพระแล้วพระจะดูแลประชาชนอีก 62 ล้านคน ซึ่งผลประโยชน์ก็จะเกิดแก่ประชาชนและสังคมไทย ชาวคราวความเสื่อมทรามต่างๆ ที่เราเห็นกันอยู่เป็นประจำนั้น ไม่ได้

เกิดจากความเสื่อมในทางพุทธศาสนา แต่เสื่อมจากสภาพสังคมไปอาศัยพระพุทธศาสนา เพราะทุกวันนี้คนที่เข้าไปในพระพุทธศาสนาเป็นพวกที่พระพยอมท่านพูดไว้ คือ "อกหัก หลักลอย คอยงาน สंहารโรย ยามที่แข็งแรงไม่มีใครเข้าบวชช่วยงานพระศาสนา แต่เมื่อมีปัญหาในชีวิตจึงเข้าไป" พระศาสนาจึงเป็นที่รองรับ เมื่อเป็นสิ่งที่รองรับปัญหาก็ต้องเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นเราจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีหน่วยงานที่เหมาะสมเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนพระพุทธศาสนา หลายคนมีความรู้สึกว่าการตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาจะเกิดความแตกแยก เกิดความรู้สึกไม่สบายใจต่อศาสนาอื่น สิ่งเหล่านี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นเพราะที่ผ่านมาพุทธศาสนาก็อยู่ร่วมกับศาสนาต่างๆอย่างสงบร่มเย็น เพราะเป็นการตั้งเพื่อที่จะจัดการดูแลพระพุทธศาสนาให้มีการพัฒนาขึ้น ผมจึงขอร้องเพื่อนสมาชิกทั้งหลายได้ทำบุญให้แก่พระพุทธศาสนา โดยการจัดตั้งองค์กรที่จะช่วยเป็นหน่วยงานธุรการมาปรับปรุง พัฒนา สร้างสรรค์พระพุทธศาสนา ซึ่งทำคุณประโยชน์มหาศาลให้กับประเทศเรามาเป็นเวลายาวนาน (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 117-122)

กลุ่มที่อภิปรายสนับสนุนการขอแปรญัตติลำดับต่อมาคือกลุ่มที่ขอตัด "กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม" ออก โดยมีนายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ เป็นผู้เริ่มอภิปรายก่อน ซึ่งได้อภิปรายเหตุผลสนับสนุนว่า แต่เดิมการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรมอยู่ในพื้นฐานเดียวกัน และอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการมายาวนาน กระทั่งได้เกิดมีการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ขึ้นมา ได้มีการแบ่งหน่วยงานที่สำคัญออกเป็น 4 คณะ คณะที่ 1 เรียกว่าคณะกรรมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะที่ 2 เรียกว่าคณะกรรมการวางแผนนโยบายการศึกษา คณะที่ 3 เรียกว่าคณะกรรมการอุดมศึกษา และคณะที่ 4 เรียกว่าคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรมนี้จะประกอบไปด้วยบุคคล 39 คน และหลากหลายศาสนาเข้ามาบริหารงานด้านการศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งรวมทั้งพระสงฆ์และมหาเถรสมาคม ทำให้พระสงฆ์องค์เจ้าโดยเฉพาะมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราช มีความรู้สึกห่วงใยว่าการที่พระพุทธศาสนานั้นได้เป็นศาสนาที่ปกครองกันเอง ดูแลกันเองมาโดยตลอด เมื่อมีคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งประกอบด้วยคนต่างศาสนาอาจจะทำให้การบริหารงานพระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความลำบาก เพราะเมื่อมหาเถรสมาคมจะออกคำสั่งหรือสมเด็จพระสังฆราชจะลิติตอะไรก็ตามจะต้องผ่านคณะกรรมการชุดนี้จึงไม่เหมาะสม ด้วยความดำริเช่นนี้ทางมหาเถรสมาคมและคณะสงฆ์จึงพยายามที่จะแยกตัวออกมาจากกระทรวงศึกษาธิการ จนกระทั่งมีการออก พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่จึงมีการแยกกรรมการศาสนาและวัฒนธรรมออกจากกัน และเมื่อมีการร่าง พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ใหม่ ซึ่งกำลังพิจารณาอยู่ นี้ จึงมีชื่อ "กระทรวงวัฒนธรรม" เมื่อดึงเอาศาสนาออกมา ดึงเอาวัฒนธรรมออกมาจากกระทรวงศึกษาธิการ

โดยมาตั้งกระทรวงใหม่ ผมสนใจมากกว่า จะเหมาะสมหรือ กระทรวงหนึ่งเรียกว่า “กระทรวงวัฒนธรรม” วัฒนธรรม แปลว่าวิถีชีวิต ก็มีคนตั้งคำถามว่า ศาสนากับวัฒนธรรมอันไหนมาก่อนกัน อันไหนสำคัญกว่ากัน ซึ่งกรรมวิธีการก็คงตระหนักในประเด็นนี้เช่นกันจึงได้มีมติออกมาเป็น “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ตามร่างที่เรากำลังพิจารณาอยู่ โดยเพิ่มสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ขึ้นมาอีก 1 สำนัก ให้มีความสมดุลมากขึ้น แต่ผมก็เห็นว่าไม่ค่อยเหมาะสม ไม่ค่อยควร เมื่อเราโยกไปถึงคณะกรรมการเดิมที่เรียกว่า คณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรม พระสงฆ์ท่านก็ไม่สบายใจเพราะต้องไปอยู่ภายใต้กรรมการ 39 คน ที่ผมอภิปรายข้างต้น คล้ายกับท่านบอกว่าเราก็ปกครองกันเอง ดูแลกันเองมาตลอด แล้วจะนำท่านมาอยู่ภายใต้กระทรวงใหม่อีก ผมมองว่าฝ่ายพุทธจักรจะมาอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของฝ่ายอาณาจักรจะเหมาะสมหรือ ภายใต้กระทรวงใหม่นี้แม้ท่านจะเรียกกระทรวงพระพุทธศาสนาก็ตาม หรือเป็นกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมก็ตาม พระสงฆ์ท่านต้องผ่านการบังคับบัญชาท่าน 3 ชั้น คือ 1) นายกรัฐมนตรี 2) คณะรัฐมนตรี 3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เห็นไหมครับ 3 ชั้นนะครับที่พระสงฆ์องค์เจ้าต้องฝ่าด่านออกไป นี่คือนี่ที่ผมเห็นว่าไม่เหมาะสม และผมรับไม่ได้ แต่ถ้าเพื่อนสมาชิกเห็นว่าควรจะคงกระทรวงด้านวัฒนธรรมไว้อยู่ ผมยินดีจะถอนการแปรญัตติที่จะไม่ตัดกระทรวงนี้ออก แต่ยินดีคงตามร่างเดิมตั้งแต่ต้นที่มาจากสภาผู้แทนราษฎร คือ “กระทรวงวัฒนธรรม” แต่ผมไม่อยากจะศาสนาอยู่ภายใต้อาณาจักร ผมอยากให้ย้ายการพระศาสนาหรือพระพุทธศาสนาไปอยู่ในหมวด 21 ที่ว่าด้วยส่วนราชการไม่สังกัดกระทรวง และสำนักนายกรัฐมนตรี น่าจะเหมาะกว่า เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือพระสงฆ์ท่านมีคนดูแลท่านเพียง 1 คน หรือ 1 ชั้น คือ นายกรัฐมนตรี

ส่วนประเด็นต่อมา เมื่อเราโยกสำนักพระพุทธศาสนาฯ มาอยู่ส่วนราชการที่ไม่สังกัดกระทรวง และสำนักนายกรัฐมนตรีแล้ว ถ้ามว่ากรมการศาสนาจะอยู่ที่ไหนเพราะกรมการศาสนาดูแลทุกศาสนาให้เกิดความสมานฉันท์ ให้เกิดความรุ่งเรือง ให้เกิดความเมตตากรุณาต่อกัน ผมเห็นว่ากรมการศาสนานั้นควรจะอยู่ในกระทรวงวัฒนธรรมตามร่างเดิมจะเหมาะสมกว่า ไม่ควรที่จะเอากรมการศาสนาทั้งหมดโยกไปอยู่ในสำนักพระพุทธศาสนาฯ จะเกิดการเหลื่อมล้ำกันระหว่างศาสนา ซึ่งไม่เหมาะสมไม่ควรอย่างยิ่ง โดยสรุปผมยินดีจะถอนคำแปรญัตติ แต่ขอกลับไปร่างเดิมคือให้มีกระทรวงวัฒนธรรมภายใต้เงื่อนไขว่าให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไปอยู่ในหมวด 21 มาตรา 46 เป็นส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงหรือทบวง พร้อมทั้งกรมการศาสนาให้คงอยู่ในกระทรวงวัฒนธรรมตามร่างเดิม (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 126-129)

ผู้ที่อภิปรายสนับสนุนการขอแปรญัตติขอตัด “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ออก คนต่อมาคือ พลตรีอินทพันธ์ ยอดบางเตย ซึ่งได้อภิปรายเหตุผลสนับสนุนว่า ในฐานะ

ที่เป็นชาวพุทธคนหนึ่งซึ่งเติบโตมาจากวัด ผมเห็นว่าสิ่งที่เราจะต้องทำงานให้กับพระพุทธศาสนา ก็คือเราจะดำรงคงพระพุทธศาสนาให้อยู่กับประเทศชาติของเราอย่างไรบ้าง ต้องขอขอบคุณกรรมาธิการวิสามันท์ที่ท่านได้คำนึงถึงพุทธศาสนาได้ดำริให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นมา นับว่าเป็นสิ่งที่ เป็นบุญกุศลที่ท่านได้สร้างไว้ การที่เราเป็นพุทธมามกะนั้นคงจำได้ว่า เมื่อครั้งสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พุทธศาสนารุ่งเรืองมากในชมพูทวีป แต่การดำเนินการนั้นก็ได้สิ้นสุดลง พอมาสมัยพระเจ้าลิไทพุทธศาสนาก็กลับมารุ่งเรืองมากในสมัยสุโขทัย ปัจจุบันเราคงไม่สามารถที่จะทำให้อุบัติแบบนั้นได้อีก ในวันนี้ผมกับกลุ่ม ส.ว.ที่มีความเห็นร่วมกัน เห็นว่าการที่ทางคณะกรรมการนำเอาศาสนามารวมกับวัฒนธรรมนั้นน่าจะไปได้ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมย่อมไปด้วยกันได้ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ การที่จะให้พุทธศาสนานั้นมาอยู่ในองค์กรใดองค์กรหนึ่งย่อมที่จะทำงานด้วยความยากลำบาก ถ้าหากว่าผมจะขอถอนคำแปรญัตตินี้ ผมก็ขอถอนบนเงื่อนไขเช่นเดียวกันกับอาจารย์วัลลภ โดยขอให้กลับไปสู่ร่างเดิมแล้วขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไปอยู่ที่หมวด 21 คือส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีอำนาจเทียบเท่ากับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เทียบเท่ากับสำนักงานอัยการสูงสุด น่าจะเป็นหนทางที่ถูกต้อง ชาวพุทธทั่วประเทศก็จะสรรเสริญว่าความคิดริอ่านของวุฒิสภามีแนวทางที่ถูกต้อง สร้างสันติสุขให้กับปวงชน สร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และทุกฝ่ายก็จะได้ประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการดำเนินการของวุฒิสภา (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 129-130)

กลุ่มที่อภิปรายลำดับต่อมาคือกลุ่มที่ขอแปรญัตติแก้ไขชื่อเป็น "กระทรวงการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม" โดยมีนายชงค์ วงษ์พันธุ์ เป็นผู้อภิปราย ซึ่งได้อภิปรายเหตุผลสนับสนุนว่า คำขอแปรญัตติของผมคือ ขอแก้ไขกระทรวงการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม แต่เท่าที่ฟังท่าน ส.ว.วัลลภอภิปราย ผมคิดว่าถ้าที่ประชุมรับอย่างนั้นผมก็ยินดีถอนคำขอแปรญัตติ แต่ก็ไม่แน่ว่าที่ประชุมจะรับหรือเปล่า ผมจึงอยากจะได้เรียนเหตุผลว่าทำไมผมจึงขอแปรญัตติเช่นนั้น คำว่า "กระทรวงศาสนา" หมายถึงเนื้อศาสนา ได้แก่ พระธรรมวินัย คำสอน ศาสนิกต่างๆ รวมทั้งศาสนสมบัติด้วย ถ้าเป็นกระทรวงศาสนานี้หมายความว่าทางฝ่ายอาณาจักรจะเข้าไปบริหารสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด ซึ่งดูแล้วจะเป็นไปไม่ได้และจะมีปัญหาต่างๆ มากมาย แต่คำว่า "การศาสนา" นั้นหมายถึงกิจการศาสนา ซึ่งเป็นไปตามหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 73 ที่กำหนดไว้ว่า "รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น และส่งเสริมให้มีความเข้าใจอันดี เกิดความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกของศาสนาต่างๆ" เพราะฉะนั้นกระทรวงการศาสนา ก็หมายถึงหน่วยงานของรัฐซึ่งเข้าไปทำหน้าที่ให้ความอุปถัมภ์ คุ้มครอง และส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ หน้าที่ของกระทรวงนี้จะได้ไม่ได้เข้าไปบริหารศาสนาโดยตรง ไม่เข้าไปบริหารคณะสงฆ์

หรือศาสนาอื่น ดังนั้นจึงต้องใช้คำว่า "การศาสนา" เพราะหมายถึงการถวายเป็นความอุปถัมภ์พระสงฆ์และให้ความสนับสนุนช่วยเหลือศาสนาอื่นๆด้วย การที่จะใช้ชื่อว่า "กระทรวงพุทธศาสนา" ผมมีความเห็นคล้ายกับท่าน ส.ว.วัลลภ คือกลายเป็นว่าพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ภายใต้การบริหารของฆราวาสตั้งแต่นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี จนถึงปลัดกระทรวง นโยบายต่างๆ ของรัฐบาล เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงอีกไม่มีอะไรแน่นอน นอกจากนั้นการที่ฆราวาสเข้าไปจะเป็นปัญหาต่างๆ มากมาย เหมือนอย่างที่คุณะสงฆ์ที่ท่านได้มีความไม่สบายใจที่มีคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรมคอยควบคุม จนมีความคิดที่จะตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้น เพราะฉะนั้นผมจึงคิดว่าถ้าจะคงไว้ต้องใช้คำว่า "การศาสนา" แต่อีกคำหนึ่งที่ต้องจะใส่เพื่อให้ภารกิจสำคัญของกระทรวงนี้สมบูรณ์ คือคำว่า "วัฒนธรรม" ซึ่งหมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน ถ้าหากว่าจะเอากระทรวงวัฒนธรรมเฉยๆ แล้ว ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรม ก็คงจะต้องมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานนี้ต้องสำคัญเป็นสำนักของคุณะสงฆ์ เป็นสำนักที่เหนือฆราวาส เป็นสำนักที่จะมีพลังสำคัญในการรักษาพระธรรมวินัย ถ้ามีอย่างนี้แล้วกระทรวงพระพุทธศาสนาก็ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องมี เพราะจะเกิดปัญหาต่างๆ อีกมากมาย ส่วนกรรมการศาสนาก็ยังควรมีอยู่ในกระทรวงวัฒนธรรม โดยสรุปแล้วตามที่ผมอภิปรายมานี้หมายความว่า ถ้าจะคงคำว่า "ศาสนา" ในกระทรวงนี้ ขอให้ใช้คำว่า "การศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม" และขอให้มีความคุ้นกันไปกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ไม่ขึ้นแก่สำนักนายกฯ ไม่ขึ้นแก่กระทรวง ทบวง แต่อาจจะอยู่ในกำกับดูแลของท่านนายกฯ โดยตรง หรือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมก็ได้ (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญฯ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 131-134)

ต่อจากนั้น นางนิพัทธา อมรรัตนเมธา ในฐานะผู้แทนกลุ่ม ส.ว. ที่ขอแปรญัตติแก้ไขชื่อเป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ได้อภิปรายเหตุผลสนับสนุนว่าในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีและทุกคนก็ยอมรับว่าทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ถ้าทุกคนเข้าถึงแก่นของศาสนาและนำเอาหลักของศาสนาอื่นๆไปใช้ ในขณะเดียวกันก็เป็นเป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่าประเทศไทยเรามีพี่น้องคนไทยนับถือหลายศาสนา แล้วก็อยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติมาตลอดในประวัติศาสตร์อันยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน ส่วนที่ดิฉันต้องการให้มีคำว่า "พระพุทธศาสนา" ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าหากคนต่างประเทศนึกถึงดินแดนแห่งพุทธศาสนาแล้วนี่ จะนึกถึงประเทศไทยก่อนในฐานะเป็นเมืองพุทธที่มั่นคงที่สุดในโลก เขามองอย่างนี้เพราะอะไร เพราะว่าคนไทย 94.57 เปอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 59 ล้านคน นับถือพุทธศาสนา ถ้าหากว่านับเป็นเปอร์เซ็นต์ของประเทศต่างๆ ที่นับถือศาสนาพุทธแล้ว เมืองไทยเรามีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธเป็นอันดับหนึ่งของ

โลก และที่ตั้งขององค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์ระดับโลกก็อยู่ที่เมืองไทยเรา ขณะเดียวกันเราก็ได้รับการสนับสนุนจากทุกนิกายทั่วโลกให้ประเทศไทยเป็นนาลันทาแห่งที่ 2 นั่นก็คือมหาวิทยาลัยพุทธโลก เพื่อรวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาไว้ที่นี่ แล้วเป็นกำลังหลักในการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาไปทั่วโลก และเมื่อไม่นานมานี้สหประชาชาติได้ให้เกียรติพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลก ยกย่องวันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญของโลก อันเป็นที่ยอมรับกันว่าศาสนาพุทธเป็นที่ยอมรับระดับโลก สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต่างประเทศมองเราให้การยอมรับพุทธศาสนาและประเทศไทย แต่รัฐบาลที่ผ่านมาไม่เคยให้ความสนใจในด้านการที่จะให้มีการศึกษาค้นคว้าธรรมของพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ไม่มีการปลูกฝังหลักธรรมและแก่นแท้ของธรรมลงไปในเด็ก เยาวชน และในประชาชนของเรา ทุกคนเกิดมาเป็นพุทธ ถามว่าเป็นเพราะอะไร เพราะพ่อแม่เป็นพุทธ แต่ไม่รู้ว่าแก่นแท้ของพุทธธรรมคืออะไร เป็นพุทธเพราะว่าเป็นตามๆ กันมา จึงไม่เอาแก่นแท้ของธรรมมาใช้ ซึ่งถ้าหากทุกคนเอาแก่นแท้ของพุทธธรรมมาใช้ เรื่องทุจริตคอร์รัปชัน ชื่อสิทธินายเสียง เรื่องนักเรียนตีกัน เรื่องยาเสพติด เรื่องมั่วอบายมุขเหล่านี้ก็คงจะลดน้อยลงไป ดิฉันอยากเห็นรัฐบาลให้ความสำคัญของพุทธศาสนาให้มีนักการเมืองหรือข้าราชการที่รู้จักเป็นพุทธแท้ มีความเข้าใจลึกซึ้งในแก่นแท้ในหลักการของพุทธ ให้มีการเผยแพร่ศึกษา ค้นคว้าทางด้านพุทธศาสนาให้ถาวรยั่งยืนสืบๆ ไป ไม่อยากให้มีชื่อว่ามีคนนับถือพุทธมากเท่านั้น แต่อยากให้มีการปลูกฝังหลักธรรมเข้าไปในชีวิตจิตใจ แต่เมื่อได้ฟังหลายๆ ท่านอภิปราย ดิฉันคิดว่าถ้าหากไม่เกี่ยวกับ(เปลี่ยน)ชื่อกระทรวงก็ได้ โดยย้ายไปอยู่ในหมวดที่ 21 เป็นสำนักพระพุทธศาสนา ดิฉันก็จะขอถอนคำแปรญัตติ คืออย่างน้อยขอให้มีชื่อนี้ไว้ให้โลกเขารู้ว่าเมืองไทยเราที่เขาเชื่อถือเป็นหนึ่งในเรื่องพุทธศาสนานั้นมีองค์กรนี้อยู่ ไม่ใช่ปล่อยให้พระเท่านั้นที่เผยแพร่ธรรมหรือเทศน์ไป แต่พุทธศาสนิกทุกคนต้องช่วยกันปลูกฝังโดยการเผยแพร่และให้การศึกษา ค้นคว้า เราต้องเป็นหลักเพราะว่าเรามองเราเป็นเมืองพุทธที่มั่นคงที่สุดในโลก (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 134-136)

ต่อมา นายเสรี สุวรรณภานนท์ ได้อภิปรายเพิ่มเติมว่า เดิมทีแนวคิดในการที่จะให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดที่จะให้ตราในรัฐธรรมนูญว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาตินั้น ตอนเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญก็มีความกังวลใจว่าถ้าเขียนไปแล้วอาจจะมีข้อขัดข้องหรือปัญหาในเรื่องของพี่น้องคนไทยที่นับถือหลายศาสนา เพราะฉะนั้นในมาตรา 73 ของรัฐธรรมนูญก็เลยต้องบัญญัติว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เพราะขณะนั้นต่างกังวลใจกันว่ายังไม่น่าจะบัญญัติเป็นศาสนาประจำชาติเพราะห่วงในเรื่องของความแตกแยกต่างๆ นานา แต่พอมาบัดนี้แนวคิดดังกล่าวนั้นก็เริ่มจะเปลี่ยนไป เนื่องจากพิจารณาจากเหตุผลทั้งหลายทั้งปวงแล้ว ขณะนี้เรากำลังพิจารณาในเรื่องของกฎหมายการจัดตั้ง

กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารจัดการไม่ใช่เรื่องที่จะแตกแยก และก็เป็นส่วนที่จะต้องให้ความสำคัญคนไทยทุกศาสนา ก็เลยเห็นว่าการจะดำเนินการให้มีระบบราชการที่ดูแลเรื่องศาสนานั้นน่าจะถึงเวลาแล้วที่ควรต้องมีการบริหารจัดการ เนื่องจากผู้นับถือศาสนาพุทธนั้นมีจำนวนถึง 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ของคนไทยทั่วประเทศ ศาสนาพุทธนั้นเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ 300,000-400,000 รูป เกี่ยวข้องกับแม่ชี เกี่ยวข้องกับสามเณร เกี่ยวข้องกับเด็กวัด เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ และอื่นๆ อีกมากมาย ในระยะเวลาที่ผ่านมาพระพุทธศาสนาถือเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเรา แต่เราแทบจะไม่ให้ความสำคัญหรือให้ความสำคัญน้อยมาก เราให้ความสำคัญเพียงตอนที่เราก่อเกิดมาและบอกว่านับถือศาสนาพุทธ เราให้ความสำคัญเพียงตรงที่ว่าเวลาดำรงอยู่ในสังคมแล้วเราบอกว่านับถือศาสนาพุทธ แต่ในการอบรมสั่งสอนนั้นเราแทบจะไม่ได้ให้ความสำคัญเลย เพราะฉะนั้นนี่คือความจำเป็นและน่าจะถึงเวลาที่จะมีหน่วยงานบริหารจัดการ บุคลากร รวมถึงทรัพย์สินต่างๆ ของพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ยอมรับ ไม่ใช่แต่คนไทยเท่านั้น ถ้าหากว่าดูวาระการประชุมของสหประชาชาติก็จะเห็นว่ามีประเทศต่างๆ ที่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่ บังคลาเทศ ภูฏาน กัมพูชา ศรีลังกา ซิลี ไชปรัส ไชล์เลน อินเดียน อินโดนีเซีย ลาว มัลดีฟส์ มองโกเลีย จีน พม่า เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ไปรดุกเกส เกาหลี และอีกหลายประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้นับถือศาสนาพุทธนั้นไม่ใช่แค่ประเทศไทย ดังนั้นเราน่าจะสร้างกระบวนการบริหารงานด้านศาสนาพุทธให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก เราต้องช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรให้ประเทศไทยเรานั้นเป็นศูนย์รวมของผู้นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อมีแนวคิดดังกล่าวแล้วผมจึงเห็นว่าถึงเวลาที่จะมีกระทรวงพระพุทธศาสนา ซึ่งจะหมายความรวมถึงวัฒนธรรมไทยด้วยตามที่ผมและสมาชิกฯ ได้เสนอคำแปรญัตติ แต่อย่างไรก็ตามในความคิดดังกล่าวก็ยังมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งผมก็ได้พยายามปรึกษากรรมาธิการ ดังนั้นเพื่อหาข้อยุติอย่างที่ท่านสมาชิกหลายท่านเสนอ และเพื่อเป็นทางสายกลางเพราะเราต่างนับถือพุทธศาสนาแล้วก็ยกย่องศาสนาอื่นด้วย แทนที่เราจะมาเอาแพ้ชนะว่าจะต้องมีกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหรือไม่ จึงอยากจะปรึกษาประธานคณะกรรมการและคณะว่า ถ้าหากเป็นไปได้เพื่อให้พระพุทธศาสนายังยืนและมีความเจริญก้าวหน้า จึงขอเสนอว่าถ้าหากเราจะเปลี่ยนชื่อกระทรวงเป็นชื่อในร่างเดิม(ของสภาผู้แทน) แล้วย้ายสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไปอยู่ในมาตรา 46 (หมวด 21) ตามที่ท่านสมาชิกฯ 2,3 ท่าน ได้พูดไปแล้วก็จะทำให้การพิจารณาง่ายขึ้น และคิดว่าน่าจะเหมาะสมที่สุด (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 137-139)

นายพิเชฐ พัฒนโชติ รองประธานวุฒิสภา คนที่หนึ่ง ปฏิบัติหน้าที่ประธานวุฒิสภาได้สรุปว่า เนื่องจากว่ากลุ่มผู้แปรญัตติทั้ง 3 กลุ่มนี้อภิปรายและมีความเห็นสอดคล้องกัน

ซึ่งมีเงื่อนไขว่า ถ้ากรรมการจะโยก (7) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ไปอยู่ในหมวด 21 ก็
จะถอนคำขอแปรญัตติ จึงขอให้กรรมการชี้แจง (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัย
สามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 139)

นายสันติภาพ อินทรพัฒน์ เลขาธิการคณะกรรมการวิสามัญฯ จึงได้ชี้แจง
ว่า ผมเรียนบรรยากาศคดีหนึ่งที่หลายท่านสงสัยว่าทำไมคณะกรรมการเพิ่มคำว่า “กระทรวง
ศาสนาและวัฒนธรรม” พวกเราเองก็เดินสายกลางเหมือนกับท่าน หลังจากที่ยังผู้แปรญัตติหลาย
ท่าน วันที่เรา(คณะกรรมการฯ)ประชุมกันซึ่งมีพระและผู้สื่อข่าวเข้าไปด้วย กรรมการหลาย
ท่านเป็นห่วงว่า ถ้าเรามีกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม ภารกิจของกระทรวงนี้ก็คือดูแลเรื่อง
ศาสนาทุกศาสนาเหมือนที่ท่านเสรีเป็นห่วงไม่ต่างกันเลย นั่นคือข้อเท็จจริง พอหลังจากที่ได้
ประชุมและพิจารณากันแล้ว เราก็ห่วงว่าถ้ามีกรมการศาสนา ภารกิจของกรมการศาสนาก็คือจะ
ต้องทำจุดปัจจัยในการที่จะส่งเสริมพระพุทธศาสนาและของศาสนาอื่นทุกศาสนา หลังจากที่หารือ
กันแล้วกรรมการเสียงข้างมากก็เดินสายกลางว่า ถ้าเป็นปัญหาอย่างนี้เราเพิ่มใหม่ เพิ่มคำว่า
“กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” นั่นคือที่มา ในขณะที่เดียวกันหลายท่านก็บอกว่า ศาสนาพุทธมี
95 เปอร์เซ็นต์ มีประชาชนนับถือมาก เราก็หารือกันว่าเป็นไปได้ไหมให้มีสำนักงานอีกสำนักหนึ่ง
หรือกรมหนึ่งที่รับผิดชอบพระพุทธศาสนาล้วนๆ ไม่ต้องมีศาสนาอื่นเข้ามาปน ซึ่งที่ประชุมคณะ
กรรมการก็เห็นว่าควรที่จะเติม (7) เข้าไป ก็คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ดูแลเรื่อง
พุทธศาสนาอย่างเดียว นั่นคือที่มา หลังจากที่เราเห็นว่ามีปัญหาอยู่หน้ารัฐสภาด้วยส่วนหนึ่ง ผม
เองได้มีโอกาสเข้าประชุมร่วมกับพระสงฆ์ 4 รูป ผมเรียนถามท่านว่า ถ้าเป็นอย่างนี้(มีสำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ) จะเป็นทางออกได้ไหม กรรมการขอเดินสายกลางอย่างนี้ ถ้าไม่ได้จะ
เป็นอย่างไร กรรมการไม่ติดใจในสิ่งที่ท่านสมาชิกฯ ในที่ประชุมส่วนมากเห็นว่า สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาตินี้ควรไปอยู่ในมาตรา 46 ไม่สังกัดส่วนราชการ แต่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี
ในเมื่อไม่มีผู้แปรญัตติตรงนั้นไว้ แต่ถ้าท่านสมาชิกฯ เห็นด้วย กรรมการก็ไม่ปฏิเสธ ใน
ขณะเดียวกันตามที่ท่านสมาชิกหลายท่านบอกว่า ขอให้คงร่างเดิม “กระทรวงวัฒนธรรม” และตัด
“การศาสนาและ” ออก กรรมการก็รับได้ แต่รายละเอียดของการที่จะให้ไปสู่จุดหมายที่ท่าน
สมาชิกฯ พึงประสงค์แล้วเป็นผลดีกับทุกศาสนา ผมต้องขออนุญาตให้อาจารย์ณรงค์ นุ่นทอง ซึ่ง
เป็นกรรมการที่รับผิดชอบร่วมกันในประเด็นนี้ชี้แจงว่ากรรมการรับได้อย่างไร (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 139-141)

นายณรงค์ นุ่นทอง (กรรมการฯ) จึงได้ชี้แจงว่า ผมว่ามาถึงขั้นนี้แล้วก็น่าจะ
จะรวดเร็วขึ้น ผมคงไม่อภิปรายในรายละเอียดและก็คงจะไม่พูดว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญ
อย่างไร เพราะว่าหลายท่านได้พูดไปแล้ว ผมคิดว่าตอนนี้ท่านประธานฯ ควรจะหารือกับผู้สงวนคำ

แปรญัตติเรื่องกระทรวงพระพุทธศาสนา ถ้าท่านเหล่านั้นไม่ตั้งใจ ถอนไปก็จบ กรรมวิธีการก็ยินดีที่จะคืนร่างเดิมไปสู่กระทรวงวัฒนธรรม และย้ายสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งกรรมวิธีการได้ตั้งขึ้นมาเพื่อให้ดูแลงานพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะและก็เป็นหน่วยงานที่ค่อนข้างอิสระที่ปรากฏในมาตรา 39 (7) ตามร่างนี้ ไปอยู่ในมาตรา 46 กรรมวิธีการก็ยินดี ถ้าท่านสมาชิก เห็นว่าควรและเหมาะสม จึงอยู่ที่ผู้สงวนฯ ชื่อกระทรวงเท่านั้น

ผู้ปฏิบัติหน้าที่ประธานวุฒิสภา (นายพิเชฐ พัฒนโชติ รองประธานวุฒิสภา คนที่หนึ่ง) ได้เสนอว่า อยากให้กรรมวิธีการฯ หักให้ชัดเจนเลย เพราะสมาชิก ที่แปรญัตติชัดเจนแล้วว่า ถ้าท่าน(กรรมวิธีการ) เอา (7) ไปอยู่ในหมวด 21 เขายินดีถอน ผมไม่แน่ใจแต่ละกลุ่มที่ขอแปรญัตติไว้ ถ้าท่านไม่มีความเห็นเป็นอย่างอื่น ผมถือว่าท่านถอนในนามทั้งกลุ่มแล้ว

จากนั้นนายณรงค์ นุ่นทอง ได้ชี้แจงต่อว่า ขณะนี้กรรมวิธีการชัดเจนแล้ว ถ้าท่านประธานแน่ใจว่ากลุ่มที่สงวนกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยถอนแล้วกรรมวิธีการก็ชัดเจน ชื่อกระทรวงวัฒนธรรม ก็คือคืนร่างเดิม แล้วก็ยินดีที่จะย้าย (7) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไปอยู่ในหมวดที่ 21 มาตรา 46 เป็นหน่วยงานอิสระขึ้นกับนายกรัฐมนตรี (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญฯ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 139-141)

นายกำพล ภูมณี ได้อภิปรายเสริมว่า ผมได้ติดตามเรื่องนี้มาโดยตลอดด้วยความสนใจเป็นอย่างมาก เรื่องงานพระพุทธศาสนานั้นอย่างที่ท่านสมาชิกวุฒิสภาก็ได้ติดตามเช่นกัน และที่ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งนั้นเพราะได้มีพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาชาวพุทธได้เรียกร้องต้องการที่จะให้คงคำว่า “พระพุทธศาสนา” และคำว่า “ไทย” ไว้ในกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งก็เป็นที่น่าชื่นชมว่าสมาชิกวุฒิสภาทุกท่านก็ได้เห็นความสำคัญของคำว่าพระพุทธศาสนาเช่นกัน ผมเองมีความชื่นชม และก็เห็นสอดคล้องกับแนวความคิดที่เพื่อนๆ สมาชิกฯ ทั้งหลายได้อภิปรายก่อนหน้านี้ ซึ่งตรงนี้ผมก็กราบขอบพระคุณอย่างยิ่ง (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 142-143)

ต่อมานายผ่อง เล่งอี้ ได้อภิปรายว่า ผมเป็นผู้หนึ่งที่ได้เสนอขอแปรญัตติชื่อกระทรวง โดยเพิ่มคำว่า “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” เหตุผลก็เนื่องจากว่าในกระทรวงนี้ยังมีกรมการศาสนาอยู่ ในเมื่อยังมีกรมการศาสนาอยู่ แม้จะเอาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไปอยู่ในมาตราตามที่เจ้าของญัตติเสนอนั้น ก็ไม่ต่างกัน แต่ว่าเนื่องจากมีกรมการศาสนาอยู่ในนี้ ถ้าเราจะใส่คำว่า “ศาสนา” ลงไป ผมคิดว่าเป็นการถูกต้องเพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้เสียแต่อย่างใด ชื่อกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมน่าจะเป็นชื่อที่ดีเป็นมงคล และก็มีทุกศาสนาอยู่ในนี้ ผมคิดว่าเป็นการปลุกจิตสำนึกให้เราตื่นอยู่ว่ามีศาสนา ไม่เสียหาย เราตัดทำไม หรือรังเกียจคำว่า “ศาสนา” ผมเห็นว่าคงไว้เถอะครับ ใช้ชื่อกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม แล้วสำนักงานพระพุทธ

ศาสนาแห่งชาติก็ไปอยู่ต่างหากนั้นก็ไม่มีปัญหา ในฐานะเจ้าของญัตติที่ยืนยันชื่อนี้ (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 143)

นายแก้วสรร อติโพธิ อภิปรายว่า ข้อเสนอของกรรมาธิการ ณ ปัจจุบันนี้คือการกลับไปร่างเดิม คือใช้คำว่า กระทรวงวัฒนธรรม แล้วกรมการศาสนาชื่อเดิมนี้อยู่ในนั้นผมเห็นด้วย ถ้ามองว่าถ้าเดิมชื่ออย่างที่ท่านผู้แปรญัตติยังติดใจว่าให้มีศาสนาไว้นี้ควรหรือไม่ควร ผมคิดว่าสภาผู้แทนฯ เขาก็เข้าใจ เขาตั้งชื่อว่า กระทรวงวัฒนธรรม ตามที่ผมเล่าเรียนมา ศาสนานั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่นำไปสู่ความงอกงามขึ้น ทั้งศิลปะและวัฒนธรรม ฉะนั้นกระทรวงวัฒนธรรมที่ใช้ในที่นี้เป็นความหมายในนัยกว้าง เรื่องศาสนานี้เป็นภารกิจของประเทศไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็เป็นต้นทุนของการดำรงอยู่ร่วมกันของคนไทย จำเป็นต้องมีฝ่ายรัฐเข้ามาช่วยส่งเสริม ประสานงาน ระดมเอาสิ่งดีสิ่งงามแต่ละศาสนาเข้ามาช่วยกันพัฒนาผู้คนในบ้านเมือง อย่าไปติดชื่ออะไรที่เป็นระดับกระทรวง เดี่ยวเป็นปัญหาอีก มาดูเนื้อหาของวัฒนธรรมนี้คลุมถึงศาสนาหรือไม่ (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 149)

โดยสรุปแล้วการพิจารณาในเบื้องต้นเกี่ยวกับชื่อกระทรวงในหมวดที่ 17 นี้ ที่ประชุมวุฒิสภาเห็นชอบให้กลับไปใช้ชื่อตามร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎร คือ กระทรวงวัฒนธรรม ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นให้ย้ายไปหมวด 21 ซึ่งเป็นส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง และให้ไปอภิปรายกันอีกครั้งเมื่อพิจารณาถึงหมวดที่ 21

ต่อมา(ช่วงบ่าย)เมื่อพิจารณาถึงหมวดที่ 21 นายไสว พรหมณี ประธานคณะกรรมาธิการฯ ได้เสนอส่วนที่ย้ายมาต่อที่ประชุมวุฒิสภาว่า มาตรา 46 (2/1) "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่สนับสนุนงานบริหารทั่วไปในกิจการพระพุทธศาสนา และส่งเสริมพัฒนาพระพุทธศาสนาตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ รวมทั้งดูแลรักษาศาสนสมบัติ" และในวรรคสุดท้ายให้เติมว่า "ส่วนราชการตามวรรคหนึ่งมีฐานะเป็นกรมอยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม" ถ้าเห็นว่าไม่เหมาะสมจะให้ไปขึ้นตรงไหนก็สุดแต่ที่ประชุมจะพิจารณา (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 255-256)

หลังจากที่ประธานคณะกรรมาธิการฯ เสนอแล้ว สมาชิกวุฒิสภากลุ่มที่ขอแปรญัตติ ได้แก่ นางนิพัทธา อมรรัตนเมธา นายบุญเลิศ ไพรินทร์ และนายกำพล ภูมณี มีความเห็นว่า ข้อความที่ประธานคณะกรรมาธิการฯ เสนอนั้นผิดจากข้อเท็จจริงที่หารือและตกลงกันในตอนเช้า จึงเสนอให้ยึดความเห็นเดิมที่ตกลงกันไว้ว่าให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นแนวคิดที่ชาวพุทธและคณะสงฆ์รับได้ โดยนายสันติภาพ อินทรพัฒน์ เลขาธิการคณะกรรมาธิการ ได้ให้

เหตุผลว่า จากการหารือกันกับผู้ขอแปรญัตติมีข้อเสนออยู่ 2 ทาง ทางหนึ่งให้ไปอยู่มาตรา 46 และขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี อีกทางหนึ่งให้ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม แต่เหตุผลที่สรุปตามที่ประธานคณะกรรมการการเสนาอภีร์เนื่องมาจากหลายท่านเป็นห่วงและตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าไปอยู่กับนายกรัฐมนตรีจะไม่มีหน่วยงานรองรับ(ในระดับภูมิภาค) แต่ถ้าไปขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม จะมีเครื่องมือเครื่องมือและสามารถสนองตอบภารกิจของคณะสงฆ์ได้เลย แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็บอกว่าให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีเลยได้ไหม ซึ่งก็แล้วแต่ที่ประชุม จะออกมารูปแบบใดคณะกรรมการฯก็ไม่ขัดข้อง (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 258)

นายบุญเลิศ ไพรินทร์ ได้เสนอว่า ผมหาทางออกให้แล้วว่า ถ้าขึ้นตรงต่อนายกฯ จะไม่มีปัญหาแล้ว เพราะว่าผมได้หารือกับเลขาธิการกฤษฎีกาแล้วว่าหาทางออกโดยการเขียนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้เชื่อมโยงไปยังวัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมอำเภอ เราจะเปลี่ยนจากศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ เป็นวัฒนธรรมจังหวัด วัฒนธรรมอำเภอ ก็เชื่อมกันได้โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องห่วงว่าจะบริหารไม่ได้ จึงขอยืนยันว่าให้ไปขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรี (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 258-259)

ต่อมา นายแก้วสรร อติโพธิ ได้อภิปรายเหตุผลสนับสนุนเพิ่มเติมว่า ปัญหาที่พี่น้องมาชุมนุมข้างนอกนี้ สิ่งที่ทำนั้งหลายต้องการก็คือการทำนุบำรุง(พุทธศาสนา)โดยจริงจังกว่าที่เป็นอยู่ ที่นี้การดูแลโดยจริงจังที่เป็นอยู่นี้ ถ้ามองว่ารัฐจะมีอำนาจได้แค่ไหน คำตอบก็อยู่ที่กฎหมายคณะสงฆ์ เพราะฉะนั้น ข้อที่ 1 รัฐจึงเข้ามาสนับสนุนงานบริหารทั่วไป ก็หมายถึงทั้งคนและงบประมาณ แล้วสนับสนุนอะไรอีก สนับสนุนการส่งเสริมและพัฒนาพระพุทธศาสนา ทั้งหมดนี้ต้องเป็นไปตามกระบวนการในกฎหมายคณะสงฆ์ ก็คือจะต้องอาศัยงานปกครองสงฆ์ที่มีอยู่ก็คือมหาเถรสมาคม และที่กำลังดำรงกันอยู่คือมหาเถรสมาคม เพราะฉะนั้นบรรดาพุทธบริษัททั้งหลายจะมีความเห็นเช่นไรก็ต้องอาศัยการปกครองเหล่านั้น แล้วก็เสนอมายังภาครัฐ จะไม่มีพุทธบริษัทที่ไหนไปรุมรัฐมนตรีว่าการ จะเป็นใครอย่าเพิ่งพูดถึงว่าต้องเป็นอย่างไรอย่างนี้ ต้องมาตามทางของกระบวนการคณะสงฆ์ ข้อที่ 2 จะไม่มีรัฐบาลใดหรือพรรคการเมืองใดไปโฆษณาว่าผมจะพัฒนาพระพุทธศาสนาอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเรื่องของการปกครองคณะสงฆ์ที่ดำรงขึ้นมาแล้วก็ขอสนับสนุนจากภาครัฐ นี่คือนิวส์ที่ออกแบบไว้จึงมาอยู่ในส่วนราชการไม่สังกัดกระทรวง วิธีคิดเช่นนี้เคยนำไปใช้แล้วกับการตั้งสำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการเพื่อสนองราชการในพระองค์ แล้วเราก็มองเห็นว่าถ้าอยู่ที่กรมการศาสนาจุดที่เป็นปัญหาคือ กรมการศาสนาซึ่งเป็นหน่วยงานที่อาภัพ ต่อให้อยู่ในกระทรวงวัฒนธรรมก็จะเป็นส่วนงานที่อาภัพที่ถูกเบียดงบประมาณจากกรมอื่น

เพราะฉะนั้นการมาเป็นสำนักตรงนี้วัตถุประสงค์อยู่ที่ต้องการให้เป็นเอกเทศในด้านงบประมาณ แล้วก็ทิศทางที่ป้อนตรงจากคณะสงฆ์มายังฝ่ายโลก ดังนั้นรัฐมนตรีที่ว่าขึ้นตรงต้องเข้าใจว่าไม่ว่าจะเป็นนายกฯ กิติ หรือรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมก็ดี ต่างเป็นผู้รับเอาค่าของงบประมาณต่างๆ แผนงานต่างๆ จากคณะสงฆ์ซึ่งผ่านสำนักเลขานุการฯ ตรงมา แล้วก็ปรึกษารัฐมนตรีคลังให้ได้ไม่ได้ อย่างไร ประเด็นอยู่ที่แค่นั้น จะเป็นนายกฯ หรือรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม เป็นเรื่องของการแบ่งงาน อย่างในอดีต ราชบัณฑิตเดิมอยู่กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ไม่ใช่ว่าการไม่มีสังกัดจะต้องขึ้นกับนายกฯ ทั้งหมด ของนายกฯ คือกิจการในพระมหากษัตริย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ อัยการเกี่ยวกับงานยุติธรรมก็เอามาอยู่กับรัฐมนตรียุติธรรม เพราะฉะนั้นอย่าเข้าใจว่าขึ้นกับใครแล้วคนนั้นเป็นคนกำหนดนโยบาย เป็นเพียงผู้สนองรับคำขอจากคณะสงฆ์ที่ผ่านสำนักเลขานุการฯ มาเท่านั้น จะเป็นนายกฯ หรือรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมก็ไม่มีสิทธิจะไปตำหนิอะไรทั้งสิ้น อาจจะมีการแนะนำกำกับดูแลบ้าง แล้วที่ตรงๆ ซัดๆ ที่สุดก็คือดูแลสำนักนี้ให้ข้าราชการทำงานมีประสิทธิภาพ เลขานุการฯ แยกไปลดย้ายไป โกงกินก็จับเสีย นี่คือหน้าที่หลักของรัฐมนตรีที่ดูแลสำนักนี้ ซึ่งตรงนี้เหลือเพียงประเด็นว่าจะเป็นนายกฯ หรือเป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 259-260)

นายณรงค์ นุ่นทอง กรรมการบริหารฯ ได้แสดงความคิดเห็นว่า เนื่องจากผมเป็นผู้ชี้แจงเมื่อตอนบ่าย แล้วก็บอกว่าที่กรรมการยกมกลับไปร่างเดิมเพราะว่าที่ประชุมจะย้าย (7) ให้ไปอยู่หมวด 21 มาตรา 46 เป็นหน่วยงานอิสระที่ขึ้นกับนายกรัฐมนตรี อันนั้นประการ 1 ซึ่งคิดว่าข้อตกลงนั้นก็คงจะต้องมีอยู่ ประการที่ 2 ผมเข้าใจว่าตอนที่ไปแจ้งกับทั้งพระสงฆ์ และอุบาสก อุบาสิกาที่มาอยู่หน้ารัฐสภาว่าขึ้นต่อนายกรัฐมนตรี แล้วท่านก็กลับไปทั้งหมดแล้ว พอดีก็เข้าจะมาเปลี่ยนไปขึ้นกับกระทรวงวัฒนธรรม ผมว่าทำไม่ได้หรอก ที่นี้ถ้าอย่างนั้นก็แล้วแต่ท่านประธาน ถ้ากรรมการยืนยันว่ามาขึ้นกับนายกฯ ก็ต้องขอความเห็นชอบจากที่ประชุมอยู่ดี (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 265)

จากนั้น นายพิเชฐ พัฒนโชติ รองประธานฯ ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานวุฒิสภา ได้สรุปว่า ตลอดที่เราพิจารณาเรื่องกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม ประเด็นก็คือ เรามีปัญหาว่าจะกลับไปสู่ร่างเดิม(ของสภาผู้แทนฯ) แล้วหลายท่านที่แปรญัตติไว้ก็พร้อมจะถอน ถ้าส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่กรรมการเพิ่มขึ้นมา ไปอยู่ในหมวด 21 คือไปขึ้นกับนายกรัฐมนตรี แต่กรรมการบางส่วนจะสงวนความเห็น หรือที่ประชุมยกขึ้นมาเพื่อพิจารณา อย่างนี้ก็จะไม่เป็นปัญหา ถ้าไม่อย่างนั้นก็กลายเป็นว่า กรรมการไม่ได้เอามติของที่ประชุมมาบัญญัติในกฎหมายก็จะเป็นปัญหา ผมคิดว่าเอาหลักการตรงนี้ก่อน และขอหารือกรรมการ (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญฯ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 267)

นายไฉว พรหมณี ประธานคณะกรรมการฯ ได้ชี้แจงว่า หลังจากการประชุมเมื่อเช้าเสร็จแล้วก็มีคนมาบอกผมตลอดเวลาว่า จะอยู่ตรงนั้นตรงนี้ แม้วินาทีสุดท้ายก็ยังบอกว่าในเจตนารมณ์อย่างนั้น เพราะฉะนั้นเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย ผมในฐานะประธานกรรมการฯ ขออนุญาตถอนการบังคับบัญชาของรัฐมนตรี เป็นของนายกรัฐมนตรี (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 268)

แต่นายวิจิต พูลลาภ ยังไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว และได้อภิปรายเหตุผลว่า ผมเห็นด้วยที่จะให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่ไม่เห็นด้วยที่จะไปขึ้นกับนายกรัฐมนตรี เนื่องจากส่วนราชการที่ไม่ขึ้นกับสำนักนายกฯ หรือกระทรวง ทบวง ขึ้นกับนายกรัฐมนตรี มีมากแล้ว และมีหน่วยงานสำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานประสานโครงการพระราชดำริ และอื่นๆ อีกมากที่ขึ้นกับนายกฯ แต่สำนักงานพระพุทธศาสนาฯ เป็นหน่วยงานที่ใหญ่ เป็นงานละเอียดอ่อน เพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่สัมพันธ์คู่กับชาติไทยเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนไทย มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ คนที่จะมาดูแลจะต้องมีเวลาและอุทิศเวลาทำงานอย่างจริงจังเพื่อศาสนา แต่เมื่อกรมการศาสนาให้ขึ้นกับกระทรวงวัฒนธรรมเพื่อประสานระหว่างสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติกับกรมการศาสนา กรมการศาสนาก็มีหน้าที่ดูแลทำนุบำรุงศาสนาอื่นๆ ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะดูแลพุทธศาสนาโดยตรง แต่ถ้าอยู่คนละกระทรวงหรืออยู่คนละสังกัดการประสานงานระหว่างกรมการศาสนากับสำนักพระพุทธศาสนาฯ ก็ไม่ราบรื่น และก็ไม่สะดวกรวดเร็ว เพราะฉะนั้นผมจึงเห็นว่าควรจะให้ขึ้นกับรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 273)

นายวิบูล แซ่มชื่น (ส.ว.กาฬสินธุ์) อภิปรายว่า ผมสนับสนุนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เพราะเจตนาต้องการให้เป็นหน่วยงานปกครองตนเอง ไม่ได้ขึ้นตรงต่อปลัดกระทรวง ไม่ได้ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เจตนาเป็นอย่างนั้น คือต้องการให้หลักการนี้ให้เป็นสงฆ์ปกครองสงฆ์ และจะอยู่ในกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ ซึ่งจะต้องออกมาอีกทีหนึ่ง ผมคิดว่าตรงนี้อาจจะให้ชัดเจน เพราะถ้าไม่อย่างนั้นจะสับสน หลายหน่วยงานที่ท่านนายกรัฐมนตรีจะสั่งการดูแลก็เคยมีมาก่อน ไม่ใช่ไม่เคยมี ส่วนท่านจะสั่งการอย่างไร จะมอบหมายใครก็ขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรี (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 273)

จากนั้นก็มีส่วนชิกรัฐสภาหลายท่านแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ ประกอบด้วยนายประสิทธิ์ ปทุมารักษ์ พลตรีอินทรีรัตน์ ยอดบางเตย นายปรีดี นีรัญพฤกษ์ นายเสรี สุวรรณภานนท์ และนายสุรชัย ดนัยตั้งตระกูล ประธานวุฒิสภาจึงได้สรุปและเสนอว่า เนื่องจากยังมีประเด็นของอาจารย์สมเกียรติ อ่อนวิมล และ อาจารย์เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ซึ่งไม่เห็นด้วยกับ

การตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงจะให้ทั้งสองท่านอภิปรายกันก่อน แล้วจึงจะมีการลงมติ ถ้าสมมติว่าอาจารย์สมเกียรติแพ้ ก็แปลว่าตรงนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ยังอยู่ในหมวด 21 แล้วเราก็มาลงมติในหมวด 21 ว่าจะให้สังกัดนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 279)

นายสมเกียรติ อ่อนวิมล (ส.ว.สุพรรณบุรี) ได้อภิปรายว่า สำหรับผมเป็นเรื่องใหญ่มากที่สุดในชีวิตของพุทธศาสนาในประเทศไทย ยุ่งไซ้ใหม่ครบศาสนาไปขึ้นตรงหรือสังกัดรัฐมนตรีก็ไม่เอา นายกษาก็ไม่ดี ผิดไปหมดเพราะว่าไม่เคยมีที่พระพุทธเจ้าจะขอสังกัดพระเจ้าอโศกมหาราช มีแต่จะไปรดพระเจ้าอโศกมหาราชเพื่อให้ท่านได้ปกครองอาณาจักรของท่าน โดยใช้ธรรมของพระพุทธองค์ (พออภิปรายถึงตอนนี้ได้มี ส.ว.กำพล ภูมณี ยกมือขออนุญาตท่านประธานและแย้งว่า พระพุทธเจ้ากับพระเจ้าอโศกมหาราชนั้นเกิดคนละสมัยกัน) สำหรับผมศาสนาพุทธนั้นไม่มีเสื่อม ไม่เคยเสื่อมไปจากโลกนี้ เพราะศาสนาพุทธที่แท้จริงนั้นอยู่ในพระไตรปิฎก จะเอามาใช้ให้สังคมเจริญ หรือว่าจะไม่ใช้ หรือจะทำให้มันเพี้ยนจนสังคมเสื่อม นั่นคือความเสื่อมของพุทธบริษัท ผมรับครับว่าพุทธบริษัทเสื่อมจริงๆ ในปัจจุบันนี้ แล้วก็พูดกันอยู่ในวันนี้ แล้วที่ประท้วงกันมานี้ก็คือความเสื่อม คือเสื่อมเพราะว่าสถาบันวัด สงฆ์ พุทธศาสนิกชนเสื่อมไปหมด ศาสนาพุทธอยากจะเป็นศาสนาประจำชาติ ช่วยบอกผมสักวัดหนึ่งซึ่งว่ามีศาสนาพุทธประจำวัดอย่างสมบุญหรือยเปอรเซ็นต์สักก็วัด หรือว่าพระสงฆ์มีสักก็รูปที่เป็นพระสงฆ์ที่นับถือศาสนาพุทธ แล้วปฏิบัติตามพระไตรปิฎกอย่างแท้จริง นี่คือการเสื่อม แล้วเราก็ไม่เข้าใจกัน แล้วเราก็จะกลัวความเสื่อมนี้ด้วยฝากความหวังไว้กับนักการเมือง รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี นักการเมืองทั้งหลายนี้ผ่านบาปมามาก กว่าที่จะได้มีโอกาสคุมงานของพระพุทธเจ้าหรือสาวกของพระพุทธองค์

การที่เราตั้งองค์กรให้นักการเมืองคุมหรือประสาน หรือว่าจะทำให้ศาสนาพุทธดีขึ้นนี่คือความเสื่อมอย่างชัดเจน เพราะพุทธศาสนิกชน พุทธบริษัทที่ไม่รู้ว่าตัวเองกำลังเสื่อม ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกได้วิจารณ์ว่า เวลานี้เสียดายว่าชาวพุทธจำนวนมากไม่เข้าใจในสิ่งที่สำคัญซึ่งเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา ไม่รู้จักพระไตรปิฎก ไม่รู้จักการสังคายนา ไม่รู้จักวิธีรักษาสืบทอดพระไตรปิฎก หรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่าพระธรรมวินัยนั้น... เพราะฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่จะต้องรักษาพระธรรมวินัยไว้ด้วยการเล่าเรียนพระไตรปิฎก แล้วรักษาพระไตรปิฎกไว้ให้อยู่มั่นคงด้วยดี ถ้าเราเห็นความสำคัญของพระไตรปิฎกก็คือเห็นความสำคัญของพระพุทธเจ้า เพราะว่าเรานับถือคำสั่งสอนของพระองค์ ถ้าเรารักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ พระพุทธศาสนาก็อยู่อย่างดีที่สุดเท่านั้นเอง ไม่ต้องการงบประมาณครับ ไม่ต้องการรัฐมนตรี ไม่ต้องการนายกฯ ต้องการอยู่อย่างอิสระ คิดเอง ทำเอง อ่าน คิด แล้วปฏิบัติ ถ้าไม่เข้าใจพระอ่าน

คิด ปฏิบัติแล้วสอนเรา ไม่เห็นต้องใช้เงินเลย ไม่ต้องสร้างโบสถ์ ไม่ต้องสร้างวิหาร ไม่ต้องมาเชิญ นายกรัฐมนตรี เพราะทุกคนกว่าจะได้มาเป็นนักการเมืองต้องผ่านบาปมาเพื่อมามีโอกาสจรรโลง พระศาสนา ผมไม่เอาด้วยหรอก เป็นความเสื่อม เป็นความต่ำของชาวพุทธที่ไม่รู้จักแก้ปัญหาของตนเอง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแก้ในสมัยของพระองค์ที่ทรงใช้พระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญปกครอง พระสงฆ์ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาไม่หิงหวงเดียวดฉันท์ศาสนาอื่น เป็นศาสนาถือเสรีภาพเป็นใหญ่ จึงพลอยทำให้พุทธมามกะไม่ใจแคบ มีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อทุกศาสนา พระเจ้าอโศกทรงเจริญรอยตามวิถีธรรมอันนี้ จึงปรากฏได้ว่าพระราชทานอุปถัมภ์แก่ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาเซน ดาบส อาชีวก บริพาศกเสมอถ้วนหน้ากัน ฉะนั้นเกียรติคุณของ พระองค์จึงไปปรากฏในคัมภีร์ของศาสนานั้นๆ และศาสนาเหล่านั้นก็ถือว่าพระองค์เป็นผู้เลื่อมใส ในลัทธิของตน จริงๆ แล้วความสัมพันธ์ในเรื่องของศาสนานี้ก็ต้องมีการจัดการในหมู่สงฆ์และ ศาสนิกชนกันเองหมด ไม่ใช่เรื่องของรัฐจะเข้าไปยุ่ง การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับรัฐ เป็นเรื่องที่เรากำลังพูดกันอยู่ แต่ศาสนานี้แหละจะครอบคลุมวิถีชีวิตของรัฐ ไม่ใช่ให้รัฐมาจัดการ ศาสนา ตั้งแต่อดีตครั้งพุทธกาลเป็นต้นมาไม่ว่าศาสนาพุทธไปเจริญอยู่ในรัฐใดจะเป็นเป็นราชาธิปไตย จะเป็นสาธารณรัฐ พระพุทธองค์จะทรงสอนให้สาวกของพระองค์ปรับตัวให้เข้ากับรัฐนั้น ไม่ใช่พระองค์จะต้องไปขอว่าพระเจ้าแผ่นดินหรือประธานาธิบดีหรือรัฐมนตรีวิพัฒนธรรมช่วยดูแล สาวกของพระองค์ ไม่มีครับ จัดการกันเองหมด นี่คือการตกต่ำของพุทธศาสนิกชนและพุทธบริษัทที่ไม่รู้ตัวเองกำลังทำผิด กำลังเสกเป่า กำลังรายมนต์คาถา กำลังบั้งหอย

ผมเป็นคนทำชาวไร่ตามความบาปของพระสงฆ์ที่ผมเห็นว่าไม่ใช่มาตั้งแต่ เป็นหนุ่ม การห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมืองปี 2538 เป็นคำสั่งมหาเถรสมาคม... มี มากครับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา และมหาเถรสมาคม ห้ามไม่ให้พระภิกษุ เป็นหมอบทำเสน่ห์ยาแฝดอาถรรพณ์ ห้ามพระภิกษุสามเณรไม่ให้เกี่ยวข้องกับเรื่องราชการของฝ่าย บ้านเมือง ห้ามพระภิกษุเรียกเงินค่าเวทย์มนต์และค่าทดลองของขลัง แต่ก็มีพระใช้ไม้ ใช้หนังสือ พิมพ์ม้วนแล้วตีท้ายทอย เหยียบโหนด แล้วชีวิตจะดีขึ้น นี่คือการเสื่อมครับ แต่ไม่มีใครพูด ถ้า เสื่อมอย่างนี้แล้วจะมาให้คนบาปอย่างฆราวาสอย่างพวกเราหรือนักการเมืองเป็นผู้ประสานหรือ ควบคุมให้เกิดความเจริญได้อย่างไร ผมก็บาปทำผิดศีลตั้งมากมาย ก่อนที่ผมจะได้สัมปทานเช่า เวลาสถานีวิทยุหรือเวลาดาวเทียม ผมจ่ายได้โต๊ะเท่าไร ผมบาปจะตายจะไปคุมพระสงฆ์หรือ ประสานงานให้เกิดความเจริญได้อย่างไร ผมจะไม่มีวันเป็นรัฐมนตรีวิพัฒนธรรมหรือนายกรัฐมนตรี ประเทศนี้เด็ดขาด ถ้ายังมีสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พระจะยอมหรือครับ ด้วยเหตุนี้ผมจึง คิดว่าวิธีที่ดีที่สุดก็คืออยู่อย่างเดิมและปล่อยให้พระและศาสนิกชนตรวจบาปกันเอง ถ้าไม่อย่าง นั้นไม่มีวันที่จะรู้ว่าจะแก้ปัญหาได้อย่างไร ผมเห็นว่าทำไมเราจึงเป็นศาสนาเดียวที่แก้ปัญหาของ

เราไม่ได้ ศาสนาอื่นทำไมเขาช่างโชคดี ไม่ต้องมาขึ้นอยู่กับนักการเมือง ผมจึงค้านและไม่ต้องการให้การเมืองเข้าไปแทรกแซงศาสนาด้วยการตั้งสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ว่านี้ (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 279-285)

ต่อจากนั้นนายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้อภิปรายเหตุผลที่ไม่เห็นด้วยในการตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่า ผมเองเห็นเหมือนอาจารย์สมเกียรติ สิ่งที่อาจารย์สมเกียรติพูดมันสะท้อนอันหนึ่ง คือ ระยะห่างและระยะชิดระหว่างฆราวาสกับบรรพชิตเป็นระยะห่างและระยะชิดกับการเมืองกับวัด ผมคิดว่าอันนี้จะต้องพิจารณาให้ดี ฝ่ายวัดเป็นผู้มีศีลมากกว่าพวกเรา วัดมีสมาธิและมีปัญญามากกว่าพวกเรา พวกเรายอมรับว่าพระท่านมีศีล สมาธิ ปัญญาเหนือพวกเรา แต่ขณะนี้ผู้ที่มีศีล สมาธิ และปัญญา กำลังจะมาขออำนาจฝ่ายโลกให้ช่วย จำเป็นที่อุบาสก อุบาสิกา นักการเมืองผู้มีอำนาจฝ่ายโลกจะต้องเข้าช่วย แต่ระยะห่างและระยะชิดนั้นสำคัญมากว่าจะเป็นแค่ไหน ไม่ใช่เหมือนกับบางคนอ้างมัชฌิมาปฏิปทากลายเป็นประนีประนอม คำว่าเดินสายกลางของพระพุทธเจ้าฉันไม่ใช่หมายความว่าอยู่ตรงกลางระหว่างของ 2 อย่าง มัชฌิมาปฏิปทาไม่ใช่อย่างนั้นเลย ไม่ใช่ที่ว่าฝ่ายหนึ่งจะเอากระทรวงวัฒนธรรม อีกฝ่ายหนึ่งจะเอากระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ตรงกลางก็คือศาสนาและวัฒนธรรม แล้วก็ไปเติมให้ว่า เป็นสำนักงานพระพุทธศาสนา แล้วก็บอกว่านี้คือประนีประนอมทางการเมือง ประนีประนอมทางการเมืองไม่เหมือนมัชฌิมาปฏิปทา มัชฌิมาปฏิปทาต้องเดินด้วยปัญญา มรรคมืองค์ 8 เพราะฉะนั้นถ้าเข้าใจว่ามัชฌิมาคือค่าเฉลี่ยนี้ผิดหมด หรือประนีประนอมทางการเมืองไม่ใช่มัชฌิมาปฏิปทา เมื่อผมเป็นศิษย์ตถาคตคนหนึ่ง พูดตรงๆ เลยนี้เราประนีประนอมไม่พูดความจริง เราประนีประนอมทางการเมืองแล้วไปหลอกเขา เขาอยู่ในกระทรวงวัฒนธรรมดีๆ อยู่ในกรมการศาสนา เสร็จแล้วพอเอาชื่อเขาก็ไม่ได้ ในที่สุดเอาไปอยู่หน่วยงานที่เรียกกันว่าอิสระ ฟังดูดีเหมือนองค์กรอิสระ ขึ้นกับนายกฯ เขาก็ดีใจ แต่พวกเรารู้ไหมครับว่าอันนี้เป็นหน่วยงานเทียบเท่ากับกรมเหมือนราชบัณฑิตยสถาน แต่ตอนนี้เขาก็ดีใจกันไปแล้ว กลับบ้านกันไปแล้ว ผมคิดว่าเราต้องพูดความจริงกัน ถ้ามีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้ว คนไทย 95 เปอร์เซ็นต์ที่นับถือพุทธ จะไม่ใช่เฉพาะทะเลเบียนบ้าน แต่ทำอะไรที่จะให้คนไทยเข้าวัดปฏิบัติ เข้าหาแก่นแท้ได้อย่างไร มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้วทำให้คนเข้าวัดได้หรือครับ มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแล้วพระกับเณรจะศึกษาเล่าเรียนพระธรรมและอยู่ในวินัยสงฆ์ ปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นได้อย่างแท้จริง มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้วแก่นธรรมซึ่งหมายถึงธรรมชาติ หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ หมายถึงการรับผลจากการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ จะรุ่งเรือง แล้วจะรุ่งเรืองได้อย่างไร มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้วจะมีผู้บรรลุธรรม หมายถึงหมดโลก หมดโกรธ หมดหลง สนใจแต่ศีล สมาธิ และปัญญาได้อย่างไร มีสำนักงานพระ

พุทธศาสนาแห่งชาติแล้วพระจะเลิกสนใจพัตยศ เลิกสนใจสมณศักดิ์ เลิกสนใจอำนาจบริหาร อยากรจะเป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะจังหวัดได้จริงหรือ หรือจะวิ่งเต้นกับรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีที่ดูแลสำนักงานนี้ ผมอยากจะได้คำตอบตรงนี้ ผมต้องบอกว่านี้แหละฝีมือกรรมมาธิการที่ไปประนีประนอม ใสสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พอท่านประนีประนอมลงไปตรงนี้แล้วในที่สุดพอเกิดเรื่องเกิดราวท่านก็เลยต้องย้ายไปตรงนั้น แล้วก็มาเป็นหน่วยงานเทียบเท่ากรม แล้วก็มาทะเลาะกันว่าอยู่กับใคร ผมเห็นใจกรรมมาธิการท่านทำงานมาเหนื่อย แต่ตรงนี้ท่านไม่ได้ใช้ขมขมิมาปฏิบัติ เพราะฉะนั้นผมอยากสรุปตรงนี้ว่า ถ้ากรรมมาธิการตอบผมได้อย่างที่ผมพูดเมื่อสักครู่นี้ คือมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้วคนไทย 95 เปอร์เซ็นต์จะหันมานับถือพุทธจริงๆ เอาแค่ข้อเดียว ถ้าท่านพิสูจน์ให้ผมได้ ถ้ามีสำนักงานแล้วหรือเปลี่ยนชื่อให้ยิ่งใหญ่แล้วคนไทยจะกลับมาหาแก่นธรรม เข้ามาเพื่อที่จะศึกษา เข้ามาเรียนรู้กันอย่างจริงๆ ผมโหวตให้ท่านทันทีเลย (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 286-288)

นายสุรชัย ดนัยตั้งตระกูล (ส.ว.ร้อยเอ็ด) ได้อภิปรายสนับสนุนนายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ว่า ผมไม่อยากจะกล่าวหาอะไรทั้งสิ้นสำหรับท่านกรรมมาธิการ แต่ท่านควรจะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ท่านเพิ่มเติมเข้ามา ผมเห็นด้วยกับอาจารย์เจิมศักดิ์ในกรณีที่ท่านเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับเรื่องสำนักพุทธศาสนา นี้ ตั้งแต่เราเริ่มพิจารณาเรื่องนี้มาผมยังไม่เห็นว่ากรรมมาธิการได้อธิบายถึงสาเหตุถึงเส้นทางไปทั้งหมดของการที่ท่านเพิ่มเติม พวกเรามีหน้าที่กลั่นกรองกฎหมายฉบับนี้ให้ดีที่สุด พวกเราคงไม่มีหน้าที่ที่จะต้องไปประนีประนอม ไปทำความเห็นในสิ่งอื่นนอกจากด้านนิติบัญญัติของเรา (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 289)

ต่อมานายพา อักษรเสือ (ส.ว.ขอนแก่น) ได้อภิปรายว่า ผมได้ฟังท่านสมเกียรติ ท่านเจิมศักดิ์และผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ผมก็เข้าใจ ผมก็เกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับท่าน แต่ขณะนี้ เป็นภาวะหนึ่งที่เราคงต้องตัดสินใจ เราคงจะไปพูดกับพระไว้แล้ว แล้วทีนี้เราจะเอาไปอีกรูปหนึ่ง ผมว่าเราคงตายแน่ ผมเลยต้องลุกขึ้นมาไม่เข้าข้างใครไม่ได้เชียร์ไม่ได้อะไรทั้งนั้น และผมก็เป็นกลางมาตลอด แต่วันนี้เราคงจะปฏิเสธคำพูดของเราที่พูดไปไม่ได้ เราพูดกันแล้วว่าขอเอาไปอยู่กับนายกรัฐมนตรี ผมก็คิดว่าตรงนี้ผมได้รับฟังมานานแล้ว และเป็นความเข้าใจของพระผู้ใหญ่ที่ท่านได้พูดกันมานาน ท่านก็อยากขอไปอยู่ตรงนี้และรัฐบาลก็เปิดทางไว้แล้วแต่ก่อน แล้ววันนี้พวกเราก็ผูกทางของพวกเราเอง แต่คงไม่มีทางไปทางอื่น ผมได้พิจารณาอย่างที่สุดแล้ว ใครจะว่าอย่างไรก็แล้วแต่ ผมคิดว่าทางออกที่เราพูดกันว่าจะไปขึ้นกับนายกฯ นั้นเป็นทางออกที่เราคิดว่าดีที่สุดแล้วและควรไป เพราะอะไร เพราะว่าพระพุทธศาสนากับชาติไทย ความเป็นชาติคือตัวพระ

พุทธศาสนาแท้ๆ ที่บ้านชาติพวกเราขึ้นมาส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่ง แล้วไม่ได้มีความยิ่งหย่อนกว่าอะไร ทั้งสิ้น ให้เกียรติไว้เถอะ แล้วท่านจะทำงานให้กับชาติบ้านเมืองได้ยิ่งใหญ่กว่าเดิมอีกมาก ผมหวังพึ่งบุญพระศาสนานี้เพื่อที่จะกอบกู้ชาติและศีลธรรม วัฒนธรรมของชาติอย่างยิ่ง ผมนึกถึงความเชื่อมโยงของศาสนานี้เข้าไปสู่การศึกษา เข้าไปสู่วัฒนธรรมที่เราเคยพูดกัน ทำอย่างไรสิ่งเหล่านี้จะผูกโยงจะเป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน เอาเถอะครับตรงนี้ศาสนาเราจะเชื่อมหรือไม่เชื่อม หรืออะไร อย่างไร พุทธบริษัทคือผู้ที่จะอุ้มชูศาสนาจะดีหรือไม่ดีอยู่ตรงนี้ ผมคิดว่าภาวะอย่างนี้ผมตัดสินใจแล้วว่า จะต้องขอให้ไปอยู่กับนายฯ (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 290-291)

และนายแก้วสรร อดิโพธิ ได้อภิปรายเพิ่มเติมว่า ผมไม่ทราบว่าเป็นสารัตถะ ผมจะเป็นพุทธศาสนิกชนหรือไม่ แต่ผมออกจากบ้านผมไหว้พระขอให้เดินทางโดยปลอดภัย ขอให้วันนี้ปลอดภัยจากโลภะ โทสะ โมหะ เพราะเป็นสมาชิกวุฒิสภาอะไรล่อหลอกหลายอย่างเสียเหลือเกิน ผมเข้ามาสภาเห็นพระคุณเจ้า อุบาสก อุบาสิกา คนแก่ชรามาจากขอนแก่น จากสกลนคร ปราศรัยด้วยถ้อยคำรุนแรง ผมสลด ผมไม่โกรธ เมื่อพระศาสนาของเราอาการไม่ดีแล้ว ถ้าเป็นพุทธต้องพยายามเข้าใจ ยอมรับในสิ่งที่เขาเป็นอยู่ แล้วก็คิดถึงสิ่งที่เขาคิด ผันตกท่านต้องตากฝน ผมก็เวทนา แต่ผมมาดูตัวผมที่กำลังทำหน้าที่อะไร เราทุกคนกำลังดูแลหน้าที่ในส่วนของภาครัฐ ผมก็พยายามมานั่งอ่านว่าสิ่งที่ท่านเหล่านี้มา ท่านต้องการจริงๆ แล้วเป็นปัญหาบ้านเมืองจริงๆ แล้วมีอะไรใหม่ที่เราควรจะอนุโลมตาม ผมก็ค้น ผมก็อ่าน พระศรีปริยัติโมลีซึ่งเป็นแกนนำคนสำคัญของการเคลื่อนไหวครั้งนี้ ท่านบอกจริงๆ แล้วเมื่อก่อนไม่ได้ตั้งใจเรื่องกระทรวงเลย เพราะคิดว่าถึงจะมีกระทรวง รัฐมนตรีไปนั่งตรงนั้นไม่รู้เรื่องศาสนาก็ไม่มีประโยชน์ กรมการศาสนานั้นเป็นกรมเล็กๆ อากัพ ข้าราชการก็ไม่มีอนาคต กำลังคิดอยากจะมีองค์กระโถนที่จะมาสนับสนุนการบริหารของเรา เลือกลูกคนเก่งๆ เข้ามา เพราะฉะนั้นสิ่งที่ท่านต้องการคืออันนี้ ผมก็มานั่งดูว่าจริงอย่างที่ท่านว่าไหม กรมการศาสนาหรืองานสนับสนุนพระศาสนาที่เป็นอยู่นี้เป็นจริงอย่างที่พระท่านว่า ภาครัฐมิได้ปรับปรุงเท่าที่ควร นี่คือนโยบายที่ท่านต้องการ แล้วผมคิดว่าอนุโลมได้ในทางความคิดผมเห็นด้วยกับอาจารย์สมเกียรติ สนิมเกิดจากเนื้อในต่อให้เป็นสำนักก็ดี เป็นกรมอยู่ที่ไหนก็ตาม อย่างนี้กันว่านี้จะทำให้พระศาสนาฟื้นขึ้นมาได้ แต่เรามีหน้าที่ในภาครัฐที่ต้องสนับสนุนตรงนี้

ข้อแรกที่ผมขอทำความเข้าใจ คือ โปรดคิดถึงสิ่งที่เมื่อครั้งเป็นกรมศาสนาก็ตาม หรือจะเป็นสำนักนี้ก็ตาม งานยังคงเดิม เป็นงานสนับสนุนการปกครองสงฆ์ กิจกรรมของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ต้องคิดเหมือนกับสำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง เราไม่ได้บังคับบัญชาพระมหากษัตริย์ เราถวายการสนับสนุนราชการในพระองค์ ต้องเข้าใจตรงนี้

นี่ไม่ใช่เป็นเจ้านายพระ ไปไล่พระ จับพระ ทางโลกทางธรรมยังแบ่งกันอยู่เหมือนเดิม เป็นแต่เพียงทำให้ส่วนงานที่ไปสนับสนุนการบริหารทั่วไปของสงฆ์ การดูแลศาสนสมบัติ การส่งเสริมเผยแผ่พระศาสนา และต้องการงานบริหาร ต้องการงบประมาณไปสนับสนุน ผมยังวาดภาพว่าในอนาคตถ้าไปอยู่เป็นสำนักต่างหากแล้วได้ข้าราชการดีๆ เก่งๆ คัดเลือกไป แล้วก็ตั้งงานมาเป็นโพธิเจกต์ เป็นเรื่องเป็นราวที่มีค่ามีสาระที่รัฐบาลพอจะสนับสนุนได้ก็เอามาบอกที่สภาเราก็ให้ ก็แค่นั้นเองครับ เป็นการบริหารที่เปลี่ยนไปเท่านั้นเองว่า ต่อไปนี้งานสนับสนุนการปกครองสงฆ์นี้จะได้ไม่ต้องไปหมกแ่กับกรมอื่น ได้รับการแยกแยะมาต่างหาก เลือกคนเก่งๆ เข้าไปแล้วก็ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีสักคนหนึ่งที่จะดูแลโดยตรง นี่เป็นงานที่ภาคฆราวาสภาคทางโลกของเราจะทำได้ แต่ด้านที่สำคัญที่สุดจะไปอยู่ที่การปฏิรูปพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ถ้าได้การปกครองสงฆ์ที่เข้มแข็ง ริเริ่ม แล้วต่อรับด้วยรัฐที่รับฟัง ผมไม่สบายใจอย่างยิ่งที่พระสงฆ์องค์เจ้าท่านต้องเดือดร้อนมาถึงตรงนี้ แทนที่จะส่งคณะไปคุยไปพูดไปจา ให้ท่านเดือดร้อนมา ตรงนั้นครับเกิดปัญหาทั้งหมดเราไม่สามารถพิจารณาโดยอิสระ แต่ในที่สุดเมื่อมาดูในเนื้อหาจริงแล้ว ผมเข้าใจท่าน แล้วก็แก้ให้การบริหารดีขึ้น อย่าไปนึกสรุบนะครับ นี่ไม่ใช่การเอาทางโลกไปปกครองคณะสงฆ์ ทุกอย่างยังคงเดิม แต่ทำให้ส่วนสนับสนุนของรัฐนั้นเฟื่องเสียงขึ้น ถนัดมือขึ้นเท่านั้น และนี่ไม่ใช่การประนีประนอม นี่ไม่ใช่การหลอกลวงใคร (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 292-295)

จากนั้นได้มีสมาชิกวุฒิสภาหลายท่านพยายามขออภิปรายต่อ แต่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ประธานวุฒิสภา (นายพิเชฐ พัฒนโชติ) เห็นว่าทั้งสองฝ่ายอภิปรายได้ครบคลุมพอที่จะตัดสินใจและลงมติได้แล้ว พร้อมทั้งได้มีสมาชิกวุฒิสภาบางท่านเสนอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติ แต่พอจะโหวตลงคะแนนก็มีสมาชิกวุฒิสภาบางส่วนขอให้โหวตลับ (นายนิรัตน์ อยู่ภักดี เป็นผู้เสนอให้โหวตลับ และมีผู้รับรองเกิน 10 คน) แต่สมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่เห็นว่าควรโหวตเปิดเผย ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานวุฒิสภาจึงให้โหวตเปิดเผย โดยประเด็นหรือญัตติที่โหวตลงคะแนนเป็นดังนี้

- ถ้าเห็นด้วยกับกรรมาธิการ ให้มีสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติในมาตรา 46 (2/1) ให้กดเห็นด้วย ถ้าเห็นด้วยกับญัตติของนายสมเกียรติ อ่อนวิมล ที่ไม่ให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้กดไม่เห็นด้วย ซึ่งปรากฏว่ามีสมาชิกวุฒิสภาเห็นด้วย 99 เสียง ไม่เห็นด้วย 14 เสียง งดออกเสียง 9 คน (จาก ส.ว. ทั้งหมดที่เข้าร่วมประชุม) เป็นอันว่าในเบื้องต้นมติที่ประชุมวุฒิสภาเห็นชอบให้มีสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในหมวด 21 มาตรา 46 (2/1)

- อีกประเด็นต่อมา คือ ถ้าเห็นด้วยกับข้อเสนอของกรรมาธิการที่ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นอยู่กั้บนายกรัฐมนตรี ให้กดเห็นด้วย ถ้าไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของกรรมาธิการ ให้กดไม่เห็นด้วย ซึ่งปรากฏว่ามีสมาชิกวุฒิสภาเห็นด้วย 89 เสียง ไม่เห็นด้วย 22

เสียง งดออกเสียง 10 คน (จาก ส.ว.ทั้งหมดที่เข้าร่วมประชุม) เป็นอันว่าที่ประชุมวุฒิสภาเห็นชอบให้สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรี (รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2545 หน้า 297-307)

หลังจากที่ประชุมวุฒิสภาได้พิจารณาและแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ฉบับดังกล่าว(ซึ่งหมายถึงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติด้วย) เสร็จเรียบร้อยแล้ว ประธานวุฒิสภาจึงได้ส่งเรื่องไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้บรรจุและนำเข้าสู่วาระการประชุมสภาผู้แทนฯ ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันอังคารที่ 24 กันยายน 2545 ซึ่งที่ประชุมได้มีการอภิปรายกันอีกค่อนข้างมาก แต่มีเพียง 2 ประเด็นหลัก คือ 1) เห็นควรให้ตั้งกรรมาธิการร่วมระหว่าง ส.ส.กับ ส.ว. เพื่อพิจารณาร่วมกันอีกครั้ง ซึ่งผู้อภิปรายส่วนใหญ่เป็น ส.ส.ฝ่ายค้าน 2) ไม่เห็นควรตั้งกรรมาธิการร่วม ซึ่ง ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้เสนอและอภิปราย แต่ท้ายที่สุดที่ประชุมสภาผู้แทนฯ ก็มีมติไม่ตั้งกรรมาธิการร่วม จากนั้นจึงให้มีการลงมติว่า เห็นชอบกับร่างที่วุฒิสภาแก้ไขหรือไม่ ปรากฏว่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบ จำนวน 334 เสียง ไม่เห็นชอบ 104 เสียง (จากจำนวน ส.ส.ทั้งหมดที่เข้าร่วมประชุมในวันนั้น)

ต่อมาพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ได้อาศัยในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 119 เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2545 ในส่วนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นปรากฏอยู่ในหมวด 21 ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง ซึ่งอยู่ใน (3) "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา ส่งเสริมพัฒนาพระพุทธศาสนาและดูแลรักษาศาสนสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย"

2.1.7 สรุปการพิจารณาของวุฒิสภา

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ในประเด็นเรื่อง "กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม" (หมวด 17) ของวุฒิสภาในตอนยื่นเรื่องขอแปรญัตติหรือช่วงแรกจะเห็นได้ว่า แบ่งเป็นหลายกลุ่ม คือมีถึง 6 กลุ่ม ซึ่งให้ความสำคัญหนักไปที่การเปลี่ยนชื่อกระทรวง แต่เมื่อนำกลุ่มต่างๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันมารวมกันก็จะมีเพียง 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มที่ต้องการให้มีคำว่า "พระพุทธศาสนา"
- 2) กลุ่มที่ต้องการใช้เพียงคำว่า "ศาสนา"
- 3) กลุ่มที่ให้ตัดหมวด 17 (กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม) ออก โดยให้ย้ายหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงนี้กลับไปอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการตามเดิม และย้ายสำนักงานพระ

พุทธศาสนาแห่งชาติไปไว้ในหมวด 21 ว่าด้วยหน่วยงานที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง

และมีเพิ่มอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ได้ยื่นขอแปรญัตติ แต่ขออภิปราย คือ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านทั้งการตั้งกระทรวงที่เกี่ยวกับศาสนาและการตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วย นายสมเกียรติ อ่อนวิมล และ นายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง

แต่หลังจากที่กลุ่มสมาชิกวุฒิสภาผู้ขอแปรญัตติได้อภิปราย รวมทั้งสมาชิกวุฒิสภาหลายท่านได้อภิปราย กลุ่มผู้ขอแปรญัตติ และสมาชิกวุฒิสภาส่วนมาก รวมทั้งกรรมการต่างก็เห็นไปในแนวทางเดียวกันคือให้คืนกลับไปร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎร คือ กระทรวงวัฒนธรรม และให้ย้ายสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไปไว้ในหมวด 21 มาตรา 46 ว่าด้วยหน่วยงานที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง ส่วนประเด็นต่อมาที่มีการถกเถียงกันมากก็คือจะให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นอยู่กับใครระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่จะเห็นด้วยตามแนวคิดเช่นนี้ แต่ก็ยังมีสมาชิกวุฒิสภาอีกหลายท่านไม่เห็นด้วยที่จะตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยเฉพาะนายสมเกียรติ อ่อนวิมล และนายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และขอใช้สิทธิอภิปรายก่อนจะมีการลงมติเมื่อสมาชิกวุฒิสภาทุกกลุ่มอภิปรายครบถ้วนแล้ว จึงมีการลงมติหรือโหวตเสียงลงคะแนน โดยแบ่งเป็น 2 ญัตติ

ญัตติที่ 1 คือ เห็นด้วยที่จะให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในหมวด 21 มาตรา 46 หรือไม่ ปรากฏว่าสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่เห็นด้วย 99 เสียง ต่อ 14 เสียง งดออกเสียง 9 คน

ญัตติที่ 2 คือ เห็นด้วยที่จะให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ปรากฏว่าสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่เห็นด้วย 89 เสียง ต่อ 22 เสียง งดออกเสียง 10 คน

เป็นอันว่าวุฒิสภาเห็นชอบให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยให้ขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรี และเมื่อวุฒิสภานำร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ฉบับดังกล่าวส่งให้สภาผู้แทนราษฎร ทางสภาผู้แทนราษฎรก็เห็นชอบด้วย ต่อมาวันที่ 2 ตุลาคม 2545 จึงได้มีการประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก หน้า 28 เป็นกฎหมายอย่างสมบูรณ์แบบ และถือว่าเป็นวันให้กำเนิดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

แต่ข้อที่น่าสนใจหรือควรตั้งข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ จำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่เข้าร่วมประชุมและโหวตลงคะแนนเสียงในประเด็นนี้มีเพียง 122 คน เท่านั้น จาก ส.ว. ทั้งหมด 200 คน ดังนั้นจึงไม่อาจทราบว่ามีจำนวน ส.ว. ที่เหลืออีก 78 คน จะโหวตอย่างไร ซึ่งอาจจะโหวตเห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ก็ได้ นั่นก็หมายความว่า การเรียกร้องของพระสงฆ์มีฝ่ายนิติบัญญัติเห็นด้วยจำนวนมากซึ่งก็เท่ากับว่ากลุ่มพระสงฆ์ได้เรียกร้องสิ่งที่ถูกต้องนั่นเอง แต่ขณะเดียวกันถ้าจำนวน ส.ว. ทั้ง 78 คน ไม่เห็นด้วยทั้งหมด(ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้) หรือส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ก็แสดงว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเกือบจะไม่ได้เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นอย่างทุลักทุเล แล้วสถานการณ์หรือกลุ่มเรียกร้องจะดำเนินการอย่างไร ก็เป็นประเด็นที่น่าคิดเช่นกัน

จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า การที่วุฒิสภาหรือฝ่ายรัฐตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแทนกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยนั้น แสดงให้เห็นจุดยืนของรัฐ 2 ประการ คือ

1) จุดยืนในเรื่องการบริหารประเทศ กล่าวคือ ถ้าหากมีการตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยจะเกิดความยุ่งยากในการบริหารจัดการเพราะจะทำให้พุทธศาสนาเข้ามาอยู่ภายใต้อาณัติของฝ่ายการเมืองมากเกินไป เพราะเมื่อตั้งเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงการกำหนดนโยบายต่างๆ ย่อมจะมาจากฝ่ายการเมืองหรือรัฐมนตรี อันจะนำไปสู่การเชื่อมโยงให้พระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองอย่างใกล้ชิดมากขึ้น นอกจากนี้หากมีการตั้งเป็นกระทรวง ทางรัฐยังเกรงเรื่องความแตกแยกหรือน้อยเนื้อต่ำใจของศาสนาอื่นๆ อีกด้วย แต่การตั้งเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระเทียบเท่ากรม(เท่ากับกรมการศาสนา) ในแง่หนึ่งก็เป็นเพียงการแยกพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนาหลักหรือศาสนาของคนส่วนใหญ่ออกมาเป็นเอกเทศในการสนับสนุนและบริหารจัดการเท่านั้น

2) เพื่อการแก้ไขปัญหาโดยการประนีประนอม ประเด็นนี้จะเห็นค่อนข้างชัดเจนจากการอภิปรายของสมาชิกวุฒิสภาหลายท่าน และสอดคล้องกับข้อเรียกร้องข้อที่ 2 ของกลุ่มพระสงฆ์ ซึ่งการดำเนินการหรือตัดสินใจดังกล่าวได้นำไปสู่การยุติการชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้ และถ้ามองในแง่หนึ่งจะเห็นว่าเป็นการแก้ไขปัญหที่ต่างฝ่ายต่างได้

2.2 สาเหตุและวัตถุประสงค์ของการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

จากหลักฐาน ข้อมูล และข้อเท็จจริงต่างๆ ที่กล่าวมา สามารถสรุปวิเคราะห์ถึงสาเหตุและวัตถุประสงค์ของการออกมาเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ได้ ซึ่งมีอยู่หลายประการด้วยกัน คือ

2.2.1 ความต่อเนื่องของแนวคิดและความต้องการให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติหรือเป็นหน่วยงานระดับชาติโดยนิตินัย ซึ่งจะเห็นได้จากความพยายามและความต้องการที่จะผลักดันให้รัฐบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปี 2537 และเข้มข้นขึ้นมาอีกในปี 2540 เมื่อครั้งมีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) ซึ่งมีพระสงฆ์และชาวพุทธลงชื่อกว่า 2,060,000 คน เพื่อสนับสนุนให้ ส.ส.ร.เขียนบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” จนกระทั่งมาถึงปี 2545 เมื่อรัฐบาลและวุฒิสภาได้ดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่และมีการเพิ่มกระทรวง ทบวง กรม ทางกลุ่มพระสงฆ์จึงได้ออกมาเรียกร้องเพื่อให้รัฐและฝ่ายการเมืองจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

2.2.2 ความต้องการที่จะให้สถาบันพระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพร ในฐานะที่เป็นสถาบันหรือโครงสร้างหลักอันหนึ่งใน 3 สถาบันของสังคมไทย ซึ่งได้แก่ ชาติ ศาสนา (พุทธ) พระมหากษัตริย์ และให้มีหน่วยงานรองรับหรือสนับสนุนพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ขึ้นหรือระดับชาติหรือระดับกระทรวงเช่นเดียวกับหลายประเทศ อาทิ ศรีลังกา พม่า เขมร ลาว ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์มองว่า สถาบันพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของสังคมไทย ถ้าหากสถาบันที่เป็นรากเหง้าของสังคมอ่อนแอแย่งหรือไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์จะทำให้สังคมไทยอ่อนแอลงไปด้วย โดยจะเห็นได้ชัดจากเอกสารต่างๆ ที่มีออกมาในช่วงการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์และคำให้สัมภาษณ์ของพระแกนนำ รวมทั้งคำอภิปรายของสมาชิกวุฒิสภากลุ่มที่สนับสนุนหรือเห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ อาทิ

“พระพุทธศาสนาเป็นรากเหง้า เป็นรากแก้ว เป็นอู่อารยธรรม และเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมไทย ทั้งภาษา ความเชื่อ วิถีคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมไทยจึงก่อกำเนิดหรือมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงยากที่จะปฏิเสธได้ แม้สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะตั้งแต่แผ่นดินสุโขทัยถึงปัจจุบัน...ซึ่งได้ทำคุณประโยชน์พัฒนาชาติไทย สังคมไทยให้มีความเจริญมั่นคง รุ่งเรืองไพบุลย์ และสงบร่มเย็นเป็นสุขตั้งแต่อดีต

จนถึงปัจจุบัน..."(เอกสารแจก เรื่อง "เหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย")

"ทุกอย่างที่ทำได้ไม่ได้คิดอะไรหรือหวังผลการทำงานเป็นใหญ่เป็นโต ความตั้งใจความเจริญอาตมาไม่ได้หวังทั้งสิ้น แต่หวังอย่างเดียวคือเพื่อเชิดชูพระพุทธศาสนา เรียกว่าเอาพระรัตนตรัยเป็นที่ตั้งเป็นอันดับแรก อันดับที่สอง คือ หวังให้ชาติไทยของเราอยู่อย่างมั่นคงและมีความสุข ไม่ได้หวังว่าเราจะเป็นใหญ่หรืออยากได้อะไร เพราะฉะนั้นอะไรจะเกิดก็ให้เกิด คิดว่าเราทำเพื่อพระรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใครจะว่าก็ว่าไป มองลบก็ได้ มองดีก็ได้ เมื่อเสร็จภาระตรงนี้แล้ว เราจะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องใดๆทั้งสิ้น เรื่องการเมืองเรื่องใดๆ แต่จะดูแลความมั่นคงของพระพุทธศาสนาต่อไป เราเชื่อว่าถ้าศาสนามั่นคง ประเทศชาติมั่นคงแน่นอน" (สัมภาษณ์ พระราชาภิ วัณที่ 19 สิงหาคม 2548)

2.2.3 ความต้องการที่จะให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล และสนับสนุนพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ และมองว่ากรมการศาสนาไม่มีประสิทธิภาพในการดูแลและสนับสนุนสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา เนื่องจากสถาบันพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์เป็นองค์กรใหญ่และมีภารกิจมากครอบคลุมทั้งสังคม แต่กรมการศาสนาเล็กมากและได้งบประมาณน้อย เป็นเพียงที่พักที่ผ่านของข้าราชการ(อธิบดี)ที่ไม่มีที่ลงหรือรอที่จะก้าวสู่ตำแหน่งระดับสูงขึ้นไปหรือย้ายไปกรมอื่นในกระทรวงเท่านั้น ซึ่งเรื่องนี้เป็นประเด็นที่ทางคณะสงฆ์ออกมาแสดงความเห็นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

"...เรื่องกรมการศาสนานี้ก็เป็นเรื่องทีวาทกษวิจารย์กันมานานแล้ว ว่ามันไม่ได้สนองงานพระพุทธศาสนาเลย เป็นกรมที่มีการแสวงหาผลประโยชน์อะไรอย่างนี้ เราก็คิดว่าจะยุบก็ยุบ และควรตั้งหน่วยงานสนองงานพระพุทธศาสนาใหม่ คำว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินี้ เราคิดกันและคิดกันมานานแล้ว ว่าต่อไปควรจะต้องตั้งหน่วยงานใหม่ให้เป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แล้วก็ไปเทียบเคียงว่าเรามีสำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง ซึ่งเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานเพื่อสนองพระเดชพระคุณของพระมหากษัตริย์เป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์ แล้วสถาบันพระศาสนาหละมีไหม ในสามสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์นี้ สถาบันพระศาสนาไม่มีเลย ตัวกรมการศาสนาเล็กนิดเดียวเหมือนเราเอาต้นไม้ใหญ่ไปปลูกไว้ในกระถางและบอนไซไว้ แล้วพระก็เข้าไปเข้าไปก็เหมือนคนแปลกหน้า เพราะว่าเราไม่ได้จ่ายเงินเดือนเขาเราไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชาเขา อธิบดีกรมการศาสนาก็ต้องฟังปลัดกระทรวง ปลัดฯก็ต้องฟังรัฐมนตรี ในขณะที่เดียวกันท่าน

ก็สวมหมวกเป็นเลขานุการพิธีฮัจญ์ด้วย ทำงานให้พี่น้องมุสลิมด้วยอะไรด้วยหลายอย่างเหลือเกิน และพระสงฆ์ก็สั่งอะไรไม่ได้ เขาจะทำเขาก็ทำ เขาไม่ทำเราก็ไปบังคับอะไรเขาไม่ได้ เพราะเราไม่ใช่ผู้บังคับบัญชาเขา เราไม่ได้ให้ความดีความชอบเขา เงินเดือนเราก็อื่นให้เขาไม่ได้สักบาทเดียว เพราะอย่างนั้นมันต้องเปลี่ยนโครงสร้างอันนี้ (กรมการศาสนา) ออกมาเป็นสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ..." (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548)

"...ในอดีตเมื่อประมาณ 60 ปี เมื่อกรมการศาสนาตั้งขึ้น พุทธศาสนามีแต่ทรงกับทรุด ว่ากันจริงๆแล้วในสมัยนั้น มีแต่ศาสนาพุทธด้วยซ้ำไป แต่อยู่มาทุกศาสนาไปอยู่ตรงนั้น ทั้งๆที่ศาสนาอื่นๆ สังกัดเขาอยู่ที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย แต่ว่ากรมการศาสนาก็เปิดใจตนเองให้กว้าง แต่หารู้ไม่ว่าทำให้ปัญญาแคบไป พอเขาเข้าไปแล้ว เรามีแต่ใจดี แต่เขารุกเรื้อยๆ เขารุกเราไปติดชอกติดมุมจนจะตกบันไดอยู่แล้ว คนในกรมการศาสนาก็ไม่ได้คิดจะปกป้อง การต่อสู้คดีความต่างๆเกี่ยวกับวัดหรือสาธารณสมบัติ ถ้ามว่ากรมการศาสนาเคยชนะบ้างไหม มีแต่เสียกับเสีย เพราะฉะนั้นทำอย่างไรเราจะช่วยปกป้องศาสนาหรือศาสนาของเรา พระพุทธรูปที่ถูกทำลายไป ศาสนธรรมที่ถูกปลอมแปลงไปเป็นของศาสนาอื่น เป็นต้น คณะบุคคลหรือพระสงฆ์ที่ถูกโจมตีเข้ายันค้ำ ศาสนพิธีที่ถูกลอกเลียน ศาสนาอื่นก็เอาไปทำผ้าป่าบ้าง กฐินบ้าง สาธารณสมบัติยังถูกแย่งไปอีก วัดวาอารามที่ปฎิบัติตามทวดเขายกมือท่วมหัวสร้างไว้ ยังถูกแย่งไปทำสนามกอล์ฟเสียอีก กรมการศาสนาอ่อนแอมากๆ ทำอะไรไม่ได้เลย มันจึงจำเป็นต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด..." (สัมภาษณ์พระราชกวี วันที่ 19 สิงหาคม 2548)

2.2.4 ความต้องการที่จะพัฒนาพระพุทธศาสนาในเรื่องของการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งต้องการให้พุทธศาสนากลับมามีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน เยาวชน และประชาชน โดยเฉพาะในรูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียน นอกจากนี้ยังต้องการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ชาวโลกให้มากยิ่งขึ้น โดยมองว่าความต้องการเหล่านี้จะเกิดขึ้นและทำสำเร็จได้จะต้องมีหน่วยงานระดับกระทรวงมาดูแลสนับสนุน ซึ่งมูลเหตุข้อนี้พิจารณาได้จากเอกสารต่างๆ ของกลุ่มพระสงฆ์ที่ชุมนุมเรียกร้องและคำสัมภาษณ์ของพระแกนนำ และพระสงฆ์ผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้อง เป็นต้นว่า

"...อีกส่วนหนึ่งก็คือเรื่องการจัดการศึกษา ปัจจุบันในเนื้อหาของนั้นก็คือการผลักดันวิชาพระพุทธศาสนาออกไปจากแบบเรียน การจัดการเรียนรู้อันนี้ไม่ได้เน้นศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ซึ่งให้อิสระสถาบันศึกษาว่าจะจัดหรือไม่จัดก็ได้ แน่แน่นอนว่าสถาบัน

การศึกษาส่วนมากยังอยากจะจัด แต่อยากจะทำไม่เขาไม่ให้จัดละ ให้แต่ละสถาบันไปจัดกันเอง เรามองว่าถ้าจัดกันเองอย่างนั้น ในที่สุดพุทธศาสนาก็ตกเป็นหมิ่นๆนิกาย เพราะเขตการศึกษา สถาบันแต่ละแห่งก็วิ่งกันไป คือไม่มีหลักสูตรพุทธศาสนาที่เป็นแกนกลาง...

...นี่คือความตั้งใจหลักๆว่าถ้าเราได้กระทรวงมา สิ่งที่ต้องทำก็คือการผลักดันธรรมะสู่ประชาชนให้เกิดขึ้น พระสงฆ์กับประชาชนจะได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น ความตั้งใจสูงมากในเรื่องนี้ และถ้าว่ากันไปถึงอนาคตก็ยิ่งจำเป็น เพราะโลกเขายอมรับแล้วว่าประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา ทำไมเราจะมาขวางอะไรกันอยู่ ยกขึ้นเป็นกระทรวงเลยยิ่งดี ทำให้เรามองเห็นความสำคัญชัดเจนขึ้น ถ้าหากไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศแล้ว เขาก็จะให้ความสำคัญและความเชื่อมั่นมากขึ้น...

จริงๆแล้ว ถ้ามองจะเห็นความเหมาะสมว่า ถ้ามีกระทรวงเราจะสามารถขยายพระพุทธศาสนาได้โดยไม่ต้องสิ้นเปลือง แล้วเอาวัฒนธรรมคุณงามความดีมาขยาย ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธที่แท้จริงขึ้นมา โลกเขาก็อยากจะทำอยู่แล้ว ถ้าหากเราอยู่อย่างมีความสุขจริง แล้วโลกเขาทะเลาะกัน แย่งชิงกัน แต่เราอยู่อย่างสุขสบาย คนมันต้องมองว่าทำไมประเทศนี้เป็นอย่างนี้ แล้วก็ต้องมาศึกษา และถ้าหากเรามีสิ่งดีๆให้เขา เราไม่ต้องไปเป็นประเทศที่ร่ำรวยเลอเลิศหรอก ความร่ำรวยมีได้มันก็ดี แต่ไม่ใช่รวยเพราะทำลายกัน อาตมายังมองว่าในยุคหลังมานี้ รายได้เข้าประเทศเรื่องการท่องเที่ยวค่อนข้างจะมาอันดับหนึ่ง และถ้าหากเรารักษาความเป็นหนึ่งไว้ได้ตลอด ศาสนาจะเป็นตัวช่วยสำคัญ ถ้าเราสามารถผลักดันได้ ทำอย่างไรจะให้เกิดศูนย์ปฏิบัติธรรมต่างๆ เพื่อให้คนที่อยากเข้ามาได้รับตรงจุดนี้ ถ้าไม่มีระดับกระทรวง งานเหล่านี้ไม่เกิด ชาวต่างชาติถ้าใครจะมาฝึกสมาธิ มาพักผ่อน มาปล่อยวาง มาที่ไทยแลนด์ มีศูนย์ฝึกวิปัสสนาแบบ International ซึ่งมันสามารถเกิดขึ้นได้ และกระทรวงต้องเป็นผู้บริหาร..." (สัมภาษณ์พระราชกวี วันที่ 19 สิงหาคม 2548)

"...คือมันต้องมีการจัดกระบวนการ บางอย่างบางเรื่องพระกับพระพูดกันอย่างเดียวไม่สำเร็จ บางเรื่องชาวบ้านหรือรัฐจะต้องเข้ามาช่วยอุปถัมภ์สนับสนุน มันมีหลักหรือเคล็ดอยู่อันหนึ่งว่าพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองจะอยู่ได้จะแข็งแรงอะไรทั้งหลายนี้ พุทธศาสนาไม่ใช่อยู่เพื่อให้พระศาสนาเข้มแข็งรุ่งเรือง แต่พุทธศาสนาต้องอยู่เพื่อประชาชนเพื่อทุกคนเพื่อเยาวชนชาวไทยทุกคนหรือแม้กระทั่งเพื่อชาวโลกทุกชาติศาสนา มันไม่ใช่เรื่องความคิดเห็นแก่ตัวเพื่อให้เราโตแล้วเราจะได้อะไรสิ่งนั้นหรือจะ

คิดเอาเปรียบคนอื่น ไม่ใช่เมื่อพระได้มาแล้วพระจะไปเอาเปรียบคนอื่น แต่มันเป็นการคิดถึงชาติทั้งชาติคิดถึงไทยทุกคนมันเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่เป็นเรื่องความเสียสละ มันไม่ใช่เป็นเรื่องที่เราพูดไปเพื่อจะเอาอะไร..." (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548)

"...อีกสาเหตุหนึ่งที่พระนิสิตให้ความสนใจ คือ เกิดจากการฝังจำหรือวิตกต่อข่าวที่ว่ารัฐจะมีการยกเลิกหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในระดับประถมและมัธยม ซึ่งแต่เดิมเป็นวิชาหลักหรือวิชาแกน โดยต่อไปจะให้ทางโรงเรียนไปเป็นผู้จัดเองตามอัธยาศัย บางที่พระนิสิตสอนไปยังไม่จบเทอมทางโรงเรียนให้ยกเลิกก็มี และทางโรงเรียนก็ไม่ให้ความสำคัญ ทำให้พระนิสิตก็ต้องการจะต่อสู้ให้คงอยู่..." (สัมภาษณ์พระมหาอุทิศ แदनกาไสย วันที่ 2 ตุลาคม 2548)

2.2.5 การเกิดขึ้นของ“คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม” ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมีจำนวน 39 คน และใน 39 คนนั้นจะมีตัวแทนจากศาสนาทั้ง 5 คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู และซิกข์ โดยคณะกรรมการฯ มีหน้าที่ พิจารณาเสนอนโยบายแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมทั้งหมด ซึ่งเป็นเหตุให้คณะสงฆ์เกิดความไม่สบายใจและรู้สึกอึดอัดที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการชุดนี้ที่มีทั้งคนในศาสนาอื่นและเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกิจการงานของพระพุทธศาสนาและองค์กรปกครองคณะสงฆ์อย่างมหาเถรสมาคมในอนาคตอย่างแน่นอน โดยในประเด็นนี้พระแกนนำทั้งสองรูปได้กล่าวถึงค่อนข้างชัดเจนและหนักแน่นว่า

“คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรมเป็นจุดเริ่มต้น ในจุดนั้นทำให้เราเห็นว่า การปฏิรูปการศึกษาเหล่านั้นมีผลหลักจารีตของประเทศไทยไป ศาสนาทั้งหมดจะถูกจับไปรวมกัน แล้วก็ไปอยู่ภายใต้คณะกรรมการเดียวกัน ซึ่งเป็นฆราวาสด้วยที่มีทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู และซิกข์ มันอยู่ในฐานะที่พระพุทธศาสนาต้องเสียเปรียบด้วยประการทั้งปวง แม้สมเด็จพระสังฆราชก็ต้องไปอยู่ภายใต้คณะกรรมการนั้น แต่เดิมมหาเถรสมาคมแยกเป็นอิสระ แม้จะอยู่ในกรมการศาสนาก็จริง แต่ว่ามีอิสระในการทำงาน เมื่อถึงตรงนั้นศาสนาอื่นๆ ก็เข้าไปบีบให้พุทธศาสนาต้องเข้าไปด้วย เมื่อองค์กรเข้าไป แน่แน่นอนว่าสมเด็จพระสังฆราชก็ต้องไปอยู่ภายใต้คณะกรรมการเหล่านั้น ซึ่งกรรมการเหล่านั้นมีทุกศาสนาเราเห็นว่ามันไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง” (สัมภาษณ์พระราชกวี วันที่ 19 สิงหาคม 2548)

“ช่วงการร่าง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 รัฐได้กำหนดให้มีหน่วยงานใหม่แทนกรมการศาสนา คือ “คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม” ซึ่งคณะกรรมการจำนวน 39 คนนั้นจะมีตัวแทนจากศาสนาทั้ง 5 คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู และซิกข์ อันนี้ไม่รู้ว่ามีเป็นการวางยาหรืออะไรก็ไม่รู้ พอมาตั้งอย่างนี้พอพูดแล้วมันเป็นประเด็นเลยไม่มีใครรับได้ ซึ่งตอนที่รัฐบาลออก พ.ร.บ.ฉบับนี้รู้สึกว่าจะไม่ได้ถามความเห็นจากมหาเถรสมาคมด้วยมัง... พอเกิดเรื่อง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ และพวกเราก็มารู้ถึงประเด็นเรื่องคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม 39 คน ที่มีฆราวาสและคนศาสนาอื่นจะมากุมพุทธศาสนา เราจึงได้มีการประชุมกันหลายรอบ ถ้าอย่างนี้เราก็ต้องหนี(คณะกรรมการชุดนี้) ที่จริงเราหลบนะ ที่จริงเราพยายามหนี ไม่ใช่เราคิดจะไปต่อสู้อะไรแต่เราพยายามหนี คือหนีออกมาเป็นสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเราได้คิดกันก่อนแล้ว แต่ว่าการที่จะเป็นสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาตินี้มันก็ต้องมี พ.ร.บ. เพราะฉะนั้นเราก็ต้องแก้ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ คือมันต้องมีกฎหมายรับรอง ดังนั้นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงไปรวมอยู่ใน พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฉบับใหม่ ซึ่งทางมหาเถรสมาคมท่านก็เห็นด้วย...” (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548)

2.2.6 ความต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่
 ซึ่งมีหน่วยงาน “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระกำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยแล้ว แต่รัฐยังไม่ผ่านหรือยังไม่เห็นชอบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่นี้ จึงเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มพระสงฆ์ออกมาชุมนุมเรียกร้อง เพราะเมื่อวิเคราะห์จากข้อเท็จจริงและข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์แกนนำจะเห็นว่า จุดมุ่งหมายแรกก่อนการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ก็เพื่อต้องการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระในกำกับของรัฐเช่นเดียวกับสำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการ ดังนั้นหากรัฐบาลผ่านหรือเห็นชอบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ปรับปรุงแก้ไขใหม่โดยมหาเถรสมาคมเมื่อปี 2544 การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์แกนนำในประเด็นที่ว่า “หากรัฐผ่านหรือเห็นชอบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่เมื่อปี 2544 ที่มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอยู่ด้วยแล้ว จะมีพระสงฆ์ออกมาเรียกร้องหรือไม่” ซึ่งพระสงฆ์แกนนำทั้งสองรูปได้ให้คำตอบเหมือนกันว่า “จะไม่เกิดเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องของพระสงฆ์และชาวพุทธในเดือนกันยายน 2545 ที่บริเวณหน้า รัฐสภาอย่างแน่นอน” (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548 และพระราชกวี วันที่ 19 สิงหาคม 2548)

2.2.7 สภาวะการณ์ที่เหมาะสมของสังคมการเมืองในขณะนั้น ที่รัฐกำลังดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน และปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหรือสภาวะทางสังคมการเมืองที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าช่วงขณะนั้นรัฐหรือฝ่ายการเมืองไม่มีการพิจารณาและดำเนินการเรื่องปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน และปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม การออกมาชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของกลุ่มพระสงฆ์บริเวณหน้ารัฐสภาในช่วงเดือนกันยายน 2545 ก็จะไม่เกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็จะไม่มีน้ำหนักหรือได้รับความสนใจจากฝ่ายการเมืองและสังคมมากนัก

2.2.8 รัฐบาลไม่มีการพูดคุยกับผู้แทนหรือแกนนำคณะสงฆ์ ซึ่งต้องการพบและอธิบายหลายครั้งก่อนการออกมาชุมนุมเรียกร้อง แต่นายกรัฐมนตรีหรือฝ่ายรัฐบาลไม่ยอมให้พบและหารือ ซึ่งประเด็นนี้ก็ไม่สามารถมองข้ามได้ เพราะถ้าหากฝ่ายรัฐบาลมีการหารือถึงปัญหาและความต้องการในเรื่องนี้กับแกนนำพระสงฆ์อาจจะนำไปสู่ทางออกหรือการยุติปัญหาการออกมาชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ได้ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์พระแกนนำก็ให้ความเห็นในลักษณะนี้เช่นกัน โดยเฉพาะพระศรีปริยัติโมลีได้พูดไว้ชัดเจนว่า

“...เราเองในฐานะที่เป็นหน่วยหน้าเราก็ไปเตือนรัฐบาลแล้วเตือนรัฐบาลอีก เคยไปเตือนที่หน้าทำเนียบฯ 2 ครั้ง รู้สึกจะเป็นวันที่ 12 พฤศจิกายน 2544 และ 9 เมษายน 2545 ไปเตือนและไปยื่นหนังสือ และอยากจะคุยกับนายกฯ เพราะถ้านายกฯ ไม่รู้เบื้องหลังก็จะหาว่าเรารุนแรงไม่ฟังรัฐบาล ความจริงไม่ใช่หรอกเอาตัวเองไม่อยากจะไปเลยทำเนียบ อาตมาต้องไปทำเนียบถึง 2,3 ครั้ง ไปยื่นหนังสือเพราะอยากจะคุยกับนายกฯ เพื่อชี้แจงว่า เราคิดอย่างไร ความจริงท่านนายกทักษิณนี่ตอนที่ท่านตั้งพรรคการเมืองปี 2543 อาตมาได้รับนิมนต์ให้ไปพูดเรื่องทางออกวิกฤติของศีลธรรมที่ตึกชินวัตร 3 อาตมาก็ไปพูด ตอนที่ท่านมีปัญหาเรื่องศาลรัฐธรรมนูญนี้เราก็ลุ้น เราก็เอาใจช่วยท่านตลอด ไม่ใช่ที่เราอคติท่าน แต่ว่าท่านไม่เคยเห็นพระเห็นเจ้าในสายตาไม่เอาพระ... ถ้านายกฯ จะมีเวลาให้เราสัก 10 นาที 5 นาที คุยกันสิ พระคุณเจ้ามีปัญหาอะไรหนักใจมีอะไรจะให้โยมช่วยในฐานะที่โยมเป็นอุบาสก ท่านพูดตลอดเวลาว่าท่านเป็นชาวพุทธร้อยเปอร์เซ็นต์พันเปอร์เซ็นต์ แต่ท่านไม่เคยใส่ใจเรื่องปัญหาของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

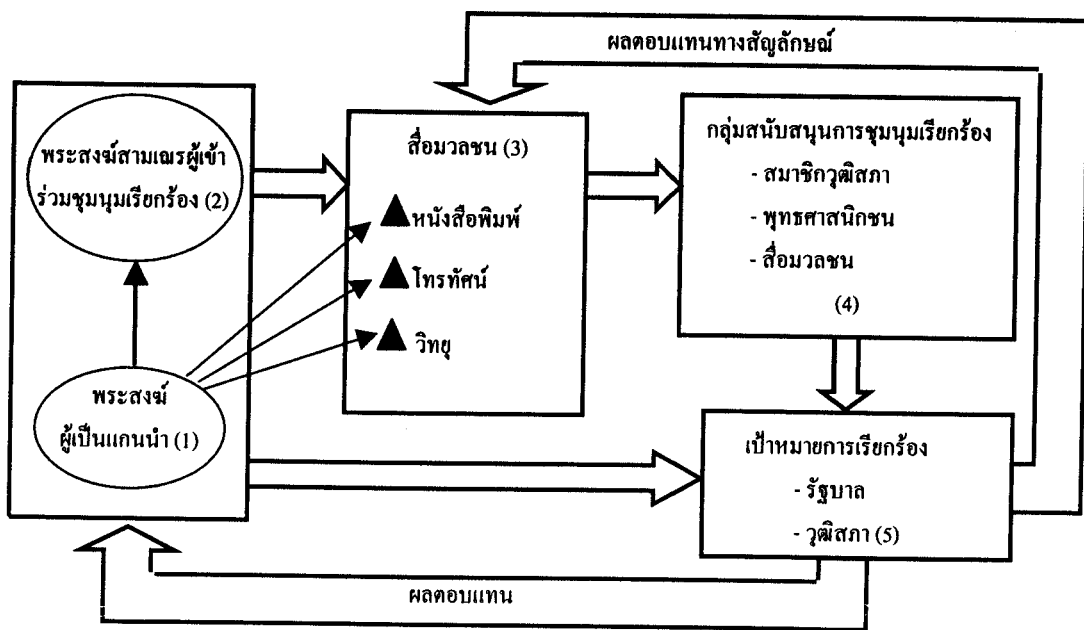
อาตมาก็พยายามขอพูดคุยในเรื่องนี้กับนายกฯ มาตลอดแต่ท่านก็ไม่ให้โอกาส ไม่ใช่ที่เราอยากจะไปที่หน้ารัฐสภากันนะ พวกเราไม่อยากจะไปเลย คือที่จริงวันที่ไปพูดออกไอทีวีก็บอกว่าถ้าท่านนายกฯ มีเวลาให้เราสักนิดหน่อยนะ เราต้องการจะช่วยนายกฯ ถ้าท่านต้องการจะพัฒนาประเทศชาตินั้นมันต้องเอาศีลธรรมก่อน มัน

ต้องเอาเด็กเอาเยาวชน แต่จะเอาเด็กเอาศีลธรรมได้มันต้องไปช่วยกันพัฒนาองค์กร ศาสนาหรือองค์กรสงฆ์ก่อน เพราะองค์กรสงฆ์จะไปช่วยพัฒนาศีลธรรมอีกทีหนึ่ง ตอนนี้อะไรก็สงฆ์มีปัญหาเพราะฉะนั้นองค์กรสงฆ์จะพัฒนาไม่ได้ จะต้องไปช่วย ปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการทั้งในเรื่อง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ และเรื่องสำนักงาน พุทธฯ ต้องทำให้มันเข้มแข็งก่อน เมื่อทำตรงนี้เข้มแข็งนี้พระฮีดเดียวแล้วจะช่วยท่าน นายฯ ให้สัมฤทธิ์ผลได้ในการพัฒนาประเทศ..." (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548)

จากสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นที่นำไปสู่เหตุการณ์การชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้ แต่โดยสรุปแล้วการชุมนุมเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการที่จะให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคง สถาพร และให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล สนับสนุนพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องการที่จะปรับปรุงโครงสร้างองค์กรสงฆ์ ตลอดจนต้องการให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น

2.3 กระบวนการและรูปแบบการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

การประชุมชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการของการเรียกร้องจะเห็นว่า พระสงฆ์มีได้อยู่ในฐานะและมีช่องทางที่จะใช้สิทธิพลหรือการกดดันทางการเมืองอย่างเป็นทางการอันเป็นที่ยอมรับของรัฐโดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีทำหายทั้งสังคมไทยและรัฐ ถึงแม้การประชุมชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้จะเป็นไปในลักษณะค่อนข้างสงบเรียบร้อย แต่ก็ถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่างๆ ของสังคม อาทิ โครงสร้างสังคมการเมืองไทยตัดสิทธิและห้ามพระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่ให้มีการพูดหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการเมือง ไม่มีสิทธิออกความเห็นทางการเมือง เป็นต้น และหากมีพระสงฆ์กลุ่มใดออกมาเคลื่อนไหวหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือต่อต้านจากสังคม และโครงสร้างทางสังคมและการเมืองไทยก็ถือว่าพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง การเรียกร้องและกิจกรรมทางการเมืองไม่ใช่เป็นกิจของสงฆ์ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและอบรมกล่อมเกลาสังคมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการประชุมชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์จึงเป็นการเรียกร้องของกลุ่มที่เรียกว่า "ผู้ด้อยอำนาจหรือด้อยสิทธิทางการเมือง (Relatively Powerless Groups)" ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.7 แผนภูมิรูปแบบกระบวนการเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

จุดเริ่มต้นของการออกมาชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้เริ่มมาจาก พระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำประกอบด้วย พระราชาภิ พระศรีปริยัติโมลี พระมหาไชว ทัสสนีโย และ ชมราวาสกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ได้มีการติดตามประเด็นการเมืองที่เกี่ยวกับสถาบันพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง และแกนนำเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการผลักดันเรื่องการให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ. 2540 และต่อมาก็มีบทบาทในการผลักดันเรื่องการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2544 ถึงต้นปี พ.ศ. 2545 ซึ่งทั้ง 2 กรณีนี้ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จแต่ประการใด

จนมาถึงช่วงกลางปี พ.ศ. 2545 ขณะที่รัฐบาลกำลังดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่ และมีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ด้วย ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจก็คือ จะมีการเพิ่มกระทรวงจากเดิม 13 กระทรวง กับ 1 ทบวง เป็น 20 กระทรวง และใน 20 กระทรวง นั้น มีกระทรวงหนึ่ง คือ กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระทรวงที่กลุ่มพระสงฆ์แกนนำเห็นว่าไม่เหมาะสมและมีความคิดว่าควรเปลี่ยนชื่อเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” โดยกลุ่มพระสงฆ์แกนนำให้เหตุผลว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ศิลปะและวัฒนธรรมของไทยล้วนเกิดและมีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา อีกทั้งพระพุทธศาสนาก็เป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งที่คู่สังคมไทยมาแต่ตั้งการสร้างชาติไทย จึงสมควรจัดตั้งเป็นกระทรวง เพราะถ้าตั้งเพียงกระทรวงวัฒนธรรมอย่างเดียวภารกิจก็ไม่มากนัก ซึ่งถ้าวิเคราะห์อีกมุมหนึ่งก็คล้ายๆ กับว่ากลุ่มแกนนำพระสงฆ์มีความต้องการและพยายามที่จะผลักดันให้มีการบัญญัติหรือตั้งสถาบัน พระพุทธศาสนาให้เป็นหน่วยงานระดับชาติ ดังเช่นกับที่เคยพยายามผลักดันให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

ต่อมาได้มีการเผยแพร่ความคิดดังกล่าวไปยังพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และตีพิมพ์ตามสื่อต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ เช่น บทความ เรื่อง “กระทรวงวัฒนธรรมที่ไร้ศาสนาข้อพิจารณา : รูปแบบและสาระ” ซึ่งลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชน และบทความ เรื่อง “ทำไมต้องกระทรวงพระพุทธศาสนาประเทศชาติ-ประชาชนได้อะไร” ซึ่งลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ 18 สิงหาคม 2545 เป็นต้น นอกจากนี้ทางกลุ่มพระสงฆ์แกนนำก็มีการชี้แจงแนวความคิดและเคลื่อนไหวผ่านทางรายการวิทยุ(รายการธรรม)ที่กลุ่มตนและเครือข่ายเป็นผู้จัดรายการ รวมทั้งมีการจัดบรรยาย อภิปราย สัมมนาในประเด็นดังกล่าวเป็นระยะๆ ด้วย เช่น ในวันที่ 11 กรกฎาคม 2545 จัดบรรยายเรื่อง “การตั้งกระทรวงวัฒนธรรม” ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีพระราชาภิ เป็นวิทยากร วันที่ 23 กรกฎาคม 2545 จัดอภิปรายเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการจัดตั้งกระทรวงใหม่” ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ ตลอดจนมีการยื่น

หนังสือให้รัฐบาลและวุฒิสภาพิจารณาความเห็นดังกล่าวและให้ดำเนินการแปรญัตติเปลี่ยนชื่อกระทรวงวัฒนธรรมเป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” และจัดตั้ง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” โดยตรงด้วย ซึ่งการเผยแพร่ความคิดเห็นดังกล่าวของกลุ่มพระสงฆ์แกนนำถือว่าได้รับการตอบรับและสนับสนุนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะกลุ่มพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์

สำหรับการสนับสนุนนั้นกลุ่มสนับสนุนที่สำคัญมากกลุ่มหนึ่งคือสมาชิกวุฒิสภาที่เห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ ซึ่งที่เด่นชัดและมีบทบาทมากคือนายบุญเลิศ ไพรินทร์ (ส.ว. ฉะเชิงเทรา) รองประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และนายกำพล ภู่มณี ประธานคณะอนุกรรมการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา วุฒิสภา และต่อมาในช่วงหลังผู้ที่บทบาทในการประสานระหว่างวุฒิสภากับกลุ่มพระสงฆ์ที่สำคัญอีกคนหนึ่งคือ พลตรีอินทร์รัตน์ ยอดบางเตย (ส.ว. เชียงใหม่) โดยกลุ่มสมาชิกวุฒิสภาเหล่านี้มีส่วนอย่างมากในการสนับสนุนให้แนวคิดหรือความต้องการให้เปลี่ยนชื่อกระทรวงวัฒนธรรมเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์แพร่หลายและมีน้ำหนักทำให้สังคมสนใจ ซึ่งกิจกรรมที่สมาชิกวุฒิสภาเหล่านี้ดำเนินการ ได้แก่

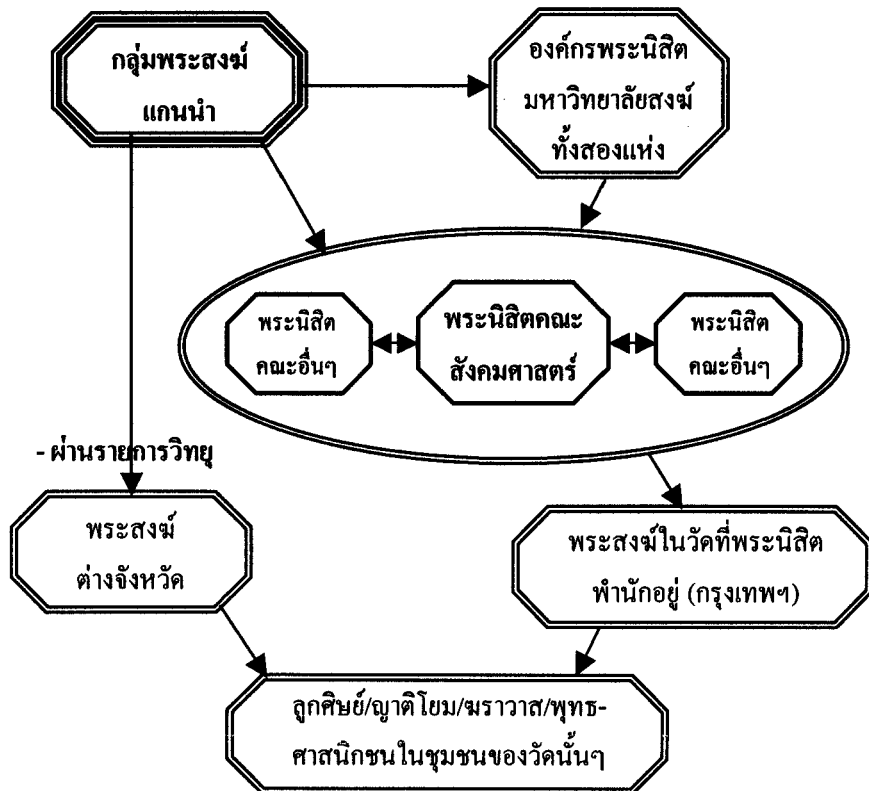
1. การจัดทำแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นและขอประชามติ ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงชื่อกระทรวงวัฒนธรรม เป็น กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และการเปลี่ยนกรมการศาสนา เป็น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่งไปยังประชาชนทั่วประเทศกว่า 100,000 ฉบับ โดยความร่วมมือของกลุ่มพระสงฆ์แกนนำและศุภนิยพิกัษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ซึ่งมีผู้แสดงความสนับสนุนกว่า 70,000 คน(ชื่อ)

2. การจัดอภิปราย ประชุมสัมมนา เพื่อทำความเข้าใจและหาข้อสรุปในประเด็นดังกล่าวเพื่อสนับสนุนการแปรญัตติของวุฒิสภา ซึ่งมีการจัด 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2545 ณ อาคารรัฐสภา 2 ในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานด้านการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่ควรจะเป็น” ส่วนครั้งที่สองเป็นการสัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดเมื่อวันอังคารที่ 10 กันยายน 2545 ณ อาคารรัฐสภา 2 ในหัวข้อเรื่อง “โครงสร้างขององค์กรพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน (กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย)” ซึ่งแต่ละครั้งมีพระสงฆ์และประชาชนเข้าร่วมกว่า 1,000 รูป/คน (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2545) โดยครั้งที่ 2 มีการเสนอแนะให้ทำเป็น “สังฆมติ” เสนอวุฒิสภาและรัฐสภาตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ด้วย

กลุ่มสนับสนุนที่สำคัญนอกจากกลุ่มสมาชิกวุฒิสภาที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีกลุ่มอดีต ส.ส. อีกหลายคนที่ยื่นออกมาสนับสนุนอย่างเปิดเผยและชัดเจน โดยเฉพาะนางมยุรา อูรเคนทร์ อดีต ส.ส.มหาสารคาม ได้มีการเปิดแถลงข่าวเรียกร้องให้รัฐตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและ

วัฒนธรรมไทย และได้ทำพิธีปลงศพบวชชีที่หน้ารัฐสภาพร้อมกับผู้อื่นอีก 30 คน (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 11 กันยายน 2545)

หลังจากที่ความพยายามของกลุ่มพระสงฆ์แกนนำและกรรมการวุฒิสภาเสียงข้างน้อยที่จะให้กรรมการวิสามัญวุฒิสภาเปลี่ยนชื่อ "กระทรวงวัฒนธรรม" (ตามร่างของสภาผู้แทนราษฎร) เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ไม่สำเร็จ กรรมการฯ เสียงข้างน้อยผู้ขอแปรญัตติ(นายบุญเลิศ ไพรินทร์ นายสมเกียรติ ศรีลัมพ์ นายวงพันธ์ ณ ตะกั่วทุ่ง) จึงขอสงวนคำแปรญัตติไว้อภิปรายในการพิจารณาของวุฒิสภา(วาระที่ 3) ซึ่งในช่วงการพิจารณาของวุฒิสภานี้เอง(วันที่ 5-20 กันยายน 2545) ทางกลุ่มพระสงฆ์แกนนำจึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวชักชวนพระสงฆ์สามเณรให้ออกมาชุมนุมเรียกร้องที่บริเวณหน้ารัฐสภาเพื่อสนับสนุนการแปรญัตติของกรรมการฯ เสียงข้างน้อยและกดดันสมาชิกวุฒิสภาให้สนับสนุนการแปรญัตติดังกล่าว ซึ่งการชักชวนให้พระสงฆ์สามเณรออกมาชุมนุมเรียกร้องหรือการเพิ่มมาตรการกดดันก็ได้รับการแนะนำและการให้คำปรึกษาจากกรรมการวุฒิสภาเสียงข้างน้อยด้วย (สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2548 และ พระราชกวี วันที่ 19 สิงหาคม 2548) โดยรูปแบบและกระบวนการชักชวนพระสงฆ์สามเณรและพุทธศาสนิกชนของพระสงฆ์แกนนำมีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 4.8 รูปแบบหรือลักษณะการชักชวนพระสงฆ์ให้ออกมาชุมนุมเรียกร้องให้วุฒิสภาแปรญัตติตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

การชักชวนหรือเชื้อเชิญพระสงฆ์ให้ออกมาร่วมชุมนุมที่บริเวณหน้ารัฐสภาเพื่อสนับสนุนการแปรรูปคดีของกรมการเสียดังข้างน้อยและกดดันสมาชิกวุฒิสภาให้ออกเสียงสนับสนุนการขอแปรรูปคดีเปลี่ยนชื่อ "กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม" ตามร่างของกรมการวุฒิสภาเป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ของกลุ่มพระสงฆ์แกนนำถือว่าประสบผลสำเร็จอย่างมากเพราะมีพระสงฆ์และฆราวาสออกมาร่วมชุมนุมในช่วงวันที่วุฒิสภาพิจารณาประเด็นนี้(17-20 กันยายน 2545) ประมาณ 5,000 รูป/คน ส่วนกลุ่มสนับสนุนหรือแนวร่วมที่สำคัญในการออกมาร่วมชุมนุมเรียกร้องครั้งนี้ คือ กลุ่มองค์กรพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง นำโดยพระมหาภูมินทร์ จตุตวโร (พระครูวินัยธรภูมินทร์) ประธานพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นกลุ่มที่คอยให้ข่าวสารและแจ้งสถานการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับประเด็นนี้แก่พระนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ นอกจากนี้องค์กรพระนิสิตยังได้ทำหนังสือถึงผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อขอเลื่อนวันสอบซึ่งตรงกับวันที่วุฒิสภาอภิปรายและลงมติเรื่องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ออกไปอีก (สัมภาษณ์พระครูวินัยธรภูมินทร์ วันที่ 25 กันยายน 2548)

ส่วนกลุ่มพระนิสิตที่ให้ความสนใจและรับรู้เรื่องการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยได้รวดเร็วเป็นอย่างมากคือกลุ่มพระนิสิตคณะสังคมศาสตร์ เนื่องจากคณะนี้มีการเรียนการสอนภาควิชารัฐศาสตร์และการเมืองการปกครองไทยด้วย และกลุ่มพระนิสิตคณะสังคมศาสตร์นี้จะนำประเด็นปัญหาเรื่องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ไปพูดคุยสนทนากับพระนิสิตคณะอื่นๆ แล้วพระนิสิตเหล่านี้ก็ไปเล่าและพูดคุยให้พระสงฆ์ในวัดของตนและลูกศิษย์/ญาติโยมต่างๆ ได้รับฟังเป็นลูกโซ่ไป และที่น่าสนใจมากก็คือในช่วงวันที่มีพระนิสิต/พระสงฆ์ไปชุมนุมที่บริเวณรัฐสภา(17-20 กันยายน 2545) ปรากฏว่ามีพระนิสิตคณะสังคมศาสตร์เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากกลุ่มพระนิสิตเหล่านี้ได้มีการเรียนรู้ในทางทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองและมีความต้องการ(หาประสบการณ์)ที่จะมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์ในกระบวนการทางการเมืองในครั้งนี้ด้วย (สัมภาษณ์พระมหาวิชา กมลภา พระมหาบัณฑิต ถินคำไสย วันที่ 28 สิงหาคม 2548 และ พระมหาอุทิศ แดนกาไสย วันที่ 2 ตุลาคม 2548)

ในช่วงที่ดำเนินการชุมนุมเรียกร้องบริเวณหน้ารัฐสภานั้น ทางกลุ่มพระแกนนำนอกจากจะมีการออกแถลงการณ์และให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนเป็นระยะแล้ว ยังมีการไปสัมภาษณ์หรือขอความเห็นจากหลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ ผู้เป็นที่ศรัทธาและรู้จักของสังคมไทยทั่วประเทศ และนำบทสัมภาษณ์นั้นซึ่งมีความเห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้องไปแจกให้สื่อมวลชนและผู้เข้าร่วมชุมนุม นอกจากนี้ยังมีการนำสำเนาพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราชที่มีถึงนายกรัฐมนตรีเรื่องการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ มาแจกด้วย เพื่อเป็นการสนับสนุนและเสริมความถูกต้อง

ขอบรมให้แก่กลุ่มตน ซึ่งได้ผลค่อนข้างมากเพราะหลังจากที่สื่อมวลชน(หนังสือพิมพ์)ได้นำบทสัมภาษณ์ของหลวงพ่อกุณ และพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราชไปลงตีพิมพ์(วันที่ 17, 18 กันยายน 2545) ทำให้มีพระสงฆ์และฆราวาสที่ไม่ใช่พระนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ออกมาร่วมชุมนุมเพิ่มมากขึ้นทั้งจากในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

ส่วนการโต้ตอบของสมาชิกวุฒิสภาผู้ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์และของรัฐบาล (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) มีหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งการพยายามทำให้สังคมเห็นว่ากลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนผู้ชุมนุมเรียกร้องเสนอข้อเรียกร้องที่ไม่มีเหตุผลหรือเป็นผู้มีความตั้งใจดีแต่ไม่เข้าใจปัญหาการบริหารงาน และการกล่าวหาว่ากลุ่มพระแกนนำหรือผู้ชุมนุมเรียกร้องเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยไม่มีคนส่วนใหญ่สนับสนุน รวมทั้งการเลื่อนการพิจารณาประเด็นดังกล่าวออกไปเพื่อหวังที่จะลดแรงกดดันจากกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้อง

โดยการโต้ตอบดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนจากการให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในวันที่ 18 กันยายน 2545 ว่า

“รู้สึกไม่สบายใจต่อการที่ชาวพุทธส่วนหนึ่งชุมนุมเพื่อให้มีการเปลี่ยนชื่อกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย เพราะภาพที่ออกไปสู่สาธารณชนไม่เป็นผลดีต่อภาพพจน์ของประเทศ เรื่องนี้ทุกฝ่ายควรปล่อยวาง และผู้ที่มาประท้วงควรต้องกลับไปอ่านพระไตรปิฎกและยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าบ้าง ไม่เช่นนั้นเราจะไม่สามารถรักษาพุทธศาสนาไว้ได้ เพราะไม่รู้ว่แก่นธรรมของศาสนาอยู่ที่ใด ไม่ควรไปยึดติดกับชื่อของกระทรวง ความจริงแล้วไม่มีอำนาจในศาสนา เพราะศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี อย่าใช้ศาสนาในทางที่ผิด คนส่วนใหญ่ในรัฐบาลก็เป็นชาวพุทธจะพยายามทำให้ดีที่สุด แต่คำว่าชาติต้องมาก่อน เพราะคำว่าชาติหมายถึงคน 63 ล้านคนจะนับถือศาสนาใดก็ได้เพราะเราให้เสรีภาพ ดังนั้นการรักษาพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องคือการเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไม่ใช่การยึดมั่นถือมั่นแบบนี้

ส่วนเรื่องพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราชที่มีออกมานั้น ยังไม่แน่ใจว่าเป็นของจริงหรือไม่ เนื่องจากขณะนี้สมเด็จพระสังฆราชทรงพระประชวรซึ่งทำให้รู้สึกพระองค์เป็นช่วงๆ เข้าใจว่าคงมีคนทำไปให้ท่านโดยไม่ทรงรู้ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควร หากพบว่ามีกรรมการศาสนาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ด้วยก็จะจัดการอย่างเด็ดขาด ขณะนี้ทราบแล้วว่าใครสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง” (ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545 และ

ข่าวสด, เดลินิวส์, ไทยโพสต์, บ้านเมือง, แนวหน้า, สยามรัฐ, คมชัดลึก ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545)

ซึ่งประเด็นเรื่องพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราชนั้น ขณะนี้(ธันวาคม 2548)ก็ยังไม่มีการพิสูจน์หรือสอบสวนและประกาศอย่างเป็นทางการให้สังคมทราบว่าเป็นของจริงหรือปลอม

นอกจากนี้นายวิชิต พูลลาภ ส.ว.จังหวัดพิจิตร ยังได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า
 “มี ส.ว.คนหนึ่งส่งจดหมายไปตามวัดต่างๆ ในต่างจังหวัดให้เข้ามาชุมนุมที่หน้ารัฐสภา หากต้องการกระทรวงนี้ ซึ่ง ส.ว.ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมครั้งนี้ เพราะไม่ใช่กิจของสงฆ์ที่จะมาชุมนุมหรือมาเกี่ยวข้องในทางการเมือง เป็นเรื่องไม่ถูกต้อง” (บ้านเมือง, ไทยโพสต์, กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545)

และก็ได้ออกหนังสือ(ใบปลิว)โดยใช้กระดาษตราสัญลักษณ์ของสำนักงานวุฒิสภาแจกสื่อมวลชนและผู้ร่วมชุมนุมในวันที่ 18 กันยายน 2545 ซึ่งมีข้อความว่า

“ขอวอนนักการเมืองทั้งในและนอกสภา ฆราวาส ไปรดอย่าชี้นำชักชวน ภิกษุ-สามเณร พรานหมณฺ์ ให้มาชุมนุมหรือเกี่ยวข้องกับการเมืองในวิถีทางที่ไม่ถูกต้อง ศาสนาพุทธกำลังเสื่อมเพราะพระนอกรีต ขออย่าทำให้เสื่อมมากขึ้นเลย ประชาชนจะสิ้นศรัทธา กฎหมายเป็นเรื่องของผู้แทนปวงชน ไม่ใช่กิจของสงฆ์” (บ้านเมือง, ไทยโพสต์, ข่าวสด, กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545)

ส่วนการโต้ตอบประการสุดท้ายของฝ่ายการเมือง คือวุฒิสภาได้มีการเลื่อนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... ในหมวดที่ 17 ว่าด้วย “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” (ตามร่างของคณะกรรมการวิสามัญฯ) ซึ่งก็คือการแปรญัตติเปลี่ยนชื่อกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย จากวันที่ 17, 18 กันยายน 2545 เป็น วันที่ 20 กันยายน 2545 เนื่องจากทางวุฒิสภาได้ทราบในช่วงวันที่ 17, 18, 19 กันยายน 2545 เป็นวันสอบของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ทั้งนี้โดยคาดหวังว่าจะทำให้จำนวนพระนิสิตที่จะมาชุมนุมในวันที่วุฒิสภาพิจารณาลดลง ซึ่งจะช่วยลดแรงกดดันในการพิจารณาประเด็นข้อเรียกร้องลงได้บ้าง แต่เป้าหมายการเลื่อนเวลาดังกล่าวของวุฒิสภาไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะทางฝ่ายองค์กรพระนิสิตได้ทำเรื่องถึงมหาวิทยาลัยขอเลื่อนวันสอบเป็นหลังวันที่ 20 กันยายน 2545 ดังนั้นในวันที่ 20 กันยายน 2545 จึงมีพระนิสิตและพระสงฆ์จากวัดต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมชุมนุมมากถึง 5,000 กว่ารูป/คน (สัมภาษณ์พระครูวินัยธรรมมินทร์ จตุตวโร วันที่ 25 กันยายน 2545)

การประชุมเรียกชื่อของกลุ่มพระสงฆ์ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งวันที่ 18 กันยายน 2545 แกนนำคณะสงฆ์จึงได้เพิ่มมาตรการกดดันโดยการออกแถลงการณ์ในนามของ “แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย” ฉบับที่ 1/2545 เพื่อเรียกร้องให้สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ให้แปรญัตติเปลี่ยนชื่อจาก “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ตามร่างของคณะกรรมการธิการวุฒิสภา เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย”

2. ให้แปรญัตติจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระพุทธศาสนาโดยตรง โดยใช้ชื่อว่า “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” และให้มีฐานะเทียบเท่ากรม

หากสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐบาล ที่เป็นพุทธศาสนิกชน ไม่ดำเนินตามข้อเรียกร้องดังกล่าวข้างต้น และตามพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนฯ จะดำเนินตามมติของแนวร่วมคณะสงฆ์ฯ ดังต่อไปนี้

1. จะทำพิธีคว่ำบาตร และสวดมาติกาบังสุกุล รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการจรรโลงพระพุทธศาสนา

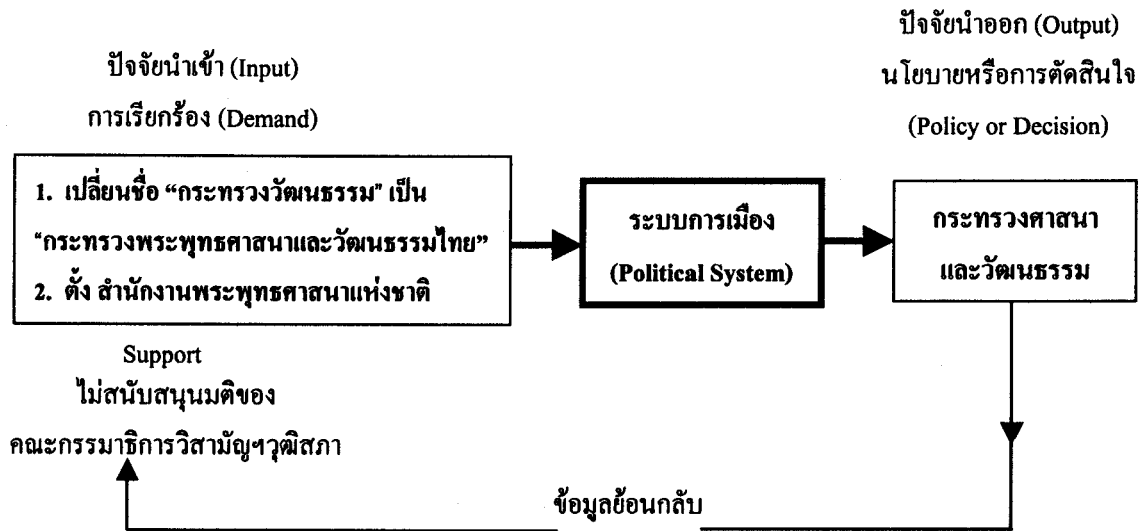
2. จะร่วมกันรณรงค์พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ ไม่ให้ลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่ได้ให้การสนับสนุนในการจรรโลงพระพุทธศาสนา นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป

3. จะประกาศรายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐบาล ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่สนับสนุนและไม่ทำหน้าที่ผู้แทนของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยส่วนใหญ่ในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และส่งรายชื่อไปยังวัดต่างๆ เพื่อให้คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศได้รับทราบโดยด่วนต่อไป

จากการเพิ่มมาตรการกดดันของกลุ่มพระสงฆ์และการประสานของ นายกำพล ภูมณี นายบุญเลิศ ไพรินทร์ และ พลตรีอินทรีรัตน์ ยอดบางเตย ให้ทั้งสองฝ่ายคือแกนนำพระสงฆ์ กับคณะกรรมการวุฒิสภาได้พบปะหารือกัน รวมทั้งการอภิปรายสนับสนุนการแปรญัตติของสมาชิกวุฒิสภาที่เห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ เป็นผลนำไปสู่การตัดสินใจของวุฒิสภา เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2545 โดยมีมติให้ตั้ง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” เป็นหน่วยงานอิสระที่ไม่สังกัดกระทรวง ทบวง หรือสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีฐานะเทียบเท่ากรมและขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เช่นเดียวกับสำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการ ราชบัณฑิตยสถาน ฯลฯ ส่วน “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ให้เปลี่ยนเป็น “กระทรวงวัฒนธรรม” ตามร่างเดิมของสภาผู้แทน

ราษฎร ซึ่งทำให้กลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่ร่วมชุมนุมพอใจและรับได้ จึงได้ยุติการชุมนุม เรียกร้องในครั้งนี้

จากสถานการณ์การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ดังกล่าวข้างต้น เมื่อวิเคราะห์ตามแนวทางทฤษฎีระบบ ในช่วงแรกจะมีรูปแบบและกระบวนการ ดังนี้

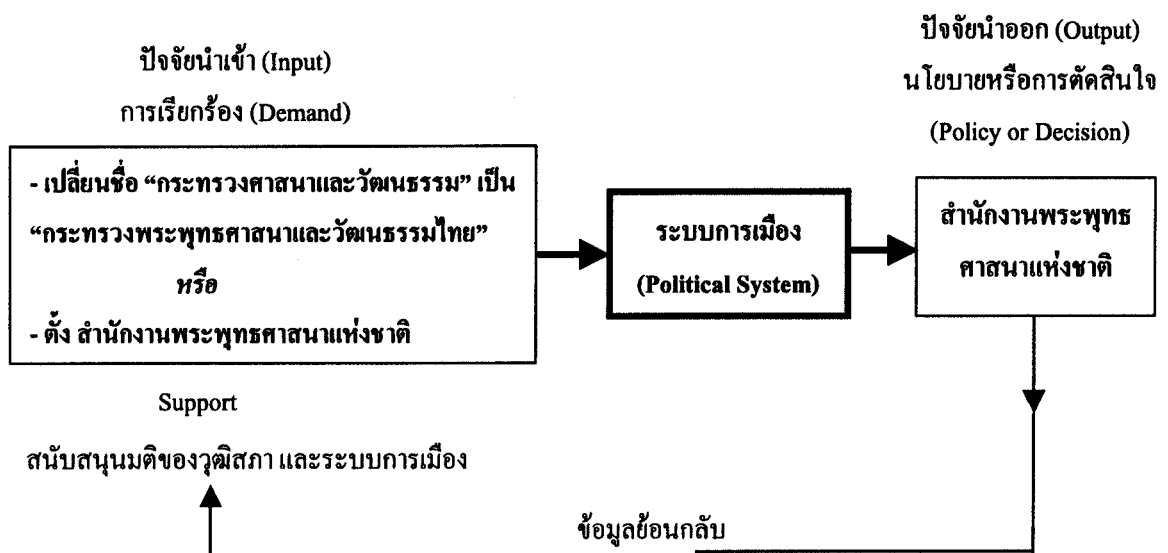
ภาพที่ 4.9 แผนภูมิการเสนอข้อเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ช่วงแรก (ตามทฤษฎีระบบ)

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยนำเข้า ซึ่งได้แก่ การเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้คณะกรรมการวิสามัญวุฒิสภา แปรญัตติเปลี่ยนชื่อ “กระทรวงวัฒนธรรม” เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” และตั้ง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” เข้าไปสู่ระบบการเมือง แต่คณะกรรมการฯส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับชื่อ “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” โดยให้เหตุผลว่า หากใช้คำว่า “พุทธ” และคำว่า “ไทย” อาจจะทำให้เกิดความแตกแยก แตกต่าง และสร้างความไม่พอใจต่อคนในศาสนาอื่น จึงได้เปลี่ยนเป็นชื่อ “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” แทน โดยให้มี “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” เป็นหน่วยงานระดับกรมอยู่ในกระทรวงนี้ด้วย ซึ่งถือเป็นปัจจัยนำออกหรือการตัดสินใจ อันเป็นผลหรือข้อมูลย้อนกลับที่ทำให้กลุ่มพระสงฆ์และชาวพุทธผู้ชุมนุมเรียกร้องไม่พอใจ (ไม่สนับสนุน) ต่อการตัดสินใจดังกล่าว เพราะไม่ทำให้สถาบันพระพุทธศาสนามีความสำคัญและไม่ต่างจากกรมการศาสนาเดิม

กลุ่มพระสงฆ์แกนนำจึงได้เพิ่มมาตรการกดดันสมาชิกวุฒิสภาและรัฐบาล โดยการชักชวนพระนิสิต พระสงฆ์ และชาวพุทธมาร่วมกันชุมนุมเรียกร้องตามสื่อต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยให้เหตุผลว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่จะจรรโลงพระ

พุทธศาสนาให้มีความเจริญมั่นคงและดำรงอยู่คู่ประเทศชาติตลอดไป ทำให้มีพระสงฆ์ สามเณร และชาวพุทธทั้งในกรุงเทพฯ และจากต่างจังหวัดได้ทยอยมาร่วมชุมนุม นอกจากนี้กลุ่มพระสงฆ์ ยังได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากสมาชิกวุฒิสภา และกลุ่มนักการเมืองเก่าที่เห็นด้วยกับการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา อาทิ นายกำพล วัณณี พลตรีอินทร์ตน์ ยอดบางเตย นายบุญเลิศ ไพรินทร์ นางมยุรา อูรเคนทร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นผู้ประสานประนีประนอมความเห็นและความต้องการของทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายพระสงฆ์และวุฒิสภาให้ตกลงกันเพื่อหาข้อยุติการเรียกร้องที่เหมาะสม

จากการประสานและการปรึกษารื้อกับสมาชิกวุฒิสภาที่เห็นด้วย ทางกลุ่มพระสงฆ์จึงได้เปลี่ยนกลยุทธ์และเป้าหมายการเรียกร้อง โดยเรียกร้องให้สมาชิกวุฒิสภาแปรญัตติเปลี่ยนชื่อ “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” หรือแปรญัตติจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระพุทธศาสนาโดยตรง โดยใช้ชื่อว่า “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” และให้มีฐานะเป็นหน่วยงานอิสระ ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งถ้าหากไม่ดำเนินการตามข้อเรียกร้องดังกล่าว จะทำพิธีคว่ำบาตรและสวดมาติกาบังสุกุลรายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล รวมทั้งจะร่วมกันรณรงค์พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศไม่ให้ลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่ได้ให้การสนับสนุนในการจรรโลงพระพุทธศาสนา ซึ่งกระบวนการเรียกร้องในช่วงนี้มีรูปแบบตามทฤษฎีระบบดังนี้

ภาพที่ 4.10 แผนภูมิการเสนอข้อเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ช่วงที่ 2 (ตามทฤษฎีระบบ)

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่า ปัจจัยนำเข้าซึ่งได้แก่การเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ ในช่วงนี้ คือ การให้วุฒิสภาตัดสินใจข้อใดข้อหนึ่งในสองข้อ คือ ให้เปลี่ยนชื่อจาก “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” หรือจัดตั้ง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” เป็นหน่วยงานอิสระที่รับผิดชอบงานพระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งทำให้สมาชิกวุฒิสภา (ระบบการเมือง) ต้องอภิปรายกันมากถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสม รวมทั้งทางออกในการแก้ไขปัญหาการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ และในท้ายที่สุดสมาชิกวุฒิสภาส่วนมากก็เห็นด้วยที่จะให้ตั้งเป็น “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” (ปัจจัยนำออก) โดยเป็นหน่วยงานอิสระที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้โดยมีพลตรีอินทรี ยอดบางเตย เป็นผู้ประสานและต่อรองกับกลุ่มพระสงฆ์ว่า สมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการตั้งเป็น “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ซึ่งจะคล่องตัวและเหมาะสมในการบริหารจัดการและสนับสนุนงานด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้นำคณะสงฆ์กลุ่มเรียกร้องมีความพอใจและรับได้ จึงได้ประกาศให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมชุมนุมได้รับทราบและให้ยุติการชุมนุมเรียกร้อง (ข้อมูลย้อนกลับ) ซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนระบบการเมืองและนำไปสู่การแก้ไขและยุติปัญหาการชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้

ส่วนรูปแบบและลักษณะการรวมกลุ่มกันออกมาเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้อง กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ถือเป็นกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่ง ตามทฤษฎีทางรัฐศาสตร์แนวกลุ่มของ Arthur Bentley และ David Truman เพราะการออกมาชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้เป็นการมารวมตัวของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ ทัศนคติ และผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะของฝ่ายรัฐ โดยกลุ่มพระสงฆ์ที่ออกมาเรียกร้องในครั้งนี้จัดเป็นกลุ่มผลประโยชน์ประเภทที่ไม่ได้อยู่ในรูปของสมาคม (Non-associational interest group) ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้เกิดขึ้นเพราะมีปัญหาร่วมกัน ไม่ได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการถาวร เป็นกลุ่มที่แสดงออกซึ่งผลประโยชน์หรือความต้องการเป็นครั้งคราว โดยใช้วิธีการเรียกร้องผลประโยชน์แบบไม่เป็นทางการ

2.3.1 ลักษณะการรวมกลุ่มของพระสงฆ์และการนำหลักพุทธศาสนามาใช้ ในการชุมนุมเรียกร้อง

การรวมกลุ่มของพระแกนนำในการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยครั้งนี้ ไม่มีการรวมกลุ่มที่เป็นลักษณะองค์กรหรือตั้งชื่อองค์กรใหม่ เป็นแต่เพียงการรวมตัวกันเฉพาะกิจของพระสงฆ์จำนวนหนึ่งซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่ในระดับหนึ่งที่มีสมณศักดิ์และที่เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ และมีฆราวาสที่เคยบวชเรียนและเป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ร่วมด้วยอีกหลายคน ซึ่งมีความเห็นร่วมกันหรือเป็นไปในแนวทางเดียวกันในการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นแกนนำหลักประกอบด้วย

- 1) พระราชกวี (เกษม สญญโต)
- 2) พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต)
- 3) พระศรีญาณโสภณ (สุวิทย์ ปิยวิสุทธิ)
- 4) พระพิศาลพัฒนาทร (ถาวร จิตตถาวโร)
- 5) พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์
- 6) พระมหา ดร.ต่วน สิริธมโม
- 7) พระมหาบุญถึง ชุตินฺธโร
- 8) พระมหาไชว์ ทสฺสนีโย
- 9) พระมหาภูมินทร์ จตุตถโร (พระครูวินัยธรมินทร์) (แกนนำระดับพระนิสิต)
- 10) นายสนิท ศรีสำแดง
- 11) พ.อ.(พิเศษ) ทองขาว พ่วงรอดพันธ์
- 12) นายดอนสวัสดิ์ ชาติเมธี
- 13) นายกมล ศรีนอก
- 14) นายเสถียร วิพรมหา

แต่กลุ่มเสริมที่มีบทบาทมากทั้งในการชักชวนฆราวาส/ญาติโยมในกรุงเทพฯ ให้ไปร่วมชุมนุมเรียกร้องที่หน้ารัฐสภา และการประสานงานช่วงการชุมนุมเรียกร้อง คือ ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2544 หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งหน่วยงานใหม่แทนกรมการศาสนา คือ "คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม" ซึ่งมีผู้แทนหลายศาสนาเป็นกรรมการและจะมากำกับดูแลองค์กรสงฆ์และมหาเถรสมาคมด้วย แต่ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ นี้ก็เป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ และมีสำนักงานอยู่ที่วัด

ราชาธิวาส (คณะใต้) เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีพระราชกวี (เกษม สบุญโต) เป็นเลขาธิการ ซึ่งวัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ มี 4 ประการ คือ

1. เพื่อปกป้องรักษาและส่งเสริมเชิดชูพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่ชาติไทย และเป็นมรดกอันทรงคุณค่าแก่ลูกหลานไทย
2. เพื่อเป็นเครือข่ายในการแสวงหาความร่วมมือในการเรียนรู้และศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเป็นเครือข่ายในการพิทักษ์ต่อสู้เพื่อความถูกต้องและชอบธรรมให้กับพระพุทธศาสนาและบุคลากรของพระพุทธศาสนา รวมทั้งประชาคมพุทธบริษัท
3. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวอันจะเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา
4. การดำเนินกิจกรรมของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

ส่วนการประชุมปรึกษาหารือหรือวางแผนในการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยนั้นก็เป็นลักษณะหลวมๆ ไม่มียุทธศาสตร์ลึกซึ้งอะไร เพราะถือเป็นประสบการณ์ค่อนข้างใหม่ เป็นเพียงพูดคุยหรือตกลงกันว่าวันนั้นให้พระนิสิตมหามกุฏฯ ไปร่วมชุมนุมจำนวนเท่านั้น วันนั้นให้พระนิสิตมหาจุฬาฯ ไปร่วมชุมนุมเท่านั้น และส่วนหนึ่งก็ได้รับคำแนะนำจาก ส.ว. ที่เห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ (สัมภาษณ์พระศรีปริยัติโมลี วันที่ 15 สิงหาคม 2545, พระครูวินัยธรรมมินทร์ จตุตวโร วันที่ 25 กันยายน 2545) แต่เนื่องจากแกนนำและผู้ร่วมชุมนุมเป็นกลุ่มพระสงฆ์หรือกลุ่มศาสนาเหมือนกัน ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อการเชื่อเชิญและรวมพลังกันเพื่อพิทักษ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเป้าหมายหลักร่วมกันของกลุ่ม

แต่สิ่งที่ทำให้สามารถชักชวนพระนิสิตและฆราวาสออกมาร่วมชุมนุมได้จำนวนมาก ก็เนื่องจากความน่าเชื่อถือและภาวะการนำของพระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำ เพราะเป็นทั้งครูอาจารย์ พระผู้ใหญ่ พระนักเผยแผ่/นักเทศน์ พระธรรมทูต นอกจากนี้การที่พระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีการดำรงชีพหรือการประพฤติปฏิบัติ และเป็นกลุ่มที่อยู่ในกฎระเบียบหรือพระธรรมวินัยเดียวกัน ตลอดจนการมีธรรมเนียมเชื่อฟังอาจารย์หรือผู้อาวุโส ดังนั้นการรวมกลุ่มกันจึงไม่เกิดความขัดแย้งภายในของกลุ่มของผู้ร่วมชุมนุมและจะเชื่อพร้อมทั้งปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้นำชี้แนะหรือบอกกล่าว

ส่วนการดำเนินการชุมนุมเรียกร้องและการควบคุมกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสที่มาร่วมชุมนุมนั้น ผู้นำกลุ่มจะใช้ทั้งรูปแบบและวิธีการของพุทธศาสนา ซึ่งจะได้ชัดเจนจากการเดินเท้ามาชุมนุมที่หน้ารัฐสภาโดยการเดินเรียงแถวอย่างสงบ(เดินจงกลม) พร้อมทั้งสวดมนต์เป็นระยะมาจากท้องสนามหลวง ในช่วงที่ชุมนุมเรียกร้องบริเวณหน้ารัฐสภาทางกลุ่ม

พระแกนนำจะอภิปรายลักษณะบรรยายธรรม ซึ่งทำให้พระสงฆ์ที่มาประชุมชุมนุมเรียกห้องมีความรู้สึกว่ากลุ่มตน ไม่ได้มาเรียกห้องหรือประท้วงแต่มาเตือนสติฝ่ายการเมืองให้สนใจและเอาใจใส่เรื่องคุณธรรมจริยธรรมบ้าง ถึงแม้การพูดแบบไฮปาร์คอาจจะมีบ้างซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแกนนำที่เป็นฆราวาส และในบางช่วงเมื่อรู้สึกว่าการบรรยายเริ่มตึงเครียด ทั้งจากมือที่สามและการกล่าวโจมตีจาก ส.ว. ผู้ไม่เห็นด้วยและฝ่ายรัฐบาล ทางพระแกนนำจะใช้วิธีนำสวดมนต์และแผ่เมตตา ซึ่งสามารถทำให้สถานการณ์ผ่อนคลายและเป็นปรกติ (สัมภาษณ์พระมหาบัณฑิต ถินคำไสย วันที่ 28 สิงหาคม 2548 และ พระมหาอุทิศ แคนกาไสย วันที่ 2 ตุลาคม 2548) อีกทั้งเป้าหมายที่เรียกห้องก็เป็นผลประโยชน์ของพุทธศาสนาหรือเพื่อต้องการให้พุทธศาสนามีความมั่นคงและได้มีโอกาสเผยแผ่ธรรมไปสู่เยาวชนและสังคมมากกว่าที่เป็นอยู่ ไม่ใช่เป็นการเรียกห้องเพื่อผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มตน จึงทำให้การเรียกห้องในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทั้งจากฝ่ายการเมืองในการช่วยกันแปรญัตติและหาข้อยุติที่เหมาะสมทั้งสองฝ่าย(ฝ่ายเรียกห้องและรัฐ) รวมทั้งการสนับสนุนจากญาติโยมเรื่องอาหารและรถรับส่งพระสงฆ์ที่มาจากต่างจังหวัด*

แต่สิ่งที่นักวิชาการหลายท่านและสังคมตั้งข้อสังเกตหรือตั้งข้อสงสัยประการหนึ่งในการเรียกห้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ของกลุ่มพระสงฆ์ครั้งนี้ คือ การเรียกห้องดังกล่าวได้รับความเห็นชอบหรือเห็นด้วยจากมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์หรือไม่ เพราะไม่ปรากฏว่าทางมหาเถรสมาคมได้มีการประชุมกันในเรื่องดังกล่าว เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากการเปลี่ยนโครงสร้างหรือองค์กรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ และทำไมกลุ่มพระสงฆ์ไม่เรียกห้องในนามคณะสงฆ์และมหาเถรสมาคม ทั้งนี้จากหลักฐานต่างๆ และการสัมภาษณ์กลุ่มพระแกนนำ เชื่อได้ว่ามหาเถรสมาคมรับรู้และน่าจะเห็นด้วยกับข้อเสนอในการเรียกห้องของกลุ่มพระสงฆ์ แต่ไม่มั่นใจว่าจะเห็นด้วยกับแนวทางหรือวิธีการชุมนุมเรียกห้องหรือไม่ แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามหาเถรสมาคมได้คัดค้านหรือห้ามกลุ่มพระสงฆ์ที่ชุมนุมเรียกห้อง นอกจากนี้ยังมีพระลิขิต(ถ้าเป็นของจริงซึ่งปัจจุบันยังไม่มีผลการสอบสวน)ของสมเด็จพระสังฆราชที่ทรงลิขิตเป็นกลางๆ และค่อนข้างมาทางกลุ่มพระสงฆ์ ตลอดจนคำสัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนของกรรมการมหาเถรสมาคมบางรูปก็เห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ อาทิ

พระพรหมวชิรญาณ เจ้าอาวาสวัดยานนาวา กรรมการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “โครงสร้างขององค์กรพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน (กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย)” ซึ่งจัดโดยคณะอนุกรรมการศึกษาส่งเสริมการมี

* มีนายแพทย์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่นับถือและเคารพของสังคมท่านหนึ่งซึ่งไม่สามารถเปิดเผยชื่อได้ เป็นผู้ออกคำรถรับส่งให้เมื่อมีพระสงฆ์ที่วัดต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ที่แจ้งมาว่าจะเดินทางมาร่วมชุมนุมที่รัฐสภา

ส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา วุฒิสภา ในวันที่ 10 กันยายน 2545 ณ ห้องประชุมกรรมาธิการ 213-216 อาคารรัฐสภา 2 โดยมีข้อความตอนหนึ่งว่า "...พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จึงเห็นด้วยที่จะมีการรวบรวมประชามติและสังฆมติเพื่อเสนอสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐบาลให้มีการจัดองค์การบริหารงานพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงเข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน..." (ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2545)

และ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนถึงการที่มีหลายฝ่ายออกมาเคลื่อนไหวให้มีการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยว่า "ในฐานะชาวพุทธก็ต้องบอกว่าเป็นเรื่องที่ดีที่จะได้มีองค์กรมารองรับงานพระพุทธศาสนา ส่วนที่จะกำหนดเป็นกระทรวงศาสนาและวัฒนธรรมไทยให้มีสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติอยู่ด้วยนั้นตนก็มองว่าเป็นเรื่องที่ดีเช่นกัน ดังนั้นการที่แต่ละฝ่ายออกมาแสดงความเห็นจึงเป็นสิทธิของแต่ละบุคคลที่จะทำได้ ส่วนกรณีมีการส่งหนังสือเวียนให้เจ้าคณะปกครองทั่วประเทศออกมาเคลื่อนไหวสนับสนุนกระทรวงพระพุทธศาสนานั้นก็เป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการไปและพิจารณาตามความเหมาะสม แต่โดยส่วนตัวไม่มีอำนาจหน้าที่ไปสั่งการใครเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว" (เดลินิวส์ และข่าวสด ฉบับวันที่ 17 กันยายน 2545)

ส่วนสาเหตุที่กลุ่มพระสงฆ์ที่ขุ่นมุ่นเรียกกร้องไม่มีการเอ่ยอ้างชื่อในนามมหาเถรสมาคมก็น่าจะเนื่องมาจากเกรงจะเสียมเสียดมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรที่เคารพนับถืออย่างมากของพระสงฆ์และสังคมไทย อีกทั้งมหาเถรสมาคมนี้ก็มีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน และกรรมการมหาเถรสมาคมก็ล้วนแต่เป็นพระเถระผู้ใหญ่ อีกประการหนึ่งก็เป็นความเสียดและล่อแหลมต่อการต่อต้านจากกลุ่มพระสงฆ์หรือประชาชนที่ไม่เห็นด้วยว่า แอบอ้างเอาชื่อองค์กรมาเล่นการเมืองก็น่าจะเป็นได้

สรุป ความเป็นมา สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้อง ให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

การเรียกร้องเพื่อให้พระพุทธศาสนามีความสำคัญหรือได้รับการรับรองทางนิตินัยเริ่มขึ้นครั้งแรกในปี 2537 เมื่อรัฐสภาสมัยนั้นได้มีมติให้มีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 โดยนายดุสิต ใสภิตชา ซึ่งเป็นคณะกรรมการวิสามัญกร่างรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมสภาผู้แทนราษฎร ได้เสนอที่จะให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" แต่รัฐสภาไม่เห็นด้วยจึงตกไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 เมื่อสังคมการเมืองไทยกำลังดำเนินการปฏิรูปการเมืองครั้งใหญ่ด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ ในช่วงนี้เองทางกลุ่มพระสงฆ์ได้มีการเคลื่อนไหวที่จะเสนอให้สมาชิกสภากร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) บัญญัติว่า "พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยมีการรณรงค์และรวบรวมรายชื่อพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศประมาณ 2,060,000 คน ยื่นเสนอต่อ ส.ส.ร. เพื่อสนับสนุนข้อเสนอดังกล่าว แต่ปรากฏว่า ส.ส.ร. ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของกลุ่มพระสงฆ์ จึงเป็นอันว่าข้อเรียกร้องดังกล่าวของกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในปี 2540 ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกับที่นายดุสิต ใสภิตชา เคยเสนอเมื่อปี 2537

หลังจากนั้น ในปี 2542 เมื่อรัฐได้มีการตั้งหน่วยงานใหม่แทนกรมการศาสนา คือ "คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม" ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวจะมีตัวแทนจากศาสนาทั้ง 5 คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู และซิกข์ เป็นเหตุให้คณะสงฆ์เกิดความไม่สบายใจที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการชุดนี้ที่มีทั้งคนในศาสนาอื่นและเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกิจการงานของพระพุทธศาสนาและองค์กรปกครองคณะสงฆ์อย่างแน่นอนด้วยความตระหนักในเรื่องดังกล่าวมหาเถรสมาคมจึงได้แต่งตั้ง "คณะกรรมการพิจารณาปรับโครงสร้างงานพระพุทธศาสนา" เพื่อไปพิจารณาผลกระทบที่จะเกิดจากโครงสร้างและหน้าที่ของคณะกรรมการการศาสนาฯ และหาทางแก้ไข ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันเสียใหม่ และควรรยกหน่วยงานในกรมการศาสนาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการเดิมออกมาตั้งเป็นหน่วยงานเฉพาะเพื่อสนองงานของพระพุทธศาสนา โดยให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เรียกว่า "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" และต่อมาในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2544 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการและรับร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าว

แต่ในช่วงที่คณะรัฐมนตรีกำลังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่นั้น ก็เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ที่ผลักดันร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ กับกลุ่มหลวงตามหาบัวซึ่งไม่เห็นด้วยกับการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ จึงเป็นเหตุทำให้การเสนอร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่นี้ต้องหยุดชะงัก เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติส่งร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้กลับไปให้คณะกรรมการกฤษฎีกาทบทวนอีกครั้งหนึ่ง โดยให้เหตุผลว่าทางคณะสงฆ์ยังไม่เห็นพ้องต้องกันในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ และรัฐบาลมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม จึงเป็นอันว่า การผลักดันให้มีการปรับปรุงโครงสร้างและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ ซึ่งหมายถึง "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" อันจะเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญระดับชาติทางนิตินัยในช่วงนี้ของกลุ่มพระสงฆ์ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ

จนกระทั่งมาถึงเดือนกรกฎาคม 2545 เมื่อรัฐบาลได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ทั้ง 3 วาระแล้ว และได้ส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้วุฒิสภาเพื่อพิจารณาตามกระบวนการต่อไป ซึ่งในช่วงนี้เองทางกลุ่มพระสงฆ์ได้มีการติดตามความเคลื่อนไหวของสังคมการเมืองอย่างต่อเนื่อง และได้ทราบว่าร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.....ที่กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาของวุฒิสภานั้น ได้มีการตั้งกระทรวงเพิ่มขึ้นจากเดิม 13 กระทรวง กับ 1 ทบวง เป็น 20 กระทรวง ซึ่งกระทรวงที่กลุ่มพระสงฆ์ให้ความสำคัญคือ "กระทรวงวัฒนธรรม" เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์มีความเห็นว่า พระพุทธศาสนาถือเป็นแก่นเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นที่มาของระบบสังคมและจิตวิญญาณของสังคมไทย ดังนั้นการจะตั้งกระทรวงวัฒนธรรมโดดๆ ไม่มีคำว่า "พระพุทธศาสนา" จึงไม่น่าจะถูกต้อง ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับสภาพการณ์ทางการเมืองเอื้ออำนวย เมื่อมีสมาชิกวุฒิสภาได้มาแจ้งว่ามีกรรมาธิการวิสามัญเสียงข้างน้อยจะขอแปรญัตติเปลี่ยนชื่อ "กระทรวงวัฒนธรรม" เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ทางกลุ่มพระสงฆ์โดยเฉพาะกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยจึงเริ่มหาช่องทางในการสนับสนุนและเรียกร้องเพื่อให้กรรมาธิการวิสามัญวุฒิสภาแปรญัตติจากกระทรวงวัฒนธรรมเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และเริ่มมีพระสงฆ์และฆราวาสออกมาชุมนุมบริเวณหน้ารัฐสภาในวันที่ 4 กันยายน 2545 เป็นต้นมา

แต่การสนับสนุนและกดดันในชั้นของคณะกรรมการฯ ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากกรรมาธิการส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่าหากเปลี่ยนชื่อเป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" อาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจหรือน้อยเนื้อต่ำใจของผู้ที่นับถือศาสนาอื่น และอาจเกิดความแตกแยกระหว่างคนไทยที่นับถือศาสนาต่างกัน และมีมติให้เปลี่ยนชื่อเป็น

“กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” แต่กรรมาธิการฯ เสียงข้างน้อยได้ขอสงวนคำแปรญัตติชื่อ “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ไว้เพื่อเสนอที่ประชุมวุฒิสภาในวาระที่ 3 อีกครั้ง

ในช่วงการพิจารณาของวุฒิสภานั้น การแสดงออกถึงความต้องการที่ชัดเจนในการเรียกร้อง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ของกลุ่มพระสงฆ์ ได้ถูกทำให้มีน้ำหนักและมีความหมายมากขึ้นเมื่อมีการระดมพระสงฆ์ สามเณร และพุทธศาสนิกชนให้ออกมาชุมนุมเรียกร้องที่หน้ารัฐสภา มีการออกแถลงการณ์ การให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน การเผยแพร่ข่าวสารไปตามสื่อต่างๆ รวมทั้งการนำพระลิตขิตของสมเด็จพระสังฆราชที่มีไปถึงนายกรัฐมนตรีในประเด็นนี้เผยแพร่สื่อมวลชนและสังคมเพื่อสนับสนุนการเรียกร้องด้วย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวทำให้สมาชิกวุฒิสภาหลายคนเริ่มโน้มเอียงมาทางกลุ่มพระสงฆ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือทำให้ระบบการเมืองได้เพิ่มความสนใจในความต้องการของกลุ่มพระสงฆ์ผู้เรียกร้องมากยิ่งขึ้น จนในที่สุดจึงนำไปสู่การต่อรองทางการเมืองระหว่างวุฒิสภากับกลุ่มพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้อง และนำไปสู่การแก้ไขและยุติปัญหาการชุมนุมเรียกร้องด้วยการจัดตั้ง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” โดยให้เป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

สำหรับสาเหตุและวัตถุประสงค์ของการออกมาเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ มีหลายประการด้วยกัน คือ

1) ความต่อเนื่องของแนวคิดและความต้องการให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ หรือเป็นหน่วยงานระดับชาติโดยนิตินัย ซึ่งจะเห็นได้จากความพยายามและความต้องการที่จะผลักดันให้รัฐบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปี 2537 และเข้มข้นขึ้นมาอีกในปี 2540 เมื่อครั้งมีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) ซึ่งมีพระสงฆ์และชาวพุทธลงชื่อกว่า 2,060,000 คน เพื่อสนับสนุนให้ ส.ส.ร.บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” จนกระทั่งตกผลึกกลายมาเป็นการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ เมื่อเดือนกันยายน 2545

2) ความต้องการที่จะให้สถาบันพระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพร ในฐานะที่เป็นสถาบันหรือโครงสร้างหลักอันหนึ่งใน 3 สถาบันของสังคมไทย ซึ่งได้แก่ ชาติ ศาสนา(พุทธ) และพระมหากษัตริย์ และให้มีหน่วยงานรองรับหรือสนับสนุนพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ขึ้นในระดับชาติหรือระดับกระทรวงเช่นเดียวกับหลายประเทศ อาทิ ศรีลังกา พม่า เขมร ลาว ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์มองว่าสถาบันพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของสังคมไทย ถ้าหากสถาบันที่เป็นรากเหง้าของสังคมอ่อนแอแย่งลงหรือไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์จะทำให้สังคมไทยอ่อนแอลงไปด้วย

3) ความต้องการที่จะให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล และสนับสนุนพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ และการมองว่ากรมการศาสนาไม่มีประสิทธิภาพในการดูแลและสนับสนุนสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา เนื่องจากสถาบันพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์เป็นองค์กรใหญ่และมีการกิจกรรมครอบคลุมทั้งสังคม แต่กรมการศาสนาเล็กมากและได้งบประมาณน้อย

4) ความต้องการที่จะพัฒนาพระพุทธศาสนาในเรื่องของการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพ และกว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งต้องการให้พุทธศาสนากลับมามีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชน โดยเฉพาะในรูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียน นอกจากนี้ยังต้องการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ชาวโลกให้มากยิ่งขึ้น โดยมองว่าความต้องการเหล่านี้จะเกิดขึ้นและทำสำเร็จได้ จะต้องมีหน่วยงานที่ใหญ่หรือระดับกระทรวงมาสนับสนุน

5) การเกิดขึ้นของ "คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม" ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวจะมีตัวแทนจากศาสนาทั้ง 5 คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู และซิกข์ เป็นเหตุให้คณะสงฆ์เกิดความไม่สบายใจและรู้สึกอึดอัดที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการชุดนี้ที่มีทั้งคนในศาสนาอื่นและเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกิจการงานของพระพุทธศาสนาและองค์กรปกครองคณะสงฆ์อย่างแน่นอน

6) ความต้องการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ ซึ่งมีหน่วยงาน "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" ที่มีลักษณะเป็นอิสระกำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยแล้ว แต่รัฐไม่เห็นชอบกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มพระสงฆ์ออกมาเรียกร้อง เพราะเมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลและจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์แกนนำจะเห็นว่า จุดมุ่งหมายแรกก่อนการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ก็เพื่อต้องการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระ ดังนั้นหากรัฐเห็นชอบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าว การชุมนุมเรียกร้องของพระสงฆ์ในครั้งนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น

7) สภาพการณ์ที่เหมาะสมของสังคมการเมืองในขณะนั้น ที่รัฐกำลังดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน และปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งถือเป็นปัจจัยหรือสภาวะทางสังคมการเมืองที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าช่วงนั้นรัฐหรือฝ่ายการเมืองไม่มีการพิจารณาเรื่องปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน และกระทรวง ทบวง กรม การออกมาชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของกลุ่มพระสงฆ์ ที่บริเวณหน้ารัฐสภาในช่วงเดือนกันยายน 2545 ก็จะไม่เกิดขึ้น ถึงแม้เกิดขึ้นก็จะไม่นำหนักหรือได้รับความสนใจจากรัฐและสังคมมากนัก

8) รัฐบาลไม่มีการพูดคุยกับผู้แทนคณะสงฆ์ ซึ่งต้องการพบและอธิบายหลายครั้ง ก่อนการออกมาชุมนุมเรียกร้อง แต่นายกรัฐมนตรีหรือฝ่ายรัฐบาลไม่ยอมให้พบและหารือ ซึ่งประเด็นนี้ก็ไม่สามารถมองข้ามได้ เพราะถ้าหากฝ่ายรัฐมีการหารือถึงปัญหาและความต้องการในเรื่องนี้กับแกนนำพระสงฆ์ อาจจะนำไปสู่การยุติปัญหาของการออกมาชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ได้

จากสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นที่นำไปสู่เหตุการณ์การชุมนุมเรียกร้องในครั้ง นี้ แต่โดยสรุปแล้วการชุมนุมเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการที่จะให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพร และให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล สนับสนุนพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องการที่จะปรับปรุงโครงสร้างองค์กรสงฆ์ ตลอดจนต้องการให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ส่วนรูปแบบและกระบวนการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้ง นี้ จะเห็นได้ว่า กลุ่มพระสงฆ์มีได้อยู่ในฐานะและมีช่องทางที่จะใช้อิทธิพล หรือการกดดันทางการเมืองอย่างเป็นทางการอันเป็นที่ยอมรับของรัฐโดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธี ทำทายเป็นทั้งสังคมไทยและรัฐ ถึงแม้การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้ง นี้จะเป็นไปใน ลักษณะค่อนข้างสงบเรียบร้อย แต่ก็ถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่างๆ ของสังคม อาทิ โครงสร้างสังคมการเมืองไทยตติวิธานและห้ามพระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่ให้มีการพูดหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการเมือง ไม่มีสิทธิออกความเห็นทางการเมือง เป็นต้น และหากมีพระสงฆ์รูปใดออกมาเคลื่อนไหวหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือต่อต้านจากสังคมส่วนหนึ่ง และโครงสร้างทางสังคมและการเมืองไทยก็ถือว่าพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง การเรียกร้องและ กิจกรรมทางการเมืองไม่ใช่เป็นกิจของสงฆ์ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและอบรมกล่อมเกลาสังคมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์จึงเป็นไปในลักษณะการเรียกร้องของกลุ่มที่ Gamson และ Lipsky เรียกว่า "กลุ่มด้อยอำนาจหรือด้อยสิทธิทางการเมือง"

3. ผลและผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์

การประชุมเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรที่ดูแลหรือสนับสนุนงานพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ และเกิดผลกระทบ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างสังคมสงฆ์และสังคมการเมืองหลายประการ คือ

1. การเกิดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและการเปลี่ยนแปลงของกรมการศาสนา
2. การเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีที่ดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์มาเป็นของนายกรัฐมนตรี
3. เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้องและศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ กับกลุ่มหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน
4. เกิดความขัดแย้งในกรณีพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราช
5. การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3.1 การเกิดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและการเปลี่ยนแปลงของกรมการศาสนา

การเกิดขึ้นของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์หรือข้อเรียกร้อง 1 ใน 2 ข้อ ของกลุ่มพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้อง โดยรัฐสภาได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 หมวด 21 ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง มาตรา 46 (3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ “มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา ส่งเสริม พัฒนาพระพุทธศาสนา และดูแลรักษาศาสนสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย” (ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก, 2545 : 28) ซึ่งทำให้โครงสร้างองค์กรหรือหน่วยงานที่สนับสนุนงานพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เป็นกรมการศาสนามาเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนการโอนหน้าที่ ทรัพย์สิน และอื่นๆ ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 159 ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ตอนที่ 102 ก, 2545 : 63)

มาตรา 159 ให้โอนบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ ภาระผูกพัน ข้าราชการ ลูกจ้าง และอัตรากำลังของกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนของกรมการศาสนา เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับส่วนราชการดังต่อไปนี้ มาเป็นของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

(1) ราชการส่วนกลาง ยกเว้นส่วนที่โอนไปเป็นของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

(2) หน่วยตรวจสอบภายใน ยกเว้นส่วนที่โอนไปเป็นของสำนักงานปลัด กระทรวงวัฒนธรรม และกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

(3) สำนักงานเลขาธิการกรม ยกเว้นส่วนที่โอนไปเป็นของสำนักงานปลัด กระทรวงวัฒนธรรม และกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

(4) กองแผนงาน ยกเว้นส่วนที่โอนไปเป็นของสำนักงานปลัดกระทรวง วัฒนธรรมและกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

(5) กองพุทธศาสนสถาน

(6) กองศาสนศึกษา ยกเว้นส่วนที่โอนไปเป็นของสำนักงานปลัดกระทรวง วัฒนธรรม และกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

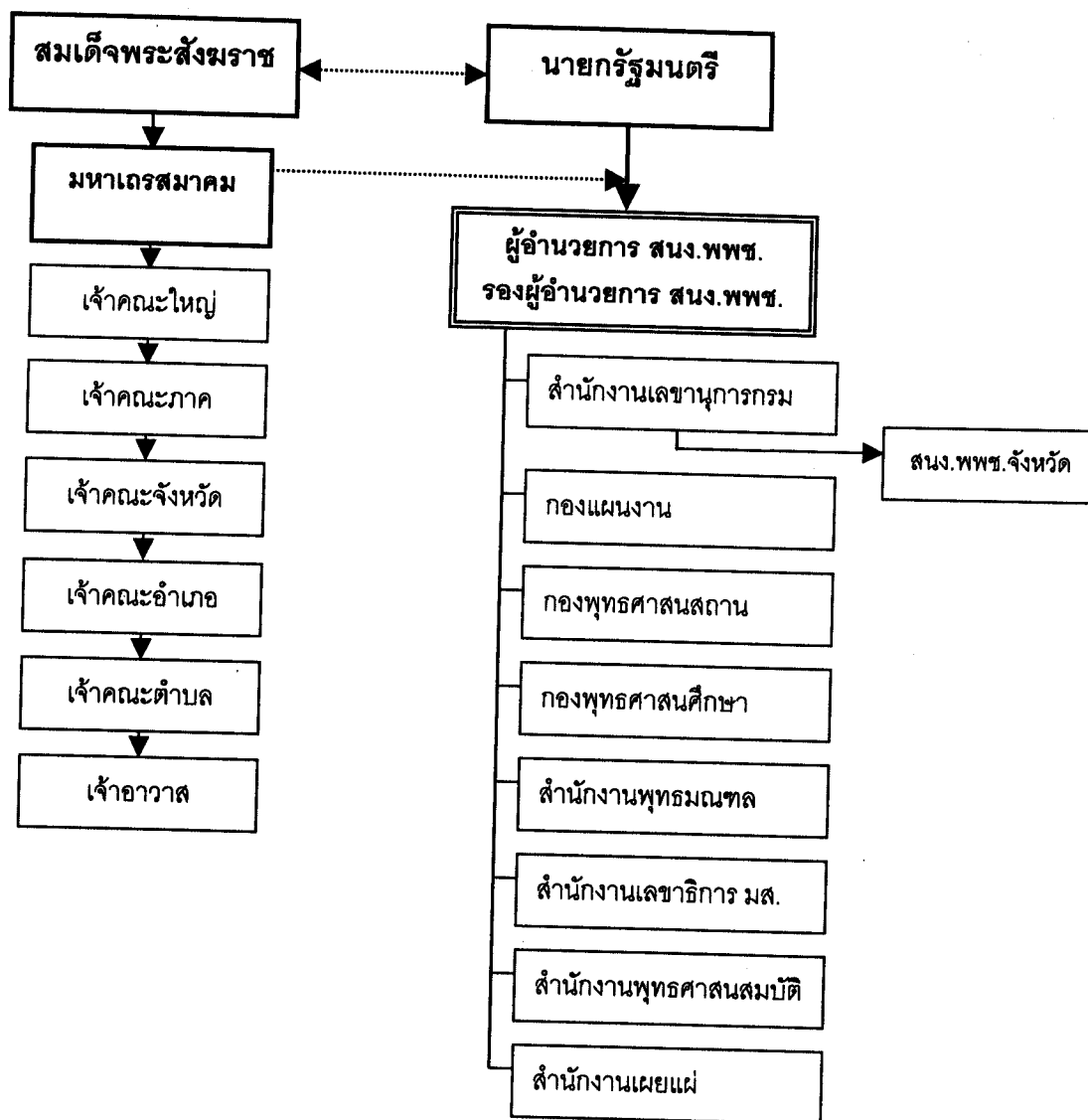
(7) สำนักงานพุทธมณฑล ยกเว้นส่วนที่โอนไปเป็นของสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงวัฒนธรรม

(8) สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

(9) สำนักงานศาสนสมบัติ

ส่วนกรมการศาสนานั้น ได้ย้ายจากกระทรวงศึกษาธิการไปขึ้นกับกระทรวง วัฒนธรรม โดยรับผิดชอบงานของศาสนาต่างๆ ทั้ง อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู ซิกข์ และพุทธ- ศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาธรรมและงานศาสนพิธี

ผลจากการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์และการตอบสนองของรัฐโดยการออก กฎหมายจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เป็นองค์กรใหม่ที่ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ หรือสนับสนุนงานของพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ โดยการโอนภารกิจเดิมของกรมการศาสนา และเพิ่มเติมภารกิจใหม่บางส่วน จึงทำให้องค์กรใหม่หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมี โครงสร้างดังนี้

ภาพที่ 4.11 แผนภูมิโครงสร้างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ปี 2545)

3.2 การเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีที่ดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์มาเป็นของนายกรัฐมนตรี

เดิมทีนั้น อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ 4 ฉบับ ได้แก่

1. พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527
2. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535)
3. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และ
4. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540

เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่ผลพวงจากการเรียกร้องกระทรวง พระพุทธศาสนา และมีการจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รัฐจึงได้อินอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับกฎหมายเหล่านี้มาเป็นของนายกรัฐมนตรี โดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 160 ว่า “นอกจากการ อินอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้แจ้งชัดที่อื่น ให้อินอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีในการดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายดังต่อไปนี้ (4 ฉบับดังกล่าวข้างต้น) มาเป็นของนายกรัฐมนตรี” (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ตอนที่ 102 ก, 2545 : 63)

3.3 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้องและศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา กับกลุ่มหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

เดิมที่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยกับ กลุ่มหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เกิดขึ้นตั้งแต่ตอนที่มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับใหม่ เพื่อใช้แทนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (และฉบับปรับปรุง 2535) ที่ศูนย์ พิทักษ์พระพุทธศาสนา มีส่วนอย่างมากในการผลักดัน แต่หลวงตามหาบัวและคณะลูกศิษย์ไม่ เห็นด้วยที่จะมีการปรับปรุงหรือจัดทำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ โดยเห็นว่าของเดิมก็ดีอยู่แล้ว และหลวงตามหาบัวได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.....ฉบับนี้ และ กล่าวคล้ายๆ ว่ามีพระกลุ่มหนึ่ง(พระเถระระดับกลางหรือระดับที่จะได้เป็นมหาเถรสงฆ์)ที่อยากมี อำนาจอยู่เบื้องหลังการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ นอกจากนั้นยังมีพระสงฆ์และ ชมราวาสกลุ่มหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์หลวงตามหาบัว โดยมีนายทองก้อน วงศ์สมุทร เป็นแกน นำ ได้ไปชุมนุมกันที่วัดอโศการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อคัดค้านกลุ่มพระสงฆ์ และศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ที่ออกมาชุมนุมบริเวณทำเนียบรัฐบาลเพื่อกดดันให้รัฐบาลรับ รองและประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่

จากการที่กลุ่มหลวงตามหาบัวไม่เห็นด้วยอย่างมากกับกลุ่มพระสงฆ์และศูนย์ พิทักษ์พระพุทธศาสนา ที่ออกมาชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้บวกกับ ขบวนการความขัดแย้งและไม่เห็นด้วยเรื่องร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฉบับใหม่ ทำให้ความขัดแย้งทาง ความคิดรุนแรงเพิ่มยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหลวงตามหาบัวได้เทศน์ว่ากล่าวและพาดพิงกลุ่มพระสงฆ์ และศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ที่ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา หลาย ครั้งและมีการเผยแพร่ไปยังสื่อมวลชนและทางอินเทอร์เน็ตที่เว็บไซต์ www.luangta.com ด้วย อาทิ หัวข้อข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 18 กันยายน 2545 ลงว่า

“มือพระพริบเรียกร้องตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา หลวงตามหาบัวไม่ เอาด้วย ด่าเปรต ตั้งตัวเป็นใหญ่ เทียวเกณฑ์ใครต่อใครไปชุมนุม”

นอกจากนั้น ในวันที่ 24 กันยายน 2545 ทางกลุ่มหลวงตามหาบัวยังได้ออกแถลงการณ์ในนาม “ศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัว และชาวพุทธผู้หวังดีต่อพระพุทธศาสนา” เรื่อง “ประณามการกระทำของคณะสงฆ์ชั้นปกครองและพระภิกษุบางรูปร่วมมือกับวุฒิสมาชิกฯ กระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นผลให้ชาวโลกติเตียน” ซึ่งมีข้อความโดยสรุปดังนี้¹

“ด้วยปรากฏว่า พระภิกษุประกอบด้วย พระราชาภิ พระศรีปริยัติโมลี พระมหาโชวี ทสฺสนีโย พระศรีญาณโสภณ พระพิศาลพัฒนาทร เป็นต้น ร่วมกันกระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัยเป็นอาชญา กล่าวคือ

1. แจกใบปลิว ออกหนังสือ โฆษณาผ่านสื่อมวลชน ให้ร้ายป้ายสีอย่างร้ายแรง และกล่าวข้อความที่เป็นเท็จ ใส่ความต่อพระมหาเถระผู้อาวุโสกว่าตนซึ่งทำประโยชน์ต่อชาติและพระพุทธศาสนาอย่างใหญ่หลวง(หมายถึงหลวงตามหาบัว) ก่อให้เกิดความแตกแยกแก่พระพุทธศาสนาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์

2. เป็นผู้ชักนำ กะเกณฑ์ และบังคับบัญชา ตลอดจนอ้างผลประโยชน์เข้าล่อให้พระจำนวนมากหลงเชื่อร่วมกันกระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย ด้วยการเดินขบวน ก่อมือบ ไฮปาร์ค บุกรุกเขตพระราชฐาน เพื่อกดดันฝ่ายบ้านเมืองให้ยอมรับพวกตน ตามความอยากใหญ่ ต้องการปกครองกิจการพระพุทธศาสนาตามอำเภอใจของพวกตน

3. กระทำกิจที่เกินเลยต่อพุทธบัญญัติ ซึ่งขัดต่อพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง โดยกดดันและเข้าแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายการเมือง เช่น กดดันให้เปลี่ยนชื่อกระทรวง โดยร่วมกับวุฒิสมาชิกบางคน เป็นผลให้สมาชิกรัฐสภาหวาดวิตก

4. การกระทำตนเป็นเจ้าพิธี ด้วยการนำกิจทางพระพุทธศาสนามาใช้ในทางที่ผิดต่อพระธรรมวินัย ทำการสาปแช่ง ขึ้นบัญชีดำ ยุยงให้ฆราวาสเกิดความรังเกียจเคียดแค้นท์ เคียดแค้นชิงชังสมาชิกรัฐสภา

การกระทำของพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวทำให้โลกติเตียน เหยียบย่ำพระธรรมวินัย บังเกิดความเสื่อมเสียต่อพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัว และชาวพุทธผู้หวังดีต่อพระพุทธศาสนา ตระหนักว่าหากปล่อยปละละเลยนิ่งเฉยต่อไป พระพุทธศาสนาอาจวิบัติได้ จึงขอประณามการกระทำของพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าว และขอเรียกร้องให้มหาเถรสมาคมดำเนินการสอบสวนและลงโทษขั้นเด็ดขาดตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมาย เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป”

¹ แถลงการณ์ เรื่อง “ประณามการกระทำของคณะสงฆ์ชั้นปกครองและพระภิกษุบางรูปร่วมมือกับวุฒิสมาชิกฯ กระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นผลให้ชาวโลกติเตียน” ฉบับสมบูรณ์ ดูได้จากภาคผนวก ข.

และในวันที่ 24 กันยายน 2545 นั้นเอง นายทองก้อน วงศ์สมุทร ได้ทำหนังสือในฐานะผู้แทนศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัว ถึงประธานวุฒิสภา (พลตรี มนูญกฤต รูปขจร) พร้อมแนบแถลงการณ์ของศิษยานุศิษย์หลวงตามหาบัวฯ มาด้วย เพื่อประณามการกระทำของวุฒิสมาชิก 2 คน คือ นายกำพล ภู่มณี และ พลตรีอินทรีรัตน์ ยอดบางเตย ที่สนับสนุนและส่งเสริมพระสงฆ์ที่กระทำผิดต่อพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง ให้เข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจการของวุฒิสภา นำความเสื่อมเสียมาสู่วุฒิสภา¹ โดยนายทองก้อนพร้อมด้วยกลุ่มลูกศิษย์หลวงตามหาบัว ประมาณ 100 คน ได้เดินทางไปยังรัฐสภาเพื่อยื่นหนังสือดังกล่าว

ต่อมาในวันที่ 30 กันยายน 2545 ก็ได้ทำหนังสือถึงอธิบดีกรมการศาสนาในฐานะเลขาธิการมหาเถรสมาคม เพื่อให้ส่งคำฟ้องให้มหาเถรสมาคมดำเนินการสอบสวนและลงโทษขั้นเด็ดขาดตามหลักพระธรรมวินัยกับกลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นหัวหน้าในการปลุกกระดมและชักนำให้พระสงฆ์ไปชุมนุมที่หน้ารัฐสภา²

ส่วนการตอบโต้กลุ่มหลวงตามหาบัวของกลุ่มพระสงฆ์แกนนำและศุภณีย์พิทักษ์พระพุทธรักษาฯ ในช่วงนั้นมีเพียงการให้สัมภาษณ์ต่อหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ของพระราชาภิ เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2545 ว่า

“การเคลื่อนไหวของกลุ่มศิษย์หลวงตามหาบัวก็ไม่ใช่ไร หากเขาเห็นว่า เป็นหน้าที่ของเขาก็ให้ทำไป และคงจะไม่ตอบโต้อะไร สุภาจิตจันเขาว่าเอาไว้ว่า “หมากัดอย่ากัดตอบ” เราทำหน้าที่ของเรา เขาก็ทำหน้าที่ของเขา”

แต่ในวันที่ 30 กันยายน 2545 ก็มีหนังสือถึงกรมการมหาเถรสมาคม เรื่อง คัดค้านการสอบสวนและลงโทษพระภิกษุ (ที่เป็นแกนนำในการชุมนุมหน้ารัฐสภา)³ ในนามของชมรมไทยพุทธกู้ชาติ ซึ่งจากวิเคราะห์สำนวน เนื้อหา และสถานการณ์แล้ว คาดว่าน่าจะจัดทำโดยกลุ่มศุภณีย์พิทักษ์พระพุทธรักษาฯ เพียงแต่ใช้ชื่อ “ชมรมไทยพุทธกู้ชาติ” เท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ปรากฏว่ามีการดำเนินการสอบสวนและลงโทษตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายกับกลุ่มพระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำและพระสงฆ์ที่ไปชุมนุมเรียกร้องที่หน้ารัฐสภาในครั้งนี้ ทั้งจากมหาเถรสมาคมและจากฝ่ายกฎหมายบ้านเมือง

¹ ต้นฉบับหนังสือ (จดหมาย) เรื่อง “ประณามการกระทำของวุฒิสมาชิก ที่สนับสนุนคณะสงฆ์ชั้นปกครองและพระภิกษุบางรูปให้กระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นผลให้ชาวโลกติเตียน” ดูได้จากภาคผนวก ข.

² ต้นฉบับหนังสือ (จดหมาย) เรื่อง “ขอความกรุณาให้ส่งคำฟ้องให้ มส.ดำเนินการสอบสวนและลงโทษขั้นเด็ดขาดตามหลักพระธรรมวินัยกับกลุ่มพระภิกษุที่เป็นหัวหน้าในการปลุกกระดมและชักนำให้พระภิกษุกระทำการผิดต่อพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง” ดูได้จากภาคผนวก ข.

³ ต้นฉบับหนังสือ (จดหมาย) เรื่อง “คัดค้านการสอบสวนและลงโทษพระภิกษุ” ดูได้จากภาคผนวก ข.

3.4 ความขัดแย้งกรณีพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราช

โดยปรกติแล้วสังคมไทยจะมีความเคารพและศรัทธาต่อองค์สมเด็จพระสังฆราชสูงมาก จะไม่มีการพูดถึงหรือนำพระองค์เข้ามายุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์หรือกรณีต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม แต่ผลของปรากฏการณ์ทางการเมืองหรือการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้ได้มีการนำเอาพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราชมาเป็นประเด็นทางการเมืองด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวเริ่มมาจากเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2545 กลุ่มพระแกนนำโดยพระศรีญาณโสภณนำสำเนาพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช ลงวันที่ 14 กันยายน 2545 ที่มีไปถึงนายกรัฐมนตรี มาอ่านให้ผู้ร่วมชุมนุมและผู้สื่อข่าวฟัง พร้อมทั้งได้แจกให้สื่อมวลชนด้วย พอวันรุ่งขึ้น(18 กันยายน 2545) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนเกี่ยวกับพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช ว่า

“พระลิขิตสมเด็จพระสังฆราชที่มีออกมานั้น ยังไม่แน่ใจว่าเป็นของจริงหรือไม่ เนื่องจากขณะนี้สมเด็จพระสังฆราชทรงพระประชวรซึ่งทำให้รู้สึกพระองค์เป็นช่วงๆ เข้าใจว่าคงมีคนทำไปให้ท่านโดยไม่ทรงรู้ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควร หากพบว่ามี การแอบดำเนินการจะต้องดำเนินการกับบุคคลเหล่านี้ และถ้าพบว่ามีเจ้าหน้าที่กรมการศาสนาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ด้วยก็จะจัดการอย่างเด็ดขาด ขณะนี้ทราบแล้วว่าใครสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง” (ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545 และ ข่าวสด, เดลินิวส์, ไทยโพสต์, บ้านเมือง, แนวหน้า, สยามรัฐ, คมชัดลึก ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2545)

แต่พระสะท้อน จิตตวโร เลขานุการส่วนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช ได้ออกมายืนยันว่า พระลิขิตเป็นของจริง ซึ่งพระองค์ได้ทรงลงพระนามตั้งแต่วันเสาร์ที่ 14 กันยายน 2545 แต่เนื่องจากติดวันหยุดราชการทำให้ไม่สามารถส่งถึงนายกรัฐมนตรีได้ทันที (วันที่ 17 กันยายน 2545) อาตมาได้นำพระลิขิตฉบับดังกล่าวมามอบให้นายวิศิษฐ์ พงษ์พัฒน์กิจ ฝ่ายเลขานุการกรมการศาสนา ในช่วงเช้า เพื่อนำไปมอบให้กับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นอกจากนี้ พระพรหมวชิรญาณ และ พระธรรมสิทธิเวที กรรมการมหาเถรสมาคม รวมทั้งพระธรรมกิตติเมธี เลขานุการคณะสงฆ์ธรรมยุต ยังได้ยืนยันว่า พระลิขิตดังกล่าวเป็นของจริง (ข่าวสด, กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545)

ส่วนพระราชรัตนมงคล รักษาการเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์คมชัดลึกว่า ทางสำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช ไม่ทราบการออกพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราชที่มีการนำออกมาเผยแพร่ และคิดว่าพระลิขิตที่ออกมาน่าจะไม่ใช่พระลิขิตจริง

น่าจะเป็นการแอบอ้างมากกว่า เพราะในขณะนั้นสมเด็จพระสังฆราช ยังมีพระอาการอาพาธอยู่ (คมชัดลึก ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2545)

ด้านนายวิศิษฐ์ พงษ์พัฒน์กิจ ผู้ที่นำพระลิขิตไปให้นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ในวันที่ 17 กันยายนที่ผ่านมาตนได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช เพื่อเยี่ยมดูพระอาการที่โรงพยาบาลจุฬาฯ ตามปกติ เนื่องจากตนต้องทำหน้าที่สนองงานสมเด็จพระสังฆราช ตามที่กรมการศาสนาได้มอบหมาย ทั้งนี้พระองค์ได้ลงพระนามในพระลิขิตเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน ขณะเดียวกันตนก็ได้รับการไหว้วานจากพระสะท้อน จิตตวโร เลขานุการส่วนพระองค์ ขอให้ให้นำพระลิขิตไปให้กับนายกฯ ที่ทำเนียบรัฐบาล และขอยืนยันว่าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระลิขิตดังกล่าว (คมชัดลึก, เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 21 กันยายน 2545)

พอวันที่ 19 กันยายน 2545 นายสุทธีวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ รองอธิบดีกรมการศาสนา ก็ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงในกรณีดังกล่าว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่กรมการศาสนา (คมชัดลึก, เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 21 กันยายน 2545)

ต่อมา วันที่ 20 กันยายน 2545 ทางกลุ่มพระสงฆ์ได้มอบหมายให้นายเสถียร วิกรมหา ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจนครบาลดุสิตเพื่อให้ดำเนินคดีกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ข้อหาดูหมิ่นสมเด็จพระสังฆราช (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 21 กันยายน 2545)

แต่จนถึงขณะนี้ (ธันวาคม 2548) กรณีเรื่องพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราชก็ยังไม่มีการพิสูจน์หรือสอบสวน และประกาศอย่างเป็นทางการให้สังคมทราบว่าจริงหรือปลอม และใครเป็นผู้แอบอ้าง

จากกรณีพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราชนี้ ทำให้กลุ่มพระสงฆ์โดยเฉพาะกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ ลดความนิยมในตัวนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร ลงอย่างมาก จนบางครั้งในช่วงหลังมีการต่อต้านนโยบายของรัฐบาลหลายด้าน เช่น หวยบนดิน การปฏิรูปที่ธรรมนูญ เป็นต้น รวมทั้งมีการกล่าวโจมตีรัฐบาลและนโยบายรัฐบาลหลายครั้งในการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ

3.5 การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

การรวมตัวกันขึ้นเป็นศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยของกลุ่มพระสงฆ์กลุ่มนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2544 หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งหน่วยงานใหม่แทนกรมการศาสนา คือ "คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม" จึงได้มีพระสงฆ์และฆราวาสกลุ่มหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว ได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กรนี้ขึ้นมา แต่เป็นองค์กรหลวมๆ ที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

ประจำ และใช้คณะได้ (กฏีพระราชาภิเษก) วัดราชาธิวาส ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นที่ทำการ

แต่พอหลังจากเกิดเหตุการณ์การชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยขึ้น ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ก็เป็นที่รู้จักของสังคมและโดยเฉพาะในกลุ่มของคณะสงฆ์ แม้องค์กรแห่งนี้จะไม่มีสถานะที่ตั้งเป็นกิจจะลักษณะ คือยังใช้คณะได้ (กฏีพระราชาภิเษก) วัดราชาธิวาส เป็นที่ตั้งเช่นเดิม แต่กลับมีการรวมตัวกันเป็นกิจจะลักษณะมากขึ้น มีการตั้งกรรมการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 คณะ คือ

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา มีกรรมการทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน 17 ท่าน
2. คณะกรรมการบริหาร มีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน 34 ท่าน มีพระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรญาโณ) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นประธาน และพระราชาภิเษก เป็นเลขาธิการ

และมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ ที่ชัดเจน 4 ประการ คือ

1. เพื่อปกป้องรักษาและส่งเสริมเชิดชูพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่ชาติไทย และเป็นมรดกอันทรงคุณค่าแก่ลูกหลานไทย
2. เพื่อเป็นเครือข่ายในการแสวงหาความร่วมมือในการเรียนรู้และศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเป็นเครือข่ายในการพิทักษ์ต่อสู้เพื่อความถูกต้องและขอบธรรมให้กับพระพุทธศาสนาและบุคลากรของพระพุทธศาสนา รวมทั้งประชาคมพุทธบริษัท
3. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวอันจะเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา
4. การดำเนินกิจกรรมของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ประการใด

นอกจากมีการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนและมีการประชุมกรรมการบริหารเป็นระยะๆ แล้ว ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยยังมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีความเคลื่อนไหวตลอดถ้ามีสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ทางกลุ่มเห็นว่าเป็นไปในทางไม่ดีหรือเป็นภัยหรือทำลายพระพุทธศาสนา โดยกิจกรรมหลักที่จัดนั้นจะเป็นการอภิปราย/เสวนาธรรมะและประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และนโยบายต่างๆ ของรัฐที่กลุ่มไม่เห็นด้วย และมักจะเน้นจัดในวันอาทิตย์ช่วงเช้าพรรษา ซึ่งจะมีพระสงฆ์และฆราวาสเข้าร่วมกิจกรรมครั้งละไม่น้อยกว่า 350 คน แต่ส่วนใหญ่มักเป็นผู้สูงอายุ (เฉลี่ยอายุ 50 ปีขึ้นไป)¹ อาทิ

¹ ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์และเข้าร่วมฟังการอภิปรายในช่วงเช้าพรรษาปี 2548 จำนวน 5 ครั้ง ณ วัดราชาธิวาส

- วันเสาร์ที่ 6 มีนาคม 2547 เสวนาเรื่อง “จงใจกว้างแต่อย่าปัญญาแคบ” (ช่วงเช้า) และเรื่อง “ทำไมต้องพิทักษ์พระพุทธศาสนา” (ช่วงบ่าย)
- วันอาทิตย์ที่ 7 มีนาคม 2547 เสวนาเรื่อง “พระพุทธศาสนากับปัญหาโรคร้าย” (ช่วงเช้า) และเรื่อง “พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป” (ช่วงบ่าย)
- วันอาทิตย์ที่ 7 สิงหาคม 2548 อภิปรายเรื่อง “ศาสนาประจำชาติ พุทธศาสน์ประจำใจ”
- วันอาทิตย์ที่ 14 สิงหาคม 2548 อภิปรายเรื่อง “พุทธมันคง ไทยมันคง”
- วันอาทิตย์ที่ 21 สิงหาคม 2548 อภิปรายเรื่อง “คนดีชอบแก้ไข.....?”
- วันอาทิตย์ที่ 11 กันยายน 2548 อภิปรายเรื่อง “เป็นคราววิปโยค ถ้าโลกห่างธรรม”
- วันอาทิตย์ที่ 17 กันยายน 2548 อภิปรายเรื่อง “วันมหาสังฆประชาปิติ” ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมครบรอบ 3 ปี ที่พระสงฆ์และชาวพุทธได้ร่วมกันเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

โดยวิทยากรผู้ร่วมอภิปรายนั้นส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสที่เคยเป็นแกนนำในการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

ภายหลังศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยได้มีการจัดรายการวิทยุในนามของศูนย์ฯ ด้วย โดยใช้ชื่อรายการ “มองโลกมองธรรม” ออกอากาศทางคลื่น เอ.เอ็ม. 1422 กิโลเฮิร์ต วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 23.00 – 24.00 นาฬิกา ซึ่งวิทยากรหลักประจำรายการประกอบด้วย พระเทพดิลก พระราชกวี พระศรีปริยัติโมลี ดร.พระมหาต่วน สิริธมฺโม พระมหาไชว์ ทสฺสนิโย นายสนิท ศรีสำแดง พ.อ.(พิเศษ) ทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ และนายประสิทธิ์ บุตรศรี รวมทั้งมีการจัดทำโฮมเพจหรือเว็บไซต์เป็นของศูนย์ฯ เอง คือ www.bpct.org

นอกเหนือจากนั้น ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ยังได้มีการตั้งสาขาหรือศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาภาคใต้ ขึ้นที่วัดสุทธาวาส อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งมีการจัดอบรมอาสาสมัครพิทักษ์พระพุทธศาสนาด้วย ซึ่งปัจจุบัน(ธันวาคม 2548) จัดอบรมไปแล้ว 5 รุ่น

ส่วนการจัดหาเงินทุนในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ นั้น จะใช้วิธีจัดผ้าป่า และรับบริจาคตามที่ผู้มีจิตศรัทธาจะบริจาค และปัจจุบันเริ่มมีการทำสำเนาเทป/ซีดีและหนังสือการอภิปราย/เสวนาออกเผยแพร่และจำหน่าย(ตามศรัทธา)ด้วย

3.6 การบรรลุผลการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์

การเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ถ้ามองในแง่หนึ่งถือว่าบรรลุผลในระดับหนึ่ง เพราะข้อเรียกร้องที่กลุ่มพระสงฆ์กดดันหรือเรียกร้องให้ฝ่ายรัฐดำเนินการสองข้อ คือ ให้เปลี่ยน "กระทรวงวัฒนธรรม" เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" และ ให้ตั้ง "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" นั้น ได้รับการสนองตอบหนึ่งข้อ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่มองอีกแง่หนึ่งหรือวิเคราะห์ให้ลึกลงไปอีกจะเห็นว่าการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้บรรลุผลอย่างมากในสิ่งที่กลุ่มพระสงฆ์ต้องการในครั้งเริ่มแรกเมื่อช่วงปี พ.ศ.2544 ที่รัฐตั้ง "คณะกรรมการการศึกษาและวัฒนธรรม" ให้เป็นองค์กรดูแลงานด้านศาสนา ซึ่งทางมหาเถรสมาคมและคณะสงฆ์ไม่เห็นด้วยที่พระพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์จะไปอยู่ภายใต้คณะกรรมการชุดนี้ที่มีคนทุกศาสนาและเป็นคฤหัสถ์ จึงได้หาทางออกโดยการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ และตั้งหรือกำหนดหน่วยงานที่จะดูแลสนับสนุนพระพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์ใหม่แทนคณะกรรมการดังกล่าว ซึ่งก็คือ "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" นั่นเอง โดยปัจจัยหรือสิ่งที่ทำให้การเรียกร้องครั้งนี้บรรลุผลประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดัง ต่อไปนี้

3.6.1 ความเหมาะสมของสภาวะการณ์ทางการเมืองหรือช่วงเวลาในการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ของกลุ่มพระสงฆ์ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว ฝ่ายรัฐกำลังเร่งดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน และมีการเพิ่มกระทรวง ทบวง กรม ใหม่ขึ้น รวมทั้งเป็นเวลาที่สมาชิกรัฐสภากำลังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ตลอดจนการตั้งเป้าหมายของรัฐบาลที่จะประกาศใช้ พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ให้ทันภายในเดือนตุลาคม 2545 ซึ่งถ้าหากขาดปัจจัยและช่วงเวลาเหล่านี้ การชุมนุมเรียกร้องอาจจะไม่เกิดขึ้น หากเกิดขึ้นน้ำหนักและความสำคัญก็คงจะลดลง และอาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวในการเรียกร้องก็เป็นได้

3.6.2 สถานภาพ ความสามัคคี และความเป็นผู้นำของกลุ่มพระสงฆ์ เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์ถือเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพหรือได้รับความนับถือจากสังคมไทยค่อนข้างสูง และสังคมส่วนใหญ่ก็เห็นว่า กลุ่มพระสงฆ์ไม่ได้เรียกร้องผลประโยชน์แก่ตนเอง แต่เป็นผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมและเป็นผลประโยชน์ต่อพุทธศาสนา นอกจากนี้ ความสามัคคีภายในกลุ่มของพระสงฆ์ที่ออกมาชุมนุมเรียกร้องครั้งนี้มีสูงมาก เพราะตลอดช่วงเวลากการชุมนุมเรียกร้องไม่มีข่าวถึงความขัดแย้งหรือแตกสามัคคีของกลุ่ม ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากการมีผู้นำกลุ่มที่มีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งความสามารถในการควบคุมการชุมนุมเรียกร้องให้เป็นไปโดยสงบของพระแกนนำ โดยเฉพาะพระราชกวี และพระศรีปริยัติโมลี ซึ่งเป็นทั้งพระผู้ใหญ่ พระนักเผยแผ่ เป็น

อาจารย์สอนและเป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจาก กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ไทยหลายรูป ถึงแม้จะไม่ออกมาสนับสนุนอย่าง โจงแจ้งก็ตาม จึงทำให้การรณรงค์หรือเชิญชวนพระสงฆ์สามเณรทั้งที่เป็นพระนิสิตและพระสงฆ์ที่ อยู่ตามวัดต่างๆ รวมทั้งญาติโยมให้มาร่วมชุมนุมประสบผลสำเร็จอย่างมาก

3.6.3 การสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสมาชิกวุฒิสภาหลายท่าน ที่ สำคัญประกอบด้วย นายกำพล ภูมณี นายบุญเลิศ ไพรินทร์ และพลตรีอินทร์ตน์ ยอดบางเตย ซึ่ง ทำให้การประสานและการต่อรองระหว่างฝ่ายพระสงฆ์กับวุฒิสภาเป็นไปได้ง่ายขึ้น ตลอดจนนำไป สู่ข้อยุติแห่งการชุมนุมเรียกร้อง นอกจากนี้การช่วยเหลือของ ส.ว.ทั้งสามคนแล้ว ทางกลุ่มพระสงฆ์ ยังได้รับการสนับสนุนโดยการช่วยอภิปรายสนับสนุน จาก ส.ว.อีกหลายคน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งก็เนื่อง มาจากความเชื่อของ ส.ว.บางท่านที่ว่า ช่วยส่งเสริมสนับสนุนพุทธศาสนาเป็นการสร้างบุญกุศล อย่างหนึ่งเช่นกัน เช่น คำอภิปรายสนับสนุนของ

นายพา อักษรเสื่อ "...ความเป็นชาติคือตัวพระพุทธศาสนาแท้ๆ ที่บ้านชาติ พวกเราขึ้นมาส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่ง แล้วไม่ได้มีความยิ่งหย่อนกว่าอะไรทั้งสิ้นให้เกียรติไว้เถอะ แล้ว ท่านจะทำงานให้กับชาติบ้านเมืองได้ยิ่งใหญ่มากกว่าเดิมอีกมาก ผมหวังพึ่งบุญพระศาสนาเพื่อที่จะ กอบกู้ชาติและศีลธรรม วัฒนธรรมของชาติอย่างยิ่ง..."

พลตรีอินทร์ตน์ ยอดบางเตย "...ต้องขอบคุณกรรมาธิการวิสามัญที่ท่านได้ คำนี้ถึงพุทธศาสนาได้ดำริให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นมา นับว่าเป็นสิ่งที่เป็นบุญ กุศลที่ท่านได้สร้างไว้..."

นายสมเกียรติ ศรีลัมพ์ "...ผมขอร้องเพื่อนสมาชิกทั้งหลายได้ทำบุญให้แก่ พระพุทธศาสนา โดยการจัดตั้งองค์กรเพื่อจะช่วย...สร้างสรรค์พระพุทธศาสนา ซึ่งทำคุณประโยชน์ มหาศาลให้กับประเทศเรามาเป็นเวลายาวนาน..." เป็นต้น

3.6.4 ความช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ จากพุทธ- ศาสนิกชน เช่น รถรับส่งพระสงฆ์จากวัดต่างๆ หรือจากต่างจังหวัดที่มาร่วมชุมนุม ตลอดจน อาหารการกินต่างๆ ที่มีฆราวาสคอยสนับสนุน โดยเฉพาะมีผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของสังคมหลาย คนให้ความสนับสนุนการอำนวยความสะดวกดังกล่าว รวมทั้งความจำเป็นต่างๆ ที่กลุ่มผู้ชุมนุม ต้องการ ทำให้กลุ่มพระสงฆ์และชาวพุทธที่เข้าร่วมชุมนุมมีกำลังใจและกำลังกายที่จะปักหลัก ชุมนุมเรียกร้อง

3.6.5 การเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่อง ของกลุ่มกตตันหรือกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มไหนมีพลังมาก มีอำนาจต่อรองมากก็มักได้รับการสนอง ตอบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ปรากฏชัดขึ้นกับกลุ่มพระสงฆ์เมื่อได้ผ่านบทเรียน(การเรียกร้อง) มาพอสมควร

...คิดถึงพ่อพ่ออยู่คู่กับเจ้า ชาติของเราคงอยู่คู่พระศาสนา
พุทธศาสนาอยู่ยงคู่องค์กษัตรา พระศาสดาฝากไว้ให้คู่กัน"

พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก*
"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี"

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**
"...พระนครนี้เป็นถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนาแต่เดิม ไม่ใช่
แผ่นดินของศาสนาอื่น คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโหม่นส
น้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนา
ตัวเลย ถ้าโหม่นสก็ชื่อว่าโลกล่วงเกินไป..."

**พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึง
เซอร์เฮ็ดวิน อาร์โลด์ (ผู้แต่งหนังสือพุทธประวัติประทีปแห่งทวีปเอเชีย)*****

"พระราชบิดาของฉันทได้ทรงสละเวลาเป็นส่วนใหญ่ในการศึกษาและ
คุ้มครองศาสนาของชาติ ส่วนฉันทได้ขึ้นครองราชย์ในขณะอายุน้อย จึงไม่มีเวลาที่
จะเป็นนักศึกษาอย่างพอ ฉันทเองมีความสนใจในการศึกษาหนังสือหลักธรรมต่างๆ
สนใจที่จะคุ้มครองศาสนาของเรา และต้องให้มหาชนทั่วไปมีความเข้าใจถูกต้อง..."

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว****
"ข้าพเจ้าย่อมรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องทำนุบำรุงพระ
พุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งคู่กับพระราชอาณาจักร ให้ดำเนินไปในทางวัฒนาถาวรพร้อม
กันทั้งสองฝ่าย"

"เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่
ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เราชวนกันนับถือ
พระพุทธศาสนากันเถิด... ผู้แปลงศาสนา คนเขาถูกยิงเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ...
เพราะเหตุฉะนั้นเป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทยจะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพุทธ
ซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา..."

* โดยนำมาจาก "พระราชนิพนธ์นิราศทำดินแดง"

** โดยนำมาจาก "ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4, เล่ม 1 หน้า 82" ซึ่งจัดพิมพ์โดยองค์การคำคุณสภา พ.ศ. 2528

*** ไม่ได้อ้างอิงที่มา

**** โดยนำมาจาก "เทศนาเสือป่า, หน้า 59-70 และ 158-173" ซึ่งจัดพิมพ์โดยองค์การคำคุณสภา พ.ศ. 2526

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงตรัสเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2527 ในวาระที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ สันตปาปา จอห์น ปอลที่ 2 เข้าเฝ้าฯ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

“คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ”

ซึ่งการใช้วาทกรรมและการนำพระราชปณิธาน พระราชปรารภ พระราชนิพนธ์ และพระราชดำรัสเหล่านี้มาสนับสนุน นอกจากจะทำให้พุทธศาสนิกชนเห็นด้วยเพิ่มขึ้นแล้ว ยังส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อสมาชิกวุฒิสภาด้วย เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภาผู้อภิปรายสนับสนุนหลายคนได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปเสริมในการอภิปรายและออกเสียงสนับสนุนให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

3.6.7 การวางแผนและยุทธวิธีในการต่อรอง หากจะวิเคราะห์ลึกลงไปแล้ว จะเห็นว่าความต้องการครั้งแรกสุดของผู้บริหารคณะสงฆ์ในความพยายามให้รัฐจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุนพระพุทธศาสนา น่าจะเป็นไปในรูปของ “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ที่เป็นหน่วยงานอิสระ ดังจะเห็นได้จากเมื่อรัฐมีการตั้งคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นองค์กรบริหารพระพุทธศาสนา และมหาเถรสมาคมต้องอยู่ภายใต้คณะกรรมการดังกล่าว ทำให้มหาเถรสมาคมห่วงใยว่า หากคณะกรรมการชุดนี้เข้ามาควบคุมกำกับดูแลอาจทำให้การบริหารพระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะมหาเถรสมาคมหรือสมเด็จพระสังฆราชจะออกคำสั่งหรือมีพระลิขิตอะไรจะต้องผ่านคณะกรรมการฯ นี้ทุกครั้ง ผู้บริหารคณะสงฆ์จึงได้มีการประชุมหารือกันเพื่อหาทางออกในเรื่องดังกล่าวหลายครั้ง ซึ่งทางออกก็คือตั้ง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ที่เป็นหน่วยงานอิสระนั่นเอง โดยปรากฏอยู่ในร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ แต่ที่เรียกกรองให้ตั้ง “กระทรวงพระพุทธศาสนาฯ” ก็เนื่องมาจากให้สอดคล้องกับกรรมาธิการวุฒิสภา เสียงข้างน้อยที่ขอแปรญัตติเปลี่ยนชื่อ “กระทรวงวัฒนธรรม” เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” ซึ่งถ้าหากได้กระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ก็จะได้ว่าได้มากกว่าที่ตั้งไว้ ภายหลังจากการเฝ้าสังเกตและรับฟังการอภิปรายของสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งการประสานกับสมาชิกวุฒิสภาที่ขอแปรญัตติ ก็คาดว่าเสียงสนับสนุนให้ตั้ง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” คงไม่เพียงพอ จึงได้เปลี่ยนข้อเสนอให้สมาชิกวุฒิสภาตัดสินใจดำเนินการขอใดข้อหนึ่งคือตั้ง “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” หรือ “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ซึ่งเป็นการต่อรองที่ต่างฝ่ายต่างได้ เพราะสมาชิกวุฒิสภาก็จะไม่มีคำครหาว่ายอมต่อกลุ่มพระสงฆ์ที่ชุมนุมเรียกกรอง และกลุ่มพระสงฆ์เองก็ถือว่าบรรลุวัตถุประสงค์การเรียกกรองในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นการทำให้ภาพพจน์ของกลุ่มพระสงฆ์ที่ชุมนุมเรียกกรองดีขึ้นและได้รับการยอมรับมากขึ้น

4. แนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคตรับเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

ในวัตถุประสงค์ข้อนี้จะแบ่งเป็นสองประเด็น คือ "ความเห็นหรือมุมมองของสังคมต่อปรากฏการณ์ชุมนุมเรียกร้องหน้ารัฐสภาของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" และ "แนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคตรับเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้" โดยการวิเคราะห์จะพิจารณาจากความเห็นของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์กับการเมือง 2 คน คือ ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขสำราญ และอาจารย์แสวง อุดมศรี และผู้แทนจากฝ่ายการเมือง 1 คน คือ นายเดโช สวานานนท์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เป็นสำคัญ

4.1 ความเห็นหรือมุมมองของสังคมต่อปรากฏการณ์ชุมนุมเรียกร้องหน้ารัฐสภาของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

การออกมาเคลื่อนไหวและชุมนุมเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545 นั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเฉพาะที่แสดงออกผ่านหนังสือพิมพ์จะเห็นว่า สังคมมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยกลุ่มที่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นโครงสร้างหลักอันหนึ่งของสังคมไทย นอกจากเป็นต้นตอบ่อเกิดของวัฒนธรรม ระเบียบ แบบแผนของไทยแล้ว สถาบันพระพุทธรังศายังประกอบด้วยคณะสงฆ์ จำนวน 300,000-400,000 รูป มีศาสนสมบัติมหาศาลทั้งวัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร ซึ่งมีความสวยงามและมีคุณค่าทางจิตใจและสถาปัตยกรรมและบางแห่งก็กลายเป็นโบราณสถานของชาติ นอกจากนี้ยังมีที่ธรณีสงฆ์อีกจำนวนมาก และที่สำคัญพระสงฆ์สามเณรนอกจากจะเป็นผู้สืบทอดพระศาสนาแล้วยังช่วยรัฐในการอบรมกล่อมเกลาสังคมให้มีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวสังคมส่วนนี้จึงเห็นด้วยกับกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเหตุผลลักษณะนี้ก็สอดคล้องกับความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขสำราญ ซึ่งให้เหตุผลหรือความเห็น ดังนี้

"... เนื่องจากว่า พระสงฆ์เป็นกลุ่มที่เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนา ศาสนาของสังคมไทย ศาสนาหลักก็คือศาสนาพุทธซึ่งครอบครองจิตใจคนในชาติไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ เพราะฉะนั้นหมายความว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อจิตใจของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความนึกคิด ในเรื่องเศรษฐกิจ ในเรื่องการเมือง

ในเรื่องสังคม บรรทัดฐานในการปฏิบัติต่างๆ เห็นคนเกือบ 50 ล้านคน เพราะฉะนั้น ในฐานะที่เป็นกลุ่ม เป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแทนของสถาบันศาสนา คนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมาก เป็นสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลมาก

... เมื่อเขา(พระสงฆ์)เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญเช่นนี้ การที่เขาจะมีสิทธิมีส่วนในการกำหนดทิศทางแห่งหนของเขา การบริหารการจัดการเพื่อการดำรงอยู่ของหมู่พระสงฆ์เอง โดยมีวัตถุประสงค์อยู่เพื่อเผยแพร่พระศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์อยู่เพื่อเป็นศูนย์กลางรวมความคิด Generate(ให้กำเนิด) ความคิดของคน ให้กรอบความคิดแก่คน เพราะฉะนั้นพระสงฆ์มีสิทธิที่ทำได้และเป็นสิทธิที่ legitimate (ชอบด้วยกฎหมาย) ที่สุด ที่ชอบธรรมที่สุด...

...ควรแยกพิจารณาอย่างนี้ คือประเด็นที่ 1 รูปแบบของสังคมประชาธิปไตย เรามีตัวแทนประชาชนคือบรรดา ส.ส. ที่จะตอบสนองความต้องการในรูปของตัวบทกฎหมาย เรามีรัฐบาลที่บอกว่ามาจากประชาชนที่จะบำบัดความต้องการของทุก section (ภาคส่วน) ในสังคม ซึ่งเราก็ต้องไปไล่ดูตรงนั้นว่า กระบวนการของพระสงฆ์ ในครั้งนี้ ท่านได้ผ่านตามขั้นตอนนี้แล้วหรือยัง ได้มีการผ่านกรรมวิธีการศาสนาใหม่ ผ่านมหาเถรสมาคมหรือยัง และมหาเถรสมาคมมีบทบาทแค่ไหนอย่างไรในการที่จะเจรจากับฝ่ายอาณาจักรว่าบริหารจัดการพวกเรามันควรเป็นอย่างไร มีหรือไม่ สมมติว่าตรงนั้นได้มีการทำตามขั้นตอนแล้ว แต่ว่ารัฐยังเงียบเฉยไม่ตอบสนอง ไม่อธิบายว่าทำไมไม่ได้อย่างไร การที่พระสงฆ์จะออกมาเรียกร้องให้คนรู้ ก็เป็นครรลองที่ชอบด้วยวิธีการทางการเมือง วิธีการทางการบริหารที่รัฐธรรมนูญให้สิทธิไว้

ประเด็นที่ 2 ทางด้านจรรยาบรรณหรือสมณภาวะหรือสมณวิสัยทำได้หรือไม่ อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนพุทธและพุทธไทยว่า เวลาคนนับถือตัวแทนของพุทธศาสนาคือพระสงฆ์ เขานับถือตรงไหน นับถือสมณวิสัยที่ราบเรียบ พระป่า วิปัสสนาธุระ หรือนับถือพระเมือง ถ้าเราบอกว่าการทำเช่นนี้ ไม่ใช่สมณวิสัย แม้ที่พระท่านมีมันถูกต้อง ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและเป็นหน่วยหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ในเมื่อเขาเห็นว่าโครงสร้างการบริหารจัดการคณะสงฆ์มันไม่เหมาะสมใน การที่เขาจะดำรงอยู่หรือในการที่เขาจะสืบต่อเนื่องศาสนา เพราะฉะนั้นวิธีการอย่างนี้ก็เป็นสิ่งที่เขาพึงทำ พึงทำแต่จะชอบธรรมหรือไม่มันก็ขึ้นอยู่กับประเด็นว่า แล้วในใจของคนไทยทั้งหลาย รุ่นต่างๆ เขามองอย่างไร ถ้าเราไปถามรุ่น 14 ตุลา เขาอาจจะบอกว่าอย่างนี้ถูกต้องเลยมันต้องทำอย่างนี้แหละ เพราะว่าได้ดำเนินการมาตามขั้นตอนมาหมดแล้ว legality มาหมดแล้ว มองอีกประเด็นหนึ่งเราต้องมองว่าในเมื่อ

สังคมมันเปิดกว้างอย่างนี้ มีช่องทางหลายๆช่องทางอย่างนี้ พระสงฆ์เหล่านี้ได้ใช้ช่องทางที่มันเหมาะสมกับสมณวิสัยแล้วหรือยัง ในทางการเมืองในฐานะที่พระสงฆ์อยู่ในสังคมเป็นกลุ่มหนึ่งของสังคม เพราะฉะนั้นในเรื่องสมณวิสัยมีคำถามว่าควรหรือไม่ควรเราจึงต้องดูว่ากลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ได้ใช้ช่องทางตามลำดับขั้นตอนหรือยัง...”
(สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขล้าราญ วันพุธที่ 23 พฤศจิกายน 2548)

ส่วน กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย ได้ให้เหตุผลว่าการตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอาจจะไม่ใช่คำตอบในการแก้ไขปัญหาของคณะสงฆ์หรือทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงหรือมีความสำคัญขึ้นกว่าเดิม และอาจนำไปสู่ความน้อยเนื้อต่ำใจของศาสนาอื่นหรือนำไปสู่ความแตกแยกระหว่างศาสนา นอกจากนี้การตั้งเป็นกระทรวงยังจะทำให้พุทธศาสนาและคณะสงฆ์เข้าไปอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายการเมืองมากยิ่งขึ้นและอาจถูกฝ่ายการเมืองครอบงำได้ และการออกมาชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์ที่หน้ารัฐสภาเป็นเวลายาวนานแบบนี้ก็ไม่เคยมีมาก่อนและไม่น่าจะใช้หน้าที่หรือกิจที่สงฆ์พึงกระทำ รวมทั้งการออกมาเรียกร้องทางการเมืองอย่างโจ่งแจ้งเช่นนี้รังแต่จะทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของอาจารย์แสวง อุดมศรี และนายเดโช สวานานนท์ โดยอาจารย์แสวง อุดมศรี ได้ให้ความเห็นว่า

“...ในมุมมองของผม ไม่ค่อยเห็นด้วย คือ คณะสงฆ์ก็ตามการเมืองก็ตาม มันจะมีเส้นแบ่งของมันอยู่ คือพระสงฆ์จะเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักไม่เข้าไปล้วงลึกการบริหารจัดการ(ประเทศ) แต่การบริหารจัดการก็ควรจะมีคุณธรรมและจริยธรรม พระพุทธเจ้าจะวางรูปแบบนักการเมืองไว้อย่างเช่น กษัตริย์ ก็แสดงทศพิธราชธรรม 10 ประการไว้ เริ่มตั้งแต่มีทาน มีศีล มีความสัตย์ตรง มีความอ่อนโยน จนกระทั่งถึงการไม่ดูแก่อำนาจ นั่นคือลักษณะคุณธรรมที่นักการเมืองจะพึงมี นอกจากนั้นก็ยังมีจักรวรรดิวัตรธรรม อปริหานิยธรรม 7 ประการ พรหมวิหาร 4 เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นักการเมืองและนักบริหารต้องมี ถ้าพูดถึงสมัยก่อนก็มุ่งเน้นไปที่กษัตริย์ แต่ปัจจุบันนี้สถานะมันเปลี่ยนไปอย่างบ้านเราก็เป็นคณะรัฐมนตรี

การที่ไปเรียกร้องที่หน้ารัฐสภาครั้งนั้นไม่ค่อยจะเหมาะสมในทรรศนะของผม เพราะว่าไม่เคยมีการกระทำอย่างนี้มาก่อน เราสังเกตพระพุทธเจ้าจารีตของพระองค์ท่าน ท่านไม่เคยเรียกร้องให้พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปัสเสนทิโกศล หรือแม้พระราชบิดาของท่านว่า ให้ตั้งหน่วยงานของพระพุทธศาสนา จะเป็นกระทรวง ทบวงกรม หรืออะไรก็แล้วแต่ที่เรียกกันในสมัยนั้น ไม่มี มีแต่สอนให้พระราชามีคุณธรรม

และจริยธรรม หลักปฏิบัติของการเป็นพระราชาที่ดีควรเป็นอย่างไร ทรงเน้นตรงนั้นมากกว่า จะไม่เข้าไปยุ่งการบริหารจัดการ แม้แต่พระเจ้าวิทูทกะจะยกทัพไปตีแคว้นสักกะ พระองค์ท่านทรงเห็นว่ามันจะเป็นการทารุณกรรมเกินไปก็ไปแสดงตนนั่งเฉยๆ สองสามครั้งเมื่อทรงเห็นว่าไม่ได้ประโยชน์ก็กลับ ก็ทรงคิดว่าคงถึงเวลาที่กรรมของแต่ละฝ่ายที่ทำกันมาจะให้ผลที่เขาจะต้องห้าพันกัน ตลอดจนถึงองค์คูลีมาลซึ่งเป็นขุนโจรที่มีค่าตัวแพงมากพระเจ้าปัสเสนทิโกศลก็ต้องการจะจับแต่จับไม่ได้ พระองค์ท่านก็ไม่เคยยุยงบอกให้ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองไปไล่จับ แต่ว่าใช้ธรรมะเข้าสอน

ที่นี้การเข้าไปเรียกร้องตรงนี้ถ้าพูดโดยหลักการมันก็ไม่ใช่ว่าจะทำให้พุทธศาสนาเข้มแข็งหรือเจริญมั่นคง พุทธศาสนาจะเจริญมั่นคงหรือแข็งแรงได้อยู่ที่บริษัทสี่ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ตราบใดก็ตามถ้าพุทธบริษัทยังประพฤติดีมันอยู่ในหลักคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด ศาสนาเจริญมั่นคง ส่วนการอุปถัมภ์บำรุงจากคนอื่นเป็นเพียงปัจจัยภายนอกที่จะมาเป็นตัวเสริมให้สะดวกขึ้นหน่อยเท่านั้น...การจะเข้มแข็งหรือไม่เข้มแข็งมันอยู่ที่ตัวเรา พระพุทธเจ้าในยุคหนึ่งที่ท่านครอบคลุมหมดไม่รู้ก็แคว้น พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ไปครอบงำในการบริหารกิจการบ้านเมืองเป็นแต่เพียงวางหลักคุณธรรมเท่านั้นเอง ไม่ได้ไปแนะนำหรือบอกว่าต้องตั้งหน่วยงานของพุทธศาสนาขึ้น ไม่มีตรงนี้...

...ผมเห็นว่ามันน่าจะมองบริบทให้กว้างหรือหลายๆ มุม เพราะผมคิดว่า การที่พระสงฆ์จะเรียกร้องให้คนอื่นมาบริหารจัดการให้จึงจะเข้มแข็งอย่างเดียวโดยที่ตัวเองไม่ปรับปรุงหรือสร้างความเข้มแข็งด้วยตัวเองด้วยแล้ว ในยุคใดยามใดถ้ารัฐบาลใส่ใจก็ดูเหมือนว่าพุทธศาสนาจะเข้มแข็ง ในยามใดที่ทางรัฐบาลจะอ่อนแอ (สนใจน้อย) ไปบ้างพุทธศาสนาก็จะตั้งหลักไม่ได้ ที่ถูกมันจะต้องพึ่งตัวเองด้วย แต่สิ่งที่พระสงฆ์ควรจะไปเน้นคือเรื่องสอนให้รัฐบาลมีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ให้ได้ ถ้าหากว่ารัฐบาลโกงกินทุจริตคอร์รัปชันอะไรต่างๆ บ้านเมืองเกิดระส่ำระสาย อันนั้นพระสงฆ์สามารถออกมาพูดได้เต็มที่ว่ารัฐบาลไม่มีคุณธรรม รัฐบาลไม่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมจึงทำให้เกิดความเดือดร้อน แต่สิ่งเหล่านี้พระสงฆ์ไม่เคยกล้าออกมาพูดเลยเพราะตกอยู่ใต้อำนาจอำนาจเขา เพราะอะไร ก็เพราะว่านำตัวไปอยู่ใต้กลไกของฝ่ายการเมือง ที่ถูกต้องสถานะของพระสงฆ์ต้องอยู่เหนือระบบเหล่านี้ สามารถสอนคนสามารถบอกคนแม้แต่องค์พระมหากษัตริย์ก็ยิ่งเคารพนับถือ นั่นคือหลักคุณธรรมจริยธรรมที่พุทธศาสนาได้วางไว้..." (สัมภาษณ์อาจารย์แสวง อุดมศรี วันศุกร์ที่ 11 พฤศจิกายน 2548)

ส่วนนายเดโช สวานานนท์ ให้เหตุผลและความเห็นว่า

“...ในมุมมองของผมต่อปรากฏการณ์เรียกร้องครั้งนี้ ผมคิดว่าสังคมไทยส่วนใหญ่มองว่าพระควรอยู่ส่วนพระไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ที่เป็นเช่นนี้นั้นต้องเข้าใจก่อนว่า พระสงฆ์ของเรานั้นท่านถูกตัดสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมือง เช่น ไม่มีสิทธิไปลงคะแนนเลือกตั้ง รับสมัครเลือกตั้งไม่ได้ อะไรก็ไม่ได้ ฉะนั้นต้องยอมรับว่าโครงสร้างสังคมไทยนักบวชถูกตัดสิทธิทางการเมือง ดังนั้นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองของพระสงฆ์จึงมักไม่เกิดขึ้นในเมืองไทย ตอนเกิดเหตุการณ์นี้สังคมส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยเห็นด้วยและไม่ค่อยสบายใจ ในมุมมองของผมเองคิดว่าสาเหตุที่พระสงฆ์ท่านออกมาเรียกร้องจำนวนมากในครั้งนี้ คงอาศัยความที่พระสงฆ์ได้เคยมีบทบาทอย่างมากในสังคมไทยในอดีตไม่ว่าจะด้านการเมือง การป้องกันประเทศ การศึกษา สิ่งต่างๆเหล่านี้พระสงฆ์ล้วนมีบทบาทสำคัญทั้งนั้น อย่างสมัยก่อนเวลาออกทัพจับศึกจะต้องมีพระสงฆ์เดินทางไปด้วยเพื่อให้กำลังใจอะไรต่างๆ และบางที่พระสงฆ์เองก็เป็นตัวตั้งตัวตีในการกอบกู้บ้านเมือง เช่น ก๊กพระฝาง เป็นต้น...

...ดังนั้นจะเห็นว่าในอดีตในบางครั้งพระสงฆ์จะมีบทบาทมากในด้านการบริหารบ้านเมือง และพระสงฆ์ก็จะมีบทบาทมาตลอด แต่ปัจจุบันเหตุการณ์บ้านเมืองมันเปลี่ยนไปมาก เราจะเห็นว่า สังคมที่พระสงฆ์ยังมีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่เหลืออยู่สองแห่งคือ ประเทศพม่า และ ศรีลังกา ผมมองว่าที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะการเมืองไม่สามารถคุ้มกันพระพุทธรศาสนาและสถาบันสงฆ์ของเขาได้ แต่ประเทศไทยเราการเมืองหรือรัฐคุ้มกันพุทธรศาสนาได้อยู่แล้ว ซึ่งมีสองสถาบันด้วยกันที่คุ้มกันพระพุทธรศาสนา คือ พระมหากษัตริย์หรือประมุขของประเทศ เนื่องจากเรากำหนดไว้ว่าผู้ที่จะเป็นพระมหากษัตริย์นั้นจะต้องเป็นพุทธมามกะ ส่วนสถาบันที่สองคือรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2540) มาตรา 73 เขียนเอาไว้ชัดเจนมาก และในอดีตที่ผ่านมาหากมีเรื่องราวอะไรที่เกี่ยวข้องหรือจะกระทบกระเทือนต่อพุทธรศาสนา เมื่อมีโอกาสพระเถระผู้ใหญ่ท่านจะกระชับต่อพระมหากษัตริย์หรือผู้บริหารประเทศให้ช่วยดูแลด้วย ซึ่งก็มักจะได้รับการตอบสนอง นั่นเป็นธรรมเนียมที่พระเถระผู้ใหญ่ท่านปฏิบัติมาโดยตลอด ท่านจะไม่ออกมาเรียกร้องดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน 2545...

...การที่พระสงฆ์จะออกมาเรียกร้องขึ้นเวทีตะโกนโฮปาร์คก็คงไม่เหมาะสมอย่างยิ่งและไม่อยากให้เกิดขึ้น เพราะจะทำให้พระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากเกินไป อีกอย่างหนึ่งที่ผมสังเกตเห็นก็คือ หากพระสงฆ์รูปใดหรือกลุ่มใดเข้ามา

ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองคนก็มักจะเสื่อมศรัทธาหรือเสื่อมความนับถือลง และบางครั้งจะมีผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์ด้วย จริงๆแล้วการที่พระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองไม่ต้องออกมาเดินขบวนชุมนุมเรียกร้องหรือ โดยเฉพาะพระผู้ใหญ่แค่เอ่ยปากชม นักการเมืองหรือพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งยังมีผลกระทบต่อตัวเองเลย และก็ยังมีส่วนต่อพรรคการเมืองด้วยเพราะพรรคหรือนักการเมืองคนนั้นก็ย่อมได้รับการยอมรับจากลูกศิษย์ลูกหาของพระเถระผู้นั้น แต่ขณะเดียวกันพระเถระรูปนั้นก็ถูกนักการเมืองและประชาชนฝ่ายที่ไม่สนับสนุนเสื่อมศรัทธาลงได้เช่นกัน จะเห็นได้ว่าพระยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมีแต่จะกระทบต่อตัวท่านและสถาบันสงฆ์ ส่วนอีกมุมมองหนึ่งของผมต่อการออกมาเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์นั้นก็คงเป็นไปตามสภาวะทางการเมืองของโลกสมัยใหม่ ซึ่งในสังคมไทยไม่ควรจะเกิดขึ้น แต่อีกในแง่หนึ่งเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมืองก็เกิดขึ้นหรือมีเป็นแบบอย่างในต่างประเทศ เช่น ศรีลังกา พม่า หรือแม้กระทั่งองค์ดาไลลามะประมุขของทิเบต แล้วพระสงฆ์รุ่นใหม่ของเราก็อาจจะเอาอย่างเหล่านี้มา แต่ประเทศเหล่านี้ต่างจากสังคมไทยที่รัฐยังคงป้องกันพุทธศาสนาเป็นอย่างดี..." (สัมภาษณ์ นายเดโช สวณานนท์ วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2549)

4.2 แนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในภาคอันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้

การเกิดเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545 นั้น ถือว่ามีส่วนอย่างมากในการสร้างวัฒนธรรม รูปแบบ หรือลักษณะการออกมาเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์ที่มีแนวโน้มหรือลักษณะแบบกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น เพราะในช่วงปี 2545 – 2548 จะเห็นว่า มีกลุ่มพระสงฆ์ออกมาเรียกร้องทางการเมืองลักษณะนี้หลายครั้ง อาทิ การเคลื่อนไหวคัดค้านนโยบายห้วยบงดิน นโยบายเปิดป่อนเสรีหรือถูกกฎหมาย และที่สำคัญคือการออกมาชุมนุมหน้ารัฐสภาของกลุ่มพระสงฆ์กว่า 1,000 รูป เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ.....ของรัฐบาล* เมื่อวันที่ 19-21 พฤษภาคม 2547 ซึ่งมีผลให้รัฐต้องยกเลิกร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว รวมทั้งการออกมาคัดค้านการนำธุรกิจสุราเข้าตลาดหลักทรัพย์เมื่อเดือนมีนาคม 2548

* โดย ร่าง พ.ร.บ.จัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ฉบับนี้ นอกจากต้องการจะพัฒนาที่ดินของรัฐให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ยังได้กำหนดหรือต้องการนำพื้นที่ของวัด ที่ธรณีสงฆ์ ที่ศาสนสมบัติของพุทธศาสนาไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่รัฐเห็นควรด้วย

ซึ่งแนวโน้มการออกมาเคลื่อนไหวหรือเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์
ในลักษณะกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์นี้ ก็สอดคล้องกับความเห็นของศาสตราจารย์
ดร.สมบุญ สุขสำราญ อาจารย์แสง อุดมศรี และความเห็นของนายเดโช สอนานนท์

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขสำราญ ให้ความเห็นว่า

“...ที่กล่าวมาแล้วว่าสถาบันสงฆ์หรือพุทธศาสนาคือพื้นฐานชีวิตจิตใจ
ความประพฤติ ความนึกคิดของสังคม เพราะฉะนั้นพุทธศาสนากับสังคมไทยต่างก็
เกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก แต่ส่วนต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แต่ส่วนต่างมี
อิทธิพลต่อกัน จะบอกว่าใครมีอิทธิพลมากกว่าใครโดยตลอดไปไม่ได้ ยกเว้นในบาง
จังหวะ ในบางห้วงเวลาที่รูปแบบระบบการปกครองมันกำหนดให้เป็นอย่างนั้น...

...ในเมื่อมันแยกกันไม่ออกระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร เราก็ต้องแยก
แยะต่อไปว่า บทบาทส่วนนี้จะทรงอิทธิพลในความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งมันก็
ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์พลังทางสังคมของคนะสงฆ์ที่มีต่อประชาชนสูงแค่ไหน ถ้าหาก
ว่าในสังคมประชาธิปไตยอย่างนี้รัฐบาลไม่ควรจะไปนึกถึงว่าพวกนี้มีพลังทางสังคม
มานานหลังหรือไม่ ... โดยเฉพาะความเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลของพระสงฆ์ เพราะว่า
เบื้องหลังหรือ Back พลังเขาอยู่ที่ไหน Back พลังเขาก็คือสถาบันศาสนา เพราะ
สถาบันศาสนาใหญ่และมีอิทธิพลมากในสังคมไทย เพราะคนในสังคมไทยกว่า 80
เปอร์เซ็นต์ ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ดังนั้นสังคมไทยจึงมีอิทธิพลต่อพระสงฆ์
และพระสงฆ์เองก็มีอิทธิพลต่อสังคมรวมทั้งการเมืองไทย เช่น พระสงฆ์ในยุค 14
ตุลา ถ้ามานั่งเจียบไม่สนใจบ้านเมืองเลยก็คงจะหมดความสำคัญ ซึ่งบริบทของสังคม
ในแต่ละช่วงจะมีความสำคัญและความเห็นในเรื่องพระสงฆ์กับการเมืองที่แตกต่าง
กันไป...

...เรื่องความขัดแย้งถือเป็นเรื่องธรรมดาหรือเป็นสิ่งที่คู่กับสังคม
ประชาธิปไตย ถ้าเราศึกษาและวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องก็จะเห็นว่าพอถึงระดับหนึ่ง
ความขัดแย้งหรือความต้องการของกลุ่มต่างๆ ก็จะมี adjust หรือแก้ไขไปตามระบบ
การเมืองของสังคมนั้น ใครแข็งแรงสามารถมีอิทธิพลเหนือสังคมก็จะกลับมามีความ
สำคัญมีอิทธิพลเหนือสังคมเช่นเดิม ผมมีความเชื่ออย่างนั้น ฉะนั้นผมจึงเห็นว่ามัน
ควรเปิด คือถ้าของเดิมมันก็จะยังคงอยู่หรือกลับคืนมาเช่นเดิม...” (สัมภาษณ์
ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขสำราญ วันพุธที่ 23 พฤศจิกายน 2548)

ส่วนอาจารย์แสวง อุดมศรี ให้ความเห็นว่า

“...ผมคิดว่า คงจะมีการออกมาเรียกร้องแบบนี้อีกเพราะอย่างน้อยๆ ก็มีการออกมาเรียกร้องที่หน้ารัฐสภาแล้วสองครั้ง ครั้งแรกเมื่อตอนขอให้ตั้งกระทรวงพุทธฯ ครั้งที่สองก็เมื่อช่วงเดือนพฤษภาคมปี 2547 เรื่องปฏิรูปที่ดินสงฆ์ ต่อไปนี้สิ่งใดก็ตามที่มากระทบต่อพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มันก็จะมียอบหรือกลุ่มพระสงฆ์เคลื่อนไปตรงนั้นตรงนี้ เพราะว่ามันจะเป็นจารีตไปแล้วถ้ามีอะไรขึ้นมาจะต้องรวมตัวกันไป เนื่องจากมันมีรูปแบบของการออกมาเรียกร้องแล้ว ส่วนมุมมองของสังคมแม้ว่าจะมองเป็นเรื่องเสียหรือเรื่องดีก็ตาม แต่ว่าเหตุการณ์เหล่านี้ก็จะตกผลึกไประยะหนึ่งแล้วมันก็จะจางไป ไม่ได้หมายความว่าการทำงานมันจะถอยลงไปมันไม่ใช่ มันก็ยังคงอยู่เป็นปกติ ต่อไปเมื่อมันเบาบางและมีเรื่องใหม่เกิดขึ้นสังคมก็จะมีเรื่องใหม่ไปพูดอีก ทางคณะสงฆ์ก็เช่นกันเมื่อมีอะไรเกิดขึ้นเกี่ยวกับพุทธศาสนาหรือสถาบันสงฆ์ก็ต้องมีการพูดกันมีการเรียกร้องกัน นี่คือปรากฏการณ์ของสังคม

...ผมมองว่า ทุกอย่างมันจะดำรงอยู่ได้พักหนึ่งนะ อาจจะมีการแรงบ้างเบาบ้างไปสักระยะหนึ่ง เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์มันมีคลื่นอะไรเข้ามาหมุนเร็วมันจะทำให้สิ่งเหล่านี้ตกผลึกพว่ไปและเรื่องใหม่ก็จะเข้ามาเป็นกระแสแทน วันดีคืนดีพระท่านก็อาจจะออกไปเรียกร้องอีกก็จะเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ไประยะหนึ่ง แล้วก็จะมีเรื่องใหม่เข้ามาแทน...

...สมมติเรามาเปรียบเทียบกระแสวิพากษ์วิจารณ์การออกมาชุมนุมเรียกร้องของพระสงฆ์ระหว่างช่วงที่เกิดเหตุการณ์กับปัจจุบันมันต่างกันมาก ตอนเกิดสถานการณ์มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่พอมาถึงตอนนี้คนพูดถึงเป็นเพียงตำนานที่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นครั้งหนึ่งเท่านั้น แล้วก็เป็นอย่างมุมให้ศึกษาภายหลังว่าควรหรือไม่ควร เหมาะหรือไม่เหมาะ...ซึ่งมันเป็นลักษณะ presser group หรือกลุ่มกดดันเกิดขึ้นในยุคหนึ่งแล้วก็จางไป ผมมองว่าเหตุการณ์เหล่านี้จะถึงกับทำให้พุทธศาสนาเสื่อมไหม ผมว่าไม่ใช่ เพราะพุทธศาสนาที่มันซึมเข้าไปในสายเลือดของสังคมไทยแล้ว ไม่ได้หมายความว่าเราเกิดมาเป็นพุทธจะต้องเข้มเหมือนกันทุกคนมันก็ไม่ใช่ มันก็ต้องเจือจางไปแล้วแต่พื้นฐานจิตใจของแต่ละคน เพราะยังไงทุกคนก็ยังมีจิตใจเป็นพุทธ...” (สัมภาษณ์ อาจารย์แสวง อุดมศรี วันที่ 11 พฤศจิกายน 2548)

สำหรับนายเดโช สวณานนท์ ให้ความเห็นว่

“...ตอนหลังนี้ อิทธิพลเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหรือประชาธิปไตยได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิดและกระบวนการของพระหนุ่มๆที่เป็น generation ใหม่ๆ พอควร การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเมืองทั้งในวงการสงฆ์เองและการเมืองของประเทศมักจะเป็นกลุ่มพระสงฆ์รุ่นใหม่หรือที่เรียกกันว่า กลุ่มยุวสงฆ์นี้ ซึ่งการแสดงบทบาททางการเมืองที่โจ่งแจ้งเช่นนี้ก็มักจะเป็นพระสงฆ์รุ่นใหม่นี้ พระเถระผู้ใหญ่ท่านจะไม่ออกมาอย่างนี้หรอก ซึ่งก็ถือว่าเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีความคิดก้าวหน้าทางการเมือง แต่จะเหมาะสมหรือไม่นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

... ในแง่หนึ่งผมมองว่ามันก็คงต้องเป็นเช่นนั้น เพราะปัจจุบันนี้การเมืองมันแผ่เข้าไปมีอิทธิพลทั่วทุกอณูของสังคม และอย่าลืมน่าพรรคและนักการเมืองเองก็ต้องพึ่งพระในเวลาหาเสียงหรือการเข้าถึงประชาชนนั้นต้องเข้าไปวัดเป็นอันดับต้นๆ ไม่ว่าจะต่างจังหวัดหรือกรุงเทพฯ เพราะพระยังคงมีอิทธิพลต่อชาวบ้านหรือสังคมอยู่ และวัดก็ยังคงเป็นที่รวมหรือเป็นศูนย์ในการทำกิจกรรมของสังคมไทย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองกับพระจะต้องพบกันและนักการเมืองเองก็ต้องทำความรู้จักมักคุ้นกับทางพระสงฆ์ในวัดต่างๆในเขตพื้นที่ของตน ซึ่งสิ่งนี้ผมพูดจากประสบการณ์โดยตรงและนักการเมืองทุกคนก็รู้ดี และบางครั้งพระเองท่านก็ช่วยผู้ที่ท่านชอบด้วยเช่นกันถึงแม้จะไม่โจ่งแจ้งก็ตาม แต่มีแน่นอน นี่คือบริบทหนึ่งของสังคมไทยที่พระกับการเมืองต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นเช่นนี้ ดังนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์จึงเกิดขึ้นเมื่อมีการต่อรองทางการเมืองเกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้พระท่านก็เรียนรู้จากนักการเมืองและสังคมการเมืองนั่นเอง เพราะฉะนั้นในแง่หนึ่งผมจึงมองเป็นเรื่องธรรมดาเพราะโดยพฤตินัยเรายังไม่สามารถแยกพระออกจากการเมืองหรืออาณาจักรได้อย่างเด็ดขาด...

...แต่วิธีการนั้นต้องชี้ให้เห็นว่า ถ้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยยังอยู่ในสมณสาธูปก็ไม่เป็นไร หรือต้องอยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด จะมาปักหลักประท้วงอยู่กินนอน ขึ้นเวทีไฮปาร์คอย่างชาวบ้าน หรือกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ อย่างนี้สังคมก็คงรับไม่ได้ แต่จะมาในลักษณะให้ศีลให้พรหรือเตือนสติเป็นครั้งคราวอย่างสมณวิสัยก็ไม่เป็นไร...

...ในมุมมองของผมก็ยังยืนยันว่า พระสงฆ์ไม่ควรออกมาเรียกร้องทางการเมืองดังเช่นที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน 2545 เพราะจะทำให้สังคมเสื่อมศรัทธาทั้งต่อตัวพระสงฆ์เองและสถาบันสงฆ์ เพราะการเมืองมันเป็นเรื่องโลกิยะวิสัย เป็นเรื่องของ

อำนาจและผลประโยชน์ ไม่เหมาะสมกับสมณภาวะผู้ทรงศีลซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของ
สังคม แต่เมื่อเกิดวิกฤติทางการเมืองพระสงฆ์ก็สามารถออกมาเตือนสติทุกฝ่ายทั้ง
สังคมได้หรือเทศน์แนะนำสังคมได้ แต่จะฝักฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ไม่เหมาะสม..."
(สัมภาษณ์นายเดโช สนวนานนท์ วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2549)

เมื่อสรุปและวิเคราะห์จากความเห็นและมุมมองของนักวิชาการด้านพระสงฆ์กับ
การเมืองและผู้แทนจากฝ่ายการเมืองทั้ง 3 ท่าน จะเห็นได้ว่า ศ.ดร.สมบูรณ สุขสำราญ จะมองใน
ลักษณะตามโครงสร้างของสังคม กล่าวคือ ในฐานะที่สถาบันสงฆ์เป็นโครงสร้างที่สำคัญและมี
อิทธิพลต่อสังคมไทยค่อนข้างมาก ดังนั้นในแง่โครงสร้างของสังคมคณะสงฆ์ก็ควรจะมีสิทธิในการ
กำหนดแนวทางที่จะให้องค์กรของตนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงสถาพร หรือมีสิทธิในการเรียกร้องให้
รัฐเอาใจใส่ดูแลให้สมกับเป็นสถาบันที่สำคัญของสังคม ในขณะเดียวกันถ้ามองในแง่นี้แล้วรัฐเอง
ก็ควรให้ความสำคัญหรือสนับสนุน หากแนวทางการเรียกร้องดังกล่าวของกลุ่มพระสงฆ์เป็นไป
ตามที่ถูกต้องและไม่กระทบต่อโครงสร้างหลักของสังคมหรือความสงบเรียบร้อยของสังคม และ
ยังเห็นว่า เป็นไปไม่ได้เลยที่สังคมไทยจะแยกพระสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ออกจากการเมืองอย่าง
เด็ดขาด เนื่องจากโครงสร้างของสังคมไทยนั้นสถาบันสงฆ์ยังคงมีอิทธิพลอยู่ค่อนข้างมากนั่นเอง

สวน อาจารย์แสวง อุดมศรี และ นายเดโช สนวนานนท์ จะมองในลักษณะแบบ
อนุรักษนิยมหรือตามธรรมเนียมที่เคยมีมาของพระสงฆ์กับการเมือง คือ เห็นว่า ถึงแม้สถาบันสงฆ์
จะมีพลังและอิทธิพล เป็นสถาบันที่สำคัญของสังคมไทย แต่ธรรมเนียมหรือวิธีการที่พระสงฆ์ออก
มาชุมนุมเรียกร้องต่อรัฐแบบกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์เช่นนี้มักจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อมี
เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นจึงมักจะเกิดผลกระทบหรือผลเสียต่อพระสงฆ์และสถาบันสงฆ์มากกว่า
และในธรรมเนียมของพระสงฆ์แต่เก่าแต่ก่อนก็จะมีแต่ออกมาเตือนสติและแนะนำสั่งสอนในเรื่อง
คุณธรรมจริยธรรมแก่ฝ่ายการเมืองฝ่ายปกครอง จะไม่ออกมาเรียกร้องลักษณะเช่นนี้ นอกจากนี้
ทั้งสองท่านยังเห็นว่า ยิ่งพระสงฆ์ออกมาเรียกร้องทางการเมืองหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองใน
ลักษณะกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์มากเท่าใด โอกาสที่พระสงฆ์จะถูกให้เข้าไปอยู่ภายใต้
อาณัติของฝ่ายการเมืองก็ยิ่งจะมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งเมื่อถึงตอนนั้นแล้วอาจจะทำให้สถาบันสงฆ์ได้
รับความเคารพนับถือจากสังคมน้อยลงหรืออาจจะทำให้ความสำคัญและอิทธิพลของสถาบันสงฆ์
ต่อสังคมไทยลดน้อยลงได้

สรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและความเห็นของนักวิชาการด้านพุทธศาสนาและพระสงฆ์กับการเมืองทั้งสองท่านและผู้แทนจากฝ่ายการเมืองข้างต้น สรุปได้ว่า ต่อไปในอนาคตการแสดงบทบาทการเคลื่อนไหว หรือการเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์(บางกลุ่ม)จะมีแนวโน้มที่จะออกมาชุมนุมเรียกร้องลักษณะกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์มากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อคัดค้านนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐในสิ่งที่กลุ่มพระสงฆ์ไม่เห็นด้วย หรือนโยบายที่ขัดต่อหลักพุทธศาสนาและจริยธรรม และนโยบายที่อาจจะเกิดผลกระทบต่อพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ ในช่วงปี 2545-2548 เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากพระสงฆ์เองก็ถือเป็นพลเมืองกลุ่มหนึ่งในโครงสร้างสังคมไทยที่ต้องการพิทักษ์ผลประโยชน์ของพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ และสังคมไทยไม่สามารถแยกพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ออกจากการเมืองได้อย่างเด็ดขาด รวมทั้งแนวคิดและกระบวนการเกี่ยวกับประชาธิปไตยก็เข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิดของพระสงฆ์รุ่นใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น การชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้ นอกจากเป็นการเรียกร้องทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างหรือนโยบายระดับชาติที่สังคมการเมืองไทยให้ความสนใจอย่างมากแล้ว ผลจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้ยังทำให้เกิดวัฒนธรรมหรือรูปแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในลักษณะกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ โดยเฉพาะกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยที่มักจะมีการเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องและคัดค้านนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐที่กลุ่มเห็นว่าไม่ถูกต้อง ผิดคุณธรรมจริยธรรม ขัดต่อหลักศาสนาและมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา เช่น การออกมาชุมนุมคัดค้าน "ร่างพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่พ.ศ....." ที่หน้ารัฐสภา เมื่อเดือนพฤษภาคม 2547 ซึ่งส่งผลให้รัฐต้องหยุดชะงัก พ.ร.บ.ดังกล่าว เป็นต้น

นอกจากนี้ การออกมาชุมนุมเรียกร้องลักษณะนี้ยังมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปยังพระสงฆ์รูปอื่นหรือกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากได้มีพระสงฆ์โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์เริ่มให้ความสนใจการเมืองมากขึ้น และเริ่มออกมาคัดค้านนโยบายบางประการของรัฐที่เห็นว่าขัดต่อหลักจริยธรรมและศาสนา และเบียดเบียนหรือทำลายพุทธศาสนา เช่น นโยบายหวยบนดิน การเปิดบ่อนการพนันที่ถูกต้องตามกฎหมาย การนำที่ดินสงฆ์ไปใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การคัดค้านการนำธุรกิจเหล้าเข้าตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม สังคมไทยก็คงไม่ยากให้เกิดหรือให้พระสงฆ์ออกมาเรียกร้องทางการเมืองเช่นนี้บ่อยนัก เพราะอาจจะทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์และสถาบันสงฆ์ และอาจจะนำไปสู่การนำเรื่องศาสนามาเป็นประเด็นทางการเมืองได้

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นได้ว่า การเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีทันใด ซึ่งมีสาเหตุและความเป็นมาอย่างต่อเนื่องและมีกระบวนการเป็นขั้นเป็นตอน และจากเหตุการณ์เรียกร้องดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพระสงฆ์กับการเมือง และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสถาบันสงฆ์หลายประการด้วยกัน ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1.1 เพื่อศึกษาถึงสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร
- 1.1.2 เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545
- 1.1.3 เพื่อศึกษาถึงผลและผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์
- 1.1.4 เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคต อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์และสามเณรในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 จำนวนประมาณ 300,000 รูป

ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เจาะลึกแบบไม่มีโครงสร้าง ได้แก่ พระสงฆ์ผู้เป็นแกนนำในการเรียกร้อง จำนวน 3 รูป พระสงฆ์ผู้เคยเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้อง จำนวน 3 รูป และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและพระสงฆ์กับการเมืองไทย จำนวน 2 คน รวมทั้งนักการเมืองที่เคยมีบทบาทในการแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ 1 คน

1.2.2 **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยไม่มีโครงสร้าง และการวิเคราะห์จากเอกสารหรือข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ

1.2.3 **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยไม่มีโครงสร้างจากผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ทั้ง 9 ท่าน และการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ห้องสมุดรัฐสภา ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.2.4 **การวิเคราะห์ข้อมูล** ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อแสวงหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 **สถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร**
ผลจากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า พุทธศาสนาน่าจะมีบทบาทต่อสังคมไทยตั้งแต่ก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย แต่พุทธศาสนาแบบเถรวาทเริ่มมีสถานะมั่นคงในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ส่วนการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นโครงสร้างชัดเจนแบบอาณาจักรปรากฏในรัชสมัยพระยาสิทธิ และนับตั้งแต่นั้นมาพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ก็กลายเป็นสถาบันหรือโครงสร้างที่สำคัญอันหนึ่งของสังคมไทยที่จะขาดเสียมิได้ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายรัฐและสถาบันสงฆ์นั้นทางฝ่ายรัฐต้องอาศัยสถาบันสงฆ์ทั้งในการปกครองประเทศและสนับสนุนอำนาจและความชอบธรรมทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันฝ่ายรัฐก็สนับสนุน อุปถัมภ์ และควบคุมสถาบันสงฆ์ไปพร้อมกัน อีกทั้งในบางครั้งการตีความหลักธรรมก็มักตีความในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายการเมืองและการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการปกครองคณะสงฆ์แต่ละยุคสมัยจึงมักจะมีรูปแบบเช่นเดียวกันกับรูปแบบหรือโครงสร้างของฝ่ายรัฐหรืออาณาจักรในยุคนั้นๆ และเมื่อสังคมการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างหลักเปลี่ยนแปลงไปโครงสร้างสถาบันสงฆ์ก็มักจะเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

1.3.2 **ความเป็นมาสาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545**
ผลจากการวิเคราะห์พบว่า สาเหตุและวัตถุประสงค์ของการออกมาเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ มีหลายประการด้วยกัน คือ

1) ความต่อเนื่องของแนวคิดและความต้องการให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติหรือเป็นหน่วยงานระดับชาติโดยนิตินัย ซึ่งจะเห็นได้จากความพยายามและความต้องการที่จะผลักดันให้รัฐบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า "พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ" เริ่มมี

ขึ้นตั้งแต่ปี 2537 และเข้มข้นขึ้นมาอีกในปี 2540 เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยสมาชิกสภา
ร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) ซึ่งมีพระสงฆ์และชาวพุทธลงชื่อกว่า 2,060,000 คน เพื่อสนับสนุนให้
ส.ส.ร.บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” แต่ไม่ได้รับการตอบ
สนอง จนกระทั่งตกผลึกกลายเป็นการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ไทยเมื่อเดือนกันยายน 2545

2) ความต้องการที่จะให้สถาบันพระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพร และ
มีหน่วยงานรองรับหรือสนับสนุนพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ขึ้นในระดับชาติหรือระดับกระทรวงเช่น
เดียวกับหลายประเทศ อาทิ ศรีลังกา พม่า เขมร ลาว ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์มองว่า พุทธ
ศาสนาเป็นรากเหง้าของสังคมไทย ถ้าหากสถาบันที่เป็นรากเหง้าของสังคมอ่อนแอแย่งหรือไม่
สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์จะทำให้สังคมไทยอ่อนแอลงไปด้วย

3) ความต้องการที่จะให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล และสนับสนุนพระพุทธ
ศาสนาและสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ และการมองว่ากรมการศาสนาไม่มีประสิทธิภาพในการ
ดูแลสนับสนุนสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา เนื่องจากสถาบันพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์เป็น
องค์กรใหญ่และมีภารกิจมากครอบคลุมทั้งสังคม แต่กรมการศาสนาเล็กมากและได้งบประมาณ
น้อย เป็นเพียงที่พักที่ผ่านของข้าราชการที่ไม่มีที่ลงหรือรอที่จะก้าวสู่ตำแหน่งระดับสูงขึ้นไปหรือ
ย้ายไปกรมอื่นในกระทรวงเท่านั้น

4) ความต้องการที่จะพัฒนาพุทธศาสนาในเรื่องของการเผยแผ่ให้มีประ
สิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งต้องการให้พุทธศาสนากลับมามีความสำคัญในการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชน โดยเฉพาะในรูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียน
นอกจากนี้ยังต้องการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ชาวโลกให้มากยิ่งขึ้น โดยมองว่าความต้องการ
เหล่านี้จะเกิดขึ้นและทำสำเร็จได้จะต้องมีหน่วยงานที่ใหญ่หรือระดับกระทรวงมาสนับสนุน

5) การเกิดขึ้นของ “คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม” ซึ่งคณะ
กรรมการดังกล่าวจะมีตัวแทนจากศาสนาทั้ง 5 คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์หรือฮินดู และ
ซิกข์ เป็นเหตุให้คณะสงฆ์เกิดความไม่สบายใจและรู้สึกอึดอัดที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของ
คณะกรรมการชุดนี้ที่มีทั้งคนในศาสนาอื่นและเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกิจการงานของ
พระพุทธศาสนาและองค์กรปกครองคณะสงฆ์อย่างแน่นอน

6) ความต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ ซึ่งมี
หน่วยงาน “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ที่มีลักษณะเป็นอิสระกำหนดอยู่ในพระราช
บัญญัติฉบับนี้ด้วยแล้ว แต่รัฐไม่เห็นด้วย จึงเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่ม

พระสงฆ์ออกมาชุมนุมเรียกกร้อง เพราะเมื่อวิเคราะห์จากข้อเท็จจริงและจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ แกนนำจะเห็นว่า จุดมุ่งหมายแรกก่อนการชุมนุมเรียกกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ก็เพื่อต้องการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระ ดังนั้นหากรัฐเห็นชอบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าว การชุมนุมเรียกกร้องของพระสงฆ์ในครั้งนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น

7) สภาพการณ์ที่เหมาะสมของสังคมการเมืองในขณะนั้น ที่รัฐกำลังดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินและปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าช่วงขณะนั้นรัฐหรือฝ่ายการเมืองไม่มีการพิจารณาเรื่องปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินและกระทรวง ทบวง กรม การออกมาชุมนุมเรียกกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาฯ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของกลุ่มพระสงฆ์ที่หน้ารัฐสภาเมื่อเดือนกันยายน 2545 ก็จะไม่เกิดขึ้น ถึงแม้เกิดขึ้นก็จะมีน้ำหนักหรือได้รับความสนใจจากรัฐและสังคมมากนัก

จากสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ข้างต้นที่นำไปสู่เหตุการณ์ชุมนุมเรียกกร้องในครั้งนี้ แต่โดยสรุปแล้วการชุมนุมเรียกกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการที่จะให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพร และให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล สนับสนุนพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องการที่จะปรับปรุงโครงสร้างองค์กรสงฆ์ ตลอดจนต้องการให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ส่วนรูปแบบและกระบวนการเรียกกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า กลุ่มพระสงฆ์มีได้อยู่ในฐานะและมีช่องทางที่จะใช้อิทธิพลหรือการกดดันทางการเมืองอย่างเป็นทางการอันเป็นที่ยอมรับของรัฐโดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีทำทนายทั้งสังคมไทยและรัฐ ถึงแม้การชุมนุมเรียกกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้จะเป็นไปในลักษณะค่อนข้างสงบเรียบร้อย แต่ก็ถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่างๆ ของสังคม อาทิ โครงสร้างสังคมการเมืองไทยตัดสิทธิและห้ามพระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิวิพากษ์วิจารณ์หรือออกความเห็นทางการเมือง เป็นต้น และหากมีพระสงฆ์รูปใดออกมาเคลื่อนไหวหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือต่อต้านจากสังคมส่วนหนึ่ง และโครงสร้างทางสังคมและการเมืองไทยก็ถือว่าพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง การเรียกกร้องและกิจกรรมทางการเมืองไม่ใช่เป็นกิจของสงฆ์ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและอบรมกล่อมเกลาสังคมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการเรียกกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์จึงเป็นไปในลักษณะการเรียกกร้องของกลุ่มที่เรียกว่า “กลุ่มด้อยอำนาจหรือด้อยสิทธิทางการเมือง”

สำหรับการแก้ไขปัญหาการชุมนุมเรียกร้องของฝ่ายรัฐนั้น เป็นไปในลักษณะประนีประนอมและมีกระบวนการตามทฤษฎีระบบ โดยการตัดสินใจตั้ง "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" ซึ่งสอดคล้องกับข้อเรียกร้อง 1 ใน 2 ข้อ ของกลุ่มพระสงฆ์ ซึ่งการดำเนินการหรือตัดสินใจดังกล่าวได้นำไปสู่การยุติการชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้ และถ้ามองในแง่หนึ่งจะเห็นว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต่างฝ่ายต่างได้ เพราะสมาชิกวุฒิสภาก็จะไม่มีคำครหาว่า ยอมต่อกลุ่มพระสงฆ์ที่ชุมนุมเรียกร้อง และกลุ่มพระสงฆ์เองก็ถือว่าบรรลุวัตถุประสงค์การเรียกร้องในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นการทำให้ภาพพจน์ของกลุ่มพระสงฆ์ที่ชุมนุมเรียกร้องดีขึ้นและได้รับการยอมรับมากขึ้น

1.3.3 ผลและผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ ผลจากการวิเคราะห์พบว่า การชุมนุมเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรที่ดูแลหรือสนับสนุนงานพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ และเกิดผลกระทบ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างสังคมสงฆ์และสังคมการเมืองหลายประการ คือ

1) การเกิดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและการเปลี่ยนแปลงของกรมการศาสนา การเกิดขึ้นของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์การเรียกร้อง 1 ใน 2 ข้อ ของกลุ่มพระสงฆ์ ซึ่งทำให้โครงสร้างองค์กรหรือหน่วยงานที่สนับสนุนงานพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เป็นกรมการศาสนามาเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนกรมการศาสนานั้นได้ย้ายจากกระทรวงศึกษาธิการไปขึ้นกับกระทรวงวัฒนธรรม โดยรับผิดชอบงานของศาสนาต่างๆ ทั้ง อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู ซิกข์ และพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาธรรมและงานศาสนพิธี

2) การเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีที่ดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์มาเป็นของนายกรัฐมนตรี เดิมทีนั้น อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ 4 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ.กำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และ พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่ผลพวงจากการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา นอกจากมีการตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้ว รัฐยังได้ออนอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมายเหล่านี้มาเป็นของนายกรัฐมนตรีด้วย

3) ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้องและศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา กับกลุ่มหลวงตามหาบัว เดิมทีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา แห่งประเทศไทยกับกลุ่มหลวงตามหาบัว เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงที่มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ฉบับใหม่ที่ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา มีส่วนอย่างมากในการผลักดันแล้ว แต่เมื่อเกิด เหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระ สงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้องซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา กับกลุ่มหลวงตามหาบัวก็ ปะทุขึ้นอีก มีการโต้เถียงกันผ่านสื่อมวลชน และแจ้งความดำเนินคดีระหว่างกันทั้งทางกฎหมาย และทางวินัยสงฆ์ แต่ท้ายที่สุดก็ไม่ปรากฏว่าฝ่ายใดได้รับโทษหรือถูกลงโทษทั้งจากทางโลกและ ทางธรรม

4) ความขัดแย้งกรณีพระลิขิตสมเด็จพระสังฆราช โดยปรกติแล้วสังคมไทย จะให้ความเคารพและศรัทธาต่อองค์สมเด็จพระสังฆราชสูงมาก จะไม่มีการพูดถึงหรือนำพระองค์ เข้ามายุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์หรือกรณีต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม แต่เหตุการณ์ทางการเมืองหรือการ ชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้ได้มีการนำเอาพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช มาเป็นประเด็นทางการเมืองทั้งฝ่ายพระสงฆ์ผู้ชุมนุมเรียกร้องและฝ่ายรัฐบาล โดยประเด็นสำคัญ อยู่ที่คำสัมภาษณ์และความคิดเห็นของนายกรัฐมนตรีที่มองว่า พระลิขิตสมเด็จพระสังฆราชเป็น ของปลอมมีการแอบอ้างทำ และมีการตั้งกรรมการสอบสวน แต่จนถึงขณะนี้ก็ยังไม่มี การพิสูจน์ และประกาศให้สังคมได้รับทราบว่าเป็นของจริงหรือปลอม และใครเป็นผู้แอบอ้าง

5) การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนของศูนย์พิทักษ์พระพุทธ ศาสนาแห่งประเทศไทย การรวมตัวกันขึ้นเป็นศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยของ กลุ่มพระสงฆ์กลุ่มนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2544 แต่เป็นองค์กรหลวมๆ ที่ไม่เป็นทางการ แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ขึ้น ศูนย์พิทักษ์พระพุท- ศาสนา ก็เป็นที่รู้จักของสังคมโดยเฉพาะคณะสงฆ์ แม้ขณะนี้จะยังคงใช้คณะได้(กฏีพระราชกวี) วัดราชาธิวาส เป็นที่ตั้งก็ตาม แต่กลับมีการรวมตัวกันเป็นกิจจะลักษณะมากขึ้น มีการตั้งกรรมการ บริหารงานที่ชัดเจน และมีการประชุมกรรมการบริหารเป็นระยะๆ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรม อย่างต่อเนื่อง และมีความเคลื่อนไหวตลอดเมื่อมีสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ ทางกลุ่มเห็นว่าจะจะเป็นภัยหรือทำลายพระพุทธศาสนา โดยกิจกรรมหลักที่จัดนั้นจะเป็นการ อภิปราย/เสวนาในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและการเมือง ภายหลังศูนย์ พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ ได้จัดทำรายการวิทยุในนามของศูนย์ฯ โดยใช้ชื่อรายการ “มองโลกมอง ธรรม” รวมทั้งมีการจัดทำโฮมเพจหรือเว็บไซต์เป็นของศูนย์ฯ เอง คือ www.bpct.org นอกเหนือจาก

นั้นศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ยังได้มีการตั้งสาขาหรือศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาภาคใต้ขึ้นที่ วัดสุทธาวาส จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งมีการฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์พระพุทธศาสนาด้วย

ส่วน การบรรลุผลของการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ นั้น ผลจากการวิเคราะห์พบว่า การเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ถ้ามองในแง่หนึ่งถือว่าบรรลุผลในระดับหนึ่ง เพราะข้อเรียกร้องที่กลุ่มพระสงฆ์คัดค้านหรือเรียกร้องให้รัฐดำเนินการสองข้อ คือ ให้เปลี่ยน “กระทรวงวัฒนธรรม” เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” และให้ตั้ง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” นั้น ได้รับการสนองตอบหนึ่งข้อ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่มองอีกแง่หนึ่งหรือวิเคราะห์ให้ลึกลงไปอีกจะเห็นว่า การเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้บรรลุผลอย่างมากในสิ่งที่กลุ่มพระสงฆ์ต้องการในครั้งนี้ เริ่มแรกเมื่อช่วงปี พ.ศ.2544 โดยปัจจัยหรือสิ่งที่ทำให้การเรียกร้องครั้งนี้บรรลุผลประกอบด้วย ปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ความเหมาะสมของสภาวการณ์ทางการเมือง หรือช่วงเวลาในการชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวฝ่ายรัฐกำลังดำเนินการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน และมีการตั้งกระทรวงเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการตั้งเป้าหมายที่จะประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ให้ทันภายในเดือนตุลาคม 2545

2) สถานภาพทางสังคม ความสามัคคี และความเป็นผู้นำที่มีคุณภาพของกลุ่มพระสงฆ์ เนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์ถือเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพหรือได้รับความนับถือจากสังคมไทยค่อนข้างสูง และความสามัคคีภายในกลุ่มของพระสงฆ์ที่ออกมาชุมนุมเรียกร้องครั้งนี้ก็มีสูงมาก รวมทั้งการมีผู้นำกลุ่มที่มีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถควบคุมการชุมนุมเรียกร้องให้เป็นไปโดยสงบ

3) การสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสมาชิกวุฒิสภาหลายท่าน ที่สำคัญได้แก่ นายกำพล ภูมณี นายบุญเลิศ ไพริณทร์ และพลตรีอินทร์พันธ์ ยอดบางเตย ซึ่งทำให้การประสานและการต่อรองของทั้งสองฝ่ายง่ายขึ้น จนนำไปสู่ข้อยุติแห่งการชุมนุมเรียกร้อง

4) ความช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ จากพุทธศาสนิกชน เช่น รถรับส่งพระสงฆ์จากวัดต่างๆ หรือจากต่างจังหวัดที่มาร่วมชุมนุม ตลอดจนอาหารการกินสำหรับถวายพระสงฆ์ เป็นต้น

5) การเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ ที่มีความเข้าใจว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ กลุ่มไหนมีพลังมาก มีอำนาจต่อรองมากก็มักได้รับการสนองตอบ จึงมี

การเชิญชวนพระนิสิต พระสงฆ์ ตลอดจนพุทธศาสนิกชนให้ไปช่วยกันเรียกร้อง อีกทั้งยังได้นำพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราชมาสนับสนุนความชอบธรรมในการเรียกร้องของกลุ่มตนด้วย

6) การใช้วาทกรรมทางการเมือง* และการยกหรืออ้างพระราชปณิธาน พระราชปรารภ พระราชนิพนธ์ และพระราชดำรัสของบูรพมหากษัตริย์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มาสนับสนุนการเรียกร้อง

7) การวางแผนและยุทธวิธีในการต่อรอง จากการวิเคราะห์จะเห็นว่า ความต้องการครั้งแรกสุดของคณะสงฆ์คือการตั้ง "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" ที่เป็นหน่วยงานอิสระ แต่ที่เรียกร้องให้ตั้ง "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ก็เนื่องมาจากให้สอดคล้องกับกรรมวิธีการวุฒิสภาเสียงข้างน้อยที่ขอแปรญัตติชื่อ "กระทรวงพระพุทธศาสนา" ซึ่งถ้าหากได้กระทรวงพระพุทธศาสนาฯ ก็จะถือว่าได้มากกว่าที่ตั้งไว้

1.3.4 แนวโน้มการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มพระสงฆ์ในอนาคต อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์เรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้
ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ต่อไปในอนาคตการแสดงบทบาท การเคลื่อนไหว หรือการเรียกร้องทางการเมืองของพระสงฆ์(บางกลุ่ม)จะมีแนวโน้มที่จะออกมาชุมนุมเรียกร้องลักษณะกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์มากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากกรออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์เพื่อคัดค้านนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐในสิ่งที่กลุ่มพระสงฆ์ไม่เห็นด้วย หรือนโยบายที่ขัดต่อหลักพุทธศาสนาและจริยธรรม และนโยบายที่อาจจะมีผลกระทบต่อพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ ในช่วงปี 2545-2548 นอกจากนี้การออกมาชุมนุมเรียกร้องลักษณะนี้ยังมีแนวโน้มที่จะขยายไปยังพระสงฆ์รูปอื่นหรือกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นนิสิตและจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์เริ่มให้ความสนใจการเมืองมากขึ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากพระสงฆ์เองก็ถือเป็นพลเมืองกลุ่มหนึ่งในโครงสร้างสังคมไทยที่ต้องการพิทักษ์ผลประโยชน์ของพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ และสังคมไทยก็ไม่สามารถแยกพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ออกจากการเมืองได้อย่างเด็ดขาด รวมทั้งแนวคิดและกระบวนการเกี่ยวกับประชาธิปไตยก็เข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิดของพระสงฆ์รุ่นใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามสังคมไทยก็คงไม่ยากให้เกิดหรือให้พระสงฆ์ออกมาเรียกร้องทางการเมืองลักษณะเช่นนี้บ่อยนัก เพราะอาจจะทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์และสถาบันสงฆ์ และอาจจะนำไปสู่การนำเรื่องศาสนามาเป็นประเด็นทางการเมืองได้

* ในที่นี้หมายถึง การใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ทำให้เกิดประเด็นหรือมีผลทางการเมือง

2. อภิปรายผล

2.1 สถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับรัฐหรืออาณาจักร จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่า พุทธศาสนาน่าจะมีบทบาทต่อสังคมไทยตั้งแต่ก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย แต่พุทธศาสนาแบบเถรวาทเริ่มมีสถานะมั่นคงในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ส่วนการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นโครงสร้างชัดเจนแบบอาณาจักรปรากฏในรัชสมัยพระยาสิทธิไธ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายรัฐกับสถาบันสงฆ์นั้นทางฝ่ายรัฐต้องอาศัยสถาบันสงฆ์ทั้งในการปกครองประเทศและสนับสนุนอำนาจและความชอบธรรมทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันฝ่ายรัฐก็สนับสนุน อุปถัมภ์ และควบคุมสถาบันสงฆ์ไปพร้อมกัน อีกทั้งในบางครั้งการตีความหลักธรรมก็มักตีความในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายการเมืองและการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการปกครองคณะสงฆ์แต่ละยุคสมัยจึงมักจะมีรูปแบบเช่นเดียวกับรูปแบบหรือโครงสร้างของฝ่ายรัฐหรืออาณาจักรในยุคนั้นๆ และเมื่อสังคมการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างหลักเปลี่ยนแปลงไปโครงสร้างสถาบันสงฆ์ก็มักจะเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของสมบุญ ฤกษ์สำราญ เรื่อง "ศาสนจักรกับอาณาจักรความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับอำนาจการเมือง" ที่ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ฝ่ายรัฐและฝ่ายพระสงฆ์จะมีทัศนะที่แตกต่างกันคือ ฝ่ายรัฐให้ความสำคัญแก่อำนาจทางการเมืองสูง ถือว่าเป็นภารกิจที่รัฐจะต้องมีบทบาทนำได้แก่ การบริหาร การจัดระเบียบสังคม จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ทั่วถึง รวมทั้งเรื่องวัตถุต้องมาก่อนเรื่องจิตใจ ในขณะที่ฝ่ายพระสงฆ์เน้นความสำคัญของการยกระดับจิตใจ ศีลธรรมของสังคม อย่างไรก็ตาม ทั้งฝ่ายรัฐหรืออาณาจักรและฝ่ายพระสงฆ์หรือศาสนจักรมักจะมีจุดร่วมของผลประโยชน์ตลอดเวลา นั่นก็คือ ทัศนคติและความเชื่อในความเจริญรุ่งเรืองของชาติและศาสนาจะต้องควบคู่กันไป ความมั่นคงของชาติและศาสนาจะแยกออกจากกันไม่ได้ หากชาติอับจนศาสนาจะรุ่งเรืองไม่ได้ และในทำนองเดียวกันชาติจะดำรงและคงอยู่ต่อเนื่องไม่ได้หากปราศจากพุทธศาสนา ด้วยผลประโยชน์ร่วมดังกล่าวนี้ เราจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าในหลายๆ ครั้งทั้งฝ่ายรัฐและพระสงฆ์จำเป็นต้องมองข้ามความแตกต่างในคุณค่าและค่านิยมของแต่ละฝ่าย และยอมเสียสละคุณค่าบางส่วนเพื่อความคงอยู่และความก้าวหน้าร่วมกัน

เหตุที่ผลการวิเคราะห์มีความสอดคล้องกัน เนื่องมาจากวิธีการศึกษาวิจัยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือเป็นการศึกษาจากเอกสารเหมือนกัน มีความแตกต่างกันเพียงในเรื่องช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษา ซึ่งผลจากการศึกษาที่สอดคล้องกันนี้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้เวลาจะผ่านมาหลายทศวรรษ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับรัฐของสังคมไทยยังคงมีลักษณะเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

2.2 สาเหตุ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545 จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่า สาเหตุหรือปัจจัยและวัตถุประสงค์ของการออกมาเรียกร้องให้รัฐจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ได้แก่ 1) ความต่อเนื่องของแนวคิดและความต้องการให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติหรือเป็นหน่วยงานระดับชาติโดยนิตินัย 2) ความต้องการที่จะให้สถาบันพระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพร 3) ความต้องการที่จะให้รัฐให้ความสำคัญ ดูแล และสนับสนุนงานพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่ 4) ความต้องการที่จะพัฒนาพระพุทธศาสนาในเรื่องของการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น 5) การเกิดขึ้นของคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม 6) ความต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ 7) สภาพการณ์ที่เหมาะสมของการเมืองในขณะนั้นที่รัฐกำลังดำเนินการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

ซึ่งสาเหตุและปัจจัยต่างๆ เหล่านี้แม้เป็นสาเหตุเฉพาะที่ทำให้เกิดการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ แต่ก็มีลักษณะใกล้เคียงและสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ คเนิงนิตย์ จันทบุตร เรื่อง "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ. 2477-2484" และการศึกษาของกลุ่มยุวสงฆ์ เรื่อง "เหตุการณ์ มหาสังฆสันนิบาต ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุฯ 10-17 มกราคม 2518" ซึ่งพบว่าสาเหตุและความต้องการของกลุ่มพระสงฆ์ที่ออกมาเรียกร้องนั้นก็เพื่อความเป็นธรรม ความสามัคคี ความเจริญมั่นคงและสถาพรของพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ นอกจากนี้ยังพบว่าสาเหตุมักเกิดจากนโยบายและการเข้ามาแทรกแซงการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ของฝ่ายรัฐ ส่วนกลุ่มพระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องมักจะเป็นกลุ่มพระสงฆ์ทั้งที่เป็นอาจารย์และนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์และส่วนใหญ่จะเป็นพระภิกษุหนุ่มและสามเณรเช่นเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากกลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้เป็นกลุ่มที่ศึกษาวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรม และจะสนใจติดตามข่าวสารความเป็นไปของสังคมการเมืองทั้งของศาสนาจักรและอาณาจักรอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งหลายครั้งที่พุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์เกิดความขัดแย้งหรือถูกแทรกแซงหรือพระเถระผู้ใหญ่ถูกกลั่นแกล้งจากฝ่ายการเมือง พระสงฆ์กลุ่มเหล่านี้จะเป็นตัวหลักหรือตั้งตัวดีในการเคลื่อนไหวเรียกร้องความถูกต้องเป็นธรรมให้กับพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ จนกลายเป็นประหนึ่งว่ากลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ นอกจากเป็นกำลังหลักในการศึกษาพระธรรมวินัย และการเผยแผ่พุทธศาสนา รวมทั้งการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่สังคมแล้ว ยังมีภารกิจต้องพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ด้วย

สำหรับรูปแบบและกระบวนการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์และการแก้ไขปัญหาของรัฐในครั้งนี้ มีลักษณะและรูปแบบเป็นไปตามทฤษฎีตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้วยอำนาจทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ และทฤษฎีระบบ ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ คือ

1) พิจารณาจากทฤษฎีตัวแบบการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มด้วยอำนาจทางการเมือง จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า กลุ่มพระสงฆ์มีได้อยู่ในฐานะและมีช่องทางที่จะใช้อิทธิพลหรือการกดดันทางการเมืองอย่างเป็นทางการอันเป็นที่ยอมรับของรัฐ หรือเป็นกลุ่มที่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นในสังคมแล้วจะเป็นกลุ่มที่ขาดอำนาจและทรัพยากรทางการเมืองแบบที่สังคมยอมรับเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิของกลุ่มโดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีทำทนายทั้งสังคมไทยและรัฐ ถึงแม้การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้จะค่อนข้างสงบเรียบร้อย แต่ก็ถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่างๆ ของสังคม อาทิ โครงสร้างสังคมการเมืองไทยตัดสิทธิและห้ามพระสงฆ์เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิวิพากษ์วิจารณ์หรือออกความเห็นทางการเมือง เป็นต้น และหากมีพระสงฆ์รูปใดออกมาเคลื่อนไหวหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือต่อต้านจากสังคมส่วนหนึ่ง และโครงสร้างทางสังคมและการเมืองไทยก็ถือว่าพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง การเรียกร้องและกิจกรรมทางการเมืองไม่ใช่เป็นกิจของสงฆ์ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและอบรมกล่อมเกลาสังคมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้จึงเป็นการเรียกร้องของกลุ่มที่เรียกว่า “กลุ่มด้วยอำนาจหรือด้วยสิทธิทางการเมือง” ตามที่ Gamson และ Lipsky ได้กล่าวไว้ กล่าวคือ การที่กลุ่มพระสงฆ์ได้ออกมาชุมนุมเรียกร้องหน้ารัฐสภาอย่างโจ่งแจ้งและเป็นเวลาหลายสัปดาห์เพื่อจะบีบบังคับหรือกดดันให้รัฐยอมรับและตัดสินใจในสิ่งที่กลุ่มต้องการนั้น การดำเนินการดังกล่าวถือว่าต้องเสี่ยงอย่างยิ่งต่อการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม และอาจทำให้สถาบันสงฆ์ได้รับผลกระทบในทางลบ รวมทั้งการโต้ตอบของรัฐที่จะทำให้การเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ไม่ให้ความน่าเชื่อถือ

2) พิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มกดดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งหมายถึงการมารวมตัวของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ ทัศนคติ และผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งการที่บุคคลในกลุ่มมีวัตถุประสงค์ ทัศนคติ และผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกัน มีผลทำให้ความเป็นสมาชิกของกลุ่มมีความแน่นแฟ้นและมั่นคงกว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่มโดยทั่วไป จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กลุ่มพระสงฆ์ที่ออกมาชุมนุมเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้ ก็ถือว่าเป็นกลุ่มกดดันทางการเมืองหรือกลุ่มผล

ประโยชน์กลุ่มหนึ่ง ที่รวมตัวกันและออกมาเรียกร้องผลประโยชน์ของกลุ่มตน หรือการแสดงออก เพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐ นอกจากนี้กลุ่มพระสงฆ์ที่รวมตัวกันในครั้งนี้ยังเป็นกลุ่มกดดันที่มีพลังหรือมีอิทธิต่อรัฐค่อนข้างมาก ซึ่งก็เนื่องมาจากการมีองค์ประกอบที่ดีของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น ขนาดของกลุ่ม สถานสภาพทางสังคม ความสามัคคี และความเป็นผู้นำ จนทำให้รัฐต้องปฏิบัติหรือดำเนินนโยบายตามข้อเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในระดับหนึ่ง

3) พิจารณาจากทฤษฎีระบบ ซึ่งมองว่า การเมืองนั้นประกอบขึ้นด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน และระบบการเมืองทุกระบบจะต้องมีการปฏิบัติหน้าที่หลัก คือ การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคมในรูปของการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งการจัดสรรแบ่งปันดังกล่าวจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการเรียกร้องหรือแสดงออกซึ่งความต้องการและการสนับสนุน ก่อเป็น "ปัจจัยนำเข้า" ที่ถูกส่งเข้าไปใน "ระบบการเมือง" โดยระบบการเมืองมีหน้าที่ในการแปรรูปปัจจัยนำเข้าให้เป็นปัจจัยนำออก และหน้าที่ในการธำรงรักษาระบบ รวมทั้งการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของระบบ เมื่อระบบการเมืองได้รับปัจจัยนำเข้าก็จะทำการแปรรูปให้เป็น "ปัจจัยนำออก" ในรูปของ "นโยบายหรือออกกฎหมายหรือการตัดสินใจ" ซึ่งจะก่อให้เกิด "ผลกระทบ" ต่อการปฏิบัติงานของระบบ

ในกรณีเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ปัจจัยนำเข้า คือ การให้รัฐเปลี่ยนชื่อจาก "กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม" เป็น "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" หรือจัดตั้ง "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" เป็นหน่วยงานอิสระที่รับผิดชอบงานพระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งทำให้สมาชิกวุฒิสภาหรือระบบการเมืองต้องอภิปรายและพิจารณากันถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสม รวมทั้งทางออกในการแก้ปัญหาการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ และในที่สุดสมาชิกวุฒิสภาก็มีมติให้ตั้ง "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" ซึ่งก็คือปัจจัยนำออก ที่ทำให้กลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกร้องพอใจและยุติการชุมนุม (ข้อมูลย้อนกลับ) ซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนระบบการเมืองและนำไปสู่การยุติปัญหาการชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้

2.3 สิ่งค้นพบที่น่าสนใจและจุดอ่อนในการวิจัย

2.3.1 **สิ่งที่ค้นพบที่น่าสนใจ** ประการหนึ่งจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มพระสงฆ์ที่ออกมาชุมนุมเรียกร้องมักจะเป็นกลุ่มพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับการออกมาเรียกร้องของพระสงฆ์ในอดีต เช่น "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา" ในช่วงปี 2477-2484 และ "กลุ่มยุวสงฆ์" ในปี 2518 อีกทั้งกลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ยังมีแนวโน้มสนใจเรื่องการเมืองมากขึ้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากปัจจุบันมีการเปิดสอนภาควิชาการเมืองการปกครองทั้งในระดับปริญญาตรีและโทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศใน

ปัจจุบันที่สามารถทำให้เข้าถึงข้อมูลเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง สังคม และอื่นๆ ได้โดยไม่มี
ยากเย็นทั้งในเรื่องเวลาและสถานที่

2.3.2 สิ่งค้นพบที่น่าสนใจ ในประการต่อมา คือ กลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกร่อง
กระทรวงพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้ จะมีทั้งพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายและพระสงฆ์มหานิกาย
รวมกัน เพราะโดยปกติแล้วผู้คนในแวดวงคณะสงฆ์ต่างทราบกันดีว่า พระสงฆ์สองนิกายนี้ยังคง
มีความขัดแย้งกันอยู่อย่างเจียบๆ และในอดีตที่ผ่านมาจะเห็นว่าพระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายจะมีความ
แตกแยกและขัดแย้งกันค่อนข้างรุนแรง จนมีการออกมาเรียกร่องให้มีการรวมนิกาย ให้เกิดความ
สามัคคีและความยุติธรรม เช่น กรณีการเรียกร่องของคณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา ช่วงปี
2477-2484 และกรณีเหตุการณ์มหาสังฆสันตินิบาต ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุฯ ปี 2518 เป็นต้น
แต่การเรียกร่องกระทรวงพระพุทธศาสนา ในครั้งนี้พระสงฆ์ทั้งสองนิกายกลับมีการรวมตัวกัน
อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้พระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายจะมีความเห็นไม่ตรงกัน
หรือขัดแย้งกันในเรื่องของการปฏิบัติ แต่สำหรับเพื่อความเจริญความมั่นคงสถาพรของสถาบัน
พุทธศาสนาและองค์การสงฆ์ พระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายก็พร้อมที่จะต่อสู้ร่วมกัน

2.3.3 จุดอ่อนหรือข้อด้อย ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ความคิดเห็นหรือมุมมองของ
สังคมต่อปรากฏการณ์การออกมาชุมนุมเรียกร่องกระทรวงพระพุทธศาสนา ของกลุ่มพระสงฆ์ ที่
ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลหรือความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านพระสงฆ์กับการเมืองเพียง 2 คน
(ศ.ดร.สมบุญ สุธาส์ราญ, อาจารย์แสวง อุดมศรี) และผู้แทนฝ่ายการเมืองเพียง 1 คน (นายเดโช
สวนานนท์) เท่านั้น ซึ่งถ้าหากได้มีการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่หลากหลายและมีจำนวนมากขึ้นจะ
ทำให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์และกระบวนการชุมนุมเรียกร่องกระทรวงพระพุทธ-
ศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากการศึกษาเหตุการณ์การเรียกร่องกระทรวงพระ
พุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของกลุ่มพระสงฆ์เมื่อเดือนกันยายน 2545 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ
สำหรับสังคมไทยและฝ่ายรัฐ ดังนี้

3.1.1 ปัจจุบันสังคมไทย และนักการเมืองไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะรัฐบาลยังไม่
ค่อยให้ความสนใจต่อกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มผู้ที่ออกมาชุมนุมเรียกร่องเท่าที่ควร และมักมี
ความเชื่อในเบื้องต้นว่า กลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร่องหรือประท้วงต่างๆ ไม่ใช่ผู้เดือดร้อนหรือต้องการ

พิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่มตนอย่างแท้จริง มักถูกเกณฑ์มา จ้างมา ดังเช่นที่สมาชิกวุฒิสภาบางส่วนและฝ่ายรัฐมองกลุ่มพระสงฆ์ที่ออกมาเรียกร้องในครั้งนี้ ทำให้กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินนโยบายของรัฐไม่กล้าที่จะออกมาเรียกร้องแสดงสิทธิและพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่มตน ดังนั้นสังคมไทยและรัฐจึงควรเปลี่ยนมุมมองต่อกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มกดดันต่างๆ ในเชิงบวก และจะต้องให้ความสำคัญถึงการรับฟังปัญหาหรือข้อคิดเห็นจากกลุ่มและภาคส่วนต่างๆ ของสังคมก่อนที่จะดำเนินนโยบายต่างๆ และสังคมไทยต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อกลุ่มเรียกร้องต่างๆ เพราะถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่มตน อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

3.1.2 การใกล้ชิดหรือระงับข้อพิพาทหรือการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้อง ยังเป็นไปในลักษณะค่อนข้างรุนแรงและจะส่อไปในทางใช้กำลัง ซึ่งจะเห็นได้จากการสลายกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องหรือมีอบต่างๆ ที่ผ่านมา แม้กับกลุ่มพระสงฆ์เองช่วงหนึ่งก็มีการให้ตำรวจปราบจลาจลเข้ามาดูแล(เตรียมสลายมีอบ)ถึง 300 คน อันแสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดการดูแลหรือรับมือกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องของรัฐหรือการระงับข้อพิพาทระหว่างกลุ่มเรียกร้องกับรัฐด้วยสันติวิธีของสังคมไทยยังไม่พัฒนาหรือไม่ถูกใช้เท่าที่ควร ซึ่งรัฐควรปรับปรุงวิธีการและรูปแบบในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องต่างๆ ที่นับวันจะมีมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธีรูปแบบต่างๆ ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.2.1 การที่พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์จะมีความมั่นคงกลับมาเป็นหลักหรือโครงสร้างที่สำคัญของสังคมไทยได้นั้น นอกจากการมีหน่วยงานสนับสนุนที่ดีและเพียงพอแล้ว คณะสงฆ์เองก็ต้องตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวงการสงฆ์และตระหนักในการแก้ปัญหาด้วยคณะสงฆ์เอง เพราะในแง่ของการปกครองและการบริหารจัดการแล้วคณะสงฆ์ค่อนข้างเป็นอิสระ ฝ่ายรัฐและสังคมเป็นเพียงผู้สนับสนุนหรืออุปถัมภ์ค้ำชูเท่านั้น หากคณะสงฆ์ยังมองปัญหาของตนเองไม่ทะลุปรุโปร่งและไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้ด้วยตัวเอง หรือไม่สามารรถสร้างความเข้มแข็งหรือยืนอยู่ได้ด้วยตัวเองก่อน การหวังพึ่งพิงให้รัฐเข้ามาช่วยแต่ฝ่ายเดียวหรือมากเกินไปนั้น ก็ยิ่งจะทำให้คณะสงฆ์อ่อนแอลง และอาจตกอยู่ใต้อาณัติของฝ่ายการเมืองในที่สุด

3.2.2 ณ ปัจจุบันนี้การออกมาเคลื่อนไหวหรือชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ ยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม หรือทำให้สังคมรู้สึกไม่ค่อยสบายใจ เนื่องจากความคาดหวังของสังคมต่อพระสงฆ์และปัจจัยต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว และการออกมาเคลื่อนไหวดังกล่าวไม่น่าจะเป็นผลดีทั้งต่อพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ แต่ถ้านานๆ ครั้งออกมาเคลื่อนไหวและเป็นเรื่อง

สำคัญเป็นผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม โดยรูปแบบการออกมาเคลื่อนไหวนั้นยังอยู่ในสมณภาวะ ก็จะทำให้สังคมคิดและมองพระสงฆ์ที่ออกมาเคลื่อนไหวในแง่ที่ดีขึ้น และอาจจะนำไปสู่การสนับสนุนมากยิ่งขึ้นด้วย

3.2.3 การเคลื่อนไหวหรือแสดงบทบาททางการเมืองที่พระสงฆ์ควรกระทำหรือดำเนินการได้ในปัจจุบันและไม่น่าจะเป็นที่ครหาของสังคม คือ การเขียนบทความวิชาการ เอกสาร หรือหนังสือวิชาการ และบรรยาย(เทศน์ผ่านรายการวิทยุ)ในแง่ที่ให้สังคมตระหนักและรับรู้ถึงหน้าที่ คุณธรรม จริยธรรมที่นักการเมืองหรือฝ่ายการเมือง(รัฐบาล)พึงมีและพึงปฏิบัติ รวมทั้งการชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาหรือทางออกของปัญหาเมื่อมีวิกฤติทางการเมืองโดยสันติวิธีและวิธีสมานฉันท์ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เนื่องจากที่ผ่านมาเวลาเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองหลายๆ ครั้ง พระสงฆ์ไม่เคยมีบทบาทในลักษณะนี้ต่อเหตุการณ์เหล่านั้นเลย ทำให้สังคมมีความรู้สึกที่ว่าในช่วงเกิดวิกฤติคณะสงฆ์ไม่ได้มีส่วนช่วยให้ปัญหาคลี่คลายลง หรือให้สติเตือนสติแก่สังคมแต่อย่างใด

3.2.4 เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มเรียกร้องของไทยที่ผ่านมายังไม่มีพลังเพียงพอในการต่อรองกับรัฐ และความไม่เป็นเอกภาพของกลุ่ม ไม่เหมือนกลุ่มของพระสงฆ์ที่ชุมนุมเรียกร้องในครั้งนี้ ซึ่งกลุ่มเรียกร้องต่างๆ สามารถนำรูปแบบและกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มพระสงฆ์ไปใช้เป็นแบบอย่างในการชุมนุมเรียกร้องได้ ซึ่งจะทำให้การเรียกร้องทางการเมืองของไทยพัฒนาขึ้นและเป็นไปในแนวทางสันติมากขึ้น

3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.3.1 เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มิได้ติดตามหรือลงลึกไปถึงว่า เมื่อมีการตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และดำเนินงานมาแล้ว 3 ปี ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันสงฆ์ หรือวัดอุปประสงค์หรืองานต่างๆ ที่กลุ่มพระสงฆ์ต้องการให้หน่วยงานนี้มาช่วยเสริมมาช่วยสนับสนุน ได้รับการสนับสนุนหรือแก้ไขหรือยัง เช่น การเผยแพร่ธรรมได้มีการส่งเสริมหรือพัฒนาขึ้นหรือไม่ การสนับสนุนหรือสนองงานคณะสงฆ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดีขึ้นหรือแตกต่างจากกรมการศาสนาไม่น้อยเพียงใด เป็นต้น ซึ่งประเด็นเหล่านี้ควรมีการศึกษาวิจัยโดยละเอียดต่อไป

3.3.2 ส่วนประเด็นต่อมาที่ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมือง คือ เรื่องของความเหมาะสม หรือระยะชิด-ระยะห่างระหว่างพระสงฆ์กับการเมืองควรเป็นไปในลักษณะใด หรือพระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมและบทบาททางการเมืองแบบใดจึงจะเหมาะสมสำหรับสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต

ภาคผนวก

ก. รายชื่อคณะกรรมการฯ เอกสาร ต้นฉบับหนังสือ/แถลงการณ์
ที่ออกมาในช่วงการเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

รายชื่อคณะกรรมการวิสามัญวุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
แผ่นดิน พ.ศ..... และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.....

1. นายไสว พรหมณี	ประธานคณะกรรมการ
2. นายบุญเลิศ ไพรินทร์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
3. นายสวัสดิภาพ กันทาธรรม	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
4. พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
5. นายสันติภาพ อินทรพัฒน์	เลขานุการคณะกรรมการ
6. นางพรหมจารี รัตนเศรษฐ์	รองเลขานุการคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
7. นายมนตรี รูปสุวรรณ	รองเลขานุการคณะกรรมการ คนที่สอง
8. นายวิสิทธิ์ เตชะธีราวัฒน์	โฆษกคณะกรรมการ
9. นายสมพร คำชื่น	ผู้ช่วยโฆษกคณะกรรมการ
10. นายปองพล อติเรกสาร	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
11. นางมาลีรัตน์ แก้วก่า	12. นายศรีเมือง เจริญศิริ
13. นายอนันต์ ดาไลตม	14. นางนันทนา สงฆ์ประชา
15. นายเกษม รุ่งธนเกียรติ	16. นายบรรพบุรุษ เกริกพิทยา
17. นายภิญญา ช่วยปลอด	18. พลตำรวจเอก วิรุฬห์ พันแสน
19. นายวิเชียร เปาอินทร์	20. นายสุนทร จินดาอินทร์
21. นายสุพร สุภสร	22. พลเอก วัฒนา สรรพพานิชย์
23. พลตำรวจเอก มีชัย นุกูลกิจ	24. นายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ
25. นายสุทัศน์ จันทร์แสงศรี	25. นายสมเกียรติ ศรีลัมพ์
27. นายสวัสดิ์ ทรัพย์เจริญ	28. นายบุญยืน ศุภสารสาทร
29. นายลำพอง พิลาสสมบัติ	30. นายชุมพล ศิลปอาชา
31. นายเสรี สุวรรณภานนท์	32. นายอัษฎางค์ ปาณิกบุตร
33. นายชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนคานต์	34. นายวงศ์พันธ์ ณ ตะกั่วทุ่ง

**(ร่าง) คำแปรญัตติกระทรวงวัฒนธรรม เป็น
กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย**

หลักการ

เปลี่ยนชื่อ กระทรวงวัฒนธรรมเป็น กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

เหตุผล

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย คนไทย 94.74 เปอร์เซ็นต์ นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก รัฐธรรมนูญไทย มาตรา 73 บัญญัติไว้ให้รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ภารกิจด้านศาสนาครอบคลุมประชากรทั้งประเทศและต่างประเทศ รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปกระทรวง ทบวง กรม และพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งที่มาของคุณธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย จึงจำเป็นต้องจัดตั้งหน่วยงานบริหารระดับกระทรวงขึ้น

(ร่าง) กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

เหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

1. เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นรากเหง้า เป็นรากแก้ว เป็นอู่อารยธรรม และเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมไทย ทั้งภาษา ความเชื่อ วิถีคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมไทยจึงก่อกำเนิด หรือมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงยากที่จะปฏิเสธได้ แม้สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะตั้งแต่แผ่นดินสุโขทัยถึงปัจจุบัน

2. พระพุทธศาสนาเป็น 1 ใน 3 สถาบันหลักที่สำคัญยิ่งของชาติไทย คือ สถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจของชาติไทย เรามากกว่าพันปี กระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนในชาติ ดังที่เราลูกหลานได้เห็นในปัจจุบัน

3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 73 บัญญัติไว้ว่า "รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาฯ" หมายความว่า รัฐต้องเอาใจใส่ดูแลอุปถัมภ์บำรุงรักษาปกป้องให้เหมือนกับที่รัฐได้ดูแลสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะชนชาติไทย 94.74 เปอร์เซ็นต์ เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งได้ทำคุณประโยชน์พัฒนาชาติไทย สังคมไทยให้มีความเจริญมั่นคง รุ่งเรืองไปพลุลย์และสงบร่มเย็นเป็นสุขตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4. ธงชาติไทย ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ "ธงไตรรงค์" มี 3 สี คือ สีแดง หมายถึง ชาติ สีขาว หมายถึง พระพุทธศาสนา สีน้ำเงิน หมายถึง พระมหากษัตริย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้พระราชทานไว้ ทรงให้ความหมายสีขาวไว้ชัดเจนว่า คำว่า "ศาสนา" นั้น ทรงหมายถึง "พระพุทธศาสนา" ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย เป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ของประเทศได้อารงรักษา ศึกษา และ

ปฏิบัติมาจนกระทั่งยกขึ้นเป็นสถาบันหนึ่งของชาติไทยเรา พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นสถาบันและเป็นเครื่องหมายประจำชาติไทย

5. พระพุทธศาสนา เป็นสถาบันที่มีนักบวช เรียกว่า "สถาบันสงฆ์" ซึ่งเป็นเสมือนหนึ่งหมอประจําบ้าน ดังจะเห็นได้จากกาที่ประชาชนคนไทยจะมีพระสงฆ์มีวัดประจำหมู่บ้าน พระสงฆ์เป็นผู้ดูแลสุขทุกข์ของประชาชนทางด้านจิตใจ ให้การอบรมบ่มเพาะความดีแก่ชนในชาติโดยที่รัฐก็ได้รับผลอันยิ่งใหญ่จากพระสงฆ์เหล่านั้น

พระสงฆ์คือประชาชนคนไทยเป็นสมาชิกของรัฐ แม้โดยธรรมเนียมปฏิบัติจะถูกกันออกไปให้เกยวข้องทางการเมือง แต่ก็ถือว่าเป็นสถาบันพิเศษที่รัฐต้องให้การคุ้มครองและอุปถัมภ์ให้สถาบันสงฆ์มีความเข้มแข็ง เพราะพระสงฆ์เป็นบุคคลสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หากสถาบันสงฆ์อ่อนแอ ไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองหรือไม่ได้รับการส่งเสริมสถาบันพุทธศาสนาก็จะอ่อนแอได้ ดังปรากฏในประเทศอื่นๆ ที่เคยเป็นเมืองพระพุทธศาสนามาก่อน

6. ประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาก็ล้วนแต่ได้จัดตั้งกระทรวงเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและศาสนาทั้งสิ้น เช่น ประเทศศรีลังกา พม่า เขมร ลาว เนื่องจากรัฐบาลและประชาชนของประเทศดังกล่าวได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงได้ยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาให้โดดเด่นขึ้นเป็นหลักชัยของประเทศ

7. องค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นองค์กรหลักของประชาคมโลก ที่มีผู้แทนจากนานาประเทศทั่วโลก ซึ่งมาจากคนต่างชาติ ต่างศาสนา ต่างภาษา และต่างวัฒนธรรมกัน ไปร่วมประชุมกันเพื่อสร้างสันติสุขและสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่มวลมนุษยชาติในโลก ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ประกาศรับรองให้วันวิสาขบูชา ซึ่งเป็นวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา เป็น "วันสำคัญของโลก" ซึ่งหมายถึง ประชาคมโลกเขาได้ประกาศยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาให้ปรากฏไปทั่วโลกอย่างแท้จริงแล้ว สำหรับประเทศไทยก็น่าจะได้ถือโอกาสอันนี้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และเป็นอนุสรณ์มิ่งมงคลสถานอันยิ่งใหญ่แก่ชนชาติไทยและอนุชนรุ่นหลังสืบไป

คำให้สัมภาษณ์ของหลวงพ่อคุณ ปรีสุทโธ*
เรื่อง ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย
 โดย พระศรีญาณโสภณ (สุวิทย์ ปิยวิสุทธิ) และนายกำพล ภูมณี (ส.ว.จังหวัดปราจีนบุรี)
 เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2545 ณ วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา

ผู้สัมภาษณ์

กราบนมัสการหลวงพ่อครับ เนื่องจากชาวพุทธทั้งหลายเห็นว่าขณะนี้ประเทศไทยยังขาดกระทรวงพระพุทธศาสนาที่จะมาช่วยในเรื่องของการบริหารงานของคณะสงฆ์ของทางพุทธศาสนิกชนทั้งปวง ซึ่งก็จะช่วยในเรื่องของศีลธรรม ก็พยายามที่จะผลักดันให้เกิดกระทรวงพระพุทธศาสนาขึ้น แต่เดิมนั้นมีฐานะแต่เพียงกรม ซึ่งไม่สามารถที่จะช่วยงานของพระศาสนาได้มากนัก ขณะนี้ก็ยังไม่สำเร็จ ก็อยากจะมาขอบารมีหลวงพ่อช่วยให้เกิดกระทรวงพระพุทธศาสนาขึ้น ซึ่งครั้งนี้เป็นครั้งที่สำคัญที่สุดของงานพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

หลวงพ่อคุณ

อืม...ดี ดี ก็ต้องช่วยกัน อย่าไปนั่งนอนดูตายอะไรมันจะไม่เป็นประโยชน์เต็มบ้านเต็มเมืองของเรา การที่นับถือศาสนาพุทธมันก็เป็นมาตั้งแต่คู่แผ่นดิน ตั้งแต่บรรพบุรุษของเรามานานแล้ว จะมาทำให้จาง จะมาทำให้หายมันเป็นไปได้ยาก ไม่ได้ต้องช่วยกัน ยิ่งไงๆ ก็ต้องช่วยกันเอาไว้ อยากให้รัฐบาลช่วยว่า กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ก็ให้นายกฯ มันก็เป็นคนถือศาสนาพุทธอยู่ไม่ใช่หรือ เข้าใจว่า มันก็ถือศาสนาพุทธเหมือนกันแหละไอ้นายกฯ ก็ต้องช่วยกัน เขาก็เห็นว่ามึงเป็นคนดีแหละ เขาถึงเขาเข้ามาเป็นนายก เขามาเป็นผู้นำของประเทศชาติบ้านเมือง ไม่แตกแยกดอก มันจะแตกแยกอะไร เขาเรียกเขามาแต่บรรพบุรุษแล้ว มันไม่ใช่มาเรียกเอาวันสองวันนี้ เรียกตั้งแต่เรียกตั้งแต่มึงยังไม่เกิดนะ

ผู้สัมภาษณ์

วัฒนธรรมก็วัฒนธรรมเฉยๆ ครับ ไม่รู้ลาว เขมร

หลวงพ่อคุณ

เออ ยิ่งไงก็แต่งตั้งให้เหมาะสมเถอะ ช่วยกันจรรโลงเอาไว้ จำกัดว่าวัฒนธรรมไทยให้มีขึ้น จะได้เป็นหลักเป็นแหล่ง กระทรวงพระพุทธศาสนาให้มี จะได้แน่นอนหาเป็นรากแก้วอันสำคัญของพวกพี่น้องชาวไทยที่เคารพนับถือศาสนา มา จะมาทำให้จืดจางมันเป็นไปได้ยาก มันจะจืดจางไปไม่ได้ดอก ลูกหลานเดี๋ยวนี้การเล่าเรียนอะไรต่ออะไรก็อินเอนไปทางลึบๆ ศาสนาพุทธ และครูบาอาจารย์ก็ไม่สอนเหมือนแต่เก่าแต่ก่อน แต่เก่าแต่ก่อนถึงวันเสาร์วันอาทิตย์หรือว่าวันขึ้น 13 ค่ำ 14 ค่ำ ก็มีการสวดมนต์และมีการรับศีลมีพระมาเทศน์ เดี่ยวนี้ค่อยจางไป มันจะเสื่อมก็เนื่องจากว่าคนไม่มีศรัทธา จะอยู่คงทนถาวรได้ ก็มีประชาชนยัง

* คัดลอกมาจากหนังสือ "บันทึกเหตุการณ์หน้ารัฐสภาเมื่อกันยายน 2545 สงฆ์กับการเมือง (Monks and Politics)" แต่งโดยพระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545, หน้า 117-121

เคารพนับถือศาสนาพุทธอยู่ ไม่ทำอันแค้นคลอนแคลนศาสนาพุทธก็จะอยู่ได้ อย่าให้มันจางไปได้เลย ต้องช่วยกันจรรโลงเอาไว้ของเรา เมื่อศาสนาพุทธไม่มี พวกเราจะอยู่กันอย่างไร อยู่ไม่ได้ดอก ต้องช่วยกันจรรโลงเอาไว้ให้เป็นกระทรวงถึงจะอยู่ได้ให้พร้อมกันเน้อ ลูกหลานเอ๊ย

ผู้สัมภาษณ์

ถ้าตั้งเป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาสำเร็จ ก็สามารถที่จะช่วยกันคุ้มครองปกป้องพระพุทธศาสนาให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาที่มีทั้งภัยภายในภัยภายนอก การบริหารงานซึ่งคนที่มาทำงานเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนาก็ไม่ค่อยเอาใจใส่ ปล่อยะปละเลย และเสื่อมเสียในเรื่องอื่นๆ เยอะแยะ ก็เลยพยายามที่จะผลักดันให้เกิดเป็นงานระดับกระทรวงขึ้นมา

หลวงพ่อกุณ

ทำได้มันดีแหละ ให้มันได้เถอะ อย่าให้มันเสื่อมมันจางไปเลย ถ้าเสื่อมจางแล้วจะลำบาก รุ่นลูก รุ่นหลาน ครูบาอาจารย์เดี๋ยวนี้ก็... ทางฝ่ายโรงเรียนเขาก็สอนไปต่างๆ นานาอยู่เหมือนกัน ดูเหมือนว่าจะโอนเอนไปหมด ศาสนาพุทธมันค่อยจางไปๆ เช่น แต่ก่อนครูบาอาจารย์สอนก็สอนตั้งแต่ประวัติศาสตร์ เดี่ยวนี้สอนอะไรก็ไม่รู้แล้ว ใกล้เคียงๆ จะถึงวัน 8 ค่ำ 15 ค่ำ อย่างพຼ່งนี้จะเป็นวันพระ เย็นวันนี้ก็พากันสวดมนต์รับศีลแล้ว แนะนำพร้าสอนกันแต่ในเรื่องศีล เดี่ยวนี้ไม่มีเลย จืดจางหายไป ต่อไปถ้าเป็นอย่างนี้ มันจะโค่นจะง่อย และคนไทยเราเขาซื้อเอาได้... เพราะมันเห็นแก่เงิน มันไม่เห็นแก่ประเทศชาติบ้านเมือง มันเห็นแก่เงินกินสินบาทคาดสินบนกัน... มันเป็นอย่างนี้ เมื่อศาสนาพุทธจืดจางลงไปกร่อยลงไปจะมาเสียใจในภายหลัง เพราะเห็นแก่เงิน เขาจะเอาเงินทุ่มเอา ต้องระมัดระวังให้ดี

ผู้สัมภาษณ์

เขากลัวว่าใส่คำว่า "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" จะทำให้เกิดการแตกแยก ครั้นหลวงพ่อกุณ เขาไปกล่าว ชาวพุทธนั้นถ้ามีกระทรวงพระพุทธศาสนาขึ้นมาแล้ว ศาสนาอื่นเขาจะรังเกียจจะแตกแยก

หลวงพ่อกุณ

ไม่เป็นไรหรอก ไม่เสียหายอะไรหรอก เห็นดีพร้อมกันละ ก็จัดตั้งไปเลย จะไปรอวันรอคืนอยู่ทำไม

ผู้สัมภาษณ์

ชาวพุทธเราก็มีความเห็นสอดคล้องกัน พร้อมทั้งพระภิกษุสงฆ์สามเณร ก็เลยเห็นว่าสมควรที่จะตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาขึ้นมา เพื่อแสดงความต้องการให้รัฐบาลเห็นครับ รัฐบาลนายกฯ ทักซิณ

หลวงพ่อกุณ

อันนี้ดี... อือ... ดีละ ใ้ทักซิณมันก็คนนับถือศาสนาพุทธไม่ใช่หรือ

ผู้สัมภาษณ์

เขาจะไม่ให้มีคำว่า "พุทธ" กับคำว่า "ไทย" ครับ เขามองว่าจะแตกแยก

หลวงพ่อกุณ

จะแตกแยกยังไงล่ะ ก็ตั้งให้มันมั่นคงซิ จะแตกแยกยังไง

ผู้สัมภาษณ์

ถ้าไม่มียิงจะแตกแยกครับ

หลวงพ่อกุณ

ใช่

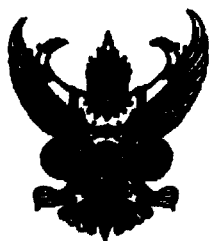
ผู้สัมภาษณ์

เพราะว่าไม่รู้ศาสนาอะไรเป็นศาสนาหลัก ไม่รู้วัฒนธรรมอะไรเป็นวัฒนธรรมหลักของประเทศ
ของแผ่นดิน

หลวงพ่อกุณ

ไม่แตกดอก เมื่อเห็นดีพร้อมกันละก็ เขาเออะช่วยกันจรรโลงกันไว้เถอะ เออ ขอฝากใช้ทักษิณ...
เอาไว้เถอะ เพราะมันเป็นผู้นำภายในแผ่นดินไทย พี่น้องก็เห็นว่าเป็นคนดี จึงยกย่องสรรเสริญเยินยอให้เป็น
ผู้นำและผู้พัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง เรื่องด้านการศาสนาพี่น้องชาวไทยต้องการจะให้มีการทวงพระ
พุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ขอฝากไว้กับใช้ทักษิณด้วย ให้ทักษิณช่วยเป็นกำลังอันสำคัญของชาติ
เพราะเวลานี้มีงก็กำลังของชาติอยู่แล้ว ต่อไปมีงก็ช่วยกันเป็นกำลังของพระศาสนาที่ตั้งให้เป็นกระทรวง
พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ให้มีงช่วยพิจารณาด้วยเน้อ ทักษิณเฮ้ย !

ที่ ๓ ๘๓๓/๒๕๕๕

วุฒิสภา

ถนนคู่ทองใน กทม. ๑๐๓๐๐

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบแสดงความคิดเห็นและแสดงประชามติ

เรียน

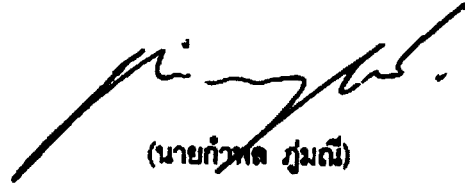
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและแสดงประชามติ

ด้วยคณะอนุกรรมการการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา ในคณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ได้ทำการพิจารณาศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการพระพุทธศาสนา พิจารณาเห็นว่า โดยที่คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน(ฉบับที่..) พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. เพื่อให้เป็นไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการปรับปรุงระบบราชการทั้งระบบโดยปรับอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ และปรับปรุงการบริหารงานโดยการจัดส่วนราชการที่ปฏิบัติงานสัมพันธ์กันรวมไว้เป็นกลุ่มงานเดียวกันนั้น

คณะอนุกรรมการ ได้พิจารณาเห็นว่ากรณีดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับกิจการพระพุทธศาสนาในหลายประเด็น คณะอนุกรรมการจึงได้ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามและสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงชื่อกระทรวง วัฒนธรรมและศาสนา เป็น กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และการเปลี่ยนกรมการศาสนา เป็นสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคณะอนุกรรมการ ทั้งนี้เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการวิสามัญ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. เพื่อประกอบการพิจารณา

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำแบบสอบถาม และสำรวจประชามติเป็นไปด้วยความ
เรียบร้อยและสมบูรณ์ จึงขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม และแสดงความคิดเห็นต่อ
กรณีดังกล่าวข้างต้น และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายก่อพล ภูมณี)

ประธานคณะกรรมการการศึกษา ส่งเสริม
การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา
วุฒิสภา

กลุ่มงานคณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน

โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๗๒ , ๐ ๒๒๔๔ ๑๖๗๐

โทรสาร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๗๒

ด่วนมาก

ที่ ๘๒๙๗/๒๕๕๕

วุฒิสภา

ถนนอุทองใน กทม. ๑๐๓๐๐

1150

๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอกราบนิมนต์เป็นวิทยากรในการสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ เรื่อง " แนวทางการดำเนินงานด้านการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่ควรจะเป็น "

นมัสการ พระเดชพระคุณพระราชาวัลย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการสัมมนาและกำหนดการสัมมนา

ด้วยคณะกรรมการธิการการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา มีหน้าที่ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ตามที่วุฒิสภามอบหมาย ทั้งพิจารณาศึกษาและติดตามผลการดำเนินการตามนโยบายของการปฏิรูประบบและโครงสร้างทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งขณะนี้อยู่ในช่วงสำคัญในการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ประชาชนทั่วไป นักวิชาการ นักการศึกษา ครูอาจารย์ สื่อมวลชนต่าง ๆ ได้สอบถามติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน อย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษต่างมีความสับสน และวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งในทางที่ดีและในทางเสื่อมเสีย

ในการนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจน เข้าใจถูกต้องตรงกัน ในอันที่จะส่งเสริมสนับสนุนการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินในด้านการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติโดยส่วนรวม คณะกรรมการฯ จึงเห็นสมควรจัดโครงการสัมมนาดังกล่าวขึ้น และใคร่ขอนิมนต์พระเดชพระคุณในฐานะที่เป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมเป็นวิทยากรบรรยายงานสัมมนา ในวันอังคารที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๖.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๓๐๑ - ๓๐๒ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๒ รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะกรรมการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นอย่างดี และขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(นายμό่ง เล่งอี)

ประธานคณะกรรมการธิการการศึกษา
ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๒

โทร. ๐ ๒๒๕๔ ๑๕๗๓.๐ ๒๒๕๔ ๑๖๗๑ โทรสาร. ๐ ๒๒๕๔ ๑๕๗๓

ด่วนที่สุด

ที่ ๒๕๙๒/๒๕๕๕

วุฒิสภา

ถนนคู่ทองใน กทม. ๑๐๓๐๐

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ

เรียน

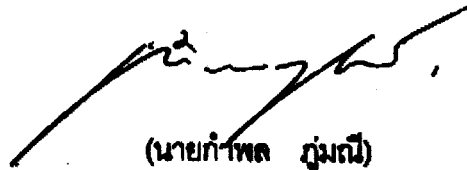
สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดการจัดสัมมนา จำนวน ๑ ชุด

ด้วยคณะกรรมการการศึกษาธิการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ได้มีมติตั้งคณะกรรมการการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อดูแลและติดตามงานด้านพระพุทธศาสนา พิจารณาศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา ตามที่กฎหมายบัญญัติ ตลอดจนการจัดทำสัมมนา พิจารณา ประชาพิจารณา รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการพระพุทธศาสนา

คณะกรรมการการศึกษาธิการเห็นว่า ขณะนี้ได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. เพื่อให้เป็นไปตามแผนนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้มีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้าง บทบาท อำนาจ หน้าที่ ขององค์กรพระพุทธศาสนา และมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชน เพื่อให้โครงสร้างของพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคม คณะกรรมการจึงเห็นควรให้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "โครงสร้างขององค์กรพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน" เพื่อเป็นการให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งเป็นการพิจารณาบทบาทภารกิจขององค์กรทางศาสนา อันจะเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบทิศทางโครงสร้างขององค์กรพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมในอนาคตต่อไป ในการนี้ คณะกรรมการจึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการดังกล่าว ในวันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๒.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๒๑๑ - ๒๑๒ ชั้น ๒ อาคารรัฐสภา ๒

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และขอเชิญท่านเข้าร่วมสัมมนา ตามกำหนดวัน เวลา และ
สถานที่ดังกล่าวข้างต้น จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายกำพล ภูมิณี)

ประธานคณะกรรมการการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา

สำนักกรรมการ ๒

โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๒๙ , ๐ ๒๒๔๔ ๑๗๓๔

โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๗๔

ที่ ๔๘๑๑/๒๕๕๕

วุฒิสภา
ถนนอุทองใน กทม. ๑๐๓๐๐

๑๑ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง กราบถวายรายงานและขอความร่วมมือแจ้งข่าวการแปรญัตติ "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตปกครอง

กราบมนตรีการ พระราชกษัตริย์

เนื่องด้วยรัฐบาลได้พิจารณาปฏิรูประบบราชการและปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพต่อการบริหารราชการแผ่นดิน

คณะอนุกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการพระพุทธศาสนา ในคณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา มีความเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากแก้วของวัฒนธรรมไทย พระพุทธศาสนา เป็นป้อมเกิดของอารยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามในสังคมไทย พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำสถาบันพระมหากษัตริย์ พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติและคู่บ้านเมืองมาทุกยุคทุกสมัย นับแต่กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ กระทั่งเป็นที่ยอมรับนับถือกันว่าประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

ด้วยความเอาใจใส่ศึกษา ปฏิบัติ และทำนุบำรุงของบุรุษไทย จึงทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองบนผืนแผ่นดินไทย และเชื่อว่าเป็นเมืองพุทธแห่งเดียว ที่มีประชากรกว่า ๙๕% เป็นพุทธศาสนิกชน ประเทศไทยจึงเป็นดินแดนแหล่งสุดท้ายที่จะเป็นที่พำนักของพระพุทธศาสนา แต่บัดนี้ มีสัญญาณเตือนภัยอันตรายทั้งภายในภายนอกเกิดขึ้นต่อพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนขาดความเคารพนับถือในพระรัตนตรัย อีกทั้งยังทำให้สถาบันสงฆ์อ่อนกำลัง จึงเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม มโนธรรมของคนในชาติมากขึ้นเป็นอย่างยิ่ง ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากความไม่เอาใจใส่ต่อการศึกษาปฏิบัติดูแลคุ้มครองและส่งเสริมพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

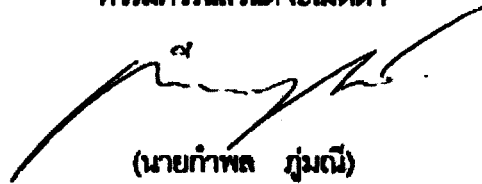
เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระพุทธศาสนาไว้มั่นคงในสังคมไทยดังที่บรรพบุรุษได้กระทำมาให้พระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะเป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของประเทศต่อไป ประจวบเหมาะ กับเวลานี้มีการปรับปรุงระบบราชการจัดตั้งกระทรวงเพิ่มขึ้น เกส้ากระดมพร้อมด้วยสมาชิกวุฒิสภา คณะหนึ่ง จึงได้เสนอแปรญัตติเปลี่ยนชื่อกระทรวงใหม่ จากเดิมเป็น "กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม" เป็นกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม" เป็นการเฉพาะ เพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ว่า พระพุทธศาสนาคือ

รากแก้วของสังคมไทย และเพื่อให้ชาวพุทธมั่นใจได้ว่า พระพุทธศาสนายังเป็นสถาบันหลักทางจิตใจของ
คนไทยตลอดไป

การขอแปรญัตติครั้งนี้ เก้ากระทรวง พร้อมคณะได้พิจารณารอบคอบแล้วว่าจะเป็นคุณ
อันใหญ่หลวงต่อปวงพุทธศาสนิกชน จะไม่เป็นการเบียดเบียนศาสนาอื่นใดให้เกิดความแตกแยกแม้แต่น้อย
หากแต่จะทำให้สถาบันพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติเกิดความเข้มแข็ง มั่นคง
มีโครงสร้างการบริหารงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมไทยและปลูกฝังศีลธรรมต่อเยาวชนของชาติ
ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน จึงกำหนดแปรญัตติในวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๕
เวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา และจะประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคมนี้

เนื่องจากเป็นการปรับเปลี่ยนที่สำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาบันสงฆ์ เก้ากระทรวง
จึงขอประทานกราบเรียนพระเดชพระคุณเจ้า ได้โปรดรับทราบและแจ้งแก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ตลอดจน
ถึงองค์กฐพุทธ ประชาชน ในเขตปกครองเพื่อทราบเป็นการทั่วกัน และระหว่างนี้หากจะพิจารณา
ให้การสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ตามที่เห็นว่าเหมาะสมได้ก็จักเป็นประโยชน์ยิ่ง อันจักเป็นกำลังใจ
ในการทำงานของเก้ากระทรวง พร้อมคณะ เพื่อความเจริญมั่นคงแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

ควรมิควรแล้วแต่จะเมตตา

(นายกำพล ภูมณี)

สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดปราจีนบุรี

ประธานคณะอนุกรรมการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในกิจการพระพุทธศาสนา วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๒

โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๗๔

โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๗๔

ด่วนมาก

ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

วัดราชาธิวาสวิหาร (คณะได้) : ถนนสามเสน ๙ แขวงอริยพยายาส เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๖๖๘-๗๙๘๘, ๖๖๘-๘๘๗๙ แฟกซ์ ๖๖๘-๘๑๕๓

ที่ ศพค. ๐๙๓/๒๕๔๕

๑๑ กันยายน ๒๕๔๕

เรื่อง รออารณาไปให้กำลังใจแก่คณะ ส.ว. ที่จะผลักดันให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมไทย

นมัสการ

ด้วยคณะสมาธิกวุฒิสภา (ส.ว.) จำ นวนหนึ่งมีความเห็นตรงกันว่า ในการพิจารณา พ.ร.บ. ปรับปรุง
กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ..... นั้น มีเรื่อง"การจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย" จะ
ได้รับการพิจารณาด้วย ในวาระที่ ๓ หากมีพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา มามีส่วนร่วมในการให้กำลังใจ
แก่ คณะ ส.ว.ที่ยังไม่เห็นด้วย ให้เกิดความเกรงใจในพลังของชาวพุทธ การจะได้มาซึ่งกระทรวงพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมไทย ย่อมเป็นไปได้ค่อนข้างมาก ยิ่งมีพลังมากจำนวนเป็นหมื่นเป็นแสนรูป/คน ความสำเร็จก็จะ
มากขึ้นเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธ จึงรออารณา
พระคุณเจ้า และพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ในสังกัดของพระคุณเจ้าทุกท่าน ไปให้กำลังใจแก่คณะ
ส.ว. จำนวน ๒๐๐ คน ที่จะแปรญัตติกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ในวันศุกร์ที่ ๒๐
กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕ เวลา ๐๙.๓๐-๑๖.๓๐ น. ณ หน้าอาคารรัฐสภา ถนนอยู่ทองใน เขตดุสิต
กรุงเทพฯ สำหรับพระภิกษุสามเณรโปรดฉันภัตตาหารเพลก่อนเดินทางไปรัฐสภาได้จะเป็นการดีมาก

จึงนมัสการมาเพื่อขอความสนับสนุนพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ตามวันเวลาดานที่ ดังกล่าว
ด้วย ซึ่งเรื่องการให้พระภิกษุสามเณรไปให้กำลังใจแก่คณะส.ว.ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะใหญ่หนกลางแล้ว
หวังว่าคงจะได้รับความร่วมมือและเมตตาจากพระคุณเจ้าด้วยดี รออารณาขอพระคุณเป็นอย่างสูง มา
ณ โอกาสนี้

รอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(นายณิธ ศรีสำแดง)

รองประธานกรรมการบริหาร ฯ ทำการแทน

ประธานกรรมการบริหารศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

นายกเบ็ญจธรรมสมาคม ฯ

วัดบวรนิเวศวิหาร กทม.

วันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2545

เจริญพร อาตมา นายกรัฐมนตรี

อาตมาภาพได้รับรายงานเรื่องการเรียกร้องของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย และได้รับหนังสือเรียกร้องให้ช่วยเป็นกำลังเพิ่มความสำเร็จให้แก่ความปรารถนาเรียกร้องต้องการ ที่ถูกต้องที่ชอบที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ที่มีความวุ่นวายเกิดขึ้นในบ้านเมืองเรา ยิ่งกว่าเคยมา เป็นอันมาก เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

อาตมาภาพเป็นกังวลห่วงใยในเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา อาตมานายกฯ คงเข้าใจดี เพราะได้รับคำขอรับรองจากอาตมาภาพมาก่อนหน้านี้แล้ว ให้ช่วยพระพุทธศาสนาด้วย เพราะเป็นผู้เดียวที่มีกำลังมีอำนาจยังให้เกิดความสำเร็จได้ ขอได้โปรดใช้อำนาจวาสนาขานวามมีรักษาสถาบันสำคัญของชาติให้สวัสดิ์ พร้อมกับความสวัสดิ์ของ อาตมานายกฯ เอง ให้ทันเวลา ให้ไม่ล่าช้าจนสายเกินไป

อาตมา นายกฯ อาจจะทำได้ หรือทำไม่ได้ อาตมาภาพจะขอนำมาเจริญพรไว้ในที่นี้ คือที่สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงมีกระแสพระราชดำรัส แก่คณะสงฆ์ไทย ที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อปีพระพุทธศักราช 2518 มีความตอนหนึ่งว่า "ขอวิงวอนพระสงฆ์ให้ช่วยกันทำความเข้าใจความหมายแท้ ของพระพุทธศาสนา คือทำให้มีความสงบสุขในหมู่ชน และต้องทราบ ว่า"ชาติไทยนี้ ถ้าไม่มีพระพุทธศาสนาแล้ว ชาติไทยคงไม่มี..."

อาตมา นายกฯ ต้องรักชาติแน่ ไม่เช่นนั้นคงไม่สละความสุขที่หวังพร้อมมรดกจากยากเย็นกับการเป็นนายกรัฐมนตรี อาตมาภาพจึงมีความมั่นใจที่เจริญพรมาด้วยเรื่องพระพุทธศาสนา อีกครั้งหนึ่ง หวังถึงความรักชาติของ อาตมา นายกฯ เช่นเดียวกับเพื่อนพุทธศาสนิก hingปวง

ขออนุโมทนาอานวยพร

สมเด็จเจ้าพระยาฯ
(สมเด็จพระญาณสังวร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

แถลงการณ์

ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

ที่ ทพศ.๐๑๑/๒๕๔๕

เรื่อง การจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

ตามที่พุทธบริษัท ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อรัฐบาลและสมาชิกสภานิติบัญญัติให้เปลี่ยนชื่อ กระทรวงวัฒนธรรม เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย” และให้เปลี่ยนกรมการศาสนาเป็น “สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” นั้น ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยในฐานะแกนนำเรื่องนี้ยืนยันความบริสุทธิ์ใจว่า มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการ อย่างน้อย ๕ ประการคือ

๑. เพื่อแสวงหาสถาบันบริหารพระพุทธศาสนาที่มั่นคง มีศักยภาพในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ที่มีสภาพตกต่ำลงมาหลายทศวรรษให้ดีขึ้น เข้มแข็งขึ้น
 ๒. เพื่อให้มีสถาบันพัฒนาพระพุทธศาสนาทั่วทั้งองคาพยพให้เจริญรุ่งเรืองเป็นประโยชน์แก่ประชาชนคนในชาติและชาวโลกทั้งมวล
 ๓. เพื่อนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือสถาปนาสันติภาพให้แก่โลกที่กำลังร้อนระอุ มิได้มีเจตนาที่จะรังเกียจรังแกผู้ใดทั้งสิ้น
 ๔. เพื่อความมั่นคงแห่งสังคมไทย ประเทศไทย พระพุทธศาสนาและประชาชนไทยทั้งมวล บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม
 ๕. เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชูศาสนาที่เป็นต้นกำเนิดของศิลปะและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งเป็นการเฉลิมฉลองพระพุทธศาสนา ในโอกาสที่สหประชาชาติยกย่องพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ
- ทั้งนี้ มิได้มีความมุ่งหมายเพื่อกีดกันหรือทำลายใคร จึงออกแถลงการณ์มาเพื่อทราบโดยทั่วกัน

ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

๑๕ กันยายน ๒๕๔๕

แถลงการณ์

แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย

ฉบับที่ ๑/๒๕๔๕

เรื่อง ข้อเรียกร้องและมติมาตรการ

ตามที่ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรทั้ง ๓ วาระแล้ว และร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของวุฒิสภาซึ่งวุฒิสภาได้พิจารณาผ่านวาระที่ ๑ แล้ว ขณะนี้ กำลังเข้าสู่การพิจารณาในวาระที่ ๒ และ ๓ ตามลำดับนั้น

บัดนี้ แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย มีมติเป็นเอกฉันท์ ขอเรียกร้องให้วุฒิสภา และบุคคลสำคัญในรัฐบาลของท่านนายกาทัทธิชัย ชินวัตร กรุณาดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ

๑. ให้แปรญัตติเปลี่ยนชื่อจาก “กระทรวงศาสนาและวัฒนธรรม” ตามร่างของคณะกรรมการวิสามัญวุฒิสภา ๓๔ ท่าน เป็น “กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย”

๒. ให้แปรญัตติจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระพุทธศาสนาโดยตรง โดยใช้ชื่อว่า “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” และให้มีฐานะเทียบเท่ากรม

ถ้าสมาชิกวุฒิสภาและบุคคลสำคัญในรัฐบาลของท่านนายกาทัทธิชัย ชินวัตร ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน ไม่ได้ดำเนินการให้สำเร็จตามข้อเรียกร้องของแนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ดังกล่าวข้างต้น และตามพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่ทรงมีถึง พ.ต.ท.ดร.ทัทธิชัย ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๕ แล้ว แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย จำเป็นต้องมีมาตรการ ตามมติของแนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ดังต่อไปนี้ คือ

๑. จะทำพิธีคว่ำบาตร และสวดมาติกาบังสุกุลรายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบุคคลในรัฐบาลนี้ ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน ที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการจรรโลงพระพุทธศาสนา

๒. จะร่วมกันรณรงค์พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศไทย ไม่ให้ลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน ที่ไม่ได้ให้การสนับสนุนในการจรรโลงพระพุทธศาสนา นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป

๓. จะประกาศรายชื่อสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบุคคลในคณะรัฐบาลนี้ ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน ที่ไม่สนับสนุนและไม่ทำหน้าที่ผู้แทนของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยส่วนใหญ่ ในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และส่งรายชื่อไปยังวัดต่าง ๆ เพื่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศได้รับทราบโดยถ้วนต่อไป

แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย

๑๘ กันยายน ๒๕๔๕

แถลงการณ์
แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย
 ฉบับที่ ๒/๒๕๔๕
 เรื่อง แนวทางแห่งการเรียกร้อง

ตามที่แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ได้มาประชุมเรียกร้องความ ต้องการให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ดำเนินการเพื่อช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มีความเข้มแข็ง พร้อม อำนาจประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ความละเอียดดังแถลงการณ์ฉบับที่ ๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๕ แล้วนั้น ขอชี้แจงเพิ่มเติม ๕ ประการ คือ

๑. การเรียกร้องโดยชอบธรรมต่างๆ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษยชนทั่วโลกกระทำกันได้ แต่การเรียกร้องของแนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยครั้งนี้ เป็นสิทธิที่ประเสริฐกว่า ตรงที่ จะได้จรรโลง และพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาของคนไทยส่วนใหญ่ใน ประเทศ ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถอำนาจประโยชน์แก่ประเทศชาติไทยได้ดีขึ้นกว่าที่แล้มา

๒. พุทธศาสนิกชนชาวไทยทุกคนได้มอบสิทธิให้สมาธิกวุฒิสภา สมาธิสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล ไปปฏิบัติหน้าที่ และตรากฎหมายสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับพระพุทธ ศาสนาเป็นกฎหมายที่สำคัญสูงสุดสำหรับชาวพุทธ แต่เมื่อผู้ได้รับมอบสิทธิมิได้ทำหน้าที่รักษาสหิ ธิประโยชน์ของพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นโดยชอบธรรมที่พุทธศาสนิกชนจะทวง คืนสิทธิเพื่อรักษาสหิธิประโยชน์ของตนๆต่อไป

๓. ที่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยออกมาทำการเรียกร้องครั้งนี้ ไม่มีใครอยู่เบื้อง หลัง และมีได้ออกมาอย่างเป็นศัตรูต่อสมาธิกวุฒิสภา ต่อสมาธิสภาผู้แทนราษฎร และต่อคณะ รัฐบาล แต่ประการใด ออกมาด้วยจิตวิญญูอันบริสุทธิ์ของชาวพุทธแต่ละคน ด้วยความจงรัก ภัคดีและเพื่อความมั่นคงของชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย เป็นสำคัญ

๔. การเรียกร้องในลักษณะดังกล่าว แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทย ได้ ดำเนินการมาหลายครั้งแล้ว แต่มิได้รับการตอบสนองตลอดมา ทักษิของการเรียกร้องครั้งนี้จึงเป็น การสืบสานเจตนารมณ์อีกวาระหนึ่ง ในช่วงที่รัฐบาลนี้ กำลังปฏิรูประบบราชการ กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งสถาบันพระพุทธศาสนา ย่อมมีสิทธิอันประเสริฐโดยชอบธรรม ในการกำหนดทิศทางให้ เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์

๕. ทำที่ที่สมาธิกวุฒิสภา สมาธิสภาผู้แทนราษฎร หรือบุคคลในคณะรัฐบาล แสดงออก ต่อการเรียกร้องอันบริสุทธิ์และด้วยอาการอันสงบของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยครั้งนี้ ไม่ว่าโดยการเดินเฉย การคุกเข่า การปิดเบือน การใช้ความรุนแรง เพราะความล้มล้มตัวมัวเมาใน อำนาจ หรือการแสดงออกด้วยไมตรี ทุกอย่างย่อมอยู่ในสายตาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งสิ้น ไม่มีอำนาจหรือสิ่งใดจะปกปิดเบือนได้ ซึ่งกรรมและผลกรรมเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้ถึงอนาคต ทางการเมืองของท่าน โดยแนวร่วมจะติดตามนำไปศึกษาและดำเนินการตามที่เห็นสมควรต่อไป.

เกิดประสิทธิภาพอำนวยประโยชน์และความมั่นคงต่อสถาบันทั้งสามเป็นที่ตั้ง โดยแนวร่วมฯตระหนักดีว่า ไม่มีการกระทำใดๆที่ได้สมหวังทุกอย่าง แต่ก็ไม่มีสิ่งที่มีคุณค่าใด ที่ได้มาเพราะแรงงอนอยู่เฉยๆ โดยมีได้กระทำการชวนชวยด้วยแรงและสติปัญญา

๔. บัดนี้ ที่ประชุมสมาชิกรัฐสภา มีได้ลงมติให้ใช้ชื่อ "กระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ตามที่แนวร่วมฯเรียกร้อง โดยให้ใช้ชื่อ "กระทรวงวัฒนธรรม" แต่ก็ได้มีมติสนับสนุนข้อเรียกร้องส่งเสริมให้มี "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" เป็นหน่วยงานอิสระ ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อรองรับกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นการพบกันครึ่งทาง

แนวร่วมฯ เห็นว่า ณ เวลานี้ "ชื่อ" มีความสำคัญน้อยกว่าองค์กรและงานส่งเสริมพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา แนวร่วมฯจึงมีความ "พอใจ" ในระดับหนึ่ง แต่เนื่องจากสิ่งที่ได้มานั้นทำให้โครงสร้างพระพุทธศาสนาเปลี่ยนไป อันจะเป็นเหตุให้มีการปรับ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ใหม่ โดยเร็ว เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับการบริหารงานพระพุทธศาสนา ในชื่อ "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" และขอขอบคุณสมาชิกรัฐสภาทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ลงมติให้การสนับสนุนเพื่อประโยชน์ในการจรรโลงและเพื่อความมั่นคงแห่ง สถาบันชาติพระพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์

๕. เนื่องจากเป็นการพบกันครึ่งทาง แนวร่วมฯยินดีแม่เมตตา โดยดลไม่ใช้มาตรการทางพิธีคว่ำบาตร สวดมาติกาบังสุกุลรายชื่อสมาชิกรัฐสภาที่ไม่ลงมติสนับสนุน แต่จะดำเนินพฤติกรรมที่ไม่ลงมติเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาตั้งกล่าว แจ้งให้วัดและพุทธศาสนิกชนในพื้นที่เขตของท่านได้ทราบ เพื่อพิจารณาว่าสมควรวางใจให้การสนับสนุนท่านในทางการเมืองต่อไปหรือไม่

แต่ สำหรับสมาชิกรัฐสภา ๒ ท่านที่ได้แสดงวาทะกิริยาปรามาสลบหลูสงฆ์และพระพุทธศาสนาท่ามกลางสภานั้น แนวร่วมฯมีมติแสดงความเสียใจที่จะต้องใช้มาตรการร่วมกันรณรงค์ชาวพุทธในเขตเลือกตั้งของท่าน นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป เพื่อไม่ให้เลือกท่านเป็นผู้แทนใดๆในสมัยหน้า ยกเว้นท่านจะสำนึกผิด แล้วเข้าขอมาต่อแนวร่วมฯโดยเร็ว และสัญญาว่าจะไม่ประพฤติเช่นนี้อีก

๖. แม้รัฐสภาจะผ่านมติให้มี "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ" และแนวร่วมฯไว้ใจในมติดังกล่าวแล้วก็จริง แต่การเมืองเป็นเรื่องไม่แน่นอน เกรงว่ามตินั้นอาจถูกบิดเบือนด้วยอำนาจและอิทธิพลต่างๆ เพื่อลิดหรือทำลายบทบาทพระพุทธศาสนาซึ่งมีความบริสุทธิ์เกินไป มิให้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและสถาบันก็ได้ ดังที่เคยปรากฏมาแล้วในหลายประเทศ แนวร่วมฯ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแนววางกำลังบางส่วนไว้ที่หน่วยเคลื่อนที่ฯ เพื่อว่า หากมีการแปรเปลี่ยนหรือเบี่ยงเบนมติไปจากเดิมเกิดขึ้น กำลังส่วนใหญ่ของแนวร่วมฯ ก็มีความจำเป็นจะต้องออกมาเคลื่อนไหวด้วยกำลังที่มากกว่านี้อีกต่อไป

๗. แนวร่วมฯขออภัยต่อท่านสาธุชนทั้งหลาย ที่บางทีการเคลื่อนไหวของแนวร่วมฯตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และหากจะมีเพิ่มมากขึ้นอีกในอนาคต ซึ่งอาจจะทำให้หลายท่านไม่ได้รับความสะดวกในการจรรโลง หรืออาจทำให้ผู้ศรัทธาปรารถนาดีต่อพระพุทธศาสนาด้วยความบริสุทธิ์ใจเกิดความไม่สบายใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ้าง ก็ขอชี้แจงว่า เมื่อพระพุทธศาสนาถูกละเลย มิได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และขาดความมั่นคง นั่นคือสัญญาแห่งภัยอันตรายต่อสถาบันชาติพระพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์ จึงจำเป็นที่แนวร่วมฯ จะต้องออกมาแสดงความกตัญญูความจงรักภักดีเพื่อปกป้องสถาบันทั้งสามอย่างเป็นรูปธรรม ก่อนที่จะสายเกินไป

การที่พุทธศาสนิกชนได้มอบสิทธิให้มีผู้ไปทำหน้าที่แทน อย่างวางใจสนิทตลอดระยะเวลาในอดีตที่ผ่านมา ได้ให้บทเรียนอันล้ำค่าเป็นที่ประจักษ์แล้ว นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป แนวร่วมฯจะถือเป็นมติใหม่ ประสานมือกันหัวเราะอาดอากร ในอันที่จะติดตามผลงาน ความซื่อสัตย์สุจริต พร้อมทั้งพฤติกรรมทุจริตมิจฉ้อโกงของข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ตลอดถึงผู้ทำหน้าที่ในบ้านเมืองแทนพุทธศาสนิกชนแห่งชาติ เพื่อแจ้งให้ประชาชนชาวไทยได้ทราบและพิจารณาเป็นระยะๆ ต่อไป.

แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย

๒๓ กันยายน ๒๕๔๕

ข. หนังสือ/เอกสารแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ผู้ซุ่มนุมนและ
ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาฯ กับกลุ่มลูกศิษย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

ที่ พิเศษ 02-09/2545

230/13 น.วิภาวดีวิศาลฯ ซอย น.หอการค้าไทย
ถ.วิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง
กรุงเทพฯ 10400

24 กันยายน 2545

เรื่อง ขอประณามการกระทำของวุฒิสมาชิก ที่สนับสนุนคณะสงฆ์ชั้นปกครอง
และพระภิกษุบางรูป ให้กระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นผลให้ชาวโลกติเตียน
เรียน ประธานวุฒิสภา พลตรี มนูญกฤต รูปขจร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แถลงการณ์ของศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัวฯ และ
ชาวพุทธผู้หวังดีต่อพระพุทธศาสนา ลงวันที่ 24 กันยายน 2545

ด้วยปรากฏว่า นายกำพล ภูมณี และ พลตรี อินทวัฒน์ ยอดบางเตย วุฒิสมาชิก ให้ความ
ร่วมมือและสนับสนุนและส่งเสริมพระที่กระทำผิดต่อพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง ให้เข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจการ
ของวุฒิสภา นำความเสื่อมเสียมาสู่วุฒิสภาอันทงเกียรติ

ข้าพเจ้าในฐานะผู้แทนของศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัวฯ และผู้แทนของชาวพุทธ ผู้
หวังดีต่อพระพุทธศาสนา ขอประณามการกระทำของนายกำพล ภูมณี และ พลตรี อินทวัฒน์ ยอดบางเตย
วุฒิสมาชิกทั้งสอง ตามแถลงการณ์ที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้แล้ว

ขอท่านประธานวุฒิสภาได้โปรดแจ้งให้วุฒิสมาชิกทั้งสองท่านได้ทราบด้วย จักเป็น
ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายทองก้อน วงศ์สมุทร)

สำนักงาน: 02-2775767, 02-2753994

มือถือ : 01-9114236

24-SEP-02 15:37

ACT_RAJA

To Phra Siyamsophon แดงการณ เรื่อง

“ ประณามการกระทำของคณะสงฆ์ขึ้นปกครองและพระภิกษุบางรูป
ร่วมมือกับวุฒิสมาชิกฯ กระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นผลให้ชาวโลกติเตียน ”

ด้วยปรากฏว่า พระภิกษุประกอบไปด้วย พระราชกวี (เกษม สัตถุญโต) วัชรราชาธิวาส
พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
พระมหาโชวี หัสปัญโญ วัชรนระสงคราม พระศรีญาณโสภณ (มหาสุวิทย์ ปิยวิชรโช) วัชรธรรมเมธี
และ พระพิศาลพัฒนาทร (มหาถาวร จิตตดาวโร) วัชรปทุมวนาราม เป็นต้น ร่วมกันกระทำการที่
ขัดต่อพระธรรมวินัยเป็นอาชญา กล่าวคือ

1. แจกใบปลิว ออกหนังสือ โฆษณาผ่านสื่อมวลชน อาทิเช่น วิทยุ และโทรทัศน์ ให้
ร้ายป้ายสีอย่างร้ายแรง และ กล่าวข้อความที่เป็นเท็จ ใส่ความต่อพระมหาเถระผู้อาวุโสกว่า
ตน ซึ่งทำประโยชน์ต่อชาติ และพระพุทธศาสนาอย่างใหญ่หลวง บังเกิดผลให้พุทธศาสนิกชน และ
ประชาชนทั่วไปเข้าใจผิด และสับสน ถึงขั้นลุกลามกลายเป็นปัญหาระดับชาติ และก่อให้เกิดความ
แตกแยกแก่พระพุทธศาสนา อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ของความเป็นชาติไทย

2. เป็นผู้ชักนำ กะเกณฑ์ และบังคับบัญชา ตลอดจนอ้างผลประโยชน์เข้าชื่อ ให้พระ
จำนวนมากหลงเชื่อ ร่วมกันกระทำการที่ขัดต่อพระธรรมวินัย ด้วยการเดินขบวน ก่อมือ
ไฮด์ปาร์ก บุกรุกเขตพระราชฐาน ให้อภัยคำไม่เหมาะสมกับสมณสาธูปในเขตพระราชฐาน แสดง
อาการไม่เหมาะสมกับสมณเพศ ให้เป็นที่ปรากฏ ถึงขั้นชาวโลก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
ตลอดถึงเวรและตำหนิติเตียน เพื่อกดดันฝ่ายบ้านเมืองให้ยอมรับตนและพวกของตนเข้าไปมีส่วนร่วม
ในการแปรญัตติกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง ให้เป็นไปตามความอยากใหญ่ ต้องการปกครองกิจการ
พระพุทธศาสนาตามอำเภอใจของพวกเขา โดยไม่คำนึงถึงจิตใจของพุทธบริษัท ผู้หวังดีต่อพุทธ
ศาสนา

3. กระทำกิจที่เกินเขตต่อพุทธบัญญัติ ซึ่งขัดต่อพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง โดย
กดดันและเข้าแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบ้านเมือง อาทิเช่น กดดันให้เปลี่ยนชื่อ
กระทรวงทบวงกรม ร่วมมือกับนักการเมืองคือ วุฒิสมาชิกบางคน กดดันรัฐสภา เป็นผลให้สมาชิก
รัฐสภาเกิดความหวาดวิตก ไม่สามารถใช้ดุลยพินิจให้เป็นไปโดยอิสระ ตามอำนาจหน้าที่ที่ฝ่าย
บ้านเมืองพึงรับผิดชอบ

4. กระทำตนเป็นเจ้าพิธี ด้วยการนำกิจทางพระพุทธศาสนาอันเป็นที่เคารพ ศักดิ์สิทธิ์ มาใช้ในทางที่ผิดต่อพระธรรมวินัย ทำการสาปแช่ง ขึ้นบัญชีดำ ชูธงให้ฆราวาสเกิดความรังเกียจเคียดจัน เคียดแค้นชิงชังสมาชิกรัฐสภา ทำให้การพิจารณากฎหมายของบ้านเมืองเป็นไปด้วยความหวาดวิตก

การกระทำของพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวเป็นการกระทำที่โงกติเตียน(โงกวัชระ) เทียบเท่ากับพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นประหนึ่งองค์พระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บังเกิดความเสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

ศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัว และชาวพุทธผู้หวังดีต่อพระพุทธศาสนา ตระหนักดีว่า หากชาวพุทธปล่อยปละละเลย นิ่งเฉยต่อไป พระพุทธศาสนาอาจวิบัติได้ จึงขอประณามการกระทำของพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าว และขอเรียกร้องให้มหาเถรสมาคมดำเนินการสอบสวนและลงโทษขั้นเด็ดขาดตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมาย เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่กุลบุตรกุลธิดาภายหลัง สืบไป โดยดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ

ทำหนังสือกล่าวโทษการกระทำของพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวไปยังมหาเถรสมาคม เพื่อให้มหาเถรสมาคมดำเนินการสอบสวนและลงโทษขั้นเด็ดขาดตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมาย แก่พระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวต่อไป โดยเร็ว

จึงแถลงมาเพื่อให้โปรดทราบโดยทั่วกัน

ศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัว
และ ชาวพุทธผู้หวังดีต่อพระพุทธศาสนา
24 กันยายน 2545

ด่วนที่สุด
ที่ พิเศษ ๐๔ / ๐๔ / ๒๕๔๕

(สำเนา)

สำนักงานเลขที่ ๒๓๐ / ๑๓ ม.วิภาวดี
รอย ม.นอการค้าไทย ถ.วิภาวดี-รังสิต
ดินแดง กทม. ๑๐๔๐๐ โทร ๒๗๗๕๗๗๗

๓๐ กันยายน ๒๕๔๕

เรื่อง ขอความกรุณาให้ส่งคำฟ้องไปยังมส.เพื่อให้มส.ดำเนินการสอบสวน และ ลงโทษขั้นเด็ดขาด
ตามหลักพระธรรมวินัยกับพระภิกษุที่เป็นหัวหน้าในการปลุกพระคัม และชักนำ
ให้พระภิกษุกระทำการผิดต่อพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง
เรียน อธิบดีกรมการศาสนา ในฐานะเลขาธิการมหาเถรสมาคม
สิ่งที่ส่งมาด้วย คำฟ้องจำนวน ๑ ชุด

ด้วยปรากฏเป็นที่ชัดแจ้ง เผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกชนิด ทั้งในและต่างประเทศว่า ระหว่างวันที่
๑๖ - ๒๐ กันยายน ๒๕๔๕ ในเวลากลางวัน และยามวิกาล พระภิกษุประกอบไปด้วย พระราชกวี
(เกษม สัจญญโต) วัดราชาธิวาส พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) รองอธิการบดี มหาวิทยาลัย
กรมราชวิทยาลัย พระมหาไชว์ ทัสนีโธ วัดชนะสงคราม พระศรีญาณโสภณ (มหาสุวิทย์ ปิยวิริย)
วัดพระรามเก้า และพระพิศาลพัฒนาทร (มหาถาวร จิตตถาวโร) วัดป่าทุมวนาราม เป็นต้น ร่วมกัน
กระทำการที่ชัดต่อพระธรรมวินัย อย่างร้ายแรง

ข้าพเจ้า นายทองก้อน วงศ์สมุทร และคณะในฐานะผู้แทนของพุทธบริษัทและประชาชน
ผู้หวังดีและห่วงใยต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง แม้มิได้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการดำเนินการ
กับพระภิกษุกลุ่มดังกล่าว แต่ก็ตระหนักดีว่า หากเราเหล่าพุทธบริษัทซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของธรรมสมบัติ
แห่งพระพุทธศาสนาไม่ ปลดปล่อยละเลย นิ่งเฉยต่อไป พระพุทธศาสนาอาจถึงขั้นวิบัติได้

จึงขอส่งคำฟ้อง ฯ ตามที่ได้แนบมาพร้อมหนังสือนี้ เพื่อท่านได้โปรดนำเสนอต่อมหาเถรสมาคม
เพื่อพิจารณาโดยด่วนที่สุดตามหน้าที่ของท่านต่อไปด้วย

จักเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

นายทองก้อน

(นายทองก้อน วงศ์สมุทร)

ชมรมไทยพุทธกุชาติ

30 กันยายน 2545

เรื่อง คัดค้านการสอบสวนและลงโทษพระภิกษุ

กราบมนตรีการ กรรมการมหาเถรสมาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาบทความของพระธรรมปิฎก คุณคณิน บุญสุวรรณ และ คุณเสฐียรพงษ์ วรรณปก

สืบเนื่องจากนายทองก้อน วงศ์สมุทร อ้างชื่อคณะศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัว และผู้ใช้นามว่าชาวพุทธผู้หวังดีต่อพระพุทธศาสนา ขึ้นหนังสือแก่กรรมการมหาเถรสมาคม เพื่อให้ทำการสอบสวนและลงโทษตามหลักพระธรรมวินัยกับพระภิกษุห้ารูปได้แก่

1. พระราชภักดิ์	วัดราชาธิวาส
2. พระศรีปริยัติโมลี	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงฆ์
3. พระมหาไชว์ ทลนีย์	วัดชนะสงคราม
4. พระศรีญาณโสภณ	วัดพระรามเก้า
5. พระพิศาลพัฒนาท	วัดปฐมนาถาราม

โดยกล่าวอ้างว่าเป็นหัวหน้าปลุกระดม และชักนำให้พระภิกษุกระทำการผิดพระธรรมวินัย ในการรณรงค์จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย

ชมรมขอแสดงการคัดค้านการกระทำดังกล่าว เนื่องด้วยแลเห็นความจำเป็นที่พระคุณเจ้าได้กระทำเพื่อความอยู่รอดของสถาบันสงฆ์ และพระพุทธศาสนา ด้วยสถาบันพระพุทธศาสนายังไม่ได้รับการอุปถัมภ์คุ้มครองทางกฎหมายจากรัฐอย่างจริงจัง

รายละเอียดของเหตุผลได้ปรากฏชัดในบทความของ หนังสือพิมพ์ข่าวสด โดยพระธรรมปิฎก หนังสือพิมพ์มติชน โดยคุณคณิน บุญสุวรรณ และ คุณเสฐียรพงษ์ วรรณปก ซึ่งได้แนบเอกสารมาพร้อมกันนี้

ดังนั้นความคิดติเตียนพระภิกษุ จนถึงเสนอให้มหาเถรสมาคมสอบสวน และลงโทษจึงเป็นเพียงความคิดของคนกลุ่มน้อยที่เข้าใจจุดประสงค์ของการรณรงค์ และการกระทำคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ชมรมจึงขอทำหนังสือชี้แจงเพื่อให้กรรมการมหาเถรสมาคมได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องและขอคัดค้านการสอบสวนและลงโทษพระภิกษุห้ารูปดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

กราบมนตรีการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ชมรมไทยพุทธกุชาติ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา (2545) ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนาประจำปี 2545 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์กรมการศาสนา
- กลุ่มยุวสงฆ์ (รวบรวม) (2518) เหตุการณ์มหาสังฆสันนิบาต ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ
10-17 มกราคม กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครพิมพ์
- คณิงนิตย์ จันทบุตร (2528) การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ. 2477-2484
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- _____ . (2525) "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก
พ.ศ. 2477-2484" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)
มหาวิทยาลัยศิลปากร
- _____ . (2530) สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยอุบลราชธานี
- คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.
วุฒิสภา (2545) รายงานของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ
ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. วุฒิสภา (ฉบับเสนอให้ที่ประชุมวุฒิสภา
พิจารณา เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2545)
- จำนงค์ ทองประเสริฐ (2539) พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง กรุงเทพมหานคร
ต้นอ้อแกรมมี
- จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ (2546) "การเมืองคืออะไร" วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 29, 1 (มกราคม-มิถุนายน) : 29-35
- จุมพล นิมพานิช (2545) กลุ่มผลประโยชน์กับการเมืองไทย *Interest Groups and Thai Politics*
นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- _____ . (2547) "แนวทางวิเคราะห์การเมืองเชิงสถาบันและโครงสร้างหน้าที่" ใน *ประมวล
สาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมืองและระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์* หน่วยที่ 4 หน้า
5-55 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเทพฯ ประชุมนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา
คณะสงฆ์วัดพระพิเรนทร์พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระ
เทพคุณาธาร พ.ศ. 2514

- ดลิต โสภิตธา (2545) *ทำไมรัฐธรรมนูญไม่รับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ*
กรุงเทพมหานคร ทองกมล
- เดโช สนวนานนท์ (2549, 9 มิถุนายน) *กรรมการสภาสถาบันพระปกเกล้า อดีตสมาชิกสภา
ร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) อดีตที่ปรึกษาฝ่ายการเมืองประธานรัฐสภา อดีตสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร(กทม.) สัมภาษณ์โดย ประยูร โพธิ์ไชยรัตน์ พิพิธภัณฑ์พระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กรุงเทพมหานคร*
- ธนพ นาควัลย์ (2542) *"บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาจากความคิด
เห็นของพระสงฆ์ที่ศึกษาในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- ธีรชน (นามแฝง) (2518) *เบื้องหลังการปลดพระพิมพ์ลธรรม และ พระศาสนโคภิน ตอน 1 และ 2*
กรุงเทพมหานคร สามมิตร
- แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย (2545) *"แถลงการณ์แนวร่วมคณะสงฆ์
และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 1/2545 เรื่อง ข้อเรียกร้องและมติ
มาตรการ" แถลง ณ วันที่ 18 กันยายน 2545*
- _____ . (2545) *"แถลงการณ์แนวร่วมคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนแห่งประเทศไทย ฉบับ
ที่ 2/2545 เรื่อง แนวทางแห่งการเรียกร้อง" แถลง ณ วันที่ 20 กันยายน 2545*
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ ประมวล เพ็งจันทร์ (2543) *การปฏิรูปพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*
กรุงเทพมหานคร กองทุนรักษัธรรมเพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา
- _____ . (2543) *พุทธศาสนาในการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย กรุงเทพมหานคร
มูลนิธิโกลด์คิมทอง*
- _____ . (2543) *"พระกับการเมือง" วารสารธรรมานุกรณ์ 12, 7 (กรกฎาคม) : 5*
- ปกรณ กงเพชร (2544) *"พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- ประจวบ รอดน้อย (2543) *พุทธศาสนากับการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย เอกสารการศึกษาส่วน
บุคคลประกอบการศึกษาในหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย
สำหรับนักบริหารระดับสูง (รุ่นที่ 4) ของสถาบันพระปกเกล้า*
- พลศักดิ์ จิโรศิริ (2529) *การเมืองกับพุทธธรรม กรุงเทพมหานคร สยามบรรณการพิมพ์*

พระครูวินัยธรภูมินทร์ จตุตวโร (2548, 25 กันยายน) อดีตประธานพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สัมภาษณ์ โดย ประยูร โพล์ไชยรัตน์ วัดราชาธิวาส
กรุงเทพมหานคร

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต) (2539) *รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง*
กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม

_____ . (2543) *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*
กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม

_____ . (2543) *ไตรภูมิพระร่วงอิทธิพลต่อสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโกมลคีมทอง

_____ . (2545) *ตั้งกระทรงพระพุทธศาสนาเหตุผลที่แท้อยู่ที่ไหนคนไทยไม่ใจแคบ แต่
ระวังไว้อย่าให้ปัญหาแคบ* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม

_____ . (2545) *ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม (พิมพ์ครั้งที่ 346)*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

_____ . (2545) *พุทธศาสนาจะวิกฤติต้องคิดให้ไกลรู้ให้ทัน* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิ
พุทธธรรม

_____ . (2546) "ตั้งกระทรงพระพุทธศาสนาเหตุผลที่แท้จริงอยู่ที่ไหน" *พุทธจักร* 57,
1-2 (มกราคม-กุมภาพันธ์)

พระไพศาล วิสาโล (2546) *พุทธศาสนาไทยในการในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*
กรุงเทพมหานคร มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (2541) *รัฐธรรมนูญ เชียงใหม่ สถาบันปัญญานันตะ*

พระมหาธรรมรัตน์ อธิยธมฺโม (2544) "การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก"
วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาบัณฑิต ถินคำไสย (2548, 29 สิงหาคม) ผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องกระทรงพระพุทธ
ศาสนาฯ สัมภาษณ์โดย ประยูร โพล์ไชยรัตน์ วัดดาวคะนอง กรุงเทพมหานคร

พระมหาวิชา กมลภา (2548, 28 สิงหาคม) ผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องกระทรงพระพุทธศาสนาฯ
สัมภาษณ์โดย ประยูร โพล์ไชยรัตน์ วัดบางเสาธง กรุงเทพมหานคร

พระมหาศักดิ์ สีละเดโช (2528) "การเคลื่อนไหวของคณะยุวสงฆ์ รุ่นที่ 2 พ.ศ. 2516-2522"
ปาจารย์สาร 12, 4(กรกฎาคม-สิงหาคม) : 40-48

พระมหาอุทิศ แดนกาไสย (2548, 2 ตุลาคม) ผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องกระทรงพระพุทธศาสนาฯ
สัมภาษณ์โดย ประยูร โพล์ไชยรัตน์ วัดโสดาราม ต.อัครคเคคำ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด

- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539) *การปกครองคณะสงฆ์ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 9)*
กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม
- พระราชกวี (เกษม ลักษณะวิลาศ) (2545) *ประวัติการได้มาซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*
กรุงเทพมหานคร เจ็ยอ๊ว
- พระราชกวี (เกษม สบุญโต) (2548, 19 สิงหาคม) รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย สัมภาษณ์โดย ประยูร โพธิ์ไชยรัตน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร
- "พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545" (2545, 2 ตุลาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*
ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก หน้า 28-29
- "พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545" (2545, 8 ตุลาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*
ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ตอนที่ 102 ก หน้า 63
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต) (2543) *การเมือง (มิใช่) เรื่องของสงฆ์* กรุงเทพมหานคร
เรือนแก้วการพิมพ์
- _____ . (2545) *บันทึกเหตุการณ์หน้ารัฐสภาเมื่อกันยายน 2545 สงฆ์กับการเมือง*
(*Monks and Politics*) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- _____ . (2547) *สงฆ์ผู้นำสังคม (Social Leading Monks)* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- _____ . (2545) "ปัจฉา วิไลขนา : ประเด็นหลักที่ควรเข้าใจก่อนในการพิจารณาผ่านร่าง
พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ....." *พุทธจักร* 56, 2-3 (กุมภาพันธ์-มีนาคม)
- _____ . (2545) "พระพุทธศาสนา : สงฆ์กับการเมือง เหตุการณ์ที่ชาวพุทธชุมนุมปฏิบัติธรรม
กันหน้ารัฐสภา เมื่อ 5-20 กันยายน 2545" *พุทธจักร* 56, 10-12 (ตุลาคม-ธันวาคม)
- _____ . (2545, 18 สิงหาคม) "ทำไมต้องกระทรวงพระพุทธศาสนาประเทศชาติ-ประชาชน
จะได้อะไร" *ข่าวสด* หน้า 10
- _____ . (2545, 27 เมษายน) "กระทรวงวัฒนธรรมที่ไร้ศาสนาข้อพิจารณา : รูปแบบและ
สาระ" *มติชน* หน้า 12
- _____ . (2545, 21 ธันวาคม) "ปรัชญาและภารกิจสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ"
ข่าวสด หน้า 10
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต) (2548, 15 สิงหาคม) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สัมภาษณ์โดย ประยูร โพธิ์ไชยรัตน์
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

พระสุชน มหารัชนี (2546) "พระพุทธศาสนาเสื่อมจากประเทศเนปาลได้อย่างไร" พุทธจักร 57,
7 (กรกฎาคม)

พิฑูร มลิวัลย์ (2528) *หลักการสำหรับการปกครอง* กรุงเทพมหานคร กรมการศาสนา
มนตรี เจนวิทย์การ (2528) *ครูประชาบาล.บทบาทการต่อสู้ทางการเมือง* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (2521) *ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทยและลักษณะการ
ปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขป* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2548) *วิสาขบูชาวันสำคัญสากลของโลก*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 99 ก วันที่ 2 ตุลาคม 2545

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 102 ก วันที่ 2 ตุลาคม 2545

ลิขิต ธีรเวคิน (2544) *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 8* แก้ไขเพิ่มเติม
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

_____ (2528) "การศึกษารัฐศาสตร์แนวทาบระบบและแนวทางโครงสร้างหน้าที่" ใน
เอกสารสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 5 หน้า 200-247
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์

รายงานการประชุมมหาเถรสมาคม วันที่ 10 มกราคม 2544 ณ ห้องประชุมมหาเถรสมาคม

_____ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2544 ณ ห้องประชุมมหาเถรสมาคม

_____ วันที่ 20 เมษายน 2544 ณ ห้องประชุมมหาเถรสมาคม

_____ วันที่ 21 พฤษภาคม 2544 ณ ห้องประชุมมหาเถรสมาคม

_____ วันที่ 30 เมษายน 2545 ณ ห้องประชุมมหาเถรสมาคม

รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1 (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันที่ 2 กรกฎาคม 2545

ณ ห้องประชุมวุฒิสภา

_____ ครั้งที่ 2 (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันที่ 3 กรกฎาคม 2545 ณ ห้องประชุมวุฒิสภา

_____ ครั้งที่ 3 (สมัยวิสามัญ) เป็นพิเศษ วันที่ 4 กรกฎาคม 2545 ณ ห้องประชุมวุฒิสภา

_____ ครั้งที่ 2 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันที่ 16 สิงหาคม 2545 ณ ห้องประชุมวุฒิสภา

_____ ครั้งที่ 11 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันที่ 18 กันยายน 2545 ณ ห้องประชุมวุฒิสภา

_____ ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันที่ 19 กันยายน 2545 ณ ห้องประชุมวุฒิสภา

_____ ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันที่ 20 กันยายน 2545 ณ ห้องประชุมวุฒิสภา

- รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 21 ปีที่ 2 ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) เป็นพิเศษ
วันที่ 24 กันยายน 2545 ณ ห้องประชุมสภาผู้แทนราษฎร
- วินัย ทับทอง (2539) "อิทธิพลของพระสงฆ์ต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง" วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิษณุ เครืองาม (2546) "แนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ในการแก้
ปัญหาเพื่อความเจริญมั่งคั่งของพระพุทธศาสนา" พุทธจักร 57, 12 (ธันวาคม)
วุฒิชัย น้ำใจ (2546) "วิพากษ์ทางสังคม เรื่อง ทำไมชาวพุทธจึงเรียกร้องกระทรวงพระพุทธศาสนา"
รัฐสภาสาร 51, 7 (มกราคม)
- ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาภาคใต้ วัดสุทธาวาส อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี (2548) สู่เพื่อพระ
พุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร สุวรรณอักษร
- ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย (2545) "แถลงการณ์ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา
แห่งประเทศไทย ที่ ศพศ.006/2545 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ....."
แถลง ณ วันที่ 23 เมษายน 2545
- _____ . (2545) "แถลงการณ์ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ ศพศ.
006/2545 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ....." แถลง ณ วันที่ 29
เมษายน 2545
- _____ . (2545) "แถลงการณ์ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ ศพศ.
011/2545 เรื่อง การจัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" แถลง
ณ วันที่ 15 กรกฎาคม 2545
- _____ . (2548) สารศูนย์พิทักษ์ ฉบับพิเศษ, 17 (กันยายน)
- เศรษฐพงษ์ ศรีเลิศ (2547) ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ..... : กรณีศึกษาวิเคราะห์และ
เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พ.ศ.2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และความเหมาะสม
ในการนำไปใช้กับสังคมไทยในปัจจุบัน กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า
- สนิท ศรีสำแดง (2545, 27 เมษายน) "โต้ต้าน พ.ร.บ.คณะสงฆ์ปกปิดเป้าหมายจริง เปิดเผย
เป้าหมายลวง" มติชน หน้า 12
- สมบุญ สุขสำราญ (2522) ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์ กรุงเทพมหานคร
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- _____ . (2527) พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม
ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สมบูรณ สุขสำราญ (2534) พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง กรณีเปรียบเทียบ
ประเทศไทยลาว และกัมพูชา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- สมบูรณ สุขสำราญ (2548, 23 พฤศจิกายน) ผู้อำนวยการโครงการดุฎฐบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต สัมภาษณ์โดย ประยูร โพธิ์ไชยรัตน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
กรุงเทพมหานคร
- สิริวัฒน์ คำวันสา (2525) สงฆ์ไทยใน 200 ปี กรุงเทพมหานคร ศรีอนันต์
- สายชล สัตยานุรักษ์ (2546) พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352) กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2538) สีกากับผ้าเหลือง กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโกมลคีมทอง
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526) รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์
กรุงเทพมหานคร กราฟฟิคอาร์ต
- สำนักนายกรัฐมนตรี (2545) "แถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ พ.ศ....." แถลง ณ วันที่ 23 เมษายน 2545
- เสถียร โพธิ์นันทะ (2500) พระพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทย กรุงเทพมหานคร มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย
- แสง อุดมศรี (2533) การปกครองคณะสงฆ์ไทย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬา
ลงกรณราชวิทยาลัย
- _____ (2547) คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช กรุงเทพมหานคร
ประยูรวงศ์พรินท์ตั้ง
- แสง อุดมศรี (2548, 11 พฤศจิกายน) อาจารย์สอนวิชาปรัชญาตะวันออก และวิชาพระอภิธรรม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สัมภาษณ์โดย ประยูร โพธิ์ไชยรัตน์
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
- หนังสือกลุ่มงานคณะกรรมการมีสวนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ที่ 3833/2545 ลงวันที่
18 กรกฎาคม 2545 เรื่อง "ขอความร่วมมือในการตอบแบบแสดงความเห็นและ
แสดงประชามติ" ถึงพุทธศาสนิกชน
- หนังสือวัดบวรนิเวศวิหาร (พระลิขิตสมเด็จพระสังฆราช) (ไม่มีเลขที่) ลงวันที่ 14 กันยายน 2545
(ไม่ระบุเรื่อง) ถึงนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร)
- หนังสือสำนักกรรมการ 2 วุฒิสภา ที่ 4592/2545 ลงวันที่ 30 สิงหาคม 2545 เรื่อง "ขอเชิญ
เข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ" ถึง (ไม่ระบุชื่อ)

หนังสือสำนักกรรมการ 2 วุฒิสภา ที่ 4811/2545 ลงวันที่ 11 กันยายน 2545 เรื่อง "กราบ
ถวายรายงานและขอความร่วมมือแจ้งข่าวการแปรญัตติ "กระทรวงพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมไทย" แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตปกครอง" ถึงพระราชกวี
หนังสือศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ที่ 093/2545 ลงวันที่ 11 กันยายน 2545
เรื่อง "ขออาราธนาไปให้กำลังใจแก่คณะ ส.ว.ที่จะผลักดันให้มีกระทรวงพระ
พุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย" ถึง (ไม่ระบุชื่อ)
อकिन ระพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2521) *สังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ : พ.ศ. 2325-2416*
กรุงเทพมหานคร พิชณศ

David, Easton. (1965). *A System Analysis of Political Life*. New York ; John W.Ley.

Gabriel Almond and James Coleman eds. (1960). *The Politics of Developing Areas*. New Jersey : Princeton University Press.

Gabriel, Almond and Bingham Powell. (1966). *Comparative Political : A Developmental Approach*. Boston: Little Brown and Co.

Michael, Lipsky. (1996). "Protest as a Political Resource," In *American Interest Groups : Readings in Theory and Research*. Edited by Betty H. Zisk. Belmont, Calif : Wadsworth.

Suksamran, Somboon. (1977). *Political Buddhism in Southeast Asia : The Role of the Sangha in the Modernization of Thailand*. London : C. Hurst Co.

Suksamran, Somboon. (1982). *Political Patronage and Control over the Sangha*. Singapore : Institute of southeast Asian Studies.

Suksamran, Somboon. (1982). *Buddhism and Politics : A Study of Socio-Political Change and Activism of the Thai Sangha*. Singapore : Institute of southeast Asian Studies.

William, A. Gamson. (1975). *The Strategy of Social Protest*. Homewood, Ill. : The Dorsey Press.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายประยูร โพธิ์ไชยรัตน์
วัน เดือน ปีเกิด	29 พฤศจิกายน 2517
สถานที่เกิด	ตำบลอัครคเคคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	- ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (สาขาการตลาด) โรงเรียนพนิชยการสีลม - บริหารธุรกิจบัณฑิต (การเงินและการธนาคาร) วิทยาลัยทองสุข
สถานที่ทำงาน	พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า ถนนหลานหลวง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร